

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

ЦІННІСНО-ОРІЄНТОВАНИЙ СТАЛИЙ РОЗВИТОК ОСВІТИ: УРОКИ ЄС ДЛЯ УКРАЇНИ

Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції

(м. Київ, 18–20 травня 2021 року)

Суми
ФОП «Кубраков С.Г.»
2021

УДК 316.752:37:061.1ЄС
Ц 65

Ц 65 **Ціннісно**-орієнтований сталий розвиток освіти: уроки ЄС для України: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції / відповід. ред. доктор філос. наук, професор М.О. Нестерова. Суми: ФОП «Кубраков С.Г.», 2021. 437 с.

УДК 316.752:37:061.1ЄС

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Українська асоціація дослідників європейських цінностей в освіті (AREVE)
Українська асоціація викладачів та дослідників європейської інтеграції (APREI)
Українська асоціація платформа Європейських Студій сталого розвитку
Факультет педагогічних наук DISFOR – Університет Генуї (Італія)
Університет Жиліна (Словаччина)
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Сумський національний аграрний університет
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Б. Хмельницького
Київський національний університет культури і мистецтв
Запорізький Національний університет
Львівський національний університет імені Івана Франка
Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж
Київський зоологічний парк загальнодержавного значення.

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції

«Ціннісно-орієнтований сталий розвиток освіти: уроки ЄС для України»

Для студентів, здобувачів, молодих вчених, аспірантів, докторантів, дослідників, викладачів,
представників громадянського суспільства

м. Київ, 18–20 травня 2021 року

Конференція проводиться в рамках імплементації проєкту напряму Жана Монне «Європейські цінності різноманіття та інклюзії для сталого розвитку» Erasmus+ Jean Monnet Project «European values of diversity and inclusion for sustainable development» (EVDISD) 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT та у співпраці із проєктами – Кафедра Жана Монне «Соціальні та культурні аспекти Європейських Студій» (SCAES) 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR. Також в воркшопі відбувається кооперація з проєктами Еразмус + напряму Проєкту «Європейські цінності у художніх текстах» 599918-EPP-1-2018-1-UA-EPPJMO-MODULE EUVOLIA, Жан Монне Кафедра «EU Climate Leadership» 620031-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR, Western Ukrainian Research Center in European Studies (Jean Monnet Centre of Excellence) / Західноукраїнський дослідницький центр з європейських студій (Центр Досконалості імені Жана Моне) 599469-EPP-1-2018-1-UA-EPPJMO-CoE, Жан Моне Кафедра FoodPro (#587488-EPP-1-2017-1-UA-EPPJMOCHAIR) та Жан Моне Підтримка Асоціації EUforUA (611278-EPP-1-2019-1-UA-EPPJMO-SUPPA).

Конференція проводиться за підтримки
Національного Еразмус+ офісу в Україні (Проєкт ЄС).

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Напрями роботи конференції.

- 1. Поширення цінностей ЄС в освіті.**
- 2. Інклюзія та різноманіття в освіті ЄС.**
- 3. Сталий розвиток освіти або освіта для сталого розвитку.**

1 день. 18 травня 2021 р. Поширення цінностей ЄС в освіті.

1-й день конференції присвячений розповсюдженню та впровадженню практик ЄС ціннісного підходу. Це будуть доповіді про діяльність європейських фондів, програм та інших ініціатив, що поширюють цінності ЄС, зокрема у сфері екології та різноманітності.

10. 45 – 11.00. Реєстрація

11.00 – 12.30. Пленарне засідання.

Петр Крайнік – менеджер напрямку Жана Монне Програми Еразмус + Національного Еразмус+ Офіса в Україні. Вітальне слово.

Віктор Андрущенко – ректор Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, доктор філософських наук, професор, дійсний член (академік) АПН України, член-кореспондент Національної академії наук України, президент Асоціації ректорів педагогічних університетів Європи. «Проблема підготовки нового вчителя для об'єднаної Європи ХХІ століття»

Володимир Лавриненко – проректор з міжнародних зв'язків НПУ ім. М.П. Драгоманова, кандидат історичних наук, професор кафедри управління інформаційно-аналітичної діяльності та євроінтеграції НПУ імені М. Драгоманова (Україна) «Поширення європейських цінностей в освітньому просторі України як чинник формування стратегічної культури»

Людмила Батченко – доктор економічних наук, професор, професор кафедри готельно-ресторанного і туристичного бізнесу, Київський національний університет культури і мистецтв, заслужений працівник освіти України, координаторка програм Жана Монне з європейської економіки, «Імплементація Європейських цінностей у вищу освіту України в контексті грантової діяльності».

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Оксана Краєвська – кандидат політичних наук, доцент кафедри регіональних студій та міжнародного туризму факультету міжнародних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка «Трансформація освітньої політики України в контексті імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС»

Андрій Шевцов – член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України, доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник державної наукової установи «Науково-практичний центр профілактичної та клінічної медицини» Державного управління справами, «Нові аспекти антропогенезу, онтогенезу та соціогенезу в умовах тотальної діджиталізації»

Сергій Курбатов – доктор філософських наук, професор кафедри соціології Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, радник президії НАПН України. «Академічна доброчесність як ціннісна основа діяльності європейського університету»

Тетяна Андрущенко – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політичної психології та міжнародних відносин. «Європейські освітні цінності в українських трансформаційних процесах».

12.30 – 16.00. **Робота в секціях**

Секція 1. 12.30 – 16. 00

Міжнародний воркшоп: Практика ЄС у ціннісній орієнтації освіти

Модератор: проф. Марья Нестерова.

Мікаелла Россі (Micaella Rossi) – професор, проректор з якості освіти Університету Генуї (Італія) , «Цінності оцінювання якості освіти в університеті».

Олена Оржель – доктор наук з державного управління, головний науковий співробітник Інституту вищої освіти НАПН України «Перші кроки у розробленні методології дослідження європейських цінностей в освіті».

Олена Тупахіна «Ціннісні коди сучасного українського культурного продукту: результати студентських проєктів за курсом EUVOLIA».

Мартіна Бласкова (Martina Blaskova) – професор Університет Жиліна (Словаччина), Марья Нестерова – доктор філософських наук, професор, професор кафедри менеджменту та інноваційних технологій соціокультурної

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

діяльності НПУ ім. М.П. Драгоманова – «Європейські практики дослідження цінностей в освіті»

Панченко Леся – кандидат філософських наук, доцент, професор кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики НПУ ім. М.П. Драгоманова. «Європейські цінності як матриця освіти України».

Артімонова Тетяна – кандидат філософських наук, доцент кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики факультету менеджменту освіти та науки НПУ імені М.П. Драгоманова. «Теоретико-методологічні засади дослідження цінностей у філософії та педагогіці»

14. 00 – 16.00. **Круглий стіл «Екологічна відповідальність в освітньому просторі»**

Модератор: – проф. Марина Деліні,

Координатор – доц. Алла Суханова

Патріція Гаццола (Patrizia Gazzola) – доцент кафедри економіки Університету Інсубрія (University of Insubria, Varese, Italy). «EU projects building bridges for sustainability»

Аліна Свечкіна (Alina Svechkina) – доктор філософії з природних ресурсів та управління навколишнім середовищем, кафедра менеджменту, Хайфський університет, Ізраїль, Spatial identification of potential health hazards: a systematic areal search approach.

Тетяна Князева – доктор економічних наук, доцент професор кафедри міжнародної економіки Національний авіаційний університет (Україна), «Екологічна відповідальність в освіті: особливості підготовки здобувачів вищої освіти третього рівня (доктор філософії) за спеціальністю «Маркетинг».

Ірина Сагайдак – кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри товарознавства та техногенно-екологічної безпеки;

Тетяна Чорна – кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри товарознавства та техногенно-екологічної безпеки, Університет державної фіскальної служби України, «Освіта як інструмент інтеграції принципів циркулярної економіки в Україні».

Ірина Качур – кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри товарознавства та техногенно-екологічної безпеки, Університет державної фіскальної служби України, «Розвиток екологічних компетентностей в освіті для сталого розвитку».

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Марина Деліні – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри виробничого та інвестиційного менеджменту Національного університету біоресурсів і природокористування України, «Екологічна відповідальність закладів вищої освіти».

Алла Суханова – кандидат економічних наук, доцент кафедри виробничого та інвестиційного менеджменту Національного університету біоресурсів і природокористування України, «Формальна і неформальна екологічна освіта».

Валентина Биховченко – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри виробничого та інвестиційного менеджменту Національного університету біоресурсів і природокористування України, «Освітні стандарти у вищій школі».

Тетяна Власенко – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри виробничого та інвестиційного менеджменту Національного університету біоресурсів і природокористування України, «Особливості підготовки еколого-відповідальних спеціалістів».

Анна Дергач – кандидат наук з державного управління, старший викладач кафедри виробничого та інвестиційного менеджменту Національного університету біоресурсів і природокористування України, «Вплив міграційного чинника на екологічну відповідальність».

Михайло Свердан – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри виробничого та інвестиційного менеджменту Національного університету біоресурсів і природокористування України, «Механізми формування екологічної свідомості».

Віталій Гаврилюк – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри виробничого та інвестиційного менеджменту Національного університету біоресурсів і природокористування України, «Сучасна освіта: виклики та перспективи».

Валентина Калусенко – викладач, **Орина Семенюк** – студентка гр. Ф-24, Ірпінський державний коледж економіки та права, «Екологічна культура як складова екологічної освіти в Україні».

Ніна Довбуш – викладач, **Іван Бобир** – студент, Ірпінський державний коледж економіки та права, «Актуальність впровадження роздільного збору сміття в закладах вищої освіти України».

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

16.00. Презентація європейської ініціативи Homeland Earth – «Земля наш Рідний Дім» (GSIS та ASPR, Відень, Австрія).

Вернер Вінтерштайнер (Werner Wintersteiner), PhD, професор, Університет Клагенфурт, член правління ASPR, GSIS (Австрія). «A Campaign for Planetary Solidarity».

16.15 – 16.30 – Презентація європейської ініціативи Green Deal.

Олена Мельник – канд. техн. наук, доцент, керівник сектору міжнародних проєктів, доцент кафедри екології і ботаніки СНАУ, «Європейський зелений курс: перспективи та виклики для України».

16.30 – 17.00 – Дискусії, обговорення, завершення першого дня роботи конференції.

12.30 – 16.30. Секція 2.

12.30. – 13.50. Панельна дискусія «Демократичні цінності в освіті: європейський досвід, українські практики».

Модератор: др. Тетяна Матусевич.

Марта Коновалова – кандидат наук з державного управління, доцент кафедри соціальної політики Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, «Реакція освіти на постпандемічний світ: сприяння демократичній культурі».

Тетяна Матусевич – кандидат філософських наук, керівник відділу міжнародних зв'язків, доцент кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, «Демократія в освіті: ідеальне буття чи педагогічна реальність?».

Ойвінд Вістром – доцент Університету Південно-Східної Норвегії, «Розвиток демократії в освіті вчителів за допомогою участі у міжнародних проєктах».

Лариса Колесник – стипендіат Університету Південно-Східної Норвегії за програмою міжнародної академічної мобільності 2021 р., керівник неурядової організації „MERIT”, «Дослідження в дії» як демократичний інструмент професійного розвитку викладачів педагогічних закладів вищої освіти».

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

14.00 – 16.00. **Круглий стіл «Ціннісно-орієнтований сталий розвиток освіти: проблеми, досягнення, європейські практики»**

Модератор: проф. Тамара Троїцька

Координатор: проф. Олена Троїцька.

Рамкові виступи:

Тамара Троїцька – доктор філософських наук, професор кафедри філософії Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (м. Мелітополь, Україна), «Філософсько-аксіологічні аспекти сталого розвитку освіти: неперервність, цілісність, демократичність, євроінтеграційний вимір».

Олена Троїцька – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (м. Мелітополь, Україна), «Аксіологічний потенціал культурно-освітнього простору для стабільності фундаментальних констант розвитку суспільства».

Олена Гармаш – доктор філологічних наук, доцент кафедри германської філології Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (м. Мелітополь, Україна), «Дослідження англомовних інновацій, як один з кроків до сталого розвитку сучасної освіти».

Надія Йоркіна – кандидат біологічних наук, доцент кафедри екології, загальної біології та раціонального природокористування Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (м. Мелітополь, Україна), «Соціальні індикатори сталого розвитку у сучасному освітньому просторі».

Аміт Кумар (Amit Kumar) – менеджер, директор AKG Global Support services PVT LTD (Індія), «Інклюзивна освіта в Індії».

Лідія Буцька – доктор наук в галузі натуральної медицини, кандидат медичних наук в галузі медичної реабілітації, професор психології, доцент кафедри фундаментальної медицини Інституту біології та медицини Київського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Київ), «Психофізичні аспекти само – та взаємопідтримки викладачів вищої школи при роботі онлайн в умовах карантину».

Світлана Подільота – доктор філософії, старший викладач кафедри методики викладання англійської мови Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (м. Мелітополь, Україна),

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

«Тьюторський «рух» в освітньому просторі: європейській досвід і українські практики».

Василь Федорець – кандидат медичних наук, старший викладач кафедри психолого-педагогічної освіти та соціальних наук КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти», докторант Інституту вищої освіти Національної академії наук України (м. Вінниця), «Освіта у подоланні життєвих криз особистості та конструюванні позитивних сценаріїв буття».

Ганна Варина – старший викладач кафедри практичної психології Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (м. Мелітополь, Україна), «Сталий розвиток освіти у детермінантах гармонізації інклюзивного простору особистості».

Денис Александров – кандидат соціологічних наук, доцент кафедри філософії Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (м. Мелітополь, Україна), «Вплив конструктивістської парадигми на ідею розбудови дослідницького університету: проблеми і досягнення».

Анатолій Землянський – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (м. Мелітополь, Україна), «Аксіологічні виміри історичної свідомості: можливості і межі освіти».

Олег Пешев – кандидат філософських наук, старший викладач кафедри філософії Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (м. Мелітополь, Україна), «Ціннісний компонент освіти британської аналітичної філософії: минуле і сучасність».

Виступи в обговоренні:

Дмитро Вакало – аспірант кафедри філософії Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (м. Мелітополь, Україна), «Праксеологічний вимір освіти як руху особистості до досконалості і соціальної відповідальності».

Анна Набокова – аспірант кафедри філософії Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (м. Мелітополь, Україна),

«Філософія цінностей у моделюванні навчання громадянського єднання».

Андрій Мештанов – аспірант кафедри філософії Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (м. Мелітополь,

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Україна), «Релігійна етика у конструктивних культурно-освітніх практиках сучасності».

Людмила Ковальова – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти кафедри філософії Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (м. Мелітополь, Україна), «Теорія епістемічних культур К. Кнорр-Цетіні та філософія сучасного університету».

Олена Богданова – аспірант кафедри філософії Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (м. Мелітополь, Україна), «Нові контексти, нові бачення проблем сучасного культурно-освітнього простору: аксіологічна імперативність».

Галина Тараненко – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри суспільно-гуманітарних наук Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (м. Мелітополь, Україна), «Освітній потенціал у формуванні екологічної свідомості для сталого розвитку системи «природа – суспільство».

Вікторія Чорна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (м. Мелітополь, Україна), «Діалогічна взаємодія майбутніх вчителів початкової школи як один із важливих факторів професійного розвитку».

Тетяна Каткова – старший викладач кафедри практичної психології Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (м. Мелітополь, Україна), «Сталий розвиток освіти: переваги, можливості і межі».

Тетяна Дюжикова – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри органічної і біологічної хімії Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (м. Мелітополь, Україна), «Українські освітні традиції та європейський досвід: діалог і співпраця».

Оксана Куліда – аспірант кафедри педагогіки і педагогічної майстерності Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (м. Мелітополь, Україна), «Самовизначення особистості у ціннісних орієнтаціях вищої освіти».

Ольга Поправко – кандидат філософських наук, доцент кафедри суспільно-гуманітарних наук Таврійського державного агротехнологічного університету

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

імені Дмитра Моторного (м. Мелітополь, Україна), «Цінність освіти в системі життєвих орієнтирів сучасної молоді».

2 день конференції. 19 травня 2021. Інклюзія та різноманіття в освіті ЄС.

Цей день конференції присвячений різним аспектам інклюзії (тобто соціальній інклюзії та соціальній згуртованості) та різноманітності. Він також підтримує дослідження щодо відновлення після COVID 19, допомагаючи відбудувати більш стійку економіку ЄС, створюючи можливості для роботи та зменшуючи соціальну нерівність. Одним із основних напрямків обговорення є проблема біорізноманіття, розвиток усвідомленого та шанобливого підходу до збереження біобалансу.

10.00 – 12.45. Пленарне засідання

Марія Шеремет – доктор педагогічних наук, професор, почесний академік НАПН України, декан факультету спеціальної та інклюзивної освіти, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, «До проблеми забезпечення якісних освітніх послуг в умовах інклюзивного суспільства».

Вірджинія Руснак – директор Республіканського центру психопедагогічної допомоги (Республіка Молдова), «Організація і впровадження інклюзивної освіти в Республіці Молдова».

Станіслав Брудноч (Stanisław Brudnoch) – HumanDoc Foundation (Польща), «Доступність крізь кордони. Доступність інформації для осіб з порушеннями зору та слуху».

Наталія Хансен (Natallia Bahdanovich Hanssen) – доктор, PhD зі спеціальної педагогіки, керівник навчальної програми «Майстер логопедії» Університету Норд (Норвегія), «Північна Європа: досвід інклюзивної освіти (кейс Норвегії)».

Дар'я Супрун – доктор педагогічних наук, професор факультету спеціальної та інклюзивної освіти, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, «Цінності та тенденції євроінтеграції як запорука професійного самоздійснення в умовах соціальної згуртованості в освіті».

Андрій Шевцов – член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України, доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник державної наукової установи «Науково-практичний центр профілактичної та

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

клінічної медицини» Державного управління справами, **Наталія Никоненко** – кандидат педагогічних наук, доцент, докторант НПУ імені М.П. Драгоманова, «Європейська практика інклюзивного навчання: політичні імперативи та науковий підхід».

Райса Кравченко – голова правління БТ «Джерела», радниця Коаліції захисту прав осіб з інвалідністю внаслідок інтелектуальних порушень, «Доступність інформації для учнів з інтелектуальними порушеннями».

Ольга Шморгал – т.в.о. завідувача навчально-реабілітаційного відділу, викладач, Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж, «Правові основи надання реабілітаційних послуг особам з інвалідністю».

13.00 – 16.00. **Робота в секціях.**

Секція 1 . 13.00 – 16.00

13.00 – 14. 30. **Навчальний клас. Проф. Діана Спұлбер (Diana Spulber) «Інклюзія та різноманіття в освіті ЄС».**

14.30 – 16. 00. **Круглий стіл «Європейські освітні практики збереження біорізноманіття» в партнерстві з Київським зоологічним парком загальнодержавного значення**

Модератор: Сергій Харьков, заступник директора Київського зоологічного парку загальнодержавного значення

Координатор – проф. Марья Нестерова

Наталія Гудкова – кандидат біологічних наук, доцент кафедри методології освіти для сталого розвитку Державної екологічної академії післядипломної освіти та управління. «Курс «Наукові основи природоохоронної діяльності» як складова проектів з нарощування потенціалу для збереження біорізноманіття в Україні»

Сергій Харьков – заступник директора Київського зоологічного парку загальнодержавного значення, аспірант НПУ ім. М.П. Драгоманова «Роль просвітницької роботи зоопарків у збереженні біорізноманіття»

Євген Кіюся – провідний методист Харківського зоопарку, старший викладач Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. «Думай глобально, дій локально» в просвітницькій діяльності Харківського зоопарку».

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Валентина Кардонова – начальниця відділу інформаційно-просвітницької роботи Київського зоологічного парку загальнодержавного значення, «Роль європейських зоопарків в державних програмах екологічної освіти»

Анна Прідун – пров. біолог відділу інформаційно-просвітницької роботи Київського зоологічного парку загальнодержавного значення, аспірантка Інститут екології Карпат НАН України, «Відображення освітнього аспекту в міжнародних угодах спрямованих на збереження біорізноманіття»

Єлизавета Філінець – зоолог відділу інформаційно-просвітницької роботи, студентка 2 курсу Національного університету біоресурсів і природокористування України «Досвід просвітницької діяльності в Україні: аспекти зоозалучення та волонтерства»

16.00 – 16.45. **Онлайн-трансляція вистави-експерименту «Я та інший, або інклюзія в дії»** БТ «Джерела» з подальшим обговоренням

16.45 – 17.00 – Дискусія, завершення другого дня конференції.

13.00 – 16.00. **Секція 2.**

13.00 – 16.00. **Круглий стіл «Доступність і різноманітність в освіті та суспільстві: реальність та перспективи»**

Модератор: доц. Ганна Афузова,

Координатор: проф. Олена Троїцька

Оксана Чорна – голова правління ГО «Можливо все», «Команда супроводу в інклюзивному процесі: проблеми взаємодії».

Кирило Богданюк – голова ГО «Захисту прав та інтересів молоді з інвалідністю «Безбар'єрність», ініціативний волонтер-майстер у всеукраїнських та міжнародних мистецьких акціях; ініціатор та співорганізатор серії майстер-класів з енкаустики, «Мистецтво маленьких кроків, коли йдеш у великий світ».

Юлія Патлань – провідний науковий співробітник відділу архівів фондової збірки НЦНК «Музей Івана Гончара», історик тифлопедагогіки, «Досвід спеціального та спільного навчання й викладання у ХХ ст. на прикладі Василя Єрошенка та сучасні засади доступності (інклюзивності) освіти».

Ольга Маруда – в.о. директора Київського міського комунального центру комплексної реабілітації для осіб з інвалідністю внаслідок інтелектуальних

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

порушень «Трамплін», «Корекційно-педагогічна робота дорослим з інвалідністю внаслідок інтелектуальних порушень в Україні».

Ольга Степашко – клінічний психолог, психотерапевт, психоаналітик, психолог інклюзивного проєкта художньої студії (ГО «Українська Асоціація Художників»), «Спілкування та навчіння через творчість в інклюзивному проєкті художньої студії».

Ганна Афузова – кандидат психологічних наук, доцент кафедри спеціальної психології та медицини факультету спеціальної та інклюзивної освіти, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, «Готовність суспільства до реалізації ідей інклюзії: результати неформального опитування».

Тамара Наук – художній керівник соціально-інтерактивного театру БТ «Джерела», «Реалізація проєкту «Вистава-експеримент «Я та інший, або інклюзія в дії» за підтримки Українського культурного фонду».

Олександр Солдатенко – кандидат психологічних наук, доцент кафедри музичного мистецтва та менеджменту соціокультурної діяльності, Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка.

Анастасія Кульбака – студентка кафедри музичного мистецтва та менеджменту соціокультурної діяльності, Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. «Інклюзивна освіта: приклади організації дозвілля дітей з особливими освітніми потребами у чернігівському регіоні»

Алла Волошина – студентка 2-го курсу магістратури факультету спеціальної та інклюзивної освіти НПУ імені М. П. Драгоманова. «Науково-теоретичні засади формування лексичної сторони мовлення у дітей із ЗНМ середнього дошкільного віку засобами ейдетики».

Альона Бурмістрова – студентка 2-го курсу магістратури факультету спеціальної та інклюзивної освіти НПУ імені М. П. Драгоманова. «Науково-педагогічна спадщина Гопіченко Олени Марківни та її значення для розвитку вітчизняної логопедії».

Лена Дубенець – студентка 2-го курсу магістратури факультету спеціальної та інклюзивної освіти НПУ імені М. П. Драгоманова. «Особливості мовленнєвої та ігрової діяльності у дітей старшого дошкільного віку з ФФНМ».

Валентина Дерев'янюк – студентка 2-го курсу магістратури факультету спеціальної та інклюзивної освіти НПУ імені М. П. Драгоманова. «Проблема заїкання в теорії і практиці спеціальної педагогіки».

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Маріанна Кусик – студентка 1-го курсу магістратури факультету спеціальної та інклюзивної освіти НПУ імені М. П. Драгоманова. «Теоретичні засади використання ігор в логопедичній роботі з дітьми».

Наталія Волкова – студентка 1-го курсу магістратури факультету спеціальної та інклюзивної освіти НПУ імені М. П. Драгоманова. «Особливості театралізованої діяльності для дітей дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення»

Тетяна Гудзь – студентка 1-го курсу магістратури факультету спеціальної та інклюзивної освіти НПУ імені М. П. Драгоманова. «Специфіка міжособистісних відносин у сім'ях, що виховують дитину з порушенням мовленнєвого розвитку».

Оксана Гула – студентка 1-го курсу магістратури факультету спеціальної та інклюзивної освіти НПУ імені М. П. Драгоманова. «Методи та прийоми виховання і навчання дітей дошкільного віку з вадами мовлення».

Світлана Красняк – студентка 1-го курсу магістратури факультету спеціальної та інклюзивної освіти НПУ імені М. П. Драгоманова. «Психолого-педагогічний супровід школярів з ДЦП в закладах загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням».

Марина Сургай – студентка 4-го курсу бакалаврату факультету педагогіки та психології НПУ імені М. П. Драгоманова. «Теоретичні основи розвитку мислення дітей раннього віку».

13.00 – 16. 00. **Секція 3.**

13.00 – 16.00. **Робота Секції 3.**

Модератор: проф. Марія Шеремет,

Координатор: проф. Марина Деліні.

Оксана Палилюлько – кандидат історичних наук, в. о. завідувача кафедри соціальної роботи та психології, Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж, «Особливості моделей інклюзивної освіти в країнах Європи».

Мирослав Федоренко – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної психології та медицини факультету спеціальної та інклюзивної освіти, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

«Особливості підготовки спеціальних психологів до роботи у системі інклюзивної освіти (на прикладі НПУ імені М.П. Драгоманова)».

Наталія Жиляк – кандидат психологічних наук, викладач кафедри соціальної роботи та психології, Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж, «Проективний малюнок як метод вивчення настанов педагогів щодо інклюзивного освітнього середовища».

Лариса Яворницька – перекладач-дактилолог кафедри соціальної роботи та психології, Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж, «Роль та особливості роботи сурдоперекладача в освітньому процесі».

Тетяна Гребенюк – кандидат психологічних наук, доцент кафедри офтальмопедагогіки та офтальмопсихології факультету спеціальної та інклюзивної освіти, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, «Забезпечення доступності вищої освіти для студентів з порушеннями зору».

Анатолій Михальський – кандидат медичних наук, доцент, викладач кафедри соціальної роботи та психології, Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж, «Клінічна характеристика дітей з інтелектуальними порушеннями, зумовленими психоорганічним синдромом».

Юліана Власенко – кандидат політичних наук, викладач кафедри соціальної роботи та психології, Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж, «Метафоричні асоціативні карти в роботі з цінностями особистості».

Марина Волощук – викладач соціальних дисциплін, Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж, «Поняття Mindfulness в сучасних реаліях інклюзивної освіти (український та європейський вимір)».

Валентина Загалевиц – викладач суспільних дисциплін кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін, Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж, «Необхідність формування інклюзивного середовища в сучасних реаліях».

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

3 день. 20 травня 2021. Сталий розвиток освіти або освіта для сталого розвитку.

Цей день зосереджений на вивченні основних тенденцій сталого розвитку, цінностей ЄС щодо екологічної відповідальності, важливості освіти в цьому процесі.

10.00 – 14.00 Пленарне засідання.

10.00. – 10.30. **Ірина Добронравова.** – професор, доктор філософських наук, завідувачка кафедри філософії та методології науки Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Голова Українського Синергетичного Товариства, почесна членкиня GSIS (Австрія), «Синергетичний погляд на сталий розвиток і підтримувану освіту».

10.30 – 10.45. **Ігор Якименко** – професор, доктор біологічних наук, академічний координатор проєктів Жана Монне, Професор Кафедри Жана Монне, голова правління Асоціації Платформа Європейських Студій для Сталого Розвитку «Впровадження Європейських студій зі сталого розвитку в Національному університеті харчових технологій».

Лідія Шинкарук – завідувач кафедри виробничого та інвестиційного менеджменту, доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НАН України, Національний університет біоресурсів і природокористування України, «Можливості фінансування освітніх проєктів від фондів ЄС в умовах сталого розвитку».

11.00 – 12.00. **Навчальний клас від проф. Мартіни Бласкової (Університет Жиліна, Словаччина) «Європейські цінності для розвитку людського потенціалу»**

Олена Оржель – доктор наук з державного управління, головний науковий співробітник Інституту вищої освіти України НАПН України, «Роль університетів в залученні університетської громади як відповідь на глобальні екологічні виклики: кліматичні зміни, забруднення тощо».

Наталія Гудкова – кандидат біологічних наук, доцент кафедри методології освіти для сталого розвитку Державної екологічної академії післядипломної освіти та управління, «Інтерпретація природної спадщини як методологічна основа екологічної освітньо-виховної діяльності в природних парках, ботанічних садах і зоопарках України».

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Біденко Євген – радник ректора з економічних питань, старший викладач НПУ імені М. П. Драгоманова, «"Зелений університет": стратегія впровадження в НПУ імені М. П. Драгоманова».

Олена Троїцька – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (м. Мелітополь, Україна), «Різноманіття, інклюзія, рівність і гармонія: імплементація європейських цінностей в теорію і практику українського університету (досвід проектної діяльності)».

Тамара Троїцька – доктор філософських наук, професор кафедри філософії Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (м. Мелітополь, Україна), «Євроінтеграційна спрямованість міжкультурної комунікації: методологія формування цінностей інтеркультурного громадянства (з досвіду інтеркультурних міст Європи, Мелітополь – інтеркультурний)».

Ярослав Мартинович – доктор економічних наук, професор, науковий керівник напряму «Менеджмент СКД», Київський національний університет культури і мистецтв.

Олена Хлистул – доктор культурології, доцент, завідувач кафедри фешн і шоу-бізнесу, Київський національний університет культури і мистецтв, «Проблеми розвитку управлінської освіти в Україні».

Єлена Коваленко – кандидат економічних наук, доцент, виконавчий редактор «Socio-Cultural Management Journal», доцент кафедри арт-менеджменту та івент-технологій, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, «Управлінська наука і освіта: проблеми об'єктивності».

Ірина Васькіна – кандидат технічних наук, старший викладач кафедри екології та природозахисних технологій СумДУ, голова ГО Екотоп. «Кліматична освіта».

Наталія Ярошенко – аспірантка кафедри екології і ботаніки СНАУ «Екологічна освіта, як елемент розвитку сталого суспільства».

Анна Ганжук – в.о. директора КУ "Агенція розвитку Миколаєва" Миколаївської міської ради, позаштатний радник Миколаївського міського голови з питань впровадження роздільного збору відходів. «Європейські екологічної освіти для сталого розвитку».

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Крохмаль Наталія – кандидат філософських наук, доцент, професор кафедри управління, інформаційно-аналітичної діяльності та євроінтеграції НПУ імені М.П. Драгоманова. «Управління соціальною відповідальністю освіти».

Ань ЧеньСі – аспірант кафедри управління, інформаційно-аналітичної діяльності та євроінтеграції НПУ імені М.П. Драгоманова. «Європейські цінності в освіті як характеристика суспільства знань».

Мирошниченко Сергій – старший викладач кафедри управління, інформаційно-аналітичної діяльності та євроінтеграції НПУ імені М.П. Драгоманова. «Впровадження європейських цінностей освіти в підготовку HR-фахівців».

14.00 – 16.30. **Робота по секціях.**

14.00 – 16.30. **Секція 1. «Андрагогіка і герогогіка в концепції сталого розвитку суспільства»**

Робота Секції 1. «Андрагогіка і герогогіка в концепції сталого розвитку суспільства»

Модератор: проф. Наталія Дем'яненко

Координатор: проф. Ірина Кравченко

Рамкові виступи:

Наталія Дем'яненко – доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки і психології вищої школи, «Герогогіка в контексті демографічного старіння населення».

Анатолій Булда – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки і психології вищої школи, «Освіта дорослих – важливий фактор соціалізації особистості».

Наталія Акініна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і психології вищої школи, «Грамотність як соціальний індикатор і показник ефективності освіти дорослої людини».

Вікторія Смікал – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і психології вищої школи, «Культурологічний підхід в освіті дорослих».

Ірина Кравченко – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і психології вищої школи, «Підготовка майбутнього викладача закладу вищої освіти до андрагогічної діяльності».

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Виступи в обговоренні:

Наталія Висідалко – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і психології вищої школи, «Професійне здоров'я викладача-андрагога у просторі закладу вищої освіти».

Ірина Дубровіна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і психології вищої школи, «Музикотерапія як метод рекреації дорослих».

Ольга Задорожна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і психології вищої школи, «Використання арт-терапії в організації сімейного дозвілля».

Любов Іванова – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології вищої школи, «Організація навчання дорослих засобами тренінгових технологій».

Людмила Мільто – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки і психології вищої школи, «Методологічні основи дослідження педагогіки дозвілля».

Валентина Саюк – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і психології вищої школи, «Формування європейських ціннісних орієнтацій у студентів магістратури в процесі фахової підготовки».

Наталка Бражник – магістрантка освітньо-професійної програми 011 Освітні, педагогічні науки «Педагогіка вищої школи. Андрагогіка. Тьюторство», «Інтерактивні технології в системі освіти дорослих».

Вікторія Вітвицька – магістрантка освітньо-професійної програми 011 Освітні, педагогічні науки «Педагогіка вищої школи. Андрагогіка. Тьюторство», «Упровадження технології квазіпрофесійного моделювання в освітню програму «Педагогіка вищої школи. Андрагогіка. Тьюторство».

Едіта Говоруха – студентка бакалаврської освітньо-професійної програми 011 Освітні, педагогічні науки «Педагогіка дозвілля», «Роль музичного мистецтва в гармонійному розвитку особистості (івент-освіта)».

Анастасія Єгорова – студентка бакалаврської освітньо-професійної програми 011 Освітні, педагогічні науки «Педагогіка дозвілля», «Ізотерапія як метод арт-педагогіки в роботі з дорослими».

Діана Копійковська – магістрантка освітньо-професійної програми 011 Освітні, педагогічні науки «Педагогіка вищої школи. Андрагогіка. Тьюторство», «Тьюторинг в системі неперервної освіти».

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Дмитро Кривда – студент бакалаврської освітньо-професійної програми 011 Освітні, педагогічні науки «Педагогіка дозвілля», «Спортивно-оздоровчі види дозвілля дорослого населення».

Оксана Лазарук – магістрантка освітньо-професійної програми 011 Освітні, педагогічні науки «Андрагогіка. Освіта дорослих», «Формування суб'єкт-суб'єктних відносин викладач-студент у підготовці андрагога».

Євгенія Панічевська – магістрантка освітньо-професійної програми 011 Освітні, педагогічні науки «Андрагогіка. Освіта дорослих», «Прихована навчальна програма як один з інструментів соціальної інтеграції людей з розладами аутистичного спектру».

Юлія Петровська – студентка бакалаврської освітньо-професійної програми 011 Освітні, педагогічні науки «Педагогіка дозвілля», «Перспективні напрями розвитку дозвіллевої роботи із сім'ями».

Олександр Проценко – магістрант освітньо-професійної програми 011 Освітні, педагогічні науки «Педагогіка вищої школи. Андрагогіка. Тьюторство», «Оптимізація освіти дорослих засобами контекстних (практико орієнтованих) технологій».

Юлія Силенко – магістрантка освітньо-професійної програми 011 Освітні, педагогічні науки «Педагогіка вищої школи. Андрагогіка. Тьюторство», «Принцип індивідуалізації навчального процесу у неформальній освіті».

Яна Сівченко – студентка бакалаврської освітньо-професійної програми 011 Освітні, педагогічні науки «Педагогіка дозвілля», «Особливості дозвіллевої роботи з дорослими».

Аліса Соколова – магістрантка освітньо-професійної програми 011 Освітні, педагогічні науки «Педагогіка вищої школи. Андрагогіка. Тьюторство», «Формування світоглядної культури майбутнього викладача-тьютора».

Тетяна Суханова – магістрантка освітньо-професійної програми 011 Освітні, педагогічні науки «Педагогіка вищої школи. Андрагогіка. Тьюторство», «Розвиток комунікативної компетентності майбутнього викладача вищої школи».

Ольга Чабах – магістрантка освітньо-професійної програми 011 Освітні, педагогічні науки «Андрагогіка. Освіта дорослих», «Неперервна освіта в умовах сучасного соціуму».

Анна Черниш – магістрантка освітньо-професійної програми 011 Освітні, педагогічні науки «Педагогіка вищої школи. Андрагогіка. Тьюторство»,

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

«Комунікативна культура – якісна характеристика соціального і життєвого досвіду людини».

Єлизавета Шиденко – студентка бакалаврської освітньо-професійної програми 011 Освітні, педагогічні науки «Педагогіка дозвілля», «Роль музею як засобу культурно-освітнього дозвілля людини».

14.00 – 16.00. **Секція 2. Екологічна освіта в подоланні глобальних викликів сталого розвитку**

14.00- 16.00. **Круглий стіл. «Потенціал Європейської Зеленої Угоди на шляху подолання кліматичних викликів».**

Модератор: д-р. Олена Мельник,

Олена Мельник – канд. техн. наук, доцент, керівник сектору міжнародних проєктів, доцент кафедри екології і ботаніки СНАУ, «Тернистий шлях від Рамкової конвенції ООН про зміну клімату до Європейського зеленого курсу».

Ірина Васькіна – старший викладач кафедри екології та природоохоронних технологій СумДУ, канд. техн. наук, голова ГО Екотоп, «Кліматична освіта громад – від теорії до дії».

Роман Ярошук – кандидат сільсько-господарських наук, завідувач наукової лабораторії “Лісівництва Північного Сходу України”, доцент кафедри садово-паркового та лісового господарства СНАУ; **Світлана Ярошук** – кандидат сільсько-господарських наук, старший науковий співробітник наукової лабораторії “Лісівництва Північного Сходу України” СНАУ, «Популяризація екотуризму для збереження цінних деревно-чагарникових видів в умовах зміни клімату».

14.00 – 16. 30. **Секція 3. Інформаційна культура для сталого розвитку суспільства**

Модератор: д-р. Світлана Цимбал

Координатор: проф. Марина Деліні

Рамкові виступи:

Світлана Цимбал – кандидат філософських наук, доцент кафедри менеджменту та інноваційних технологій соціокультурної діяльності НПУ імені М.П. Драгоманова, «Проблеми формування інформаційної культури студентів як соціальної складової сталого розвитку».

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Галина Воронова – кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри менеджменту та інноваційних технологій соціокультурної діяльності НПУ імені М.П. Драгоманова, «Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі закладу вищої освіти».

Ірина Матяш – доктор історичних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту історії НАН України, професор кафедри менеджменту та інноваційних технологій соціокультурної діяльності НПУ імені М.П. Драгоманова, «Питання цифровізації архівів як актуальна проблема сучасної архівної служби».

Людмила Гончаренко – заступник директора з наукової роботи Наукової бібліотеки НПУ імені М.П. Драгоманова, «Роль документно-інформаційних ресурсів бібліотек в освітньому процесі закладів освіти».

Інеса Пустовалова – психолог-профорієнтолог, тренер з ораторської майстерності, Київська Мала академія наук учнівської молоді, «Віртуальні комунікації як вид сучасних фасилітаційних практик молоді».

Ігор Резнік – кандидат історичних наук, провідний архівіст відділу використання інформації документів та комунікацій ЦДАМЛМ України, «Сучасні форми використання інформації документів ЦДАМЛМ України».

Марина Терещенко – кандидат філософських наук, доцент кафедри менеджменту та інноваційних технологій соціокультурної діяльності НПУ імені М.П. Драгоманова, «Особливості електронного кадрового документообігу в закладах вищої освіти».

Олександр Галицький – старший викладач кафедри комп'ютерної інженерії та освітніх вимірювань НПУ імені М.П. Драгоманова, «Комп'ютерні технології дистанційної освіти: переваги та недоліки».

Оксана Ємчук – кандидат історичних наук, НБУ імені В.І. Вернадського, «Інформаційний потенціал архіву С. Маслова в НБУ імені В.І. Вернадського».

Олена Черніговець – студентка магістратури спеціальності «Менеджмент» (Інноваційний менеджмент інклюзивного середовища) НПУ імені М.П. Драгоманова, «Освітні інновації в інформаційному просторі закладу вищої освіти».

Анастасія Жикіна – студентка магістратури спеціальності «Менеджмент» (Інноваційний менеджмент інклюзивного середовища) НПУ імені М.П. Драгоманова, «Інформаційні комунікації в системі дистанційної підготовки студентів закладів вищої освіти».

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

16.30. – 17. 00. Спільне обговорення. Завершення конференції.

На додаток до пленарних та сесійних ініціатив в рамках конференції проводяться навчальні експертів ЄС – проф. Діани Спұлбер (Італія) та проф. Мартіни Бласкової (Словаччина). Усі курси будуть відзначені окремо сертифікатами про професійний розвиток на відповідну кількість годин. Також будуть розроблені відповідні курси у дистанційному форматі.

Тривалість роботи конференції:

18 травня 2021 р. з 11.00 до 17.00, 19 – 20 травня 2021 з 10.00 до 17.00

Мова конференції – англійська, українська, російська.

Конференція проведена в Zoom. Запис, детальна програма та матеріали конференції розміщені на сайті проекту www.evdisd.info, на сайтах партнерських проектів Жана Монне та на сайтах університетів-партнерів заходу.

Участь та друк тез безкоштовні за рахунок фінансування в рамках Жана Монне Проекту «Європейські цінності різноманіття та інклюзії для сталого розвитку» Erasmus+ Jean Monnet Project “European Values of Diversity and Inclusion for Sustainable Development” (EVDISD) 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT. Зазначений проєкт фінансується за підтримки Європейської Комісії. Публікація та захід відображають точку зору лише авторів і Комісія не може відповідати за будь-яке використання інформації, яка в них міститься. **The European Commission's support for the production of this event and publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.**

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Інформація по проєкту

Проєкт ЄС Еразмус+ напряду Жан Моне «Європейські цінності різноманіття та інклюзії для сталого розвитку» – JM Project «European Values of Diversity and Inclusion for Sustainable Development» (EVDISD) 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT впроваджується в НПУ ім. М.П. Драгоманова. Цей проєкт передбачає навчальні візити та низку заходів із поширення європейських цінностей в системі вищої освіти та в громадянському суспільстві: конференцію та літню школу, які включають проведення тренінгів та воркшопів від європейських експертів проєкту з університету Генуї (Італія) та Університету Жиліна (Словаччина). Також до проєкту долучені фахівці з євроінтеграції та інклюзії з інших українських університетів – Національного університету біоресурсів та природокористування, Сумського національного аграрного університету, Інституту вищої освіти НАПН України, Мелітопольського державного педагогічного університету та інших.

Тривалість проєкту: 12 місяців.

Координатор проєкту: д. філософ. н., професор Марья Нестерова, професор кафедри менеджменту та інноваційних технологій НПУ ім. М.П. Драгоманова.

Контакти: +38 (097) 295 60 90 e-mail: info@evdisd.info.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОБРАНІ ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ КОНФЕРЕНЦІЇ

1. НАПРЯМ РОБОТИ КОНФЕРЕНЦІЇ: ПОШИРЕННЯ ЦІННОСТЕЙ ЄС В ОСВІТІ.

СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНИЙ ПІДХІД ДО РОЗРОБКИ КУРСУ: «ФІЗИЧНІ ОСНОВИ РОБОТИ СВІТЛОДІОДІВ» STUDENT-CENTERED APPROACH TO COURSE DEVELOPMENT: «PHYSICAL FOUNDATIONS OF LED OPERATION»

Андрєєва А.М.,
магістрантка 1 р.н.спеціальність 104 Фізика та астрономія
Фізико-математичний факультет
НПУ імені М.П. Драгоманова
be2be9912@gmail.com

Болонський процес має на меті консолідацію зусиль наукової та освітнянської громадськості й урядів країн Європи для істотного підвищення конкурентоспроможності європейської системи науки і вищої освіти у світовому вимірі, а також для підвищення ролі цієї системи в суспільних перетвореннях [2].

Кожен університет, враховуючи специфіку вищого навчального закладу (ВНЗ), повинен гарантувати збереження свобод студентам і необхідних умов для досягнення ними їх культурних і освітніх цілей. Центральне місце посідає принцип студентоцентризму, як принцип організації освітнього процесу у сучасній вищій школі [5, С. 101].

Проблемою організації та впровадження студентоцентризму в освітній процес займаються відомі науковці: А. Мельниченко, Ю. Рашкевич [6], В. Байденко [1], О. Шаров, Т. Димань [3].

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Головною ознакою студентоцентризму є складність, багатоплановість явища. До комплексної характеристики студентоцентризму належать такі чотири обставини [4]:

1. Студентоцентризм – це активна реакція освітянського середовища на мінливі потреби ринку праці, потреби формування загальних і фахових компетентностей, необхідних не лише для якісного виконання професійних обов’язків, а й для розв’язання життєвих проблем, ситуацій, нагальних проблем державотворення.

2. Студентоцентризм – це модель розвитку освіти, за якої здобувач вищої освіти перетворюється з об’єкта на суб’єкт навчальної діяльності, тобто на активного учасника науково-освітнього процесу. При цьому здобувач вищої освіти стає відповідальним соціальним партнером, ініціативним, активним учасником діяльності академічної спільноти.

3. Студентоцентризм передбачає впровадження особистісно-орієнтованої технології навчання, для забезпечення всебічного розвитку особистості того, хто навчається, врахування його індивідуальних особливостей, здібностей, інтересів, потреб, можливостей, індивідуального профілю компетенцій; концентрації зусиль на формуванні його світосприйняття, професійних навичок, саморозвитку, саморегуляції.

4. Студентоцентризм – це новий рівень відповідальності закладу вищої освіти, в якому має бути створено активуюче освітнє середовище, що забезпечить на виході майбутньому спеціалісту високі результати навчання й сформовані найсучасніші компетенції.

Тому, через призму студентоцентризму, необхідно створювати систему навчання з орієнтацією на студента, надавати йому змогу усвідомлювати та активно залучатися до власного навчального процесу, а також враховувати конкретні потреби кожного студента. Така система вимагає відповідної

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

підтримки, навчання та керівництва з боку викладачів із врахуванням конкретних потреб кожного студента [5, С. 101].

Вивчення цільової ситуації та об'єктивних потреб, прагнень, наявних у студентів засобів, суб'єктивних потреб, прогалин у знаннях студентів, їх навчальних потреб, аналіз засобів навчання дав можливість сформулювати та узагальнити досвід використання основних дидактичних засад студентоцентричної концепції для розробки курсу: «Фізичні основи роботи світлодіодів».

Курс «Фізичні основи світлодіодів» відноситься до теоретичної фізики, яка узагальнює численні експериментальні відкриття, формулює постулати і принципи, створює нові теорії, забезпечує при цьому принцип відповідності. Це дає можливість висловлювати нові гіпотези, на основі яких пояснюються вже відомі закономірності і передбачаються нові, ще не відкриті експериментально фізичні явища та закони [7, С.1].

Також даний курс належить до навчальної дисципліни «Фізика конденсованих систем», яка є завершальною в циклі дисциплін теоретичної фізики і тому має бути дещо підсумовуючою, поєднуючи з єдиної точки зору характер взаємодії між частинками речовини та опис стану за тих чи інших умов [7, С.1].

Наведемо основні поняття конденсованого стану речовини з розділу «Зонна теорія кристалів» [7, с.5]:

Напівпровідники:

1. Електронна провідність невироджених напівпровідників – власна та домішкова. Дозволені та заборонені енергетичні зони. Домішкові енергетичні рівні. Донорні та акцепторні домішки.

2. Температурна залежність концентрації носіїв заряду у напівпровідниках з власною та домішковою провідністю. Фотопровідність напівпровідників. Рухливість носіїв заряду та її залежність від температури. Співвідношення Ейнштейна.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

3. Термоелектричні та гальваномагнітні явища в однорідних напівпровідниках. Ефект Холла. Неоднорідні напівпровідники. Утворення р-п-переходу та його властивості. Виникнення фото-електронної рушійної сили (ЕРС).

Отже при розробці будь-якого навчального курсу, зокрема, курсу «Фізичні основи роботи світлодіодів», даний курс має бути сучасним, електронний, мультимедійно наповнений та широкодоступним великому колу студентів. Для реалізації вище перерахованих характеристик можна обрати МООС.

МООС – (англ. Massive open online course – масивні, масові, широкодоступні, публічні, відкриті дистанційні онлайн курси) – це інтернет-курс з великомасштабною інтерактивною участю та відкритим доступом через інтернет [8].

Структура МООС-курсу:

- навчальна програма;
- анотація курсу, трейлер до нього (відео-підкаст);
- комунікаційна складова (зворотній зв'язок, форум, коментарі тощо);
- статистика навчальної активності та прогрес навчання студентів;
- наявність різних видів діяльності студентів протягом тижня;
- тривалість он-лайн курсу;
- тижневе навчальне навантаження;
- форма підсумкового контролю.

Отже, планування навчального процесу та моніторинг його ефективності за допомогою процедури аналізу потреб дозволить виявити теоретичні та практичні складові навчальної дисципліни, дійсно необхідні для засвоєння. Оскільки це підвищить мотивацію в студентів, підживить зацікавленість у результатах навчання і на сьогодні має стати необхідною процедурою при плануванні та розробці навчальних курсів.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Список використаних джерел

1. Байденко В.И., М.Б. Гузаиров, Селезнёва Н.А.. Актуальные вопросы современной дидактики высшего образования: европейский ракурс. – Москва – Уфа: Уфимский государственный авиационный технический университет (УГАТУ), 2012. – 293 с
2. Болонський процес – структурна реформа вищої освіти на європейському просторі [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://kpi.ua/bologna>
3. Димань Т.М., Боньковський О.А., Вовкогон А.Г. Європейський простір вищої освіти та Болонський процес: Навчально-методичний посібник / Т.М. Димань, О.А. Боньковський, А.Г. Вовкогон. – БНАУ, 2017. – Одеса: НУ «ОМА», 2017. – 106 с.
4. Ільченко А.М. Студентоцентризм як базовий принцип організації освітнього процесу у вищій школі [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cutt.ly/jvvPCyi>
5. Ларікова Т.В Студентоцентризм як засіб підвищення якості навчання на прикладі дисципліни «правове забезпечення бюджетного обліку» Студентоцентризм у системі забезпечення якості освіти в економічному університеті [Електронний ресурс] : зб. матеріалів Всеукр. наук.-метод. конф. за міжнар. участю (Київ, 2—3 берез. 2016 р.) – К. : КНЕУ, 2016 – 434 с.
6. Рашкевич Ю. М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти: монографія. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. 168 с.
7. Меньяйлов М.Є., Філоненко М.М., Грищенко Г.О. Типова програма з навчальної дисципліни Фізика конденсованих систем, К. : 2008 р. – 12 с.
8. Масові відкриті онлайн-курси [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cutt.ly/Uvma3pM>

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ В ОСВІТІ ЯК ХАРАКТЕРИСТИКА СУСПІЛЬСТВА ЗНАНЬ EU VALUES IN EDUCATION AS A CHARACTERISTICS OF KNOWLEDGE SOCIETY

Ань ЧеньСі,
аспірант кафедри управління,
інформаційно-аналітичної діяльності та євроінтеграції
Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова

Становлення суспільства знань актуалізує в своїй основі знання як основний ресурс нового етапу розвитку суспільства, який можна отримати, обміняти, продати, виробити, купити, пропонувати тощо. Цей ресурс акумулює у собі різні види знання – повсякденні, практичні, спеціальні у тому числі наукові, які можна використовувати в залежності від ситуації. Якщо повсякденні та практичні знання мають більше розповсюдження і є більше доступними та масовими, то спеціальні знання, у тому числі і наукові, є елітарним продуктом, з яким можна конкурувати на ринку праці.

Європейські цінності, «які включають демократію, повагу до прав людини, толерантність та солідарність як результат пізнання «інших»; підготовку молоді до участі у суспільному та господарському розвитку Союзу, усвідомлення його корисності» [3, с. 17] тощо поширюються у світі, зокрема у пострадянських країнах. Вони поєднуються із принципами сталого розвитку, що передбачають навчання протягом усього життя, забезпечуючи цим поступове та постійне залучення людей через процес навчання до цінностей Об'єднаної Європи.

Освіта протягом життя сприяє тому, що спеціальні, у тому числі наукові, знання з елітарних перетворюються на доступніші для ширшого кола людей, охоплюються більшими верствами населення країн. Відповідно впровадження

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

європейських цінностей в освіті через спеціальні, у тому числі наукові знання, сприяє поширенню ліберально-демократичних цінностей Європи в інші країни Європи та інші регіони світу.

Зміна характеристик знання як сукупності «відомостей, набутих у процесі повсякденного досвіду, навчання та спеціальних способів дослідження» [1] вимагає від освіти переосмислення підходу до отримання знань, їх поширення та доступності. До цього «... додається також необхідність формування та розповсюдження «нової етики», застосованої на спільному володінні знаннями і співробітництві, що забезпечить прийнятний баланс між захистом прав на інтелектуальну власність і розповсюдженням знань як суспільного надбання. Принцип визначального доступу до знань виключає їх розгляд чисто як предмету виключно інтелектуальної власності, а практика надає багато прикладів сумісного користування ними» [2, с. 106]. Сумісне користування знаннями поширюється через академічну мобільність, «науку без кордонів», міжнародні проекти по вирішенню практичних завдань та ін. Завдяки цьому створюються нові форми поширення знання разом з європейськими цінностями.

Отже, у сучасних умовах європейські цінності в освіті є характеристикою суспільства знань через їх впровадження в саме знання на повсякденному, практичному рівнях та на рівні спеціального, у тому числі наукового, знання.

Список використаних джерел

1. Лісовий В. С. Знання. Енциклопедія Сучасної України: електронна версія [веб-сайт] / гол. редкол.: І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=16856

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

2. Писаренко Н.Н. Концепція «суспільства знань»: зміст, основні характеристики. Водний транспорт. 2013. Вип. 2. С. 103-107.
3. Пуховська Л. Перспективи формування світового освітнього простору в ХХІ столітті. Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. Житомир, 2003. Вип. 33. С. 16-18.

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ
ЦІННОСТЕЙ У ФІЛОСОФІЇ ТА ПЕДАГОГІЦІ
THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF THE
STUDY VALUES IN PHILOSOPHY AND PEDAGOGY**

Артімонова Т.П.,
к.ф.н., доцент кафедри
соціальної філософії, філософії
освіти та освітньої політики
факультету менеджменту освіти та науки
НПУ імені М.П. Драгоманова
ел. пошта: tanya-art@ukr.net

Проблеми цінностей – одна з найбільш складних та суперечливих проблем філософії, які обумовлені необхідністю формування відповідей на виклики, які сьогодні делегує дійсність – економічні, політичні та соціокультурні зміни як всередині країни, так і на міжнародному рівні. У різних дисциплінах поняття «цінність» має різне значення.

Неоднозначно впливають внутрішні і зовнішні фактори на формування молоді, насамперед студентської молоді. Фактори впливу є актуальним, потрібним і суперечливим питанням. Це, насамперед, такі цінності, як мир і суспільна злагода, працелюбство і добробут, людська і національна гідність, права і свободи громадянина, соціальна і правова захищеність людини, державність, пріоритет національних інтересів, порядність і моральність тощо.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Сучасна молодь обирає цінності, які вважає найбільш ближчими та потрібними, необхідні та корисні, притаманні саме їй певні риси та якості. Те, чим переймається людина в конкретний період життя, те, навколо чого сконцентровані всі її думки, емоції, пріоритети, прагнення, почуття і є тими ціннісними орієнтирами.

Ціннісні передумови лежать в основі філософії освіти, яка склалася ще в стародавні часи. Уже в античній філософії формується теорія цінностей, хоча аксіологічні судження входять лише як компонент в структуру філософського категоріального апарату. Однак, уже в цій структурі вживалося окреме поняття «цінність». Аксіологічні положення античної філософії стали підґрунтям для подальшого розвитку ціннісного підходу людини до навколишнього світу.

У зарубіжній філософії аксіологічні проблеми як і саме поняття «цінність» розглядалися у найрізноманітніших варіантах і аспектах. Представники кожного з цих напрямів по-різному розглядали поняття «цінність» і її сутність: то як біопсихологічно інтерпретовану потребу людини, коли цінності являють собою емпірично зафіксовані факти спостережень реальності; то як певні стандартизовані «теоретичні» якості поряд з первинними (матеріальними) і вторинними (духовними) якостями; то як ідеальне буття, яке співвідноситься не з емпіричною, а з «чистою» трансцендентальною свідомістю, коли цінність «ідеальних» предметів не залежить від людських бажань і потреб, в той же час саме «ідеальне» буття повинно опиратися на реальність; то як плюралізм рівноправних ціннісних систем, зумовлених певним типом культури; то залежно від соціально-історичної, економічної, класової обумовленості тощо.

У радянській філософії (до 90-х років ХХ ст.) аксіологія інтерпретувалася як складова буржуазної науки, ідеалістичної за своїм характером і суттю.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Екзистенційна сутність цінностей, а саме, молодіжних та студентських, розглядалась у дослідженнях зарубіжних авторів, а саме, Х.Аренд, М.Бердяєв, М.Вебер, В.Дільтей, Х.Ортега-і-Гассет, М.Розов, К.Поппер, П.Сорокін, А.Тойнбі, Ю.Хабермас, М.Хайдегер, Е.Фромм, В.Франкл, А.Швейцера, О.Шпенглер, М.Шеллер та ін.

У вітчизняній педагогічній науці питаннями «цінностей» займались науковці, такі, як Н.Ничкало, О.Сухомлинська, П.Ігнатенко, О.Вишневський, В.Семиченко, В.Скутіна, Р.Скульський та ін.

До досліджуваної проблеми звертались такі українські вчені, як В.Андрущенко, В.Бакіров, М.Бахтін, А.Бичко, В.Бех, І.Бех, А.Бойко, В.Вашкевич, Д.Дзвінчук, В.Зуєв, І.Зязюн, В.Кремень, С.Кримський, В.Кушерець, В.Луговий, М.Михальченко, Л.Панченко, М.Попович, І.Предборська, А.Ручка, В.Савельєв, В.Ярошовець, та ін.

Авторитети радянської аксіології (В.Тугарінов, О.Бакрадзе, В.Мшвенірадзе, О.Дробницький, В.Василенко, М.Каган, І.Майзель, Е.Соловійов та інші) намагалися проникнути в сутність теоретичних аксіологічних положень зарубіжних вчених, розкрити істинну сутність цінності як феномена.

У сучасний період теорія цінностей значно розширилася, зокрема з'явилися нові відгалуження від загальної аксіології, які стали досліджувати більш конкретно і поглиблено окремі сфери ціннісної свідомості і ціннісного ставлення людини до навколишньої дійсності: «педагогічна аксіологія»; «психологічна аксіологія»; «політологічна аксіологія», «теологічна аксіологія», представники якої намагаються досліджувати духовні цінності людини через їх дотичність до релігійної моралі.

Традиційно у філософській літературі радянської доби цінність визначалась як соціально-філософська категорія, що позначає позитивне чи негативне значення явищ природи, продуктів суспільного виробництва, форм

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

суспільних учинків, духовних витворів (носіїв цінностей) для людства, окремого суспільства, народу, класу, соціальної групи чи особи (адресатів цінностей) на конкретному етапі історичного розвитку.

Цінностями вважають «ключові життєві орієнтири, спонукальні механізми людської діяльності і саму діяльність, результати історичного розвитку суспільства (матеріальну і духовну культуру). Відмінність між матеріальними і духовними цінностями полягає в тому, що матеріальні цінності служать для задоволення практичних потреб людей, а духовні (наукові, соціально-політичні, моральні, релігійні та ін.) характеризують вищі запити людини. Критерієм наукових цінностей є істина, моральних і релігійних – гармонія людських взаємовідносин, естетичних – освоєння прекрасного, соціально-політичних – стабільність у суспільстві.

З певним часом люди змінюються, а разом з ними і змінюються цінності та уявлення про них. У кожного вони свої і разом з тим дотримуються їх кожен по своєму. Хтось хоче отримати вищу освіту, хтось стати відомим і т. д., тобто кожен має свої цінності: наука, гроші, кохання, увага та ін. Але без освіти в суспільстві дуже важко, «немає росту», і тоді знову змінюються цінності на багатство, популярність, везіння, щасливий випадок, хочеться, щоб «все пливло до рук» без зусиль. На сьогоднішній день освіта здобувається не тільки по знаннях, а по мірі матеріальних можливостей доходів сім'ї. А це призводить до однієї цілі – досягти матеріального блага (іноді не замислюючись порушуємо закони).

Останнім часом загострилося чимало молодіжних проблем: вивчення та прогнозування стану справ у молодіжному середовищі; встановлення та налагодження зв'язків з організаціями в Україні та за її межами, які працюють над цією проблематикою. Найголовніші проблеми, що спонукають до суперечності цінностей, продиктовані такими процесами, як рівень безробіття;

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

напруга з працевлаштуванням, низька заробітна плата, відсутність належних умов праці та відпочинку, відсутність житла тощо. Останнім часом молоді, перспективні спеціалісти не працюють за фахом, за спеціальністю, яку вони «люблять», а йдуть до організацій недержавної форми власності, де рівень заробітної плати набагато вищий ніж у державних закладах.

Не менш значною є економічна та соціальна залежність від батьків; шлюбно-сімейні проблеми та високий рівень розлучень, сімейних конфліктів, низька народжуваність, матеріальна незабезпеченість молодих сімей; відсутність житлових умов; поганий стан здоров'я, зростання рівня соціальних відхилень. Не можна не помічати таких загрозливих тенденцій, як втрата (або свідоме відмовлення) від ідеалів та соціальної перспективи, життєвого оптимізму та соціального досвіду батьків. Деформація цінностей багато в чому залежить і від різкого погіршення стану здоров'я молоді, зростання смертності у молодому віці. Міграційні процеси й невиправдані претензії до життя у великому місті приводять до відсутності умов життя (житла) у значної частини молоді.

Деформація цінностей відбувається й під впливом недостатньої уваги суспільства щодо оздоровлення молоді, формування здорового способу життя, розвитку фізичної культури та спорту. Помітно позначається на настроях молоді й недостатнє фінансове забезпечення студентських програм, в тому числі і культурно-дозвільних, відсутність гарантій забезпечення після закінчення вузу вакансій.

Зниження інтересу молоді до книг, класичної і народної музики, народної творчості викликає занепокоєння. Незважаючи на рішення виконавчої влади в центрі і на місцях, інтенсивно розвивається сектор комерційних культурних послуг, передаються в оренду парки культури, концертні зали, спортивні споруди. З одного боку, ці заклади стають для молоді малодоступними, а з

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

другого – якість та художній рівень заходів, які там відбуваються, є не найвищого гатунку. Духовність повинна формуватися на основах високої культури, моралі, і тому завдання держави – це забезпечення розвитку всіх сфер культури, освіти, науки.

Вирішення цих проблем потребує розробки та втілення у соціальну практику державної молодіжної політики вивчення системи цінностей та ціннісних орієнтацій усіх соціальних та вікових груп.

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ У ВИЩУ ОСВІТУ УКРАЇНИ IMPLEMENTATION OF EUROPEAN VALUES IN HIGHER EDUCATION OF UKRAINE

Батченко Л.В.,

д.е.н., професор

професор кафедри готельно-ресторанного і туристичного бізнесу

Київський національний університет культури і мистецтв

ludavic@meta.ua;

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6975-5813>

Гончар Л.О.,

к.е.н., старший викладач кафедри готельно-ресторанного і туристичного

бізнесу

Київський національний університет культури і мистецтв

glo_knukim@ukr.net;

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5621-0910>

Щорічно, починаючи з 2003 року, в Україні офіційно відзначається День Європи. У 2021 році це сталося в 19-й раз – 15.05.2021 р. і символічно співпали День сім'ї та День Європи.

Президент України В. Зеленський звернувся до українців з нагоди Дня Європи з такими словами: «Україна – це Європа. І ми – європейці. Ми – центр і серце Європи. За географією, духом, цінностями і прагненнями!» [1].

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Ця чудова традиція підкреслює історичну, культурну, політичну приналежність України до європейського простору.

Українці не з книжок знають ціну свободи, розмаїття, демократії та миру. Ми вже захистили та продовжуємо успішно захищати ці європейські цінності зі зброєю в руках.

За останні тридцять років жоден інший народ не проходив такий складний шлях боротьби за свій європейський вибір. Цей цивілізаційний вибір відображає історичну логіку приналежності України до європейського простору і орієнтується на демократичний ідеал у спрямуванні до співдружності європейських країн [2].

Проблема імплементації європейських цінностей у вищу освіту все ще залишається однією з найважливіших при незмінному євроінтеграційному курсу України.

Вирішення даної проблеми потребує ефективної науково-освітньої та інформаційної систем, які б враховували, адаптовувались до кращих суспільних європейських практик, допомагаючи зорієнтуватись у цінностях (національних і загальноєвропейських) майбутній еліті України – економічній, управлінській, юридичній тощо.

Одна із проблем України на сьогодні – це «втрата еліти», розмиття інститутів – норм, цінностей, правил поведінки. Формування людських цінностей раніше покладалося на державу та церкву, в теперішній час для бізнесу це стало швидко окупним комерційним проектом.

Особлива роль у реалізації цієї ідеї належить вищій освіті України в осмисленні значення науки, освіти та інформації для імплементації європейських цінностей, визначення чинників, що перешкоджають поширенню європейських цінностей та пошук шляхів їх усунення.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Від освіти залежить демократизація українського суспільства, підготовка нового покоління українських громадян як творчих, мислячих, діяльних людей, соціально-відповідальних, що керуються загальнолюдськими цінностями.

Сучасна система освіти, яка є соціальним механізмом удосконалення суспільства повинна виконувати аксіологічні функції:

- екологічну,
- гуманістичну,
- культурної спадщини,
- креативну,
- розвиваючу,
- адаптивну.

Названі функції включають в себе певні аксіологічні установки, торкаються ціннісних аспектів навчання і виховання майбутніх фахівців.

У зв'язку із розвитком технологій, крос-культурних бізнес-процесів, управління за цінностями стає пріоритетним напрямком розвитку сучасного менеджменту.

Цінності стають певним мультиплікатором формування особистості, стратегічною культурою в політиці держави. І в цій конфігурації необхідна колаборація бізнесу, держави і вищої освіти України.

Освіта і культура є першочерговими, основоположними факторами, базовою умовою для соціального, духовного, а також економічного зростання кожної держави, кожної нації.

Очистити історичну пам'ять, духовно відродитись і вознести свою культуру на принципах європейських цінностей – свободи, демократії, поваги прав і основних свобод людини, правової держави – основна стратегічна мета держави.

В цій площині надзвичайно висока роль освіти.

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Університети повинні перейматися турботою про освіту і культуру нащадків, які будуть призвані забезпечити базис росту економіки.

Необхідно знайти «проривні» можливості, щоби рухатись українському суспільству і бізнесу вперед у вибраному Україною європейському напрямку розвитку.

Імплементация у вищу освіту європейських цінностей через науково-освітню та інформаційну сфери суспільства прискорить входження України до кола європейських країн, об'єднаних спільними цінностями.

Європа для України – це рідний дім, звідки нашу націю частенько виштовхували тоталітарні бурі історії, але треба повертатися додому, в Європу!
[3].

Список використаних джерел

1. Зеленський В. Твітер Президента України. URL: <https://twitter.com/ZelenskyUa/status/1393495789587030016> (дата звернення: 16.05.2021).
2. Кулеба Д. Дунайський шлях до членства: як Україна наближається до вступу в ЄС. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2021/05/15/7123196/> (дата звернення: 16.05.2021).
3. Національна абстракція чи соціальний проект: проф. С. Кримський про українську ідею в контексті вітчизняного та європейського історичного досвіду / розмов. І.Сюндюков // День. 2009. 24 квітня. С. 5.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

VALUE-BASED EDUCATION: УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ VALUE-BASED EDUCATION: UKRAINIAN CONTEXT

Варданян А.М.,
студентка групи 31-ДІД
НПУ ім. М.П.Драгоманова

Освіта є життєво важливою стратегією інтеграції молодшого покоління в соціокультурну спільноту. Але освіта не є сліпим наслідуванням сталих зразків знання, поведінки, оцінки навколишньої дійсності. Освіта і в контексті викладання, і в процесі її здобуття є творчою самореалізацією індивіда. А центральними аспектами творчості доречно називають свободу волі та соціальну відповідальність. Творчий процес безпосередньо пов'язаний із тими смислами та цінностями, що їх сповідує суспільство, оскільки новітні ідеї спільнота може підтримувати, або засуджувати. Відповідно, відчуття приналежності до спільноти, необхідності орієнтації на думку інших, формує принципи соціальної відповідальності. Такий підхід до розуміння освіти є продуктивним з огляду на необхідність балансу між ініціативою та відповідальністю, індивідуалізмом та емпатією, реалізацією принципів інклюзії та полікультурної взаємодії.

В сучасному глобалізованому світі, що надзвичайно стрімко розвивається під впливом новітніх технологій, звучать думки про цінність діяльності університетів з огляду на економічний та соціальний розвиток. Сучасне суспільство в цілому характеризується кризою довіри. Так само криза довіри спостерігається до діяльності університетів з боку абітурієнтів, їх батьків, майбутніх працедавців, широкого кола громадськості. Проблема полягає в тому, що виконання функції підготовки фахівців не достатньо для розуміння місії сучасного університету. Ринкова парадигма освіти має доповнюватись ціннісними аспектами. За такого поєднання оцінка діяльності університету з

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

боку спільноти змінить критерії та показники успішності, оскільки економічні чинники суспільного життя не дають адекватної відповіді сучасним проблемам та викликам. Університет не може функціонувати автономно до суспільства, керуючись принципами економічної доцільності та виробничої необхідності. Цього замало. Місія сучасного університету соціально орієнтована, передбачає ствердження та поширення визначених суспільством цілей та цінностей.

В умовах реформування системи освіти в Україні постає необхідність не тільки концептуального обґрунтування принципів та декларацій, але й системний моніторинг «яким ціннісним середовищем є школа зараз, які цінності несуть учителі, батьки та учні, які цінності лежать в основі актуальних шкільних правил та організаційної культури...Водночас у процесі впровадження ціннісних змін у школі ми вбачаємо загрозу «механізації», коли замість того, щоб ретранслювати і закріплювати цінності як норми взаємодій, їх будуть лише пояснювати... У комунікації та впровадженні ціннісної зміни потрібно більш акцентовано змістити фокус із виховання/формування цінностей на врахування ціннісних принципів у формуванні шкільного середовища та освітніх взаємодій, та детально їх описати» [2]. Така позиція особливо важлива з огляду на низьку ефективність традиційних монологічних форм виховання цінностей, оскільки сучасне полемічне суспільство культивує діалогові форми констатації смислу та значення, а якісна освіта ґрунтується на принципах «відкритого розуму», самостійного пошуку та саморозвитку.

Окреслені проблеми особливо важливі для українського суспільства. Оскільки в нашій країні вже восьмий рік триває війна, спричинена конфліктом парадигм цінностей. І показово, що державні інституції, і освіта в тому числі, не витримали тиску маніпулятивних атак «руського миру». Персоніфікація цінності самовираження, а не виживання є умовою і запорукою розвитку демократичного суспільства. Тому для сучасної України реалізація та

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

імплементация принципів value-based education є нагальною та необхідною стратегією збереження державності, громадянського суспільства та прав і свобод людини.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В.П Конституціоналізація освітнього простору Європи: аксіологічний вимір/В.П.Андрущенко, Т.В.Андрущенко,В.Л.Савельєв.– К.: «МП Леся», 2017.– 464с.
2. Стесічін Р. Ціннісні орієнтири сучасної української школи. К., 2019/
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferentcia/2019/Presentasia-Roman-Stesichin.pdf>

PROSPECTS FOR INTRODUCTION OF CONCEPTS OF EUROPEAN LIFELONG LEARNING EXPERIENCE INTO THE DOMESTIC CONTINUOUS EDUCATION SYSTEM

Voitovska O.,

Doctor in Education, Associate Professor,
Associate Professor of Adult Education,
Faculty of Management of Education and Science
National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv
ovoitovskaya@ukr.net

The formation of a new paradigm of educational development, changes that are taking place in various spheres of life in many countries, the commonality of global issues, the entry into the era of information civilization have led to the emergence of fundamentally new problems in education [5, с. 12]. The importance for a person and society of continuing education throughout life has increased. With the formation of trends towards democratization, open society, the introduction of information and communication technologies, there have appeared trends in the development of

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

continuing education and especially adult education based on sustainable development.

The analysis of scientific works shows that different directions of continuous education were studied by such scientists as B. M. Andrievsky, S. T. Vershlovsky, S. V. Goncharenko, L. I. Danylenko, P. V. Yelnikova, Y. M. Kulyutkin, V. I. Maslova, N. G. Nychkalo, V. V. Oliynyk, V. G. Onushkin, V. I. Putsova, M. I. Skrypnyk, and others. Some aspects of the development of postgraduate pedagogical education have been studied by both Ukrainian and foreign scholars, including L. P. Vovk, P. V. Gornostaev, O. V. Darinsky, E. I. Dobrynska, I. A. Zyazyun, V. I. Lugovyi, A. O. Ligotsky, V. K. Maiboroda, N. G. Nychkalo, O. I. Ogienko, N. G. Protasova, S. O. Sysoeva, L. E. Sigaeva, and others.

In previous studies, we have determined that politics and socio-economic processes in Europe, the digital boom, determine education policy following the needs of the labor market. EU educational programs are subordinated to the achievement of economic goals. Economic theories often serve as the basis for new paradigms of education. Within the EU there is a significant differentiation of the level of integration of the concepts «the opening of education», life-long learning, «knowledge and competence». The paradigm «the opening of education» is partly realized due to technologies and methods of blended learning, which led to the evolution of the concept of e-learning to the concept of smart learning. The life-long learning paradigm is poorly implemented in practice, especially in Eastern Europe and post-communist countries. The lack of a coherent definition of the concept of competence, the lack of a clear relationship between competencies and efficiency are disincentives to the integration of the paradigm of «knowledge and competence». This is due to the mechanisms of financing education, which determine the policies and prerequisites for the implementation of the educational paradigm. In general, European countries are characterized by a high degree of centralized/public funding

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

of education. Therefore, in these countries, there is a higher level of control and audit of the quality of higher education [1].

Let us consider in more detail the implementation of the concept of European lifelong learning experience in the domestic system of continuing education. In the unification of humanity based on certain values and goals, one of the priority factors is continuing education. Continuity acts in the modern cultural and educational context as an idea, the principle of learning, the quality of the educational process, the condition of human development. In recent decades, the system of knowledge generation and transfer has changed dramatically, and their volume has increased a lot. Today it is impossible to prepare a person for a lifelong professional activity at once, even in 5 or 6 years. Currently, about 5% of theoretical and 20% of professional knowledge is updated annually. The unit of measurement of specialist knowledge aging, which is accepted in the United States – is a decrease in knowledge by 50% due to the emergence of new information. This shows that in many professions this period comes in less than 5 years, in other words, concerning our higher education system, often before the end of training. The solution is to move to lifelong learning, where basic education should be periodically supplemented by additional education programs and organized not as a final, completed, but only as a basis, a foundation that is supplemented by other programs. This requires that a university graduate in addition to the professional knowledge acquired at the university must develop their ability to learn throughout their professional life, develop communication skills, adaptability, self-improvement, organizational and group efficiency, and some other qualities (soft skills).

Several terms are used to define the concept of continuing education. In the modern literature you can find the following stable combinations: (adult education); «Continuing education»; «Further education»; «Recurrent education» as lifelong learning by alternating learning with other activities, mainly work; «Lifelong

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

education»; «Lifelong learning». Each of these terms emphasizes a certain side of the phenomenon, but the idea of lifelong incomplete education for an adult is common. The issue of continuing education can be divided into two main areas. The first is related to the construction of the system of continuing education as part of social practice (the socio-educational aspect of continuing education), the second – to the process of assimilation of new life, social, professional experience. That is why in the second half of the 90s of the XX century in the field of adult education the combination of the principle of continuity of education with the principle of lifelong learning and the formation of a knowledge society was proclaimed. Thus, an attempt was made to consolidate in the public consciousness and understanding of the mutual responsibility of society, the state, and the individual for the development of educational processes. Among the functions of continuing education are: developing (meeting the spiritual needs of the individual, the needs of creative growth); compensatory (filling gaps in basic education); adaptive (operational training and retraining in a rapidly changing production and social situation); integrating into an unfamiliar cultural context; resocialization function (re-socialization). In the content of continuing education, there are three main significant components associated with adult learning: literacy training in a broad sense, including computer, functional, social, etc.; vocational training, which includes vocational training, retraining, advanced training (job qualification); general cultural additional education, not related to employment (life qualification).

The European Commission has integrated various educational and training initiatives into a single Lifelong Learning Program. This program replaced the professional and distance learning programs that existed before 2006. Lifelong learning involves increasing investment in people and knowledge; acquisition of basic skills, including digital literacy and empowerment for innovative, more flexible forms of learning. The goal is to provide people of all ages with equal and open

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

access to quality education. Lifelong learning encompasses all purposeful learning, formal or non-formal, to expand knowledge, improving skills and competence. The Council of Europe has endorsed lifelong learning as a key component of the European social model. Such training is not limited to education; it is also a critical factor in the areas of employment and social security, economic growth, and competitiveness [2]. The European employment strategy [3], set out the guidelines for lifelong learning policy. These guidelines call on EU countries to address skills shortages with appropriate skills and encourage them to pursue comprehensive lifelong learning strategies to equip citizens with the skills needed in modern education, science, and economics [4].

In Ukraine, as a European country, are also gradually being implemented concepts of the European learning experience, namely: «the opening of education», life-long learning, «knowledge and competence». But, unfortunately, the paradigm of life-long learning is still poorly implemented in practice, especially in Eastern Europe, including Ukraine. This is due to the mechanisms of financing education, which determine the policies and prerequisites for the implementation of the educational paradigm.

Thus, based on the analysis of scientific and pedagogical literature, the essence of continuing education is clarified, its content and functions are determined. Prospects for the implementation of the concepts of the European experience of lifelong learning in the domestic system of continuing education are clarified.

References

1. Lyubov Kanishevskaya, Svitlana Tolochko, Oksana Voitovska, Oksana Pershukova, Iryna Shcherbak. Changing the modern educational paradigm from the example of the European Union and Ukraine. School education, teaching-learning and expectations. 2021: Jan./April. V. 7 n. 1. URL:

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

<https://laplageemrevista.editorialaar.com/index.php/lpg1/issue/view/33>

2. Making a European area of lifelong learning a reality. URL:
<http://ec.europa.eu/education/>
3. European Employment Strategy. URL:
<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=101&langId=en>.
4. Adult education trends and issues in Europe. URL:
http://ec.europa.eu/education/pdf/doc268_en.pdf
5. Voitovska O. Computer diagnostics of level of professional competence formation of future physical culture teachers in the biological disciplines study. Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports. Kharkiv, 2013. Vol. 17 No 3. P. 11–17.

СУЧАСНА ОСВІТА: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ MODERN EDUCATION: CHALLENGES AND PERSPECTIVES

Гаврилюк В.П.,
кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України (м. Київ, Україна)

Як знайти відповідь на питання – що таке сучасна освіта? Більшість погодяться, що це система рейтингів і досягнення відмінних результатів але чи можна вважати це чимось більшим для суспільства? На мою думку, сучасне процвітання залежить, наскільки кожен з нас може розкрити свій потенціал, тому освіта має розширювати можливості кожного.

В умовах технологічного прогресу і повсякденних потрясінь змінюються стандарти в галузі освіти. Зокрема, це відноситься до системи оцінки успішності студентів. Раніше навчальний процес будувався за принципом «зростання знань». Про те час не стоїть на місці, сьогодні за 2 секунди і 1 клік

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

можна дізнатися що забажаєш. Тому набагато важливішим є те, щоб сучасне покоління не споживало інформацію бездумно, а має вміти з нею працювати: аналізувати, виділяти головне, мислити критично.

В світі приблизно вісім мільярдів людей і шість мільярдів мобільних телефонів. Це відбулося всього за 20 років. Мобільність дуже гарно сприяє розвитку у вищій освіті. Але існує факт, який полягає в тому, що дуже невеликий відсоток населення світу має освіту, навіть в Сполучених Штатах, їх всього близько 36% населення, які мають ступінь бакалавра або вище [1].

Клейтон Крістенсен, який був професором бізнесу в Гарварді, говорить про те, що «Руйнівні інновації» є ключем до того, як змінюються організації. У 2011 році він написав працю під назвою «Інноваційний університет», в якій він доводить, що Інтернет стане революційним проривом для вищої освіти, якщо подумати про це, в кожній галузі зазвичай є дві проблеми: перша полягає у ресурсах організації, а друга пов'язана із масштабуванням. У вищій освіті: викладач – це проблема ресурсів, а масштабування – це Інтернет [2].

Що собою представляє сучасний університет з точки зору методики викладання для студентів. Можна багато знайти аргументів для обговорення але в переважній більшості це читання лекцій. Можна його назвати методом конференції. Зараз ми знаходимося на етапі швидкої адаптації системи навчання на онлайн-формат через пандемію COVID-19. Про те, це лише прискорило закономірні зміни парадигми навчання через широкі можливості, які відкриває Інтернет.

В загальному можна змодельовати такі варіанти розвитку для університетської освіти. Самим простим варіантом це буде об'єднання декількох галузевих закладів, і вони будуть спроможні запропонувати унікальну навчальну або виробничу програму. За рахунок синергетичного поєднання робота над програмою буде кращою і це дозволить її поширити

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

серед інших організацій або використати для інформатизації та масштабування. Іншим варіантом може бути розвиток університетів по прикладу телевізійних каналів. Тобто трансформацію можна представити за прикладом газетної галузі. На сьогоднішній день вона майже вся знаходиться в онлайні – Інтернет. І специфіка інформації, яка там подається, кардинально відрізняється від паперового варіанту. А саме, що на сьогодні коментарі більше ціняться, а ніж сама інформація.

Який висновок можна зробити із наведеного. Головним завданням має бути – не відстати від потягу. Що ж саме потрібно розвивати. Основним інструментом в освіті стане ігрове навчання. Ми не зможемо навчитися їздити на велосипеді, якщо будемо на нього лише споглядати.

Навчання не можна просто прирівняти до простої передачі знань від лектора до слухачів. Навчання – це спосіб розширити свідомість і змінити реальність.

STEM навчання активно розвиває креативний напрямок. А це в свою чергу сприяє кращій підготовці до реального життя. На думку американських вчених, намагання насичувати навчання тільки сухою наукою, може привести до того, що підростаюче покоління втратить навички креативності.

У США, наприклад, використовують «індекс креативності», процес оцінювання відбувається не тільки по успішності за стандартними завданнями, але і враховує, наскільки добре навчальна програма сприяє розвитку креативних здібностей.

STEM-навчання є основою для навчання в багатьох країнах, таких як США, Китай, Великобританія, Ізраїль, Корея і Сінгапур. Яскравим прикладом є ініціатива Сінгапуру, де було розроблено ключові стратегії в системі освіти. І головним завданням – перетворити місто-державу в глобальний центр креативності.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Розширення використання STEM-education сприятиме позитивним змінам нашої країни, зробить її більш інноваційною та конкурентоспроможною. STEM розвиває здатність досліджувати, аналізувати, експериментувати і критично мислити.

Список використаних джерел

Братко М. Система освіти США: структура, традиції управління, особливості вищої освіти. Освітологічний дискурс, 2017, № 3-4 (18-19), С. 252–268.

Даниленко Ю.А. Характеристики та класифікації інновацій та інноваційного процесу. Наука та інновації, 2018, № 14 (3). С. 15–30.

ЯКІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ОСНОВНА ЄВРОПЕЙСЬКА ЦІННІСТЬ QUALITY OF HIGHER EDUCATION AS A MAIN EUROPEAN VALUE

Горпинич О.В.,
к.філос.н., доцент
доцент кафедри соціологія
Державного університету телекомунікацій м. Київ
olga220570gor@ukr.net

Якість освіти, як проголошено на офіційній сторінці Міністерства освіти і науки України, це комплекс характеристик освітнього процесу, що визначають послідовне та практично ефективно формування компетентності та професійної свідомості. Це певний рівень знань і вмінь, розумового, фізичного й морального розвитку, якого досягли випускники освітнього закладу відповідно до запланованих цілей навчання і виховання.

В Європейському просторі вищої освіти головною метою і місією оголошено підвищення якості навчання і викладання, посилення зв'язку между знаннями, які отримують здобувачі вищої освіти у вищому навчальному закладі

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

і вміннями, необхідними в практичній діяльності випускників. Освітні програми дозволяють студентам розвивати компетенції, що задовольняють особистісному зростанню і соціальним потребам допомогою ефективних освітніх послуг. У свою чергу, все це підтримується прозорим описом результатів навчальної діяльності та робочої навчальної навантаження, індивідуальними траєкторіями навчання, інноваційними методами навчання та оцінки результатів.

Європейський вибір України зумовлений її геополітичним положенням і спільною історією формування та розвитку європейської культури. Одним з головних напрямків інтеграції нашої держави в Європейське співтовариство є підвищення якості вищої освіти. Сьогодні випускник наших вищих навчальних закладів, отримавши диплом про вищу освіту повинен мати можливість працювати за фахом не тільки на Батьківщині, а й за кордоном. За перспективною Програмою розвитку, яка розрахована на десять років, Україна має узгодити та наблизити свої соціально-економічні інституції до стандартів країн ЄС і зробити їх відповідними загальноєвропейським вимогам.

Для європейського виміру України основними принципами вищої освіти виступають:

- гуманізм;
- демократичність;
- науковість;
- практична спрямованість;
- наступність і безперервність;
- полікультурність;
- інтегрованість (міждисциплінарність).

Високоякісна навчальне середовище представляє особливу цінність серед європейців і передбачає визнання і підтримку хорошого викладання. У країнах

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Європи підтримується висока якість і відповідну вищу освіту, яке здатне оснастити студентів знаннями, навичками і базовими переданими компетенціями. Всі ці складові необхідні випускникам для успіху після закінчення університету.

**ПОШИРЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ ЯК ІНСТРУМЕНТ
ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ
DISSEMINATION OF EUROPEAN VALUES AS A TOOL OF
IMPROVING THE QUALITY OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINE**

Григоренко І.В.,
НПУ імені М.П.Драгоманова,
доцент кафедри української літератури
i.v.hryhorenko@npu.edu.ua

Останніми роками Українська держава невпинно рухається до Європейського освітнього простору, намагаючись стати рівноправним членом Європейської освітньої спільноти. Після тривалого процесу ратифікації українським парламентом Угода про асоціацію між Україною та ЄС набула чинності у повному обсязі з вересня 2017 року. Відтоді в освітній сфері нашої держави помітно поживавилася співпраця з країнами Євросоюзу у сфері вищої освіти, зокрема з метою сприяння зближенню країн в рамках Болонського процесу, реформування та модернізації системи вищої освіти, підвищення її якості та важливості. Основою для такої взаємодії та орієнтиром у системі ключових європейських освітніх цінностей стали «Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти» (ESG), що були прийняті у 2005 році міністрами, які відповідають за вищу освіту, на пропозицію, підготовлену Європейською асоціацією забезпечення якості вищої

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

освіти (ENQA) спільно з Європейським союзом студентів (ESU), Європейською асоціацією закладів вищої освіти (EURASHE) та Європейською асоціацією університетів (EUA). Нову редакцію було ухвалено на Міністерській конференції 14-15 травня 2015 року [3].

Передусім європейські цінності в освіті ґрунтуються на ідеї демократії і прав людини. Європейські норми життя Людини в суспільстві й державі, будуються, зокрема, і на принципі дотримання рівних умов для всіх та повазі до інших та до інакших, коли створені умови для всіх, хто бажає, незалежно від статі, віку, національності та віросповідання, вільно жити, зокрема навчатися і працювати. Європейські освітні цінності закріплені в Законах України «Про освіту» та «Про вищу освіту». Поширення європейських цінностей в освітній сфері України передбачає дотримання стандартів якості освіти, які б дозволили безперешкодно і без додаткових умов визнавати вітчизняні документи про освіту в країнах Євросоюзу.

У статті 1 Закону України «Про вищу освіту» якість вищої освіти тлумачиться як відповідність умов провадження освітньої діяльності та результатів навчання вимогам законодавства та стандартам вищої освіти, професійним та/або міжнародним стандартам (за наявності), а також потребам заінтересованих сторін і суспільства, що забезпечується шляхом здійснення процедур внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості. Відповідно до статті 18 цього ж Закону функцію аналізу якості освітньої діяльності закладів вищої освіти покладено на Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, яке щороку готує та оприлюднює доповідь про якість вищої освіти в Україні, її відповідність завданням сталого інноваційного розвитку суспільства та формує пропозиції щодо законодавчого забезпечення якості вищої освіти [1].

Відповідно до ESG-2015 важливим чинником у діяльності закладів вищої освіти є внутрішня система забезпечення якості вищої освіти. У першому та

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

другому розділах «Річного звіту Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти» проаналізовано кількісні показники розвитку системи вищої освіти в Україні та системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти у вітчизняних закладах вищої освіти [3]. Класифікація ключових проблем у запровадженні систем забезпечення якості освіти у звіті згрупована за кількома об'єктивними чинниками, основними серед яких названо нестачу фінансових ресурсів, перманентні зміни в системі вищої освіти, нормативних документах тощо, а також низьку мотивацію науково-педагогічних працівників. До суб'єктивних чинників віднесено нестачу кадрових ресурсів та нормативних документів і методичних матеріалів щодо запровадження системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти [2, с. 57].

Звісно, подолання таких викликів і проблем, що постають перед українськими закладами вищої освіти сьогодні, потребують фінансових і часових ресурсів. Однак європейські цінності (зокрема повага до особистості, сповідування принципів демократії та толерантності щодо інших та інакших) є хорошим інструментом підвищення якості вищої освіти в Україні, що не потребує значних капіталовкладень, але передбачає певний час на формування загальносуспільної позиції щодо неухильного їх дотримання. Інструментом підвищення якості вищої освіти є створення у закладах вищої освіти комплексу документів, які б не були формальністю, а надали усім зацікавленим особам (викладачам, студентам, абітурієнтам, менеджменту, потенційним роботодавцям тощо) алгоритми та розуміння процедури з покращення якості освіти, а також системне бачення завдань і змісту забезпечення якості вищої освіти всередині закладу.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Список використаних джерел

1. Закон України «Про вищу освіту» (редакція від 26.02.2021). Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18?find=1&text=%D1%8F%D0%BA%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C#w1_1 (дата звернення: 13.04.2021).
2. Річний звіт Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти / За заг. ред. С. Квіта та О. Єременко. К. : Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, 2021. 364 с. Режим доступу: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2021/02/%D0%A0%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82-2020.pdf> (дата звернення: 17.04.2021).
3. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). К.: ТОВ «ЦС», 2015. 32 с. https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/standards-and-guidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf (дата звернення: 10.04.2021).

ВИКОРИСТАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРАКТИК РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ЗГУРТОВАНOSTІ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19

USE OF EUROPEAN PRACTICES OF SOCIAL COHESION DEVELOPMENT IN UKRAINE DURING THE COVID-19 PANDEMIC

Заможський А.Б.,
здобувач, асистент кафедри МІТСКД
НПУ ім. М.П.Драгоманова
ORCID iD 0000-0001-7045-7231
a.b.zamozhskyi@npu.edu.ua

Пандемія COVID-19 виявила багато проблем соціальної згуртованості. Наприклад посилення існуючої соціальної нерівності в домогосподарствах, громадах, на місцевому, регіональному та національному рівнях. З одного боку,

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

пандемія вплинула на Україну економічно, але цей вплив є неоднорідним за різними верствами населення. Зміни, пов'язані з пандемією, в першу чергу, змінивши умови життєдіяльності, змінили світосприйняття людей.

Європейське співтовариство та ООН, свого часу, зробило багато висновків з епідемії Ебола та Зика, у тому числі для вирішення проблем розвитку соціальної згуртованості.[1] «У літературі про ліквідацію наслідків катастрофи соціальна згуртованість була визначена як основний ресурс, який громади можуть використовувати під час кризи. Важливість соціальної згуртованості значною мірою обумовлена роллю, яку соціальний капітал відіграє у сприянні соціальній згуртованості, при цьому особлива увага приділяється таким елементам соціального капіталу та згуртованості, як співпраця та залучення зацікавлених сторін між групами громад та з рівнями управління, а також між рівнями уряду».[2]

Боллен і Хойл говорять про те, що соціальна єдність має як суб'єктивну перспективу, яка фокусується на сприйнятті людей (ставлення і стан душі), так і об'єктивну перспективу, що враховує прояви поведінки людей. [3]

Якщо брати за основу три рівні соціальної згуртованості:

- Макро рівень, який відображає зв'язку в і почуття членства, суспільства в цілому, а також відносини з установами;
- Мезо рівень , який відображає зв'язок з вторинними групами (більшої соціальної in- і out- груп , які можуть забезпечити соціальну ідентичність);
- Мікро рівень , який відображає міжособистісні зв'язки з і довіру близьких іншим (в основному в сім'ях і між друзями). [4]

З інтегративної моделі Боттоні виходить сім ключових компонентів, які охоплюють поєднання рівнів (мікро, мезо, макро) та перспективних (суб'єктивних, об'єктивних) ознак, які лежать в їх основі, і які разом складають конструкцію соціальної згуртованості вищого порядку. Зокрема, це:

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

- Інституційна довіра (макро / суб'єктивна)
- Легітимність установ (макро / об'єктивна)
- Відкритість (мезо / суб'єктивна)
- Участь (мезо / об'єктивна)
- Міжособистісна довіра (мікро / суб'єктивна)
- Соціальна підтримка (мікро / суб'єктивна)
- Щільність соціальних відносин (мікро / об'єктивна). [5]

Кожен з цих компонентів має певні виклики, пов'язані з пандемією.

Можна споглядати певну тенденцію, у використанні європейського та світового досвіду в Україні. Наприклад:

- На Макро рівні, головний виклик в Україні – існує традиційна недовіра, або дуже високий рівень недовіри, до органів влади. На цьому рівні, уряд України та органи місцевого самоврядування, активно сприймають досвід та використовують практики ЄС. Розроблені та втілюються в життя різноманітні державні програми, які розробляються з використанням Європейського досвіду або ж іноді позичаючи нормативні документи із законодавства стран ЄС. [6, 7]

Налагоджено канали комунікацій [6, 7], які виконують функції:

- а) інформування;
- б) донесення об'єктивної інформації;
- в) спростування неправдивої інформації (фейків);
- г) надання відповідей на питання, та інш.

Проводяться заходи, зокрема пройшов Всеукраїнський форум «Україна 30. Коронавірус: виклики та відповіді». Який став майданчиком для діалогу про пандемію та її подолання. [8]

Втілюється програма «Державні послуги онлайн» [9], яка значно спрощує взаємодію громадянина і держави та виключає корупційну складову.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

На Мезо рівні, викликом стали обмеження у пересуванні та комунікації, зокрема участі у громадському житті. На цьому рівні, Україна активно переймає досвід ЄС, але не в таких обсягах, як можливо. З одного боку, активно розвивається онлайн-комунікація. З іншого, тут існує багато перепон, зокрема необхідність набуття нових навичок та брак коштів. Досить велика частка програм, які впливають на розвиток соціальної згуртованості, проходять на волонтерських засадах або повного, чи часткового фінансування ЄС та ПРООН. Наприклад «Відповідь громадянського суспільства на порушення прав людини вразливих груп населення, жінок та чоловіків, під час спалаху пандемії COVID-19 в Україні» [10], чи «Європейські цінності різноманіття та інклюзії для сталого розвитку» (EVDISD) [11], або ж «Соціальні та культурні аспекти Європейських Студій» (SCAES) [12].

На жаль, на цьому рівні, досить великі верстви населення не включені в цей процес. Чому так сталося, навряд чи можна дати однозначну відповідь, бо це питання чіпляє багато аспектів, зокрема закритість маргіналізованих груп, або наслідки радянської влади (звичка отримувати все безкоштовно).

На Мікро рівні, де було завдано найсильнішого удару, а саме по спілкуванню з безпечним та близьким оточенням. Під час спілкування з яким, людина отримує підтримку, не важливо розуміє вона це, чи ні, яку майже неможливо отримати з інших джерел. Тут не тільки, зіграло роль те, що потрібно переходити в «онлайн», а й з'явилися технічні вимоги, які подекуди стали реальною перепорою, як наявність інтернету в сільській місцевості, чи наявність камери та мікрофону. Це вплинуло на дуже багато аспектів, таких як збільшення активності у соцмережах, де доречи відчувається збільшення агресії. Також це вплинуло безпосередньо на Мезо рівень. Я, як автор цього тексту, будучи адміністратором групи «Теорія та практика громадського протесту», можу відзначити зростання учасників групи на 30%, що є

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

співставним з періодом Майдану 2013-2014 го років. Перенесення спілкування в соцмережі створило умови для формування нових груп та спільнот.

На цьому рівні, із європейських та світових практик, найбільший вплив мають програми пов'язані з «Ненасильницьким спілкуванням», наприклад Благодійний україно-німецький освітній проект «Ненасильницьке спілкування» [13], чи Проєкт «Активні громадяни». “Активні громадяни” – програма Британської Ради для молоді у галузі міжкультурного діалогу і соціального розвитку. [14]

Але нажаль, велика кількість організацій припинила навчання на час пандемії, оскільки навчання потребувало безпосереднього контакту ведучого з аудиторією, що під час карантину стало неможливо. Або перевела навчання в онлайн формат з великими обмеженнями, що звісно впливають на зміст і якість навчання.

Підсумовуючи, можна констатувати, що на Макро рівні, ситуація з впровадженням досвіду ЄС, більш розвинена ніж на Мезо та Мікро рівнях.

Але виникає питання – «А як це виміряти?», і на жаль, на сьогодні немає чіткої відповіді. Оскільки, «Розуміння застосовності методологій та результатів вимірювання соціальної згуртованості в різних громадах та географічних регіонах, а також розробка нових та відповідних інструментів та методів є надзвичайно необхідним у контексті глобальної пандемії COVID-19». [2]

Отже Україна, на сьогодні потребує, не тільки активізацію впровадження Європейських практик розвитку соціальної згуртованості, в першу чергу на Мезо та Мікро рівнях, а й розробки якісного інструментарію оцінки ситуації та впливів на всіх рівнях.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Список використаних джерел

1. Alonge, O, Sonkarlay, S, Gwaikolo, W, Fahim, C, Cooper, JL, Peters, DH. Розуміння ролі стійкості громади у боротьбі з епідемією вірусу Ебола в Ліберії: якісне дослідження (стійкість громади в Ліберії) . Glob Health Action. 2019 ; 12 (1): 1662682 . doi: 10.1080 / 16549716.2019.1662682
2. Рей Л. Джуетт, Сара М.Ма , Ніколас Хауелл , Менді М. Ларсен Соціальна згуртованість та стійкість громади під час COVID-19 та пандемій: швидкий огляд масштабів для інформування дорожньої карти досліджень ООН щодо відновлення COVID-19. <https://doi.org/10.1177/0020731421997092>
3. Bollen, K. A., & Hoyle, R. H. (1990). Perceived cohesion: A conceptual and empirical examination. Social Forces, 69(2), 479–504. <https://doi.org/10.2307/2579670>
4. Bottoni, G. (2018). A multilevel measurement model of social cohesion. Social Indicators Research, 136(3), 835–857. <https://doi.org/10.1007/s11205-016-1470-7>
5. Fanny Lalot, Dominic Abrams, Jo Broadwood, Kaya Davies Hayon, Isobel Platts-Dunn. The social cohesion investment: Communities that invested in integration programmes are showing greater social cohesion in the midst of the COVID-19 pandemic. <https://doi.org/10.1002/casp.2522>
6. Портал МОЗ України COVID-19 <https://covid19.gov.ua/>
7. Сайт КМУ <https://www.kmu.gov.ua/searchresult?key=COVID-19>
8. Сайт КМДА <http://koda.gov.ua/news/8-10-lyutogo-2021-roku-vidbudetsya-vseukrains>
9. Державні послуги онлайн <https://diia.gov.ua/>
10. <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/projects/civil-society-for-democracy-and-rights/seven-civil-society-organizations-will-receive-funding-for-the-implementation-of-their-projects.html>
11. <http://evdisd.info>

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

12. <http://scaes.info>

13. Благодійний україно-німецький освітній проєкт <http://empatia-ukraine.com.ua>

14. Проєкт «Активні громадяни» <https://activecitizens.in.ua>

**ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ СТЕЙКХОЛДЕРІВ У ПРОЦЕСІ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ
FEATURES OF STAKEHOLDERS' INTERACTIONS IN THE
PROCESS OF HIGHER EDUCATION QUALITY ASSURANCE IN UKRAINE**

Коваленко О.М.,

кандидат історичних наук,
старший викладач кафедри менеджменту
та інноваційних технологій соціокультурної діяльності
НПУ ім. М.П. Драгоманова,
ORCID ID: 0000-0001-6535-1213
whaitangel2007@gmail.com

Поняття «стейкхолдер» декільна років тому з'явилися у вітчизній науковій літературі, зокрема в межах соціології освіти, соціології управління. Але досить активно використовують в західні соціологи з середини 90-х рр. ХХ ст.. Одним із перших визначення даного поняття, запропонував відомий американським дослідник Р. Едвардом Фріменом, згідно з яким: «стейкхолдер – це група (індивід), яка може впливати на досягнення організацією своїх цілей або на роботу організації в цілому» [1]. Отже, стейкхолдери – це групи (індивіди) всередині організації чи в зовнішньому середовищі, або інші організації, внесок яких є підґрунтям (основою) успіху даної структури. кажучи про внесок в організаційне життя, треба розуміти ті різномірні складові, які визначають пріоритети сучасної організації і вирізняють її від інших – напрями діяльності, ресурси, поширення інформації, способи і види споживання, міжособові та міжорганізаційні мережі, управління тощо, а також тенденції

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

організаційних змін, що викликані новими конфігураціями організаційного простору та ринків як середовища їх функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як перспективну у сфері вищої освіти теорію зацікавлених сторін розглядають зарубіжні вчені, серед яких Н. Alves та М. Raposo [2], І. Marić [3], М. Antonio та С. Pereira [4], Р. R. J. Trim [5], С. Simms та С. Chapleo [6], D. Schüller, V. Chalupský [7] та ін. В Україні порівняно з іншими країнами процеси переходу вищої освіти на ринкові методи управління почалися пізніше, тому новий тип відносин з учасниками процесу виробництва та споживання продуктів вищої освіти є малодослідженим напрямом. У вітчизняній науці окремі аспекти взаємовідносин ЗВО із суб'єктами ринку освітніх продуктів висвітлено у наукових працях Н. Савицької [8], Н. Сментиної, Р. Хусаїнова [9], С. Панчишин та О. Гриньке-вич [10], С. Щудло [11], В. Чепак [12], Шевченко Л. [13] та ін.

Поступове перетворення класичних університетів в організації єдиного освітнього простору, що функціонують за ринковими відносинами та новими методами управління. І сучасні університети постають як стейкхолдер-системи, які складаються із багатьох різних груп зацікавлених сторін. Головна ціль такого університету – це задоволення потреб усіх суб'єктів його діяльності. Крім того, саме стейкхолдери формують громадську думку, а значить, впливають на ринковий імідж університету. У відносинах з окремими зацікавленими групами для університету важливі короткострокові взаємодії, з іншими – довгострокові. у більшості випадків найбільш важливими групами стейкхолдерів є співробітники (включаючи і керівництво) університету, студенти (внутрішні стейкхолдери), споживачі освітніх послуг, випускники, інвестори, батьки студентів, організації-партнери, засоби масової інформації та ін. (зовнішні стейкхолдери).

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Українські дослідники О. Грішнова та С. Бех розробили таку карту для університетів [4] (таблиця).

Звісно, ця карта не охоплює всіх стейкхолдерів, так само як і всі їх інтереси, але вона (чи інші варіанти карти) може слугувати орієнтиром для виділення ключових позицій та спрямування зусиль для їх задоволення.

Карта інтересів стейкхолдерів для університетів

Внутрішні стейкхолдери	
Студенти	Отримання якісної освіти, саморозвиток та сприятливі умови навчання
Викладачі	Можливість підвищення кваліфікації, розвитку наукових інтересів. Матеріальне і технічне забезпечення, гарантії зайнятості.
Співробітники	Гідні умови праці, матеріальне забезпечення, гарантії зайнятості.
Зовнішні стейкхолдери	
Суспільство в цілому	Удосконалення майбутнього суспільства шляхом соціалізації студентів.
Батьки студентів	Відкриття перспектив для дітей, збереження їх фізичного і морального здоров'я.
Абітурієнти	Відкритість та доступність інформації, прозорість конкурсів
Підприємці	Підготовка спеціалістів високої кваліфікації
Місцеві громади	Збереження природи та розвиток соціальної інфраструктури
Постачальники	Прозорість закупівель

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

На сучасному освітньому ринку слід виділяти та розрізняти покупців та споживачів освітніх послуг. Доволі часто ці ринкові суб'єкти співпадають (організації-роботодавці, держава тощо). Але є ситуації коли покупець і споживач не співпадають, наприклад, коли навчання оплачують батьки (покупці), а споживачами будуть діти (учні, студенти). Сучасні університети мають розуміти потреби та вимоги які ставлять перед ними споживачі освітніх послуг, щоб бути конкурентно спроможними на сучасному освітньому ринку та відповідати стандартам загального освітнього простору. Відповідно до власної маркетингової стратегії, університет повинен пропонувати свої стратегії задоволення потреб, які, в свою чергу, мають бути узгоджені з вимогами споживачів.

Особливим покупцем освітніх послуг є держава. Для державних університетів – це ключове (хоча і не єдине) джерело фінансування, що вимагає постійного зворотнього зв'язку і здійснюється через відносини з Міністерством освіти і науки та його структурами. Крім того, держава здійснює нормативно-правове регулювання діяльності університету (різних видів і форм власності) і формує основне замовлення на підготовку фахівців через розподіл контрольних показників бюджетного прийому. Університет як структурний елемент держави готує національну еліту XXI століття і генерує нові знання в інтересах стійкого суспільного розвитку, а отже, задовольняє суспільні інтереси в отриманні високоякісних освітніх послуг і наданні вітчизняному та міжнародному ринку праці якісного освітнього продукту[3].

Отже, університет як стейкхолдеркомпанія реалізує свою місію в інтересах всіх зацікавлених груп, максимально підвищуючи ефективність взаємного співробітництва і власну конкурентоспроможність в умовах сучасного освітнього ринку. З метою задоволення суспільних потреб і реалізації свого призначення університет повинен бути відкритим для діалогу,

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

обміну інформацією і взаємодії із внутрішніми і зовнішніми стейкхолдерами як суб'єктами впливу на його функціонування. Університет в умовах глобальних викликів і ризиків, зміни освітніх парадигм, суспільних трансформацій повинен враховувати наслідки своєї діяльності для всіх стейкхолдерів і бути за них соціально відповідальним.

Висновки та рекомендації. Збалансування інтересів різних сторін та забезпечення ефективного університетського врядування в європейських закладах вищої освіти, роль в управлінні окремих груп стейкхолдерів університетів забезпечується завдяки обов'язкам та правам останніх. Сучасні університети перетворилися на потужні організації освітнього простору які працюють згідно ринкових законів. А саме задовільняють потреби суспільства, що зумовлює зникнення класичних університетів. Більшість європейських університетів мають мінімальну державну підтримку, щоб конкурувати на освітньому просторі університети Європи переходять на рівень самофінансування та створення оптимальної системи управління. В університетах працюють різні зацікавлені групи осіб, і ціль університету задовільнити потреби всіх зацікавлених стейкхолдерів. Звичайно це конфлікт інтересів, тому що задовільнити всіх неможливо через різні причини (обмеженість певних ресурсів, не зацікавленість в інтересах певних осіб і т.д.).

Університети передусім переймаються своєю репутацією, але під поняттям університетської репутації слід розуміти рівень навчальної та наукової діяльності університету, забезпечення конкурентних переваг перед іншими навчальними закладами на освітньому ринку. І тому саме роль і вклад кожної із груп стейкхолдерів важлива.

У відносинах з окремими зацікавленими групами для європейських університетів важливі короткострокові взаємодії, з іншими – довгострокові (на основі договорів укладених з керівництвом університету). У більшості випадків

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

найбільш важливими групами стейкхолдерів є співробітники (включаючи і керівництво) університету, студенти (внутрішні стейкхолдери), споживачі освітніх послуг, випускники, інвестори, батьки студентів, організації-партнери, засоби масової інформації та ін. (зовнішні стейкхолдери). Одне із завдань університету це управління та організація груп стейкхолдерів, створення стратегічного плану роботи всіх груп в університеті.

Список використаних джерел

1. Freeman, R. E. Stakeholder Management: A Stakeholder Approach / Freeman R. E. – Marshfield, MA: Pitman Publishing, 1984. – P. 27.
2. Green, D. What Is Quality in Higher Education? – Taylor & Francis: Bristol. – 2004. – Електронний ресурс : <https://eric.ed.gov/?id=ED415723>
3. Harvey, L., Knight, P. Transforming higher education. Society for Research into Higher Education. – 1996
4. Kimura, T., Ohmori, F., Yonezawa, A. Quality Assurance and Recognition of Qualifications in Higher Education: Japan. In Quality and Recognition in Higher Education – 2004. – Електронний ресурс : <http://www.oecdilibrary.org/content/chapter/9789264015104-9-en>
5. Kis, V. Quality Assurance in Tertiary Education: Current Practices in OECD Countries and a Literature Review on Potential Effects. Tertiary Review OECD: Paris. – 2005. – Електронний ресурс : <https://www.oecd.org/education/skills-beyondschool/38006910.pdf>
6. Matei, L., Iwinska, J. Quality Assurance in Higher Education A Practical Handbook Central European University Yehuda Elkana Center for Higher Education Budapest, Hungary 2016. – 80 p.
7. Rundell, M. Macmillan English Dictionary for Advanced Learners. – Palgrave Macmillan, 2008. – 1692 p.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

8. Santiago, P. Tertiary Education for the Knowledge Society, Volume 1. Special Features: Governance, Funding, Quality. Chapter 5: Assuring and Improving Quality. – Paris: OECD. – 2008.
9. Schindler, L., Puls-Elvidge, S., Welzant, H., Crawford, L. Definitionsof quality in higher education: A synthesis of the literature. Higher Learning Research Communications, Volume 5, Issue 3, 3-13. – 2015. –
Електронний ресурс : <http://dx.doi.org/10.18870/hlrc.v5i3.244>

**ПОШИРЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ В ОСВІТНЬОМУ
ПРОСТОРІ УКРАЇНИ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОЇ
КУЛЬТУРИ ДЕРЖАВИ
DISSEMINATION OF EU VALUES IN UKRAINIAN EDUCATIONAL
DIMENSION AS A KEY FORM FACTOR OF STATE STRATEGIC
CULTURE**

Лавриненко В.Г.,
кандидат історичних наук, професор кафедри
управління інформаційно-аналітичної діяльності
та євроінтеграції НПУ імені М. Драгоманова (Україна)

Однією із головних причин, чому варто розглянути питання поширення європейських цінностей в освітньому просторі України як чинника формування Стратегічної Культури, є факт, що явище Стратегічної Культури можна віднести до одного із ключових, які визначають можливість та засоби досягнення цілей держави. Від її формування залежить в якій мірі ці цілі мають шанс на реалізацію, якою мірою вони віддзеркалюють реальні потреби суспільства і в якій мірі ці потреби будуть враховані в діях влади. Тим самим можна стверджувати, що стан Стратегічної Культури в значній мірі вказує на реальний стан і напрями політики держави.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Стратегічну культуру, слід розуміти, як комплекс поглядів та точок зору, поширених в суспільстві стосовно політики держави.

Тим самим, можна стверджувати, що Стратегічна Культура віддзеркалює ступінь готовності суспільства і його еліт до виконання спільних дій. Інакше кажучи, її аналіз дозволяє зрозуміти дії керівників країни, а також те, якою мірою вони враховують очікування суспільства. Крім того, вона впливає на поведінку осіб, що приймають рішення в плануванні та реалізації стратегії розвитку держави. Хоча існують різні підходи до пояснення сутності Стратегічної Культури, загальноприйнятим є те, що вона відображає погляди, які ґрунтуються на історично сформованій системі цінностей, переконань, символів і звичаїв. Говорячи в цілому, вона має свої джерела, в першу чергу:

- фізичні (географічне середовище, природні ресурси, демографія, рівень цивілізаційного розвитку)
- політичні (історичний досвід, система управління, переконання еліт)
- соціально-культурні (міфи і символи, пануюча ідеологія) .

Окрім джерел умовно національних, до того ж пов'язаних з тією чи іншою країною, існують також джерела транснаціональні, які були прийнято на добровільній основі, або вони були «нав'язані». В значній мірі вони мають характер глобальних тенденцій, пов'язаних, як правило, з країнами, що досягли високого цивілізаційного рівня. До них необхідно віднести: глобалізацію; інтеграційні процеси в політичному, економічному та соціально-культурному вимірі; і, нарешті, явища, пов'язані зі створенням і функціонуванням інформаційного суспільства.

Аналізуючи феномен Стратегічної Культури в контексті європейської інтеграції України, можемо стверджувати, що вона характеризується трьома основними особливостями, які служать для опису її стану, а також відносяться до її загальної характеристики. Це:

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

- а) час формування;
- б) стан внутрішньої узгодженості;
- в) довготривалість процесу змін.

Процес формування Стратегічної Культури є дуже тривалим і залежить від багатьох чинників, як матеріальної природи, так і нематеріальної. В результаті, багато характерних ознак можуть свідчити про не до кінця сформовану Стратегічну Культуру. Така ситуація може мати багато причин. Починаючи з історичних явищ (короткий період державності, геополітичне положення, відсутність національної ідентичності), так і з політичних міркувань (обмеження державного суверенітету: номінально, або практично) і т. д.

Одним із чинників, що ускладнюють остаточне формування Стратегічної Культури конкретної держави, а насправді унеможливають досягнення такого стану, є її невідповідність. Це може бути результатом, або функціонування всередині країни кількох Стратегічних Культур (одночасне існування на даній території відмінних, часом суперечливих самим собі, історичних, політичних, культурних традицій), або відсутність консенсусу у поглядах на шляхи та механізми організації безпеки держави, що існують між елітами та суспільством.

Для повного розуміння ситуації такого типу потрібно ближче придивитися до процесу формування Стратегічної Культури. У своєму первісному вигляді і загальній формі вона формується суспільством, яке в довготривалому історичному процесі, на базі власного досвіду формує спільні погляди на власні цінності. Відповідне повідомлення (особливо в системах демократичних держав) спрямоване на еліти, які формалізують і раціоналізують форму та тон громадської думки, перетворюючи її у свого роду каталог принципів поведінки держави. Він становить основу для планової

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

діяльності, яка розуміється як стратегія. В умовах, коли на рівні суспільства не відбувається узгодження поглядів на цінності, або коли повідомлення не доходить до еліт, або воно ігнорується ними з політичних причин (наприклад еліта приймає тільки погляди вибраної частини суспільства, або еліта налаштована дослухатися до зовнішніх центрів влади), з'являється явище відсутності узгодженої Стратегічної Культури. Ця ситуація призводить до того, що дана держава діє непослідовно, імпульсивно і її політика характеризується обмеженою раціональністю.

Довготривалість формування Стратегічної Культури і її специфіка, природно, впливає на обмежену можливість її зміни протягом короткого періоду часу. Взагалі можливо вказати на три можливості зміни Стратегічної Культури в різного роду ситуаціях. Перша з них розглядається як наслідок стресу генерованого ззовні. Цей шок може бути як наслідком драматичних і трагічних подій з історичного досвіду (наприклад, поразка у війні, дестабілізація і розпад державної системи, як наслідок діяльності інших країн), так і дискредитації існуючих до певного часу цінностей та прийняття народом нового каталогу цінностей. Досить часто цей вид "розвороту" Стратегічної Культури є результатом "допомоги" інших країн. Мета при цьому полягає в тому, щоб послабити і без того негативний зміст Стратегічної Культури і зміцнити протилежну тенденцію.

Другий випадок, слід розглядати як результат появи невідповідностей цілей державної політики, в умовах зростаючих амбіцій національних або міжнародних очікувань, з домінуючою до цього Стратегічною Культурою. Причиною такої ситуації, як правило, є зростаючі амбіції суспільства, або збільшення очікувань міжнародної спільноти до ролі даного суб'єкту.

Третій випадок, який може призвести до зміни Стратегічної Культури є довготривалі зміни поколінь. Вони мають об'єктивний характер за своєю

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

природою і, як правило, є результатом суспільних змін, які відбуваються у сфері моралі і домінуючих цінностей суспільства. Багато в чому це обумовлено глобальними тенденціями. Ця ситуація вимагає нової інтерпретації Стратегічної Культури елітою.

Враховуючи довготривалість формування Стратегічної Культури, можна констатувати, що у випадку з Україною, вона знаходиться в процесі формування, який характеризується відсутністю узгодженості поглядів стосовно цінностей, що існують, як серед суспільства, так і серед еліт.

На сьогоднішній день в Україні не вдалося дійти до певного формування та консолідації Стратегічної Культури, так як в ній чітко проявляються існуючі неузгодженості поглядів на суспільні цінності. Це означає, що існує дисбаланс між очікуваннями і потребами суспільства, а також здатністю еліт і їх готовності відображати інтереси суспільства в процесі реалізації державної політики.

Це дуже важливо, щоб внутрішня узгодженість Стратегічної Культури держави, в контексті її остаточного формування, дозволяла їй раціоналізувати політику.

Таким чином, консолідація Стратегічної Культури сприяє досягненню єдності в розумінні цінностей. З іншого боку, консолідація Стратегічної Культури, а також самоідентифікація народу надає державі можливість природного відновлення цілей своєї політики відповідно з цінностями, що сповідуються нею.

Саме тому найбільш фундаментальним чинником успіху європейської інтеграції України має стати свідома підтримка європейського вибору широкими верствами населення. Проблема обізнаності наших громадян стосовно європейських цінностей, а також розуміння ними своєї європейської ідентичності потребує підвищення ролі про європейської освіти.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Провідними із сформульованих європейських цінностей стали: людиноцентризм, толерантність, миролюбство, екологічна безпека, дотримання прав людини, солідарність. Підготовка молодого покоління за єдиною шкалою європейських цінностей є тим головним остовом, навколо якого мають здійснюватись інноваційні процеси консолідації Стратегічної Культури нашої держави.

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я В ІСТОРИКО- ФІЛОСОФСЬКОМУ КОНТЕКСТІ FORMATION OF HEALTH CULTURE IN HISTORICAL AND PHILOSOPHICAL CONTEXT

Матвієнко І.А.,
аспірант, старший викладач
НПУ ім. М. П. Драгоманова
i.a.matviienko@npu.edu.ua

Вступ. Здоров'я є однією із найбільш значимих проблем людства, що існувала з давніх часів і не втрачає своєї актуальності для сьогодення. Потреба активізації процесу формування та утвердження культури здорового способу життя актуалізує позитивний досвід античних мислителів щодо теоретичного обґрунтування поняття «здоров'я» й «здорового способу життя». що й зумовлює необхідність проведення дослідження філософської та історичної літератури минулого в галузі формування здоров'я й здорового способу життя. Здоров'я як філософська категорія цікавила багатьох зарубіжних та вітчизняних дослідників, зокрема таких, як Г. Апанасенко, С. Волков, В. Войтенко, М. Гончаренко, С. Горбунова, А. Залманова, В. Ізуткін, В. Казначєєва, І. Муравова, О. Міхільова, В. Матюшин, М. Ожеван, та інші.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Мета дослідження – проаналізувати в історико-філософському контексті поняття «здоров'я» та зародження поглядів щодо «культури здоров'я». Теоретично обґрунтувати підходи до формування здорового способу життя на рівні особистості й суспільства.

Викладення основного тексту дослідження. Дослідники з питань збереження і зміцнення здоров'я наголошують, що близько 75% захворювань у дорослому віці є наслідком умов та способу життя в дитинстві та юності. За словами І.П. Павлова, здоров'я у зрілому віці треба заслужити. Людина могла б жити значно довше, якби не її недбале поводження з власним організмом. Потрібні ґрунтовні знання, велике бажання та сила волі, щоб бути і залишатися здоровим [4, с.112]. Проблема здорового способу життя людей набула такої актуальності, що сьогодні ми говоримо про неї, як про глобальну загрозу всієї планети. Особливо в умовах періоду обмежувальних протиепідемічних заходів спричиненими вірусною інфекцією COVID-19. Адже звичний графік змінився досить кардинально, виникла необхідність швидкого адаптування до нових умов життя. Спеціалісти вважають, що здоров'я людини лише на 10–15 % відсотків залежить від медицини, на 15–20 % – від генетичних факторів, на 20–25 % – від впливу навколишнього середовища і на 50–55 % визначається способом життя людини. Відомий вітчизняний кардіолог, академік М. Амосов теж неодноразово підкреслював: «Щоб бути здоровим, потрібні власні зусилля, постійні та значні. Замінити їх не можна нічим» [1].

На важливість дбати про збереження та зміцнення здоров'я наголошували з давніх давен. Ось декілька прикладів висловлювання думок мислителями різних епох: «Здоров'я – не все, але все без здоров'я – ніщо» (Сократ); «Щоб насолоджуватися здоров'ям, потрібно працювати над собою» (П. Брегг); «Здоров'я – такий же унікум, як картина Рафаеля. Знищити його легко, відновити неможливо» (І. Бородін); «Замало мати гарний розум, головне –

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

вміти його застосовувати» (Р. Декарт).

Великий мислитель і лікар Стародавньої Греції Гіппократ, вказував на значення сильного духу та позитивного настрою людини на її одужання, відзначаючи, що рани переможців заживають швидше, ніж у переможених. Подібні думки висловлював і Сократ, відмічаючи, що не можна лікувати тіло, не лікуючи душу, а його учень – Платон в діалозі «Тімей» підкреслив, що в питаннях здоров'я важливим є розмірне співвідношення духовного і тілесного. Розуміння здоров'я в контексті гармонії людини зі світом і одночасно гармонії її душі і тіла характерне для всієї античної філософської думки. Здоров'я як цінність є комплексним поняттям, яке не можна розглядати за межами філософської концепції людини, як результату природної та соціальної еволюції, котра як її породження має бути оптимально адаптованою до природних умов життя й створеної нею культури.

Прямі рекомендації щодо дотримання здорового способу життя знаходимо у відомого давньоримського лікаря Асклепіада, котрий рекомендував дотримуватися гігієни житла і тіла, а також приймати масаж, більше рухатися, робити піші та кінні прогулянки, займатися оздоровчим бігом. Гіппократ наставляв своїх пацієнтів такими словами: «Якщо ви захворіли, поміняйте харчування. Якщо це не допомогло, змініть спосіб життя. Коли і це не допомогло, тоді звертайтеся до лікаря».

У Стародавній Греції система виховання була спрямована на формування гармонійно розвиненої особистості, ідеалом була фізично здорова людина. Традиції Спарти в фізичному вихованні, загартовування, охорони здоров'я стали предметом наслідування молоді наступних поколінь [5].

В школах давньосхідних і древніх античних цивілізацій складаються системи, спрямовані на залучення до здорового способу життя. В цей час були характерні: поява різних способів збереження фізичного та психічного

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

здоров'я; акцентування уваги на дотриманні гігієнічних установок; використання різних фізичних вправ, систем, спрямованих на збереження і зміцнення здоров'я; перші обґрунтування необхідності вести здоровий спосіб життя [7].

В епоху Середньовіччя в трактатах багатьох філософів Сходу піднімалися питання про охорону фізичного і психічного здоров'я учнів. Так, видатний філософ Аль-Газалі (1056–1111 рр.) вимагав загартовувати дитину, берегти від фізичних перевантажень, піклуватися про її психічне здоров'я.

В епоху Відродження і Реформації з'являється низка шкіл, в яких приділяється увага проблемам охорони здоров'я учнів. У «Будинку щастя» Вітторіно да Фельтре здійснювалося виховання, яке повинно було сприяти гармонійному розвитку «тіла, розуму і серця». Наставники в цій школі стежили за дотриманням вихованцями правил особистої гігієни, помірності в їжі, учні вправлялися фізично (біг, плавання, фехтування). Дбали про охорону здоров'я в школах єзуїтів. У коледжах учні займалися гімнастикою, плаванням, верховою їздою; шкільні приміщення були просторими, чистими, добре освітленими [6].

Спираючись на віковий досвід збереження і зміцнення здоров'я можна зробити висновок, що проблеми здоров'я не можливо вирішити суто медичними, економічними чи оздоровчо-профілактичними засобами. Вона повинна усвідомлюватися як загальна світоглядна проблема, вирішення якої потребує не лише комплексного підходу, а й глибокого філософського осмислення. Культура філософського мислення не менш значуща, ніж фізична культура, бо саме за її допомогою і стає можливе розкриття глибинної парадигми античного вислову: «У здоровому тілі – здоровий дух», яка в сучасному соціальному контексті набуває нового звучання і сенсу.

У дослідженнях О. Ахвердової та В. Магіна запропонована структура культури здоров'я, що являє собою єдність когнітивно-мотиваційного,

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

емоційного й комунікативно–вольового компонентів. За поглядами А. Мітяєвої культуру здоров'я необхідно визначати не тільки як суму знань про здоров'я, але й як активно-зацікавлену поведінку, засновану на духовних началах ставлення людини до потенціалу свого розвитку [3].

Українські вчені І. Бех, В. Горашук, Г. Максименко, Т. Ротерс, Г. Кривошеєва справедливо вважають, що розуміння культури повинно бути тільки комплексним, бо тільки так усвідомлюється її вплив на фізичний, психічний і розумовий розвиток людини. Вони підкреслюють, що здоров'я особистості неможливе без біосоціальної гармонії людини із самою собою, з оточуючими людьми, із природою, де вирішальне значення має загальна культура.

Висновки. Звернення до філософських поглядів минулого дало можливість: дослідити та проаналізувати розмаїття думок щодо сутності здоров'я та особливостей здорового способу життя; визначити чинники та обставини, які безпосередньо впливають на формування культури здоров'я. Давньогрецькі та давньоримські філософи вперше порушили питання про особистісну відповідальність людини як за власне здоров'я, так і за здоров'я інших. Формування культури здоров'я має такий порядок: правильне мислення, правильна поведінка, правильне життя.

Формування культури здоров'я особистості є важливим фундаментом для успішного майбутнього суспільства адже санітарна неграмотність населення одна із причин інфекційних захворювань. Іншим рушійним важелем є неусвідомленість важливості дотримання здорового способу життя для повноцінного і щасливого життя.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Список використаних джерел

1. World Health Organization // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://apps.who.int/gb/bd/pdf_files/BD_49th-en.pdf
2. Геродот. Історії в дев'яти книгах; передмова А. Білецького. – К.: Вид-во «Наукова книга», 1993. – 575 с.
3. Митяева А.М. Здоровьесберегающие педагогические технологии: учеб. пособ. – М.: Изд. центр «Академия», 2008. – 192 с.
4. Олена Шевчук. Основи здоров'я. – К.: Видавництво "Шкільний світ", 2007. – 112 с.
5. Повещенко Н.П. Охрана здоровья подрастающего поколения как педагогическая проблема : история, современность: автореф. дисс. ...канд. пед. наук. – М., 1992. – 25 с.
6. Хрестоматия по истории зарубежной педагогики: учеб.пособие / Сост. С.Ф. Егоров. – М.: Просвещение, 1986. – 432 с. – С.45.
7. Шкодiна А.Д., Беяев I.С., Беяева О.М. Здоровий спосiб життя: минуле i сьогодення // Педагогiка здоров'я: зб. наук. праць VII Всеукр. наук–практ. конф. (7–8 квіт. 2017 р., м. Чернiгiв) / ред. кол. С.М. Шкарлет та iн. – Чернiгiв: ЧНТУ, 2017. – Т. 1. – С. 573–578.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

АКСІОЛОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВПЛИВУ СУЧАСНИХ РЕЛІГІЙНИХ ПРАКТИК НА КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІЙ ПРОСТІР ОСОБИСТОСТІ

Мештанов А.О.,

аспірант кафедри філософії

Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького, Мелітополь, Україна

meshtanov73@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-1033-0129

На наш погляд, одна з найактуальнішими проблемами сьогодення є проблеми духовності, світоглядної зрілості й моральності людини. Одну із причин цієї проблеми ми вбачаємо у філософії постмодернізму однією із рис якої є заперечення абсолютних істин. Відсутність абсолютних істин – однозначних моральних норм які обов'язкові для виконання всім і кожному призводить до того, що кожній людині необхідно самостійно вибрати цінності, істини, моральні принципи та пріоритети. Це призводить до морального суб'єктивізму який хоча і дає моральну свободу, але в той же самий час може призвести до деградації моральності як окремої людини так і цілого суспільства взагалі. На думку В. Бодак «...при сучасному рівні розвитку науки, технології досягають сьогодні такого рівня впливу на людину, що без звертання до етики й моралі суспільство приречене на самознищення» [2, с. 24].

Але тут постає досить важливе практичне питання: до якої етики та моралі потрібно звернутися сучасному суспільству? На наш погляд, відповідей тут не так вже і багато – існує дві аксіологічні моделі які принципово відрізняються одна від одної в баченні картину світу. Перша – світська, яка спирається на антропоцентричне бачення світу: людина встановлює, змінює, порушує закони так, як сама вважає за потрібне. Друга – релігійна, яка спирається на теоцентричне бачення світу: в центрі всесвіту стоїть Бог, який

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

встановлює абсолютні закони обов'язкові для виконання і які людина не може змінювати чи довільно трактувати на свій розсуд. Якщо в середньовіччя основою для суспільної моралі була релігійна етика то починаючи с епохи Ренесансу релігію за її однозначність вважали гальмом для розвитку суспільства, науки, мистецтва і за допомогою пантеїзму, деїзму та атеїзму поступово намагались витіснити на задвірки суспільства. Апогеєм цього процесу можна вважати спроби створити в ХХ ст. атеїстичне суспільство і «безбожну» мораль. Але цей історичний соціально-духовний «експеримент», на наш погляд, закінчився крахом і кризою духовності в культурі постмодернізму. Безбожні тоталітарні режими які стали причиною загибелі мільйонів людей; екологічна криза та інші глобальні проблемі які виникли внаслідок «відставання» моралі від темпів науково-технічного прогресу змушують усвідомити необхідність повернення до загальнолюдських цінностей, що історично зберігались та трансливались в культурі релігією. Тому, на наш погляд, на сучасному етапі розвитку людства саме релігія може стати тою силою яка врівноважить ціннісні перекося культури постмодерну з її моральним суб'єктивізмом. Як зазначає В. Бодак «Релігія через свій морально-етичний комплекс транслює моделі поведінки і моральні установки, що роблять людину і суспільство життєздатним, забезпечуючи можливість розвиватися культурі. Довести зворотне складно, оскільки прийдеться релігійному моральному комплексу протиставити серйозну аксіологічну альтернативу» [2, с. 29].

Яким же чином релігія транслює свій морально-етичний комплекс? Одним із таких каналів є релігійна практика під якою ми будемо розуміти, з одного боку, «спосіб перекладу за допомогою символічних дій релігійної доктрини у внутрішній особистий досвід віруючого, механізм збереження і передачі релігійної традиції» [3, с. 60]. А з іншого боку – «...область, де в

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

символічній формі відбувається взаємодія сакрального і повсякденного, або соціального, простору людини» [1, с. 194].

Сьогодні дуже багато говорять про профілактику синдрому емоційного вигорання який пов'язаний з трудовим стресом та необхідністю турботи про себе. На заході в деяких країнах вже є певний досвід чотирьохденного робочого тижня. Якщо, наприклад, взяти четверту заповідь («пам'ятай день суботній») та таку релігійну практику як тижневі збори релігійної громади яка на ній заснована, то можна побачити, що таким чином відбувається трансляція важливості балансу в житті людини – праці та відпочинку; уваги як до фізичних сторін життя особистості так і духовних. В сучасний час досить багато лунає закликів до саморозвитку; до того щоб бути гармонійною та цілісною особистістю. Така християнська практика як сповідь саме і транслює таку цінність як духовний саморозвиток причому не просто на зовнішньому соціальному рівні, але й на внутрішньому – інтрапсихічному. Це пов'язано з тим, що у відповідності до релігійних догматів Бог – всезнаючий: бачить не тільки вчинки людини, але і її думки та наміри. Це унеможливорює безкарно думати одне, а робити зовсім інше. На цей рахунок у Новому Заповіті є такі слова Ісуса Христа: «Не кожен, хто каже до Мене: Господи, Господи! увійде в Царство Небесне, але той, хто виконує волю Мого Отця, що на небі» (Матв. 7:21). Така духовна реальність мотивує віруючих бути порядним не лише зовні на людях, а й внутрішньо. Таким чином, сповідь це і закликом до цілісності зовнішнього та внутрішнього у людині й інструмент досягнення цієї цілісності.

Така релігійна практика як піст коли людина обмежує себе, з різною мірою суворості, в задоволеннях (їжа, вода, секс, розваги) транслює таку цінність як необхідність саморозвитку тому що при належному відношенні сприяє розвитку наполегливості, самодисципліни, стриманості, навичку формувати свою поведінку на підставі цінностей, а не чуттєвих швидкоплинних

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

бажань навидь якщо в них як у самих по собі нічого осудного немає. Піст транслює та стверджує правильну ієрархію цінносте: «Не хлібом самим буде жити людина...» (Матв. 4:4). Моральний вибір потребує певних зусиль та вміння терпіти дискомфорт пов'язаний зі своїм вибором, але, на наш погляд, людина постмодерного суспільства з її моральним суб'єктивізмом, зневагою до абсолютних істин та орієнтацією на задоволення, докладати моральні зусилля не звикла. Скоріш за все в цьому і криється одна із причин моральної та духовної кризи сучасного світу.

Таким чином, з цих невеликих прикладів ми можемо зробити висновок, що цінність релігійних практик може виходити далеко за межі самої релігії і мати загальнолюдське значення, тому що вони не тільки залучають людину до віри в Бога, але й формує відповідальну особистість яка буде розвивати гуманні основи суспільства, тому що не тільки хоче це робити, а ще має для цього внутрішню духовну силу.

Для того щоб ці релігійні практики мали суттєвий вплив на формування особистості людини потрібне не пасивне, або формальне відношення до них, а активна діяльність яка передбачає єдності дій, емоційно-вольової та когнітивної сфер особистості. Така єдність, на наш погляд, може бути реалізована в повній мірі лише в тісному взаємозв'язку з релігійними організаціями.

Таким чином релігійну етику і практику можна розглядати як ресурс для запобіганню дегуманізації суспільства, але зостається відкритим питання як використати потенціал релігійної практик та релігійної етики з її категоричністю в певних питаннях не лише на індивідуальному, а й на громадському рівні без запеклої конфронтації з тими цінностями які зараз активно культивуються в суспільстві: мультикультурність, толерантність та ін.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Список використаних джерел

1. Александрова Н.Н. Концептуализация понятия «религиозная практика» // Н.Н. Александрова // Социально-политические науки. – 2017. – №1. – С. 192–194.
2. Бодак В. А. Християнський моральний імператив – культуротворчі можливості / Валентина Анатоліївна Бодак // Українське релігієзнавство. Бюлетень УАР. – К., 2003. – №27–28. – С. 22–33
3. Свиридова Л. О. Религиозные практики: опыт дефиниции и классификации // Вестник Санкт-Петербургского государственного института культуры. – 2018. – № 3 – С. 58–61.

СОЦІАЛЬНА ТЕОЛОГІЯ – КРОК ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ SOCIAL THEOLOGY IS A STEP TOWARDS EUROPEAN VALUES

Миколук С.М.,
кандидат економічних наук,
старший викладач Західноукраїнського національного університету
e-mail: mukolyk_s@ukr.net

На сучасному етапі в освітянській політиці України відбувається впровадження та поширення європейських цінностей, які розглядаються як певні стандарти знань про Європу: вивчення історичних традицій, національних культур, державних мов та економічних процесів інших країн для отримання комплексного та цілісного уявлення про Європу та визнання існування багатоманітності в її рамках; зміцнення у молодих людей почуття європейської солідарності; розуміння цінностей європейської цивілізації і основ розвитку Європейської Спільноти, таких як демократія, повага до прав людини,

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

толерантність та солідарність; підготовка молоді до участі у суспільному та економічному розвитку європейських країн; збагачення знань про спільну історичну та культурну спадщину.

Під головними цінностями Європейського Союзу може підписатися кожна людина із паспортом громадянина України. Це свідчить про те, що ми уже є частиною ЄС, і не тільки завдяки географічному положенню. Світогляд українців як і жителів Європейського Союзу ґрунтується на спільних основних цінностях: повага до людської гідності, свобода, демократія, рівність, верховенство права, повага до прав людини, включно з правами меншин.

Надважливо задля європейської векторності освітянського простору розвиток спрямованості освітнього процесу на відкрите та щире спілкування, сповнене утвердженням морально-духовних (гідність, рівність, справедливість, толерантність та культурне різноманіття, турбота, чесність, довіра), соціально-правових (верховенство права, нетерпимість до корупції та фаворитизму, патріотизм, екологічно-етична цінність, соціальна відповідальність) та особистісно зорієнтованих цінностей (самореалізація, лідерство, свобода).

Утвердження загальноєвропейських цінностей, значною мірою залежить від здатності самого вчителя стати вище національного контексту, розвинути в собі європейську свідомість та донести до учнів індивідуальне почуття моральної відповідальності та усвідомленості про те, що ми – частина Європи.

В умовах євроінтеграції духовність та моральність в Україні відіграють важливу роль. Так, опитування населення України, яке було проведене Центром Разумкова (березень, 2021 рік) показало, що більшість українців найбільше довіряють Збройним Силам України (70%), волонтерським організаціям (65%) та церкві (64%) [1]. Церква – у беззаперечних лідерах з підтримки серед населення по довірі. Найвищий рівень довіри спостерігається традиційно на заході України, найменший – у південних регіонах. Сьогодні в

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

українському суспільстві значно зріс інтерес до релігії як суспільного феномену. Знімаються ті штучні перепони, які відокремлюють віруючу людину від релігійних цінностей, розширюються пізнавальні можливості як окремої людини, так і релігійної спільноти загалом, відбувається європейське формування ціннісних засад буття соціуму. Саме тому в основі підготовки нової генерації української молоді з європейським баченням мають знаходитись загальноєвропейські цінності, які є основою соціалізації особистості. Євроінтеграційні прагнення України у сфері освіти і науки відображені в реформах Міністерства освіти і науки України. Вони покликані покроково утвердити кращі стандарти європейської освітньої і наукової традиції в українському суспільстві. Важливим кроком у 2021 році в Україні стало відкриття у Західноукраїнському національному університеті освітньої програми «Соціальна теологія» [2]. Впровадження соціальної теології в українську освіту – це достеменно велике досягнення нашої української держави, науковців та освітян у рамках поширення європейських цінностей.

Нині дуже важливо гармонізувати українську систему освіти відповідно до освітнього процесу країн Європи, адже його системними цінностями є рівність прав і велика кількість можливостей. Україна уже робить упевнені кроки до впровадження та поширення європейських цінностей в освіті. Адже Україна, без жодних сумнівів, – це європейська держава!

Список використаних джерел

1. Оцінка ситуації в країні, довіра до інститутів суспільства та політиків, електоральні орієнтації громадян (березень 2021 р.). URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-sytuatsii-v-kraini-dovira-do-instytutiv-suspilstva-ta-politykiv-elektoralni-orientatsii-gromadian-berezen-2021r>

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

2. Соціально-гуманітарний факультет Західноукраїнського національного університету. URL: <https://www.wunu.edu.ua/educational-subdivisions/faculty/sgf/>

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ ДОЗВІЛЛЯ METHODOLOGICAL BASES OF LEISURE PEDAGOGY

Мільто Л.О.,

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри педагогіки і психології вищої школи
НПУ імені М.П. Драгоманова м. Київ, Україна
Miltolo@ukr.net

Освіта, культура, просвітництво завжди суттєво впливали на формування громадянських, морально-етичних, естетичних якостей людини. Педагогіка дозвілля виступає важливим механізмом, педагогічним засобом, що забезпечує культурний розвиток особистості, підтримує нерозривний зв'язок людини з здобутками світової культури, культурними традиціями та надбаннями українського народу.

Саме тому педагогіка дозвілля є потужним ресурсом реалізації державної політики, спрямованої на вдосконалення культурної життєдіяльності громадян, створення інтерактивного середовища для пізнання світових та національних культурних цінностей, творчого, духовного розвитку дітей, молоді та різних вікових категорій дорослого населення.

Проблема вільного часу і сфери дозвілля завжди були об'єктом наукового інтересу і привертали увагу представників різних епох та країн світу. Обґрунтування цього положення ми знаходимо в творах Арістотеля, А. де Сен-Симона; Р. Оуена, а також А. Шопенгауера, який називав дозвілля вінцем

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

людського існування, тому що тільки вільний час, як зазначав філософ, робить людину володарем свого «Я».

Одним із засновників світового досуговедення є французький соціолог, професор Дж. Дюмазедьє, автор монографії «Культурна революція вільного часу» [2].

Наукову цінність представляють результати зарубіжних досліджень Н. Андерсена, О. Брайена, А. Гурдона, М. Картера, Дж. Келли, Дж. Ріверса та ін., в яких обґрунтовано методологічні і методичні орієнтири використання потенціалу педагогіки дозвілля. Вчені розглядають дозвілля як прогресивне соціокультурне та соціально-педагогічне явище, як сенс життя, загальнолюдську і соціальну цінність, як необхідну умову для всебічного розвитку і саморозвитку особистості.

Варто зауважити, що методологія, як сукупність філософських методів пізнання, включає індуктивний метод Френсиса Бекона, раціоналістичний метод Рене Декарта, діалектичний метод Сократа, феноменологічний метод Едмунда Гуссерля, системний метод Людвіга Берталанфі. Поняття «методологія» має різноманітні тлумачення, що спричиняє багато наукових суперечок.

Так, академік С. Гончаренко, автор Українського педагогічного енциклопедичного словника, зазначає, що методологія – це сукупність прийомів дослідження, що застосовуються в певній галузі; вчення про наукові методи пізнання або систему наукових принципів, на основі яких вибудовується дослідження. та перетворення дійсності [1, с.281].

Досить часто методологія педагогіки трактується як теорія методів педагогічного дослідження, а також як теорія створення освітніх та виховних концепцій. Згідно цих позицій методологія педагогіки означає філософію освіти, а також методи дослідження, які дозволяють створювати теорію

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

педагогічних процесів і отримувати максимально об'єктивну, точну, систематизовану інформацію про педагогічні явища.

Філософ, методолог, співзасновник наукової школи «Філософія і методологія системних досліджень» Е. Юдін виділив чотири рівні методологічного знання: перший рівень – філософський, змістом якого є загальні принципи пізнання та категоріальний апарат науки загалом; другий – загальнонауковий, який є основою побудови концепцій, структури та змісту; третій – конкретно-науковий, що є підґрунтям методології існуючого знання; четвертий – технологічний, який виступає основою методології пошуку нового педагогічного знання [7].

Найбільш загальними регуляторами, що входять до складу методологічного забезпечення педагогічного дослідження є філософські положення, тому що науковий апарат філософії містить універсальні категорії для всіх наук (людина, культура, соціум, конфлікт, діяльність, суб'єкт, об'єкт та ін.), які проходять крізь призму педагогіки.

Методологічною основою дослідження проблеми педагогіки дозвілля є філософські, культурологічні та соціально-педагогічні фундаментальні роботи з філософії та філософії освіти В. Андрущенка, М. Бердяєва, І. Берліна, Д. Дьюї, В. Зіньковського, Г. Костюка, М. Лосського, С. Утехіна, С. Франка, Б. Гершунського, В. Кременя, Т. Куна, О. Леонтєва, М. Полані, К. Поппера, М. Розова, С. Рубінштейна та ін.

Методологічними засадами професійно-педагогічної підготовки майбутніх бакалаврів педагогічно-дозвілєвої сфери діяльності є сукупність методологічних підходів: антропологічного, антропоцентричного, культурологічного, компетентнісного, особистісно орієнтованого.

Так, наприклад, антропологічний підхід до професійної підготовки студентів, що пов'язаний із розвитком системних знань про людину, пошуком

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

нових освітніх стратегій та інноваційних технологій з орієнтацією на розвиток особистості, зверненням до людини як до суб'єкту діяльності дозволив простежити, як у різних соціокультурних, історичних умовах осмислювалися та вирішувалися завдання розвитку духовних властивостей і якостей людини як індивіда, особистості, індивідуальності.

Антропоцентричний підхід, що зумовлює міждисциплінарність педагогіки дозвілля як субдисципліни, враховує результати досліджень з філософії, психології, педагогіки, історії педагогіки, педагогічної творчості, педагогічної майстерності, культурології, мистецтвознавства, українознавства, соціокультурного менеджменту, соціології та передбачає використання їх наукового потенціалу в процесі професійної підготовки майбутніх педагогів-організаторів культурно-освітньої діяльності та рекреації.

Культурологічний підхід, заснований на зв'язку культури та освіти, що спрямований на ретрансляцію культурних цінностей на основі інститутів дозвілля дозволив зробити аналіз педагогічної освіти через призму культурологічних понять: культура, культурні цінності, культурні зразки та ін., що відкриває шлях для більш глибокого вивчення категорії «педагогіка дозвілля» у культурно-історичній ретроспективі, виявити зв'язки досліджуваних явищ із сьогоденням.

Теоретичною основою професійної підготовки майбутнього бакалавра є положення та висновки теорій і концепцій компетентнісного підходу. Варто зазначити, що компетентність як єдність теоретичної та практичної готовності людини до здійснення своєї професійної діяльності зумовлюється рівнем і якістю її освіти, її професійним досвідом, а також характерологічними особливостями особистості, самовдосконаленням, творчим підходом до своєї професійної справи.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

У контексті нашого дослідження компетентнісний підхід дає можливість чітко визначити логіку розвитку спеціальних професійних знань, умінь, навичок, що відповідають поняттям «педагогіка дозвілля», «педагогічна культура», «педагогічна майстерність», «педагогічна творчість», «педагогічні інноваційні технології» та ін.

В умовах гуманізації освіти, практико орієнтованого викладання з дотриманням принципів студентоцентризму, академічної свободи, особливого значення в процесі професійно-педагогічної підготовки студентів набуває особистісно орієнтований підхід, що спрямований на такі ціннісні орієнтації як творчий розвиток особистості, цілеспрямованість, самостійність, креативність, саморозвиток, самоосвіта, самопроекування, самореалізація, здатність до самовдосконалення, самоактуалізація особистості майбутніх бакалаврів педагогічно-дозвілєвої сфери діяльності, тому що кожна неповторна особистість, реалізуючи свій творчий потенціал, сприяє урізноманітненню, а значить гармонізації світу.

Таким чином, методологічні підходи виступають як засоби реалізації наукового аналізу педагогічних явищ і процесів, які можуть бути охарактеризовані як сукупність ідей, що визначають загальну наукову світоглядну позицію вченого, принципів, способів, прийомів, процедур, що забезпечують реалізацію обраної стратегії педагога в його практичної діяльності.

Отже, професійна підготовка студентів базується на реалізації антропологічного, антропоцентричного, культурологічного, компетентнісного, особистісно орієнтованого методологічних підходів, які дозволили визначити вибір значимих педагогічних стратегій та врахувати особливості професійної підготовки майбутніх бакалаврів до педагогічно-дозвілєвої діяльності, а також співвідносяться з новою педагогічною та соціокультурною реальністю.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Список використаних джерел

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне: Волинські обереги, 2011. – 552 с.
2. Дюмазедье Ж. Планирование досуга и культурное развитие / Ж. Дюмазедье // Образование взрослых и досуг в современной Европе. – Прага: Обрис, 1966. – С. 51–59
3. Загвязинский В.И. Методология и методы психолого-педагогического исследования. М. : Изд. Центр «Академия», 2012. 208 с.
4. Сидор І. П. Упровадження нових технологій в організацію дозвіллевої діяльності студентів вищих навчальних закладів України. Наук. вісн. Ужгород. нац. ун-ту. Сер. Педагогіка. Соціальна робота. 2009. № 16/17. – С. 174–176.
5. Цимбалюк Н. М. Дозвілля в Україні: теоретичні та емпіричні аспекти : монографія. Київ : ДАКККиМ, 2003. – 224 с.
6. Юдин Э. Г. Методология науки. Системность. Деятельность. М.: Эдиториал УРСС, 1997. – 444 с.

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ТА РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ MEDIA LITERACY AND THE DEVELOPMENT OF CRITICAL THINKING IN THE ELDERLY

Родінова Н.Л.,

доцент кафедри менеджменту та інноваційних
технологій соціокультурної діяльності
НПУ ім. М.П. Драгоманова
n.l.rodinova@npu.edu.ua

Одними з важливих новітніх видів дій є пошук необхідної інформації. На сьогодні знову гостро постає питання щодо навчання медіаграмотності, адже

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Covid-19 є не лише пандемією, а сприяв поширенню інфекції. Щоденно медіа нас засипають повідомленнями про здоров'я – від простих до складних. Грамотність у питаннях здоров'я можна розглядати як додатковий елемент інформаційної грамотності з питань охорони здоров'я. У зв'язку з цим можна говорити, що людина має володіти необхідними навичками інформаційної грамотності, такими як: визначення інформаційних потреб, пошук інформації та обмін, оцінка інформації, швидкого пошуку та систематизації.

Медіаграмотність – сфера, що охоплює такі складові як: новина та медійна грамотність. Традиційно медіаграмотність асоціюються із критичним аналізом новин, реклами та розваг у засобах масової інформації, тоді як медійна грамотність пов'язувалась з прийняттям позитивних рішень, пов'язаних, наприклад, з харчуванням, вживанням певних препаратів, фізичною активністю [1]. Впровадження медіаграмотності було націлене на охоплення людей всіх вікових категорій, які проживають у сьогоденних медіатизованих суспільствах. Що ж стосується потреб людей похилого віку у медіаграмотності, то її важливість була відзначена у зв'язку зі зростанням споживання інформації та послуг, особливо, медичного спрямування, цією потенційною групою споживачів. У Європі та за її межами не має комплексних досліджень рівня медіаграмотності людей похилого віку, більшість досліджень присвячені доступу цієї вікової категорії до цифрових технологій та засобів масової інформації, їх використання, у той час як питання створення та поширення медіаконтенту досліджувалось в межах традиційного аналізу медіаграмотності [2]. Проведені дослідження показують, що люди похилого віку використовують різні методи роботи з цифровими медіа, проте цифрові технології та медіа вони застосовують дещо інакшим чином, ніж молодші вікові групи [3]. Окрім того, у деяких дослідженнях знаходимо інформацію, що частина людей похилого віку не здатні розуміти, аналізувати та оцінювати медіаконтент, у тому числі й з

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

точки зору надійності онлайн новин та інформації про здоров'я [4].

Розвиток медіаграмотності є основою міждисциплінарної сфери медіапедагогіки та андрагогіки. З існуючої не великої кількості джерел з питання ми можемо говорити про те, що зміст навчання повинен базуватися на суб'єктивних потребах та інтересах людей похилого віку в сфері медіаграмотності з наголосом на підвищення їх самоефективності як користувачів медіа та цифрових технологій.

Отже, на які категорії громадян потрібно розраховувати при плануванні та організації заходів з підвищення медіаграмотності: людям, які не є активними користувачами, здебільшого, це люди у віці та ті, що мають проблеми зі здоров'ям, люди полого віку з невеликим досвідом спілкування з технологіями й з низьким рівнем медіаграмотності; люди, що хочуть вдосконалити навички розпізнавання рейкової інформації, а також додаткової допомоги потребують люди, які не мають змоги виходити з дому, таким чином перебуваючи у групі ризику соціальної ізоляції [5].

Які питання необхідно піднімати у обговореннях, на що вернути увагу? Ми розуміємо, що слідувати за натовпом є простою психологією, й це стає проблемою, коли не має навичок перевіряти інформацію, особливо це стосується старшого покоління. Проте жертвами дезінформації можуть стати й інші вікові та соціальні категорії населення, адже люди часто намагаються узагальнювати, звинувачувати, знаходити підтвердження власним переконанням, наприклад, у теоріях змов. І подібна ситуація не змінюватиметься, оскільки криза, пов'язана із Covid-19 триває. Отже, уривчастість інформації у ЗМІ, страх та невпевненість створюють ідеальне підґрунтя для поширення дезінформації.

Опитування, яке було проведено у кількох країнах [6], серед яких Великобританія, Німеччина, Іспанія, показало спільні висновки: в кожній країні

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

населення зіштовхнулося з дезінформацією, що вводить в оману, занепокоєння активно поширюється у соціальних мережах, для більшості людей ЗМІ стали рятівниками у поясненні ситуації з кризою. Також було з'ясовано, що молодь більше використовує онлайн-ЗМІ, соціальні мережі як основне джерело інформації, а люди похилого віку – мовлення. Не зважаючи, що люди розуміють існування дезінформації, це не обов'язково означає, що вони можуть це розпізнати та оцінити, лише не значна кількість опитаних вказала, що вони стикалися з навалом не правдивої інформації.

Ще одним аспектом залучення старших людей до цифрових технологій та розвитку медіаграмотності є питання культурного досвіду, необхідність збереження інформації від носія та очевидця подій, уміння створювати контент. Адже матеріальні артефакти можуть бути не довговічними, тоді як цифрове представлення може зберігатися в кількох місцях. Привабливість цифрових технологій полягає у тому, що вони дають можливість символічного безсмертя для людей та змоги бути почутими у будь-який час.

Отже, першочерговим є усвідомлення проблеми ізоляції значної частини людей похилого віку, не залученості їх до навчання з розвитку медіаграмотності й критичного мислення. Для цього потрібно розробити програми, що діятимуть на волонтерських або ж грантових засадах й використовуватимуть у якості навчальних баз, наприклад, бібліотеки як громадський простір. У роботі необхідно використовувати достатню кількість навчальних занять, розрахованих на більш тривале опанування, не швидкий темп навчання з використанням повторень, забезпечення достатньою кількістю роздаткових матеріалів. Також до навчання варто залучати студентську молодь, оскільки вони зможуть реалізовувати свої дослідницькі проекти та допомагати людям похилого віку розвивати та підвищувати рівень медіаграмотності.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Список використаних джерел:

1. Hobbs, R. Digital and media literacy: A plan of action. Washington, 2010. 63 p.
2. Koltay, T. The media and the literacies: Media literacy, information literacy, digital literacy. *Media, culture & society*, 33(2), p. 211-221. URL: <https://cutt.ly/jbC1zgb>
3. Anderson, M., Perrin, A. Tech adoption climbs among older adults. Pew Research Center. URL: <https://www.pewresearch.org/internet/2017/05/17/tech-adoption-climbs-among-older-adults/>
4. Euronen, J., Paakkari, L., Portegijis, E., Saajanaho, M., Rantanen, T. Assessment of health literacy among older Finns. *Aging clinical and experimental research*, 31(4), p. 549-556. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s40520-018-1104-9>
5. Lee, O., Kim, D. Bridging the digital divide for older adults via intergeneration mentor-up. *Research on social work practice*. 29(7). p. 786-795. URL: <https://cutt.ly/PbBXo8v>
6. Navigating the «infodemic»: how people in six countries asses and rate news and information about coronavirus. URL: <https://cutt.ly/cbBXgTz>

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

**РЕЛІГІЙНА СВІДОМІСТЬ ЯК ДОМІНУЮЧИЙ ЧИННИК
У ФОРМУВАННІ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕОЛОГІЇ:
НА ПРИКЛАДІ ТВОРЧОСТІ АРСЕНА РІЧИНСЬКОГО.
RELIGIOUS CONSCIOUSNESS AS A DOMINANT FACTOR IN THE
FORMATION OF UKRAINIANS NATIONAL IDEOLOGY: ON THE
EXAMPLE OF THE WORK OF ARSEN RICHYNSKY.**

Рудакевич О.М.,

Кандидат філософських наук, доцент
кафедри психології та соціальної роботи ЗУНУ (Тернопіль)
oks.rudakiewicz@gmail.com

«Наслідком духовної втоми є те, що життя народу стає надто матеріалістичним... із занепадом національних святинь і об'єднуючої народ ідеології, кожний дбає вже лише про приватний інтерес, про забезпечення матеріального добробуту, відчуваючи себе вже безсилим мріяти про вищі ідеали нації».

Арсен Річинський

Український народ упродовж багато століть перебував на межі життя і смерті. В цей час, за відсутності державності, найважливішими об'єднуючими чинниками виступала релігія та етнопсихологічні особливості культури даного народу. Консолідація християнства та етнічної культури створила неповторне духовне обличчя українців, як самобутнього етносу. Здавалося, що народ з тисячолітньою духовною традицією уже ніщо не може знищити. Але нажаль це не так... Прикро, але доводиться констатувати, що сучасний українець відчуває себе втомленим від великої кількості марних надій та сподівань, що так і не були зреалізованими. Але дуже небезпечним є те, що ця втома з соціальної сфери нерідко переходить і в національну. Таким чином, процес національного самоусвідомлення українця не приходить до самоідентифікації в межах

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

української духовної культури, про що свідчить факт російсько-українського військового протистояння саме на тих теренах України, де проживає найменша кількість свідомих українців. Сучасний українець, ерудований та пересичений різноманітною інформацією, нажаль, необізнаний з традиціями та цінностями духовної культури свого народу.

Цілком очевидною є потреба присутності релігії в освітньому просторі українців. Зрозуміло, що плекання зрілої, духовно розвиненої особистості потребує формування в неї системи цінностей в основі яких Божі Заповіді. Віра, мораль, милосердя, доброчесність, соціальне служіння ближньому є важливими рисами стабільного розвитку соціального організму. Загально відомо, що релігія має такі вектори розвитку суспільства: богословське осмислення існування людини у світі; усвідомлення духовної місії народу, нації, держави, цивілізації; чітке есхатологічне прогнозування нового духовного шляху церкви(релігійної громади), держави, суспільства. Українська традиція державотворення свідчить про важливу роль християнства у соціальних процесах на теренах проживання даного етносу, тому сучасні науковці, педагоги звернулись до ідеї соціальної теології як певного досвіду виховання молоді, метою якого є формування нового національного духовного ідеалу. У соціокультурному контексті соціальна теологія регулює процеси залучення людини і різних соціальних груп до духовної сторони суспільства, до освоєння ними соціально-етичного потенціалу суспільства. «Має місце нагальна потреба не тільки зануритися у ментальний світ нації, етносу, соціальних груп та індивідів за допомогою всіх можливих наукових засобів, а ще й, розумово осягнувши артезіанські глибини своєї ментальності й визначивши на цій основі координати власного духовного розвитку серед інших народів світу, здійснити максимально правдиву рефлексію того, хто ми є насправді у своїх здобутках і прорахунках, сильних сторонах і слабких». Тоді

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

«може зійти Божа зоря народження оновленого українського менталітету як дороговказ до свободи Волі і духу, до громадянського розвою Суспільства і безсмертя Нації» [9].

Шукаючи відповіді на болючі питання в суспільстві, мабуть найкращими взірцем постає праця Арсена Річинського «Проблеми української релігійної свідомості». Автор народився в сім'ї православного священника на Кременеччині (Тернопільська область), що спонукало його до зацікавлення релігійним життям. Під час навчання у Житомирської духовної семінарії, поряд із вивченням питань церковної догматики та обрядовості, особливою сферою його зацікавлень була церковна народна культура. І хоча Арсен вибрав світську кар'єру лікаря, з під його пера вийшли глибокі дослідження історії християнства та історії українського християнства зокрема. Річинський ґрунтовно прослідкував еволюцію українського релігійного світогляду, який творив його історично-психологічну самобутність та самодостатність. Він аргументовно виділяє особливості релігійно-психологічної вдачі українців, водночас, не виходячи за межі об'єктивності, аналізує причини кризових явищ та поразок в історичній долі нашого народу.

Вивчивши джерела української віросповідної духовності, пропонує найбільш органічний вихід – єднання українського народу на засадах національної психології в своїй національній Церкві. Основним завданням автор бачить відродження історичної пам'яті народу через відродження «Давнього українського православ'я», яке вважає природною основою нашого народу. На цьому ґрунті мала б бути утверджена своя національна ідеологія, передусім як система цінностей. «Народ без власної національної ідеології – політично й духовно полонений... Народ, який як кожний раб проміняв свої духовні цінності на матеріальні вигоди, залишені йому народом – гнобителем, це вже мертвий народ...» [6, 229]

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Цікавим в цьому контексті є аналіз націогенезу та етноконфесійності росіян та поляків. Пригадаймо, що етноконфесійність – процес не одного століття, є «результатом тривалої взаємодії етнічного і релігійного, коли за релігійною належністю можна етнічно ідентифікувати людину, спільноту і навпаки».[8] Щодо співвідношення релігійного світогляду росіян поляків та українців, то поєднання з цими народами, як в політичному, так і в релігійному аспекті Річинський вважав неможливим в силу несумісності етноконфесійних традицій та цінностей.

Втрата національного ідеалу українською елітою призвела до національної трагедії, – періоду названого в історії гірким словом «руїна». Річинський застерігає сучасників від повторення трагічних помилок минулого, адже «переймання чужих ідей, блукання по чужих святинях не дає нам скристалізувати свою власну національну ідеологію й самим будувати свою долю». [6, 298]

Для того, щоб народ дозрів до усвідомлення необхідності свого незалежного існування, ідеолог українського православ'я закликає Церкву «не ігнорувати націоналізм, бо він наповнює її життя реальним змістом» [6, 312]. Річинський вважає, що «національний поділ людства» не є випадковим явищем, він має «глибокий зміст і вічну, – передвизначену мету Господнім Провидінням». [6, 252] Безпосередньою відповіддю на сьогоднішні питання є думка про націоналізм Христа і його апостолів. Безсумнівним є те, що Річинський вважає націоналізм природним станом буття людини. «Кожна нація є тільки обмеженим і однобічним розкриттям людського ідеалу. Але лише в цих обмежених й однобічних здійсненнях загальнолюдський ідеал і є живий» [6, 279]. Річинський вважає, що неможливо ігнорувати національний чинник. На прикладі біблійної історії, він стверджує, що проблема національності має авторитетне висвітлення в канонічних книгах Св. Письма. Зауважимо, що

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

мислитель чітко розділив націоналізм, що вважає тільки свій народ «обраним... що насилує інші народи, гордує ними, прагне до їх винародовлення і асиміляції, не визнає їхнього права на існування» та націоналізм, що визнає цінністю національний дух інших народів, «проголошує право кожного народу на самостійний розвиток»[6, 312]. Все це є підставою для утвердження досить сміливого висновку – здоровий націоналізм є проявом любові до інших народів через любов до свого народу.

Безумовною творчою вдачею, науковим здобутком А. Річинського є розкриття засад єдності християнства і націоналізму, вважає дослідник доробку етнолога, професор А. Колодний. А саме:

1. Якщо єднання людини з Богом відбувається передовсім через Церкву, то внутрішня будова її зберігає ту засаду, що й Бог: єдність у багатоманітті.
2. Кожний з індивідуалізованих типів релігії виявляє якусь сторону вічного Буття, водночас, як член одного Тіла Христового, доповнюючи інші. Відтак різнорідності мусять існувати вічно.
3. Ознакою окремого типу християнства служить відмінний напрямок релігійної думки, різниця національної психіки, суттєві особливості народного світогляду, національне забарвлення культу, своєрідне релігійно – національне мистецтво та інше.
4. Створення своєї особливої релігійно – національної культури є природною метою зрілої нації.
5. Для розбудови своєї релігійно – національної культури народ мусить мати певний певний ступінь національної свідомості, почуття територіального патріотизму.
6. Християнським духом овіяний патріотизм не визнає ні ялового релігійного інтернаціоналу, ні національного месіанізму, ні національного егоїзму.[3, 26 – 27]

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Існування національних ознак та особливостей в християнських конфесіях Річинський вважав органічним, природним явищем, тому що «Церква і нація, як форми організації людства не можуть бути ані чужими, ані, тим більше, протирічити собі. Вони своїм предметом мають вічне» [6,369].

Наукова спадщина вченого надзвичайно актуальна і сьогодні, коли міжконфесійні відносини домінуючих християнських церков не допомагають, а навпаки ускладнюють процес розбудови української держави. Великий Українець, лікар, громадський, політичний і церковний діяч, композитор, краєзнавець, етнолог Арсен Річинський вважав, що у синтезі релігійних культур і ліквідації розбратів полягає найважливіше, історичне завдання українців. «Українці – православні, католики, євангеліки – повністю шануючи релігійні переконання один одного повинні солідарно обстоювати свої загально – національні справи...» [6, 410]. Адже участь релігійних інститутів у суспільному житті держави проявляється не тільки в богослужбово-молитовній діяльності, а й у просвітницькій, освітній, виховній, добродійній, інформаційній, місіонерській тощо... Релігійні інститути мали б надихатися українською національною ідеологією, сформованою на основі українських духовно-релігійних та культурних цінностях. Арсен Річинський- ідеолог українського православ'я, вважав, що конфесійне не повинно підмінювати національного, а об'єднуючим началом для українських християнських Церков має стати український дух. Очевидним є те, що саме можливість поєднання загальнолюдських і національних цінностей на основі самобутніх етнічно-психологічних та релігійних ідеалів є запорукою становлення та подальшого успішного розвитку монолітної української держави.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Список використаних джерел

1. Гудима А. Харизма Арсена Річинського/А. Гудима – Тернопіль; 2007. – 128 с.
2. Гелнер Е. Нації та націоналізм // Націоналізм / Пер з англ. – К.; Таксон, 2003. – 300 с.
3. Колодний А. Саган О. Життя і творчість Арсена Річинського – самовіддане служіння Богу й Україні. Передмова // Річинський А. Проблеми української релігійної свідомості – Тернопіль; 2002.
4. Колодний А. Національна церква як вияв національної ідентичності / А. Колодний // Релігійна свобода: свобода релігії і національна ідентичність – світовий досвід та українські проблеми.-Науковий щорічник. За ред. А. Колодного та М. Бабія.-К.; 2002.- 21-26
5. Колодний А., Филипович Л. Релігійна духовність українців: вияви, постаті, стан./ А. Колодний, Л. Филипович.-К.; Логос, 1996.-182с.
6. Річинський А. Проблеми української релігійної свідомості./А.Річинський – Тернопіль; 2002.-125с.
7. Саган О. Вселенське православ'я: суть, історія, сучасний стан./А. Саган.-К.; Світ знань, 2004. -255 с.
8. Филипович Л. Етнологія релігії: теоретичні проблеми, вітчизняна традиція осмислення. /Л. Филипович – К.; Світ знань, 2000.-333с.
9. Фурман А.В. Психокультура української ментальності./А. Фурман – Тернопіль.; НДІМЕВ О, 2011.-168 с.
10. Янів В. Нариси до історії української етнопсихології./ В. Янів.- Мюнхен.; Вид-во Українського вільного Університету, 1993. – 214 с.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

СОЦІАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ГОЛОВНА УМОВА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ SOCIAL EDUCATION AS THE MAIN CONDITION FOR THE FORMATION OF PERSONALITY

Соляник М.Г.,

кандидат педагогічних наук, старший викладач
Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова
m.h.solyanyk@npu.edu.ua

В сучасних умовах становлення української державності, розвитку національної культури й освіти головним завданням навчання та виховання формування громадянина свідомого, креативного, здатного виконувати різні соціальні ролі.

Одним із важливих завдань сучасної науки є створення оптимальних умов для соціального становлення й саморозвитку молодого покоління.

Зміст навчально-виховного процесу визначає Закон України «Про освіту» та Національна доктрина розвитку освіти, які окреслюють стратегічні завдання відродження й розбудови національної системи освіти. Метою якої є формування освіченої, творчої особистості, становлення та збереження її фізичного й морального здоров'я, залучення її до загальнокультурних і духовних цінностей через досягнення національної культури, успішну соціалізацію.

Соціальне виховання – створення в суспільстві умов та заходів, спрямованих на оволодіння і засвоєння підростаючим поколінням загальнолюдських і спеціальних знань, соціального досвіду з метою формування в нього соціально-позитивних ціннісних орієнтацій.

Найважливішим чинником соціалізації є виховання. Як діяльність суб'єктів виховання, тобто тих, хто його здійснює, це цілеспрямований вплив на людину у певному напрямку, який відбиває сучасні потреби суспільства. Але

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

треба мати на увазі, що об'єктом виховання є жива людина з власною системою потреб і мотивів, а тому результат значною мірою залежить від її власних зусиль, від її ставлення до мети, методів виховання та особистісних якостей вихователів. Це необхідно підкреслити тому, що недооцінка активної ролі об'єкта виховання об'єктивно підтримує авторитарний стиль педагогічного керівництва. З огляду на це можна визначити виховання як процес взаємодії вихователя і вихованця, який (процес) може бути успішним за умови компетентності вихователя, а також позитивної активності самого вихованця.

Виховання має ряд важливих суспільних функцій, тобто завдань, спрямованих на формування актуальних для даного часу рис особистості і таким чином створення доцільного менталітету громадян даного суспільства, а також психологічних умов для їх плідної самореалізації.

1. Однією з основних є нормативна функція, яка полягає у закріпленні в свідомості людини необхідних, загальновизнаних соціальних норм, завдяки чому ці норми стають реально діючими у суспільстві.
2. Ціноутворююча функція – це створення у свідомості підрастаючої людини системи цінностей – значення для неї явищ оточуючої дійсності, – яка є найважливішою духовною потребою особистості.
3. Адаптаційна функція – збагачення людини знаннями та вміннями, потрібними для успішного пристосування до природного та соціального середовища.
4. Функція соціального контролю покликана прищеплювати членам суспільства позитивні норми поведінки з метою попередження аморальних та протиправних вчинків.
5. Інтегративна функція, що має на меті сприяння суспільній злагоді шляхом опанування людьми морально позитивних, альтруїстичних взірців поведінки, що враховують інтереси інших [1].

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Виховання як соціальний інститут виникло для організації відносно соціально контрольованої соціалізації членів суспільства, для трансляції культури і соціальних норм, а в цілому для створення умов задоволення соціальної потреби – осмисленого вирощення членів суспільства.

Виховання як соціальний інститут є феномен, що розвивається, який виникає на певному етапі розвитку конкретного суспільства, відокремившись від процесу соціалізації.

Виховання має свою специфіку, передусім цілеспрямований характер.

Процес виховання залежить від об'єктивних і суб'єктивних чинників.

Об'єктивними чинникам є : особливості розбудови країни взагалі та системи закладів освіти зокрема; перебудова економіки на ринкових засадах; особливості розвитку соціальної сфери; відродження національних традицій, звичаїв, обрядів, народної педагогіки; розширення сфери спілкування з іноземними громадянами; вплив природного середовища.

До суб'єктивних чинників відносять: соціально-педагогічну діяльність сім'ї та громадських організацій; навчально-виховну діяльність закладів освіти; цілеспрямовану діяльність ЗМІ; діяльність закладів культури; виховну діяльність позашкільних установ та діяльність церкви.

Соціальне виховання – процес та результат цілеспрямованого впливу на людину для оволодіння та засвоєння нею загальнолюдськими та спеціальними знаннями, соціального досвіду з метою формування позитивних ціннісних орієнтацій, соціально значущих якостей. Соціальне виховання – це планомірна та впорядкована допомога людині у розвитку її природно творчих сил; наснаження до самовдосконалення, саморозвитку, самореалізації людини у діяльності, спілкуванні, пізнанні, в результаті чого удосконалюються її психічні та фізичні задатки і виробляється особистісний сенс життя[2].

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Таким чином, соціальне виховання – ступінь турботи суспільства про свій прогрес в особі молодших поколінь; умови, що створює суспільство, державні і приватні структури для фізичного і соціального розвитку людини; створення соціальних закладів захисту сім'ї та дитинства, сприяння самоорганізації життя особистості в умовах сім'ї, школи, оточуючого мікросередовища; освіта людей у різних сферах побутового, трудового, громадського життя.

Список використаних джерел

1. Іванченко А. В. Соціалізація і соціальне виховання: навч. посіб. / А. В. Іванченко, А. А. Сбруєва, О. М. Дікова-Фаворська. Житомир: Полісся, 2006. 216 с.
2. Соціальна педагогіка: підручник. – 4-те вид. виправ. та доп. / За ред. проф. А.Й. Капської. К.: Центр учбової літератури, 2009. 488 с.

ЦІННОСТІ ТА ТЕНДЕНЦІЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ЯК ЗАПОРУКА ПРОФЕСІЙНОГО САМОЗДІЙСНЕННЯ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНОЇ ЗГУРТОВАНOSTІ В ОСВІТІ VALUES AND TRENDS OF EUROPEAN INTEGRATION AS A GUARANTEE OF PROFESSIONAL SELF-IMPLEMENTATION IN THE CONDITIONS OF SOCIAL COHESION IN EDUCATION

Супрун Д. М.,

доктор пед. наук, професор,

Професор кафедри спеціальної психології та медицини факультету
спеціальної та інклюзивної освіти НПУ ім. М.П.Драгоманова,

E-mail: darya7@ukr.net

[orcid.org/ 0000-0003-4725-094X](https://orcid.org/0000-0003-4725-094X)

Отримання відповіді на запити сучасності вимагає модернізації освітньої системи вищої школи та акцентування саме на якості підготовки конкурентоздатних фахівців як національного пріоритету. В умовах

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Євроінтеграції для України видається необхідним вивчення передового світового досвіду. Вхідження в світову спільноту модернізації міжнародного порядку в контексті визначених пріоритетів майбутнього світоустрою вимагає від вищої освіти поетапно реалізовувати складові наявної мегасистеми цілісного освітнього простору, де прикметною ознакою її змісту є розбудова професійної підготовки фахівців спеціальної освіти на компетентнісно-орієнтованій основі в умовах впровадження інклюзивного навчання. Сучасний фахівець спеціальної освіти має бути багатофункціональним, володіти високим рівнем професійної компетентності. Тобто, вища освіта має бути більш інноваційною, далекоглядною і відповідальною за результат. Серед пріоритетних завдань, визначених тенденціями Євроінтеграції, представлені актуальні питання оновлення змісту професійної підготовки, реструктуризації освіти, трансформації гуманітарної освіти, впровадження інноваційних технологій підготовки конкурентоспроможних фахівців. Позиціонуючи ментально-філософське бачення сутності складних соціальних процесів з урахуванням запитів життя, справжніх пріоритетів розвитку суспільства в цілому та держави, зокрема, пріоритетності набуває виховання Людини-особистості, яка консолідує справжні цінності: Життя, Свобода, Гідність, Справедливість, Щастя, Добро, Любов, Здоров'я, професіоналізм ... Про рівень розвитку цивілізованості суспільства, перш за все, можна стверджувати з позицій його ставлення до найменш захищених верств, серед яких діти з особливими освітніми потребами займають домінуюче місце. Одним з провідних чинників успішної соціалізації дитини з особливостями психофізичного розвитку є особистість компетентного фахівця-психолога в галузі спеціальної освіти.

Реакція ж освіти на глобалізацію полягає в зміцненні інтегральності особистості, збереженні й розвитку її особливостей та

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

конкурентоспроможності, а також в орієнтації на сучасну економіку, нові кваліфікації й технології за збереження традиційних і створення сучасних національних особливостей. При реформуванні вищої спеціальної освіти України, з одного боку, мають враховуватись пріоритети збереження культурних надбань української системи освіти, а з іншого, – завдання поліпшення міжнародної співпраці, мобільності, працевлаштування випускників з України в Європейському чи міжнародному просторі, міжнародної конкурентоспроможності вищих навчальних закладів [8, с.54]; стан і тенденції професійної підготовки епохи діджиталізації; актуальні тренди в запровадженні новітніх програм; академічна мобільність та інтернаціоналізація; наукова діяльність та її оцінка тощо.

Європейський простір вищої освіти ґрунтується на міжнародному співробітництві, що має усунути перепони та забезпечити широкий доступ до якісної вищої освіти, яка базується на принципах демократизації й незалежності університетів, наукової та дослідницької самостійності, активізації мобільності студентів і науково-педагогічних кадрів; підготовці молоді до активного життя в демократичному суспільстві, формуванні основи для професійної кар'єри й особистого розвитку. Постають нові виклики, пов'язані з глобалізаційними процесами. Динамізм суспільних процесів обумовлює нові стратегічні напрями перебудови освітнього процесу. Розвиток іншомовної підготовки у вищій професійній освіті обумовлений цілеспрямованою державною політикою щодо євроінтеграції та реформування вищої освіти. Отже, визначимо тенденції епохи діджиталізації (особливо період COVIDy): надзвичайне прискорення змін, стрибок у 2-7 років (суто онлайн дистанційні програми, які акредитують і все університетське навчання (окрім клінічної підготовки) проходить онлайн. Починається нова дискусія з приводу того, що “онлайн” – це якісно чи ні, адже на цей шлях стали топ-університети Європи. Об'єктивною ж реальністю

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

розвитку освіти сьогодні є: розширення міжнародних зв'язків й інтеграція до європейської спільноти; навички іншомовної комунікації є ключовими для розвитку міжнародних відносин; багатомовність і полікультурність вважаються необхідними умовами життєдіяльності громадян нової Європи; необхідність пошуку нових конструктивних ідей для вирішення проблеми оптимізації та інтенсифікації формування іншомовної професійної компетентності [7, с. 54].

Що ж означає перехід у онлайн середовище (процеси трансформації): онлайн середовище зовсім інше, потрібно навчитися змінювати умови, структуру курсів, але це не означає зниження якості чи вимог. Потрібно відмовитися від зворотів „або/або“, та шукати рішення, що буде гібридним. Також необхідно зрозуміти, як студенти навчаються онлайн. Ключовою є підтримка цифрових компетенцій всіх учасників та доступність інфраструктури на рівні технологічної підтримки університетів.

Сучасні інтеграційні процеси, входження в Європейський освітній простір, а також формування глобального ринку праці зумовлюють потребу високої академічної мобільності. Отже, іншомовна підготовка є невід'ємною складовою фундаментальної освіти: по-перше, завдяки своїй ролі у вищій освіті та глобалізованому суспільстві, по-друге, як один із засобів передачі світовому співтовариству здобутків вітчизняної науки й освіти [4, с.15].

Вища освіта в Україні має забезпечувати підготовку фахівців, які могли б конкурувати з випускниками престижних закордонних ЗВО. Вимагається посилення не лише спеціалізованої підготовки, але й поглибленого вивчення інших дисциплін для професійної реалізації майбутніх професій, зокрема іноземних мов. Використання інтегративного навчання, зокрема психолінгвістичних тренінгів у процесі підготовки, що дає можливість створити психологічні умови, які сприятимуть ефективному співтовариству. Без вивчення міжнародного досвіду неможливо розвивати ефективну

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

професійноорієнтовану вітчизняну систему підготовки, зокрема, іноземною мовою, яка була б адаптована до європейських норм і кращих світових освітніх стандартів. Відтак професійна підготовка потребує суттєвої науково обґрунтованої модернізації, зокрема, запровадження окремих он-лайн спецкурсів, тренінгів, мастер-класів іноземною мовою, що уможливить вирішення актуальних завдань щодо інтеграції до Європейського простору загалом, та відповідності чинної системи підготовки кадрів досліджуваної категорії спеціалістів щодо кращих світових зразків та провідних тенденцій, зокрема. Стратегії розвитку вищої освіти у національному та світовому вимірі характеризуються: маніфестацією управлінської компетентності як основи професійної діяльності фахівця, що зумовлюється особливостями усвідомлення поведінки та діяльності людей в організації і є частиною сфери культури праці, культури професійної управлінської діяльності; розвитком професійного управлінського мислення, яке відзначається усвідомленим, цілеспрямованим, системним підходом та має відбуватися завдяки: формуванню управлінських професійних знань, вмінь та навичок; доцільністю і методичною виправданістю професійної, комунікативно-спрямованої підготовки висококваліфікованих фахівців іноземною мовою.

Тож, доцільною і методично виправданою є професійна, комунікативно-спрямована підготовка іноземною мовою, кінцева мета якої:

- відповідає окресленим уявленням про майбутню професійну діяльність (предметність діяльності) стимулює відповідними заходами потребу у професіоналізації паралельно з вивченням іноземної мови (вмотивованість діяльності);

- призводить у співзвуччя навчальну діяльність іноземною мовою з особистою метою (цілеспрямованість діяльності) а також сприяє актуальному усвідомленню необхідності вивчення іноземної мови як запоруки стати

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

освіченою, культурною, професійною, конкурентоспроможною не лише на вітчизняному, а й на міжнародному ринку праці та успішною особистістю (усвідомленість діяльності) [3, с. 5].

Отже, необхідним є включення до професійної підготовки спецкурсів, які інтегрують на основі трансдисциплінарного підходу психолого-педагогічну, управлінську, іншомовну комунікативну складові професійної компетентності й забезпечує систематизацію та інтеграцію психологічних, управлінських, іншомовних знань в єдиний професійний простір. Комплексна мета інтегрованих он-лайн спецкурсів – підвищення у рівня професійно-педагогічної адаптивності, психолого-педагогічної та управлінської культури; засвоєння сутності, закономірностей, принципів, умов формування якостей активного і соціального компетентного суб'єкта наукової діяльності; практична підготовка особистості до виконання різних функцій і завдань, вирішення проблем професійного та особистісного самоздійснення [2, с.25].

Список використаних джерел

1. Fedorenko, M, Suprun, D. (2019) Psychological Linguodidactics of Speech Development Activity of Senior School Age Children with Autistic Abnormalities **WEB OF SCIENCE** Published: Apr 2019 in **PSYCHOLINGUISTIC** DOI: 10.31470/2309-1797-2019-25-1-281-299
2. Suprun, D. Grihan, G., Nikulochkina, O., Varetska O., & Formation of the Primary School Teachers' Information Competency in Postgraduate Education. **Postmodern Openings**, 11(3), 41-72. <https://doi.org/10.18662/po/11.3/199> **Postmodern Openings** ISSN: 2068-0236 | e-ISSN: 2069-9387
3. Sheremet, M; Suprun, M; Suprun, D. (2020) Future Psychologists' Readiness to Work in Conditions of Social Cohesion in Education **WEB OF SCIENCE**

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Published: Sep 2020 in International Journal of Applied Exercise Physiology

4. Zhuravlova L., Sheremet M., Dmytriieva I., Suprun D. (2020). State of formation of motivation as one of the structural-functional components of speech development of primary schoolchildren with dysgraphia. International Journal of Psychosocial Rehabilitation. Vol. 24, Issue 08. P. 8985-8999 <https://doi.org/10.37200/IJPR/V24I8/PR280893>
5. Zhuravlova L., Sheremet M., Suprun D. (2021). Results of the Examination of Primary School Students By Means of Speech Therapy BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience ISSN: 2068-0473 | e-ISSN: 2067-3957 2021, Volume 12, Issue 1, pages: 326-342 DOI: <https://doi.org/10.18662/brain/12.1/185>
6. Супрун Д. М. Теорія та практика професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.03. Київ, 2018. 657 с.
7. Супрун Д. М. Management – a component of psychologists' professional training (Менеджмент – складова професійної підготовки психологів). Навчально-методичний посібник для студентів, слухачів магістратури та практикуючих психологів. Київ, 2019. 390с.
8. Супрун М. О. Корекційне навчання учнів допоміжних закладів освіти: витоки, становлення та розвиток (друга половина XIX-перша половина XX ст.): Монографія. К.: Вид. КЮІ МВСУ Паливода АВ, 2005. 350 с.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

АКСІОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СУЧАСНОЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СІМ'Ї: ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА МОДИФІКАЦІЯ AXIOLOGICAL PRINCIPLES OF THE MODERN EUROPEAN FAMILY: TRANSFORMATION AND MODIFICATION

Тараненко Г.Г.,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент
кафедри суспільно-гуманітарних наук
Таврійського державного агротехнологічного університету
імені Дмитра Моторного
taranenkoggg@ukr.net

Сім'я завжди була однією з найбільш важливих життєвих цінностей, адже кожна людина так чи інакше пов'язана з нею, що є природною частиною життя. З розвитком сім'ї та зміною її функцій поступово змінюється і ціннісне ставлення до неї. Саме тому актуальність дослідження різних аспектів сімейного життя, фактичного її стану та оцінки населенням не викликає сумнівів.

Останнім часом стали виявлятися такі ознаки трансформації сім'ї, як зменшення чисельності шлюбів, їх «старіння», збільшення кількості незареєстрованих шлюбів, падіння народжуваності і її «старіння» (народження первістків відкладається на більш пізній вік), переважання малодітних сімей, збільшення числа позашлюбних дітей та поширення добровільної бездітності (childfree). Вчені такі зміни пов'язують, передусім, із зростаючими тенденціями індивідуалізму та раціоналізму у суспільстві, що виразно вказує на другий демографічний перехід (Second Demographic Transition) [4].

Систематизуючи зміни у стані сім'ї, Д. Каа сформулював наступні: перехід від «золотого століття» шлюбу до кохабітаційного союзу; від пари «дитина-король з батьками» до «пари королів з дитиною»; від контрацепції з метою запобігання до контрацепції як самовираження; від однорідного господарства до плюралістичним типам сім'ї та домашнього господарства [5].

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Причини вказаних змін пояснюються вченими неоднозначно. Так, зокрема, одні лише економічні виклики, на їх думку, не могли спричинити сучасний демографічний стан, що проявився в помітному зниженні народжуваності, адже зміст проблеми материнства – не у фінансовій сфері, передусім у зміні ціннісних орієнтацій [3, с. 77].

Загальновідомо, що цінності та їх нормативна реалізація відіграють у людському житті вкрай важливу роль, а їх зміна безпосередньо впливає на перебіг життя і, зокрема, на стан сім'ї. Саме тому, зазначає Д. Каа [5], трансформація сім'ї, пов'язана з другим демографічним переходом і обумовлена саме змінами в системі цінностей.

У найзагальнішому сенсі про важливість сім'ї в людському житті можна судити за місцем, що відводиться їй серед інших важливих для людини цінностей. Соціологічними дослідженнями доведено, що у більшості європейських країн сім'я цінується понад усе. І хоча оцінки респондентів в окремих країнах можуть відрізнятися, сім'я скрізь залишається на першому місці.

У той же час характерною рисою формування сім'ї впродовж останніх десятиліть є зростання кількості незареєстрованих шлюбів, що супроводжується активним схваленням такого способу спільного проживання. Погляд на шлюб, як на пережиток, частіше зустрічається серед молоді і майже рівномірно поширений серед чоловіків і жінок.

Наступною важливою характеристикою, пов'язаною з формуванням сім'ї, є збільшення числа тих, хто вважає, що для нормального зростання і розвитку дитини не потрібна наявність обох батьків, а бажання мати дітей все менше пов'язується зі створенням сім'ї. Зростає також кількість жінок, які хочуть виховувати дитину без батька.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Про роль шлюбу в спільному житті людей можна судити й на підставі даних офіційної статистики про динаміку зареєстрованих шлюбів і розлучень (кількість незареєстрованих шлюбів і розлучень стрімко зростає).

Змінилося і ставлення до розлучень – поряд зі зростанням негативного ставлення до необхідності офіційного укладення шлюбу при створенні сім'ї, зростає тенденція до виправдання розлучень.

Отже, погляди на створення сім'ї і шлюб переживають сьогодні суттєві зміни. Соціологічні дослідження засвідчують девальвацію традиційної форми спільного життя – сім'ї, основою якої є шлюб. Все більшого поширення набуває думка про те, що для нормального зростання і виховання дитини немає потреби мати обох батьків та виправдовується намір і поведінка жінки, яка бажає виховувати дитину без батька [2].

Все більш міцні позиції займає така демографічна і сімейна поведінка, яка багатьма вченими-демографами і соціологами називається другим демографічним переходом. Наукові розвідки засвідчують девальвацію традиційної форми спільного життя – сім'ї, що виникла на підставі укладення шлюбу. При цьому все більшого схвалення отримують думки, що для зростання і розвитку дитини необов'язково наявність обох батьків, а жінка, якщо вона цього бажає, цілком може самостійно виховувати дитину.

У той же час, спираючись на оцінки сім'ї в різні періоди часу, можна стверджувати, що вона не втратила свого значення. Відповідно до думки респондентів, сім'я залишається на першому місці серед таких важливих для людини життєвих цінностей, як робота, друзі, вільний час, політика і релігія. Як і раніше, значущість сім'ї для жінки є вищою, ніж для чоловіка.

Загалом, цінність сім'ї, у порівнянні з іншими цінностями, зазнала найменших змін, адже сімейне життя – у всіх його формах – залишається у свідомості більшості людей природним способом існування [1].

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

У той же час, окремі сторони сімейного життя оцінюються по-різному, відрізняються і тенденції зміни цих оцінок. Перш за все це стосується інституту шлюбу. Аналіз соціологічних даних засвідчує існування двох різних позицій у ставленні до шлюбу: одна з них – підтримка традиційної форми шлюбу, інша, навпаки, зареєстрований шлюб – явище минулого, застаріле і не актуальне. До першої думки більше схиляються жінки, а також віряни, визнаючи, що релігія відіграє важливу роль в їхньому житті. І навпаки, до думки, що зареєстрований шлюб є застарілим явищем, більше схиляються молоді, неодружені, розлучені і бездітні респонденти.

Тож, сучасна сім'я модифікується разом зі зміною європейських цінностей. Традиційні сімейні погляди втрачають свою актуальність, адже трансформаційні суспільні процеси, спричинили появу інших, модифікованих сучасністю аксіологічних засад сім'ї, що підтверджує факт другого демографічного переходу. За таких умов особливої актуальності набуває освіта та виховання, які є не лише трансляторами суспільних цінностей, а й важливим інструментом їх формування. Адже за таких умов існує велика ймовірність того, що вказані трансформації у системі цінностей можуть стати серйозним викликом для майбутніх поколінь.

Список використаних джерел

1. Евдокимова А.И., Евдокимов Н.А., Гиевой Д.С. Семья как ценность в системе современных отношений обучающейся молодёжи. Здоровая семья – здоровое поколение : материалы докладов Международной научно-практической конференции / отв. ред. Скрыбина Н.Ю. ; ФГБОУ ВО РостГМУ Минздрава России, ФПК и ППС, каф. педагогики. Ростов-на-Дону : Изд-во РостГМУ, 2020. 302 с. С. 67–75.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

2. Митрикас А.А. Семья как ценность: состояние и перспективы ценностного выбора в странах Европы. Социологические исследования. 2004. № 5. С. 65–73.
3. Романюк А.И. Демографическое будущее развитых обществ: между детерминизмом и свободой выбора. Социол. исслед. 1999. № 3.
4. Van de Kaa D.J. Europe's Second Demographic Transition. Population Bulletin, Vol. 42, № 1. Population Reference Bureau, Washington D.C., 1987.
5. Van de Kaa DJ. Europe and Its Population: the Long View. European Population: Unity in Diversity. Ed. by Van de kaa D.J., Leridon H., Gesano G., Okolski M. Dordrecht, Boston, London: Kluwer Academic Publishers, 1999. V. 6.

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ
СОЦІОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ
EUROPEAN VALUES IN THE TRAINING OF SPECIALISTS OF
SOCIONOMIC PROFILE**

Трінак М.М.,

Заслужений працівник освіти України,
кандидат економічних наук, доцент,
директор Подільського спеціального навчально-реабілітаційного
соціально-економічного коледжу

Федорчук В.М.,

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи та психології,
Подільського спеціального навчально-реабілітаційного
соціально-економічного коледжу
м. Кам'янець-Подільський, Україна

Постановка проблеми. У Законі України «Про освіту» мету освіти визначено як всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства. Цінності в освіті мають бути реалізовані через формування установок, внутрішніх принципів, переконань, які допоможуть людині не лише

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

обрати професію, знайти своє покликання, але й реалізувати свій творчий потенціал, досягти акме у своєму житті. На сучасному етапі розвиток вищої освіти України передбачає інтеграцію України до європейської освітньої системи в умовах приєднання до Болонського процесу. Інтернаціоналізація вищої освіти є об'єктивним, динамічним процесом що розвивається. У цьому контексті одним з актуальних завдань сучасної освіти України є суттєве оновлення змісту освіти, пошук, створення та застосування найефективніших сучасних форм і методів навчання для забезпечення високої якості знань студентів.

Аналіз основних досліджень з теми дає підставу стверджувати, що підготовка сучасних фахівців повинна бути зосереджена на розвитку таких особистісних якостей: креативність і критичність мислення, володіння SMART- технологіями, розвинений емоційний інтелект, здатність приймати нестандартні рішення, вміння працювати в команді, потребу вчитися і розвиватися протягом усього життя, а головне – сповідування гуманістичних цінностей та відданість ідеалам України.

Вчені Ф.Г. Ващук, В.В. Бунда, В.І. Луговий, А.І. Павко, Р.А. Майданик та ін. вважають, що “реформування вищої освіти України ґрунтується на таких засадах (подамо в скороченому вигляді):

- по-перше, це національна ідея вищої освіти, зміст якої полягає у збереженні і примноженні національних освітніх традицій;
- по-друге, розвиток вищої освіти повинен підпорядковуватись законам ринкової економіки; водночас необхідно враховувати при цьому не менш важливі чинники – соціальні, політичні, духовного життя, суспільної свідомості, культури та морально-психологічні цінності;
- по-третє, розвиток вищої освіти слід розглядати у контексті тенденцій розвитку світових освітніх систем, у т.ч. європейських; зокрема,

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

привести законодавчу і нормативно-правову базу вищої освіти України до світових вимог, відповідно структурувати систему вищої освіти та її складові, упорядкувати перелік спеціальностей, переглянути зміст вищої освіти; забезпечити інформатизацію навчального процесу та доступ до міжнародних інформаційних систем у вищій школі” [3, с. 3–4].

В кінці ХХ – на початку ХХІ століття у контексті освітньої політики Європейського Союзу та Ради Європи надзвичайного поширення набуло поняття „європейського виміру в освіті” (ЄВО), яке розглядається як певний стандарт знань про Європу; вивчення традицій, культури, мови та економічного стану інших країн для отримання комплексного уявлення про Європу та визнання існування багатоманітності в її рамках; зміцнення у молоді почуття європейської своєрідності; розуміння цінностей європейської цивілізації і основ розвитку Європейської Спільноти, таких як демократія, повага до прав людини, толерантність та солідарність; підготовка молоді до участі у суспільному та економічному розвитку європейських країн; збагачення знань про спільну історичну та культурну спадщину” [2, с. 38].

Мета дослідження. Охарактеризувати європейські цінності як засіб інноваційної діяльності коледжу при підготовці фахівців соціономічного профілю.

Виклад основного матеріалу дослідження. У доповіді „Освіта для ХХІ століття” на Міжнародній комісії ЮНЕСКО (1996 р.) Жак Делор підкреслив, що пріоритетними напрямками освіти має бути культивування загальнолюдських цінностей, виховання толерантності, взаєморозуміння, соціальної відповідальності, поваги до інших” [1, с. 5].

Перехід коледжу на кредитно-модульну систему навчання, за Болонською декларацією, дозволив максимально якісно засвоювати навчальний матеріал за мінімальний термін, використовуючи структурно-логічний виклад

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

найскладніших і найважливіших елементів знань логічними частинами – модулями.

Нова програма, яка вступила в силу у 2014 році, об'єднала до того часу розрізнені програми у сферах вищої освіти (“Еразмус”, “Еразмус Мундус”, “Темпус”, двосторонні програми з іншими країнами чи континентами), шкільної освіти (“Коменіус”), професійної освіти і підготовки (“Леонардо да Вінчі”), освіти дорослих (“Grundtvig”), молоді (“Молодь у дії”) і європейські інтеграційні студії (“Жан Моне”) [5].

У травні 2018 року в Парижі міністри Європи сформували цінності (п’ять трендів) Європейського простору вищої освіти. Серед них – академічна свобода, добродесність, інституційна автономія, участь студентів і академічного персоналу у врядуванні [4].

На нашу думку, науково-педагогічна діяльність коледжу значною мірою відповідає названим цінностям Європейської вищої освіти. У своїй діяльності коледж керується низкою Положень, які наповнюють Європейськими цінностями конкретний зміст роботи не тільки колективу коледжу, але й здобувачів вищої освіти. Для ілюстрації назвемо окремі Положення (Про наукове товариство студентів, Про підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, Про опитування студентів стосовно якості освітньої діяльності, Про порядок організації та проведення дуального навчання, Про психологічну службу у системі освіти, Про лабораторію психологічного консультування та тренінгів, Про раду молодих вчених та ін.), а також Кодекс академічної добродесності. До прикладу, до навчального плану підготовки бакалаврів-психологів вміщено психологічні курси (“Теорія і практика соціально-психологічного тренінгу”, “Психологія спілкування та тренінг комунікативної компетентності”, “Тренінг особистісного та професійного зростання”, “Психологія емоцій з тренінгом розвитку емоційного

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

інтелекту”, “Психологія творчості з тренінгом креативності”), необхідні для розвитку та самовдосконалення здобувачів вищої освіти. Тренінги та інші інтерактивні методи навчання є одними із сучасних напрямів активного соціально-психологічного навчання, яке найбільшою мірою відповідає психологічним особливостям і педагогічним закономірностям навчання. В основу інтерактивного навчання в коледжі покладений студенто-центрований підхід, побудований на принципах гуманістичної психології, який передбачає доброзичливі стосунки між учасниками навчального процесу, уміння викладача використовувати спеціальні соціально-психологічні, дидактичні й особистісні засоби (міні-лекції, мозковий штурм, психогімнастичні вправи, рольові ігри, метод дискусії, притчі, метафори, арт-терапію тощо).

Корпоративні цінності коледжу, що лежать в основі корпоративної культури, є результатом саме командної роботи, побудованої на цінностях його діяльності. Вони формують традиції, норми міжособистісних взаємин на рівні “студент-викладач”, “викладач-викладач”, “студент-студент”, довіру, доброзичливість, підтримку та співробітництво між усіма членами трудового колективу.

Ми переконані в тому, що коледжу успішно рухатися вперед дозволяє також практика використання викладацьким складом та адміністрацією фідбеку (відгуку, зворотного зв’язку), який виступає потужним інструментом особистісного та професійного розвитку, починаючи від студента і закінчуючи керівником навчального закладу. Зауважимо, що коли використовувати його неправильно, то можна серйозно нашкодити собі й іншим.

Висновки. Отже, інтеграція української вищої освіти у європейський освітній простір можлива лише за умови реформування та модернізації підготовки спеціалістів у вищих навчальних закладах України, де важлива роль відводиться колективу окремо взятого вишу. Результативність інтеграційного

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

процесу не тільки підвищить рівень вищої освіти в Україні, але й буде вагомим внеском у перспективне майбутнє нашого суспільства та допоможе нашій державі зайняти гідне місце серед країн Європейського Союзу і в світі.

Список використаних джерел

1. Делор Ж. Освіта – справжній скарб // Шлях освіти. 1997. №3. С.3–5.
2. Захарова Н. Європейський вимір курсу історії нового часу в навчальних програмах для середньої школи в Україні. // Історія та правознавство. 2005. № 34–36 (62–64). С.38–42.
3. Інтеграція в європейський освітній простір: здобутки, проблеми, перспективи : Монографія. Ужгород : Зак. ДУ, 2011. 560 с.
4. П'ять трендів вищої освіти в Європі.
5. URL : http://gohigher.org/5_trendiv_vyshchoi_osvity_u_yevropi (дата звернення: 03.04.21)
6. Хоружий Г. Ф. Європейська політика вищої освіти : Монографія. Полтава : Дивосвіт, 2016. 384 с.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

2. НАПРЯМ РОБОТИ КОНФЕРЕНЦІЇ: ІНКЛЮЗІЯ ТА РІЗНОМАНІТТЯ В ОСВІТІ ЄС.

ГОТОВНІСТЬ СУСПІЛЬСТВА ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕЙ ІНКЛЮЗІЇ: РЕЗУЛЬТАТИ НЕФОРМАЛЬНОГО ОПИТУВАННЯ SOCIETY'S READINESS TO IMPLEMENT THE IDEAS OF INCLUSION: THE RESULTS OF AN INFORMAL SURVEY

Афузова Г.В.,

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри спеціальної психології та медицини
факультету спеціальної та інклюзивної освіти,
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
gvafuzova@gmail.com

Впроваджуючи у життя навіть найкращу ідею, завжди слід звертати увагу на психологічну готовність суспільства сприймати кожне конкретне нововведення. З точки зору сучасної психології під психологічною готовністю мають на увазі важливу передумову будь-якої цілеспрямованої діяльності, її регуляції, стійкості та ефективності, яка є стійким, багатоаспектним та ієрархічним особистісним утворенням з низкою компонентів (мотиваційний, когнітивний, операційний тощо), які в своїй сукупності дають змогу суб'єкту більш або менш успішно здійснювати діяльність [2]. Суть дії феномена психологічної готовності допомагає зрозуміти теорія установок (Д. Узнадзе). У загальноприйнятому розумінні «установка (від англ. attitude) – це позитивна або негативна оціночна реакція на що-небудь або кого-небудь, яка виражається в думках, почуттях і цілеспрямованій поведінці» [3, с. 57].

Компоненти соціальних установок, в контексті яких ми пропонуємо розглядати готовність суспільства до реалізації ідей інклюзії, були визначені М. Смітом: когнітивний, тобто пізнавальний, інтелектуальний компонент; емоційний (емотивний) та конативний (поведінковий) компоненти. Когнітивний,

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

або пізнавальний компонент установки передбачає усвідомлення об'єкта соціальної установки (в нашому випадку, представників психологічної меншини у соціумі – осіб з інвалідністю, мігрантів, осіб з нетрадиційною сексуальною орієнтацією тощо). Емоційний (емотивний) компонент соціальної установки (або як ще його називають емоційно-оціночний) визначає емоційну оцінку цього об'єкта, почуття симпатії або антипатії соціуму до нього. Поведінковий (конативний) же компонент соціальної установки визначає готовність діяти, послідовну поведінку по відношенню до цього соціального об'єкта [1, с. 227-228].

З метою визначити подальші напрямки науково-дослідних пошуків у вивченні психологічної готовності українського соціуму до реалізації ідей інклюзії нами було проведено пілотне опитування на платформі соцмережі Фейсбук, в якому взяли участь 365 осіб, з яких більшість мають пряме чи опосередковане відношення до взаємодії з особами з інвалідністю та/або спеціальної/інклюзивної освіти. За віком група респондентів розподілилася таким чином: 20-25 років – 41 особа; 26-34 роки – 108 осіб; 35-45 років – 137 осіб; 46-55 років – 52 особи; старше 55 років – 24 особи.

На питання «Як Ви вважаєте, чи повинні люди, які відрізняються від переважної соціальної більшості (за станом здоров'я/ рівнем розвитку/ етнічною приналежністю/ віросповіданням/ культурою та іншими показниками) пристосовуватися до умов суспільства, в якому вони перебувають, або, навпаки, суспільство повинно відповідати потребам і можливостям всіх своїх членів?» 78,2% опитаних визначилися, що соціум має відповідати на потреби кожного свого представника.

Відповідаючи на питання «Хто, на Вашу думку, повинен мати рівні права і можливості з переважною більшістю громадян (особи з інвалідністю; особи з нетрадиційною сексуальною орієнтацією; представники інших етнічних спільнот, які живуть в Україні; всі з перерахованих вище; ніхто з

перерахованих вище)?» 31,7% респондентів обрали відповідь «особи з інвалідністю», тоді як 65,3% – «всі з перерахованих вище».

Нам було цікаво відстежити вірогідність відповідей реальним психологічним установкам, тому ми співставили результати двох питань: «Як Ви ставитеся до осіб з інвалідністю?» та «Уявіть, що Ви займаєтеся підготовкою дуже важливого заходу (з присутністю високої комісії), і Вам запропонували задіяти в ньому людей з інвалідністю. Як би Ви воліли вчинити?». Результати дозволили відзначити феномен, схожий за змістом із т.з. парадоксом Лап'єра – «невідповідність реальних дій та словесних (вербальних) відповідей» [3, с. 28]. Так, коли на перше питання 95% респондентів відповіли «позитивно», залучити учасника з інвалідністю до важливого заходу погодилися без сумнівів лише 70,8% опитаних, 25,9% сумнівалися у своєму виборі (відповідь «напевно»), а 3% відповіли «мабуть, відмовлюсь».

Не менш цікавими виявилися думки респондентів щодо того, де краще навчатися дітям з інвалідністю (рис. 1).

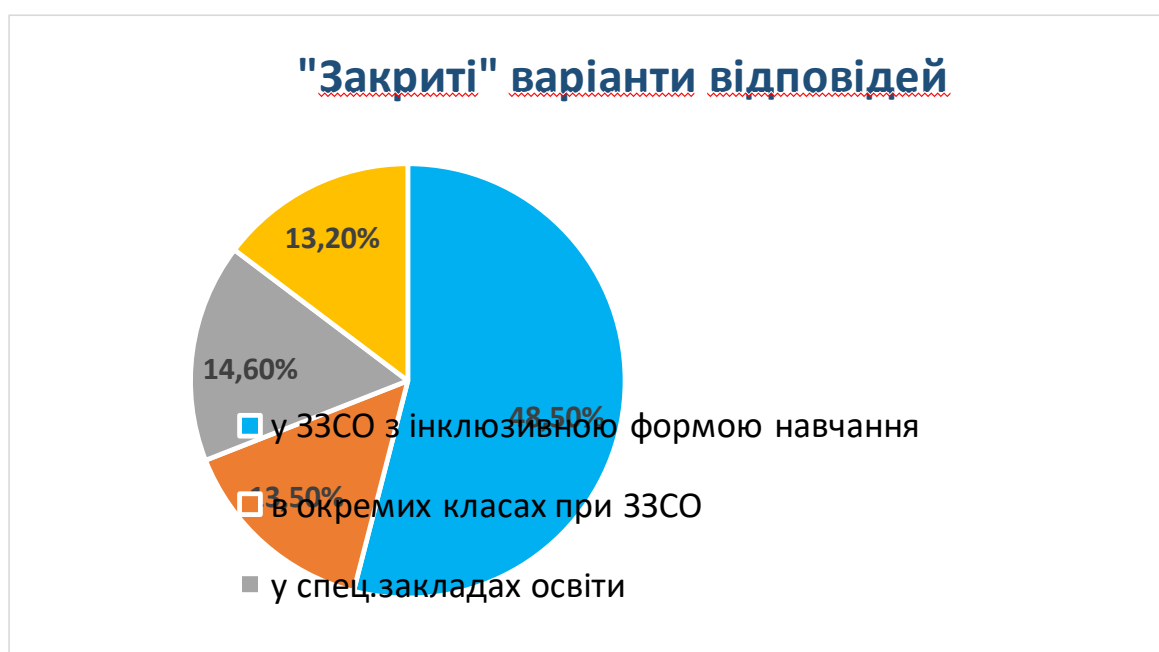

Рис. 1. Результати опитування за питанням «Як Ви вважаєте, де краще навчатися дітям з інвалідністю?»

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Як бачимо, майже половина респондентів (48,5%) не бачать відмінності між «інклюзивною формою навчання» та «інклюзивним освітнім середовищем». На нашу думку, ідеї інклюзії лише тоді будуть дієвими в українському суспільстві, коли вони будуть дифузно, а не у вигляді «форм», присутніми в усіх сферах життєдіяльності суспільства. Разом з тим, на дане питання була передбачена можливість дати відкриту відповідь. Серед найбільш частих варіантів відкритих відповідей слід відзначити зауваження зважати на форму дизонтогенезу, вираженість порушення, всі особливості і потреби дитини та можливості (матеріальну та педагогічну базу) закладу освіти; потребу виходити з інтересів і можливостей кожної дитини, «щоб не нашкодити»; наявність категорії «дітей, які зможуть отримати адекватну освіту та корекцію лише в умовах спеціального закладу».

Одним з питань, які, на нашу думку, опосередковано вказують на рівність у емоційно-оцінному ставленні до Іншого, було питання «Які почуття у Вас викликають люди з інвалідністю, які ведуть активне громадське життя, займаються творчістю, які беруть активну участь у веденні домашнього господарства і вміють себе обслуговувати?». 51,8% респондентів відзначили, що до таких осіб вони почувають особливу повагу, 32,8% – повагу, і лише 14,9% опитаних вважають, що такі особи «роблять все, що і інші люди, не бачу нічого дивного». Саме внутрішньоособистісна потреба осіб з інвалідністю бути визнаними соціальною більшістю «на рівних» останнім часом помічається нами все вираженіше, оскільки за умови інтелектуальної збереженості і адекватних умов формування особистості ці особи не почуваються суб'єктивно обмеженими та залежними від оточуючих, їх гіперкомпенсаторні зусилля дозволяють їм стати активними членами суспільства, практично незалежними у побуті тощо.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

За нашими спостереженнями, на сьогодні можна констатувати переважно стереотипне сприймання осіб з психологічних меншин соціальною більшістю, що, на нашу думку, обумовлено пострадянськими установками щодо цих соціальних об'єктів та умовами обмеженої інформації про них. Таке сприймання найчастіше може бути помилковим та виконувати консервативну, а іноді й реакційну роль, формуючи хибне знання та неготовність українського соціуму до об'єктивної реалізації ідей інклюзії, а також серйозно деформуючи процес міжособистісної взаємодії. Але також спостерігається прихильність до соціально бажаних вербальних реакцій у підтримці європейських цінностей різноманітності та інклюзії. Тому для об'єктивної перевірки гіпотези щодо невідповідності вербальних реакцій реальній поведінці, обумовленої психологічною неготовністю до реалізації ідей інклюзії, вважаємо за необхідне провести у подальшому соціальний експеримент.

Список використаних джерел

1. Андреева Г.М. Социальная психология. Москва: Аспект Пресс, 2001. 384 с.
2. Волинчук О. А. Формування психологічної готовності особистості до управлінської діяльності під час навчання у ВНЗ. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими освітніми потребами*. URL: <http://ap.uu.edu.ua/article/172>
3. Львовчикіна А. Етнопсихологія. Київ: МАУП, 2002. 144 с.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

**ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО
ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ІНКЛЮЗИВНИХ КЛАСАХ :
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ.
FORMATION OF READINESS OF FUTURE TEACHERS FOR
PEDAGOGICAL INTERACTION IN INCLUSIVE CLASSES:
THEORETICAL BASES.**

Бережна В.М.,

студентка 1 курсу магістратури
НПУ імені М.П. Драгоманова
vikaber123456789@gmail.com

Важливим аспектом реалізації інклюзивної освіти є готовність педагогів до роботи в даних умовах. У зв'язку з тим, що підготовка сучасного педагога, здатного до реалізації інклюзивної освіти, виявляється надзвичайно актуальною і складним завданням для вищої педагогічної школи.

Аналізуючи еволюцію ставлення суспільства та держави до осіб обмеженими можливостями здоров'я, становлення системи спеціальної освіти, ми можемо побачити, що в кожен період від агресії та зневаги до розуміння необхідності навчання всіх дітей з відхиленнями в розвитку та інклюзивного навчання (інклюзії, повного включення). [7, с.9-10]

Усі європейські країни прагнуть працювати над створенням більш інклюзивних систем освіти. Кожен робить це різними способами, залежно від минулого та поточного контексту та власної історії. Підготовка вчителів до впровадження інклюзивної освіти дедалі частіше сприймається як життєво важливий компонент у цьому. [8]

За результатами всіх етапів дослідження Колупаєва А.А проблем інклюзії дали підставу для визначення моделі інклюзивного навчання, яка охоплює основні складові його забезпечення і, водночас, враховує об'єктивні реалії розвитку системи освіти, в тому числі спеціальної, в Україні.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Педагог, працюючи в інклюзивних класах/групах, може поглиблювати свої знання про закономірності розвитку дітей, оцінювати методичний підхід, виробляти власні позиції щодо ефективності тих навчальних технологій, якими він володіє, досягати розуміння сильного, спільного та специфічного у функціональних та потенційних можливостях учнів. Робота у групах, класах інклюзії формує у педагога нове розуміння проблем дітей, що мають особливі освітні потреби.[7,с.220]

Незважаючи на наявність великої кількості праць, присвячених вдосконаленню педагогічної майстерності фахівців і визначення умов їх особистісно-професійного саморозвитку, питання, що стосуються специфіки підготовки педагогів до роботи в умовах інклюзивної освіти, як і раніше залишаються на периферії дослідницьких інтересів вчених. В останні роки з даної проблеми проведено ряд дисертаційних досліджень, в яких розглядається поняття «інклюзивна компетентність», висвітлюються етапи формування інклюзивної компетентності майбутніх вчителів, розкриваються особливості підготовки фахівців до корекційної діяльності в загальноосвітній школі, доводиться вплив правильно організованого інклюзивної освітньої середовища на соціалізацію дітей (Л. М. Кобриня, О. С. Панфьорова, М. М. Тавакалова, І. Н. Хафізулліна, А. Я. Чигрина, Ю. В. Шуміловская і ін.). Однак питання підготовки майбутнього педагога і професійні проблеми вже працюючих в умовах інклюзії, залишаються невирішеними.[6]

Процес підготовки майбутнього вчителя на сучасному етапі можна умовно поділити на такі основні компоненти: загальна підготовка (методологічно-розвиваюча); спеціально-професійна (психолого-педагогічна, методична); особистісна підготовка (самовиховання особистості майбутнього педагога, його самовизначення). Сучасний навчальний план, який відображає зміст професійної підготовки майбутнього спеціаліста, передбачає, що важливе

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

місце в системі професійної підготовки вчителів належить дисциплінам психолого-педагогічного циклу. Виділимо окремо загальну педагогічну підготовку як елемент базової, спеціально-професійної та особистісної підготовки майбутнього вчителя. Результатом такої підготовки є оволодіння певним рівнем змістовно-процесуальних та наукових основ педагогічної діяльності, формування у них цілісного комплексу загально педагогічних знань, умінь, навичок [9, 26].

Невідповідність форм і методів педагогічного впливу на школярів може створювати передумови для формування у них негативного ставлення до навчання, девіантної поведінки, дезадаптації тощо. Інклюзія стала пріоритетною в освітній політиці держави, про що свідчать розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження Плану заходів щодо запровадження інклюзивного та інтегрованого навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на період до 2012 року» та накази Міністерства освіти і науки України «Про затвердження плану дій щодо запровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на 2009–2012 роки», «Про затвердження Концепції розвитку інклюзивної освіти», «Про затвердження Положення про спеціальні класи для навчання дітей із особливими освітніми потребами в загальноосвітніх навчальних закладах», положення «Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки».[5] Концепція інклюзивної освіти відображає головну демократичну ідею: «всі діти є цінними та активними членами суспільства» . В її основі лежить принцип щодо дотримання прав кожної дитини на здобуття якісної освіти .[4]

Для ефективного здійснення інклюзивної освіти у педагогів повинні бути розвинені ціннісні орієнтири, професійні та загальні компетенції. Для плідної педагогічної діяльності педагогам необхідний синтез знань в галузі викладання

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

і розвинені особистісні якості. Інклюзивна освіта вимагає від педагогів уміння якісної диференціації та індивідуалізації, а також чіткого планування процесу навчання з урахуванням можливостей учнів. Уміння стимулювати діяльність учнів, підвищення їх пізнавальної мотивації є однією з головних складових професійної компетенції педагогів інклюзивної освіти.[1]

Враховуючи наявність значного наукового матеріалу, актуальною залишається проблема розроблення і теоретичного обґрунтування методологічних засад підготовки учителів початкової школи до роботи з дітьми в умовах інклюзивної освіти.

Список використаних джерел

1. Демченко І. І. Підготовка вчителя до роботи в інклюзивній початковій школі: моногр. / І. І. Демченко. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2015. – 500 с.
2. Кабенова М.С. , Оралканова И.А. О готовности педагогов к работе в условиях инклюзивного образования. // Электронный ресурс: <https://articlekz.com/article/19369>
3. Кузьмина, О. С. К вопросу о подготовке педагогов к работе в условиях инклюзивного образования / О. С. Кузьмина // Наука образования: сб. науч. ст. / отв. ред. Н. С. Макарова. – Вып. 25. – С. 188-194 (0,4 п.л.).
4. Організаційно-методичні засади здійснення комплексної реабілітації учнів (вихованців) у спеціальних загальноосвітніх навчальних закладах / Лист Міністерства освіти і науки України № 1/9-515 від 04.08.2009 р.
5. Хитрюк В.В. Готовность педагога к работе с «особым» ребенком: модель формирования ценностей инклюзивного образования // Вестник Балтийского федерального университета им. И. Канта. – №11. – С.72-79.
6. Черномырдина Т.Н. Формирование психологической готовности будущих педагогов к профессиональной деятельности в условиях инклюзивного

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

образования. //Електроннийресурс:<https://www.dissercat.com/content/formirovani-psikhologicheskoi-gotovnosti-budushchikh-pedagogov-k-professionalnoi-deyatelnos>

7. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія. – К.: «Самміт-Книга», 2009. –272 с.:іл. – (Серія „Інклюзивна освіта”)
8. 8.Ольга ГоловінаПрофесійна підтримка вчителів в інклюзії: європейський досвід //Електронний ресурс: <https://nus.org.ua/articles/profesijna-pidtrymka-vchyteliv-v-inklyuziyi-yevropejskyj-dosvid/>
9. Володько В. М. Основні компоненти загальнопедагогічної підготовки майбутнього вчителя / В. М. Володько // Проблеми сучасної педагогічної освіти : зб. ст. / Крим. держ. гуманіт. ін-т. – К., 2001. – Вип. 3. – 4.1. (Педагогіка і психологія). – С. 25–42.

МЕТАФОРИЧНІ АСОЦІАТИВНІ КАРТИ В РОБОТІ З ЦІННОСТЯМИ ОСОБИСТОСТІ METAPHORICAL ASSOCIATIVE CARDS IN WORKING WITH VALUES OF PERSONALITY

Власенко Ю.К.,
кандидат політичних наук, практичний психолог,
викладач кафедри соціальної роботи
та психології Подільського спеціального
навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу
м. Кам'янець-Подільський, Україна

Створення інклюзивного простору в Україні за європейськими цінностями передбачає використання гнучких методів корекції та виховання дітей з особливими потребами для їх всебічного та гармонійного розвитку. Сучасна психологія передбачає безліч підходів у роботі з такою категорією

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

дітей. Серед різноманітних напрямків психотерапії особливе місце займає арт-терапія. Вона дозволяє створити безпечний простір для спонтанної творчості, в процесі якої відбувається гармонійне поєднання виховної, розвивальної, діагностичної та корекційної її складових. Це дозволяє пізнавати та впливати на життєві цінності та особисті інтереси дитини. Ціннісні орієнтації визначають як вибір людиною певних матеріальних і духовних цінностей як об'єктів, що обумовлюють, зокрема, її діяльнісну цілеспрямованість у житті та спосіб життя в цілому.

Арт-терапія – це метод психотерапії, що використовує творчість для діагностики, процесу терапії і корекції, використовуючи малювання, ліплення, музику, фотографію, метафоричні асоціативні карти та ще багато чого іншого.

Метафоричні асоціативні карти – це колода малюнків у вигляді карт, що використовуються для діагностики, консультування і психотерапії. В них немає офіційного чи правильного тлумачення. Зображені на них сюжети, люди, тварини чи образи працюють з підсвідомістю людини через метафору. Вони через образ відображають цінності, страхи, бажання людини, проектуючи внутрішній досвід на поверхню для роботи з психологом. Асоціативними їх називають через те, що вони, викликаючи асоціації, актуалізують ситуацію клієнта.

Метафоричні карти виступають ефективним інструментом на різних етапах роботи практичного психолога. Їх використовують для встановлення контакту з дитиною (ігровий простір створює атмосферу безпеки та релаксу), для зняття комунікативних і психологічних бар'єрів і захистів (винесення внутрішньо табуйованих тем назовні), для звернення до підсвідомості (тлумачення зображень дає змогу усвідомити те, що раніше залишалось поза фокусом уваги людини), для актуалізації проблеми (деталі малюнку стають співзвучними з актуальною ситуацією), для пошуку нових варіантів рішення

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

(метафоричні зображення запускають механізм асоціацій, що призводить зазвичай до несподіваних поглядів і відкриттів).

Переваги використання метафоричних карт у роботі психолога в цілому:

- вони інтернаціональні і можуть використовуватись у всіх культурах, у будь-якому віці;
- робота з ними оминає раціональну частину мислення людини;
- допомагають реалізувати діалог між внутрішнім і зовнішнім, вивести глибинний матеріал на поверхню.
- створюють умови для саморозвитку і пізнання;
- можуть використовуватись для інтерпретації слів.

Метафоричні асоціативні карти відносяться до проєктивних методик дослідження у психології, в основі яких закладений механізм виявлення проєкцій із подальшою їх інтерпретацією. За кожною такою інтерпретацією вимальовується унікальна система особистісних смислів, цінностей та особливостей людини.

Початкова робота психолога у контексті роботи з цінностями людини починається з діагностики тієї системи смислів і цінностей, яка вже є. Для цього використовують такі вправи, як «5 портретів» (колода МАК «Персоніта»), «Мої життєві цінності» (колода МАК «Яблуко»), витягування першої карти «всліпу» з подальшим тлумаченням про цінності, які асоціюються у людини при спогляданні цієї карти.

Для прикладу, як працюють метафоричні карти, пропоную розглянути техніку «Мої життєві цінності» (автор Л. Кузнецова) [Калька Н., Ковальчук З. Практикум з арт-терапії: навч.-метод. посібник. Ч. 1. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 232 с. – 130 с.]. Її метою постає пошук сенсу життя, визначення ключових життєвих цінностей, їх ієрархії та ступеню реалізованості в житті. Ця техніка

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

використовується для клієнтів (дітей) від 16 років в індивідуальній формі роботи. Для її проведення потрібен папір А4, ручка, колода метафоричних карт. Клієнту пропонують вибрати у відкриту карти із колоди, які відображають його життєві цінності. Проте, на першому етапі, клієнт повинен вибирати за принципом сильного емоційного відгуку, не задумуючись, а даючи собі відповідь на запитання «Що важливо для мене в житті?». Другий етап процедури полягає у співставленні двох карт і виборі однієї, що отримує домінуючу позицію. Таким чином, клієнт складає власну ієрархію карт, що відображають його ціннісні орієнтації. На цьому етапі можна запропонувати дати назву картам, що дозволить клієнту надати їм «раціональну рамку». Також у процесі діалогу важливо окреслити зміст, значення та символізм карти для клієнта.

Орієнтовний перелік запитань для рефлексивного аналізу:

- Що відбувається у зображеннях на картах?
- Які почуття вони викликають?
- Хто головні герої на картах?
- Чим вони займаються? Про що мріють? Чого бояться?
- Чи хочеться щось змінити на карті?

Після завершення роботи з картами і визначення індивідуальної ієрархії цінностей визначається рівень їх досягнення клієнтом на даному життєвому етапі. Заключний етап доцільно провести із обговоренням можливостей та перспектив напрямків посилення енергії в певних сферах життя.

У такий спосіб, за допомогою метафоричних асоціативних карт здійснюється глибока робота по діагностиці та переосмисленню тих цінностей, які спрямовують вибір людини у ситуаціях кожного дня та по життю в цілому. Що, у свою чергу, дає змогу побачити визначні фактори ситуацій, які не подобаються, і визначити вектор та кроки по ньому на шляху змін.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

ПОНЯТТЯ MINDFULNESS В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ (УКРАЇНСЬКИЙ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИМІР)

THE CONCEPT OF MINDFULNESS IN THE MODERN REALITIES OF INCLUSIVE EDUCATION (UKRAINIAN AND EUROPEAN DIMENSION)

Волощук М.Б.,

викладач кафедри соціальної роботи та психології
Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний
соціально-економічний коледж
м. Кам'янець-Подільський, Україна
marinabormv@gmail.com

В сучасних реаліях періоду пандемії, дистанційної взаємодії і комунікації, он-лайн навчання, виникає багато викликів для особистості, всебічного розвитку здобувачів освіти загальноосвітніх закладів та закладів вищої освіти. Розвиток особистості у рамках навчальної, науково-дослідної та культурно-освітньої діяльності протікає у форматі он-лайну та віддаленої роботи, саме ця риса є індикатором сучасного розвитку освіти та новим форматом у комунікації. Відчуття і рамки сприйняття реального часу та реального життя особистості стираються, а мотивація до діяльності у звичному режимі поступово знижується.

Набуває нагальності та актуальності використання методик, що підвищують опір та стійкість особистості до стресу, напруження, страху, гніву та, внаслідок невдач, депресивних станів. Одним із засобів підвищення резилентності особистості є застосування цілої низки підтримуючих методик у реалізації знаної ще у 1979 році методики mindfulness (майндфулнес).

Надзвичайно цікавим є дослідження результатів презентації методик mindfulness в контексті підготовки здобувачів освіти в загальноосвітніх закладах та закладах вищої освіти. Хоча методика майндфулнес асоціюється

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

теоретично і практично з «психологічним благополуччям» [1]. Ряд авторів (Shian-Ling Keng, Moria J. Smoski, Clive J. Robinsa) вказує саме на ключове поняття, що є кінцевим результатом застосування методик mindfulness у період перебування особистості у стані кризи, (стресу, гніву, депресії тощо). Автори статті наголошують на точці зору ряду дослідників, які вважають, що елементами mindfulness є «усвідомлення і неприйняття власного досвіду з моменту до моменту, розглядаються як потенційно ефективні протиотрути проти поширених форм психологічного дистресу-румінації, тривоги, занепокоєння, страху, гніву тощо – багато з яких включають дезадаптивні тенденції уникати, придушувати чи зайво займатись своїми неприємними думками та емоціями («The elements of mindfulness, namely awareness and nonjudgmental acceptance of one's moment-to-moment experience, are regarded as potentially effective antidotes against common forms of psychological distress—rumination, anxiety, worry, fear, anger, and so on—many of which involve the maladaptive tendencies to avoid, suppress, or over-engage with one's distressing thoughts and emotions (Hayes & Feldman, 2004; Kabat-Zinn, 1990).») [2; 3].

Етимологія застосування даної методики сягає 1970-х рр. та включає наступні різновиди та напрями:

майндфулнесс базоване зниження стресу (MBSR) – програма «зниження стресу на основі усвідомлення, створена у медичному центрі Массачусетського університету у 1970-х рр. проф. Дж. Кабат-Зінном і являє собою поєднання майндфулнесс медитацій, усвідомлення власного тіла та йоги;

майндфулнесс базована когнітивна терапія (МВСТ) – психотерапія, призначена для надання допомоги у запобіганні рецидивів депресії, особливо у пацієнтів з великим депресивним розладом і хворих на наркоманію;

терапія прийняття та відповідальності (АСТ) – емпірично базована психологічна інтервенція, форма когнітивно-поведінкової психотерапії і

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

клінічного бігевіорального аналізу (СВА), спрямована на зміну стратегій поведінки шляхом підвищення психологічної гнучкості;

адаптаційні практики – психотерапевтичний напрямок, заснований у 1977 р. британським лікарем, фахівцем із когнітивно-поведінкової терапії, юнганського аналізу та східних практик К.Шерлоком (Clive Sherlock) та ін. [4]

У перекладі з англійської «mindfulness» означає «уважність, усвідомленість». Застосування методики mindfulness набуває масштабів та є одним із ключових у психотерапії. Майндфулнес-орієнтована когнітивна терапія – це інструмент для індивідуальної і групової психотерапії, комплексний підхід, який допомагає особистості абстрагуватись від звичних реакцій та особистих психічних станів й подразників навколишнього світу без осуду. Mindfulness включає складові: щоденні практики і психологічні вправи; опанування знань та вмінь контролю над власними негативними розумовими процесами, чинити усвідомлено; навчання глибшому усвідомленню та розумінню самого себе.

На думку Юлії Стадницької, КППТ-терапевта та психолога напрямку майндфулнес – орієнтованої терапії, майндфулнес-орієнтовані програми «поступово набули значної популярності в США, Канаді та західно-європейських країнах. Сьогодні практики майндфулнес стають ключовими в культурі турботи про своє психічне здоров'я. Вони навіть стали своєрідним «трендом» в психотерапевтичній спільноті» [5].

В сучасних реаліях в Україні набуває актуальності методика майндфулнесу в контексті формування та розвитку концепцій Нової української школи: «Ті, хто пропонують майндфулнес школам, перелічують такі переваги цих практик: зменшення тривожності та збільшення рівня уваги. При цьому, вони посилаються на наукові дослідження, які, наприклад, свідчать,

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

що практикування майндфулнес покращує якість мислення, почуттів та турботи про інших» [6].

В Україні вивчення методики mindfulness розглядається в контексті вивчення кризових станів особистості школяра, під час організації успішного процесу навчання і викладання, як досвіду самовдосконалення професійних навиків педагогів та ін.

Застосування методики mindfulness потрібне та надзвичайно актуальне в закладах вищої освіти інклюзивного напрямку. В Подільському спеціальному навчально-реабілітаційному соціально-економічному коледжі відбувається застосування елементів методики майндфулнес, які втілюються у підборі методів та форм навчання. Вважаємо за потрібне звернути увагу на важливість даної методики та застосування її у закладах вищої освіти та створенні оптимальних умов для використання у навчанні і викладанні, підготовці до освітнього процесу усіх його учасників – здобувачів освіти та викладачів. Така можливість можлива внаслідок створення спеціальних курсів, тренінгових занять, проєктивної діяльності, що сприятимуть розвитку резилентності усіх учасників освітнього процесу та впливатимуть на результативність навчання та роботи.

Список використаних джерел

1. Shian-Ling Keng, Moria J. Smoski, Clive J. Robinsa. Effects of Mindfulness on Psychological Health: A Review of Empirical Studies. Clin Psychol Rev. 2011 Aug; 31(6): 1041–1056. URL : <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3679190/>
2. Hayes AM, Feldman G. Clarifying the construct of mindfulness in the context of emotion regulation and the process of change in therapy. Clinical Psychology: Science and Practice. 2004;11:255–262.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

3. Kabat-Zinn J. Wherever you go there you are: Mindfulness meditation in everyday life. New York, NY: Hyperion; 1994.
4. Зливков В.Л., Лукомська С.О. Психологія спілкування педагога: інтегративний підхід [навчальний посібник; 2 видання: розширене та доповнене]. Київ, Ніжин : Видавець ПП Лисенко М.М., 2018. 353 с.
5. Стадницька Юлія. Майндфулнес в психотерапевтичній практиці. URL : <http://rellab.org.ua/mindfulness-v-psyhoterapevtychnij-practytsi/>
6. Надія Швадчак. Що потрібно знати про майндфулнес в школі. “Нова українська школа” URL : <https://nus.org.ua/articles/shho-potribno-znaty-pro-majndfulnes-u-shkoli/>

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА І ДУХОВНІ ЦІННОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ЄС INCLUSIVE EDUCATION AND SPIRITUAL VALUES IN THE EU EDUCATIONAL SPACE

Вольська А.О.,

кандидат економічних наук,
доцент, викладач кафедри фінансів та економіки
ПСНРСЕК, м. Кам'янець-Подільський

Дудченко В.С.,

кандидат філософських наук,
доцент, викладач кафедри соціальної роботи та психології
ПСНРСЕК, м. Кам'янець-Подільський
vds190565@gmail.com

Карколомні глобальні зміни, які екстраполюють відбиток на сучасну інклюзивну педагогіку, дають змогу класифікувати їх як: 1) психовимірні або людиновимірні, 2) природовимірні або космовимірні, 3) студентоцентрована педагогіка а також їх похідні: космоприродні, людиноприродні, соціоприродні, соціокультурні, з акцентуванням уваги на дітях з особливими освітніми потребами, тощо.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Певні типи культури, суспільно-економічні формації формують різні соціокультурні моделі щодо навчання і виховання учня, студента з особливими освітніми потребами, яку належить підготувати до життя засобами освіти і культури, навчання і виховання, соціалізації і комунікації. Відповідно до цього формуються й вимоги щодо мети, змісту, спрямованості, методології та методики діяльності цих форм і засобів, характеру їх функціонування в загальному механізмі духовної комунікації особистості, системи освіти і виховання і ключову роль в означеному процесі відіграють духовні цінності. Досліджуючи соціокультурну зміну парадигм педагогічної теорії та дії, неважко побачити, що зі зміною епох в еволюційному процесі розвитку людської культури вони все більше наближаються до людини (філософська антропологія, соціальна психологія) у всій повноті її фізичного і духовного зростання суб'єкта, як актора соціокультурної реальності.

Базисну основу педагогіки духовності створив видатний український мислитель і педагог Г. Сковорода; другу – «філософію серця» – Памфіл Юркевич; третю – змістовну педагогіку «серця, яке віддається дітям», – Василь Сухомлинський.

Звернення до духовних цінностей, формування педагогіки партнерства і духовності обумовлений соціокультурною еволюцією людства, його входженням в епоху глобального способу існування синергії, коеволюції, емпатія і милосердя. На цій стадії українська, європейська і світова педагогічна спільнота підійшла до усвідомлення себе не лише як складової природнього середовища, соціальних відносин чи культури, а й як продукту універсальної космічної цілісності з домінуючим духовним стрижнем, на основі якого вибудовується життєдіяльність індивіда, формується історична доля нації, європейської і світової спільноти, космічного людства. Наші часи потребують і формують педагогіку духовності, яка наближає людину до людини, об'єднує їх

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

загальнолюдськими цінностями, глобальним світоглядним баченням майбутнього, формує гуманістичне відношення до людей з інвалідністю і здобувачів з особливими освітніми потребами.

Ми вважаємо, що потрібно моделювати зміст інклюзивної педагогіки у коеволюції з духовними цінностями відповідно до логіки останніх досягнень сучасної науки (інклюзивної педагогіки, психологічної, природничої, соціологічної, політологічної); ввести у зміст курсу духовно-релігійні та духовно-етичні філософські розвідки людства щодо змісту, чинників та методів духовного розвитку особистості з особливими освітніми потребами.

ПОЗИТИВНЕ МИСЛЕННЯ ПЕДАГОГА В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ POSITIVE THINKING OF A TEACHER IN AN INCLUSIVE EDUCATION

Глов'юк О.В.,

викладач кафедри соціальної роботи та психології
Подільського спеціального навчально-реабілітаційного
соціально-економічного коледжу
м.Кам'янець-Подільський, Україна
oksana_shulyk@ukr.net

Впровадження в нашій державі процесу інклюзивного навчання не є докорінно новим явищем, а є важливим аспектом освітньої системи та вимагає розгляду певних питань та передумов.

Вирішальною умовою інклюзивної освіти молоді з особливими освітніми потребами є створення простору, який, передбачає наявність спеціально підготовленого освітнього середовища, матеріально-технічного забезпечення та професійної, особистісної й психологічної підготовки викладачів до навчання студентів з особливими освітніми потребами.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

На думку Г. Стангвік, практична реалізація ідеї інклюзії залежить передусім від готовності педагогічних працівників здійснювати професійну діяльність у нових умовах, а сама ідея інклюзії має стати складовою їх професійного мислення та володіння професійними ролями, необхідними для інклюзивного навчання, процес формування цих якостей проходить послідовні етапи: від явної чи прихованої протидії кризь пасивне прийняття інклюзивного навчання до активного прийняття [4; 42].

Тому можна вважати, що педагог є важливою ланкою в організації інклюзивної освіти.

Проблемі підготовки сучасної академічної спільноти до роботи з особами, які мають особливі освітні потреби, присвячено багато досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема А. Колупаєвої, В. Бондаря, М. Алексєєвої, Є. Агафонової, В. Засенка, Л. Журавльова, О. Кутепової, О. Таранченка, Н. Попової, В. Тищенко, Л. Савчук, Н. Назарової, О. Денисової, А. Шевцова, В. Зарецького, О. Суворова, А. Шеманова, О. Ямбург та ін.

Відповідно, нові пріоритети та соціокультурні цінності, які поширюються в Україні, вимагають від педагога творчих якостей, гнучкості та мобільності. Сучасний викладач повинен не лише відповідати вимогам часу, бути здатним до саморозвитку, але й бути самодостатньою особистістю, взірцем педагогічної та духовної культури, прагнути до оволодіння техніками гуманістично орієнтованої професійної діяльності. Разом з тим, в умовах інклюзивної освіти навантаження на викладацький склад суттєво збільшується.

Важливою складовою готовності педагогічного чи науково-педагогічного працівника до впровадження інклюзії, є наявність таких особистісних якостей як терпіння, витримка, вміння знайти індивідуальний підхід до студента, уміння співпрацювати з іншими спеціалістами та використовувати їх поради, доброзичливість, емпатія, рефлексія тощо. Тому виникає необхідність

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

соціально-психологічної компетентності викладачів, що включає поняття: стресостійкість, стійкість до нестандартної ситуації, емоційна стійкість, життєздатність тощо.

Саме тому позитивна налаштованість викладача на успіх є запорукою його ефективної педагогічної діяльності. Позитивне мислення як позиція педагога дозволяє йому здолати свої побоювання і тривоги, вийти на абсолютно новий рівень професійної майстерності, краще розуміти своїх “особливих” студентів і усвідомлювати своє покликання.

Людина з позитивним мисленням досить добре підготовлена до життєвих випробувань, вона об'єктивно оцінює себе і свої можливості. Адже позитивне мислення не означає уникнення труднощів, а характеризує ставлення людини до проблем та сприяє їх вирішенню за допомогою конструктивних дій. Дана позиція педагога дає змогу зібрати власні сили, подолати слабкість та обмеження.

В.Ф.Калошин виділяє наступні причини, які потребують оволодіння освітянами теорією та практикою позитивного мислення:

1. Розбудова нашої держави як демократичної, цивілізованої вимагає, насамперед, інвестицій у людину. Лише компетентна, самостійна, творча людина, яка вірить у власні сили, здатна до оновлення суспільства, забезпечення державності України, розвитку її економіки, культури.
2. Суттєвий вплив на рівень громадського оптимізму певних психологічних особливостей українського національного характеру.
3. Філософія сучасного навчання та виховання досить велику увагу приділяє невдачі як такій, і тому суттєво гальмує процес формування оптимістичних рис, позитивної Я-концепції у підростаючого покоління.
4. Освітнім інститутам вкрай потрібні педагоги-оптимісти та педагогіка успіху.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

5. Щоденна робота викладача є досить великим навантаженням на психіку.
6. Державні освітянські документи вимагають від викладацького складу виховання в студентів оптимістичних якостей.
7. Аналіз закордонного досвіду стосовно формування в особистості навичок управління своїм розумом, оптимістичних якостей теж свідчить про інтерес до цього питання [2;13].

Педагогічну основу формування та розвитку позитивного мислення становлять відповідні підходи, принципи, методи і прийоми діяльності, засоби, види і форми роботи.

Розглядаючи основні принципи формування позитивного мислення слід виділити: принцип любові; принцип розуміння безмежності світу, якого вистачить на всіх; кожна людина здатна творити себе і свою щасливу долю; навчитися любити світ і себе самого в цьому світі, відношення світу до людини залежить і від відношення людини до світу; світ справедливий; ситуація, у якій перебуває людина – це результат її зусиль; світ гідний замилювання; концентрація тільки на позитивних моментах [2; 37].

Серед методів і прийомів ефективними для розвитку позитивного мислення є метод раціонального мислення, метод зміни стилю пояснення невдач, а також прийоми позитивного навіювання, моделювання особистості, алгоритмізації дій, способи переконання себе тощо.

Практичні підходи формування та розвитку позитивного мислення викладачів передбачають спецкурси, тренінги, науково-методичні конференції, вебінари, практикуми, а також самовиховання, використання та вдосконалення особистісних якостей, осмислення мудрих думок видатних людей, дослідницька робота, розробка проектів тощо.

Дані види діяльності сприяють не лише підвищенню кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників, але й дають можливість

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

поглибити теоретичні знання та практичні навички з розвитку позитивного мислення та, зрештою – обмінятися досвідом.

В подальшому педагоги, використовуючи набутий досвід, створюють власні проекти, авторські програми, технології, педагогічні моделі формування успішної особистості, яка мислить позитивно, завжди орієнтується на успіх, проектує в собі прагнення до самовдосконалення і самоосвіти.

Така системна й систематична робота з розвитку позитивного мислення у педагога допоможе йому адаптуватися до різних ситуацій, досягати бажаних результатів своєї діяльності, вірити у власні можливості та можливості студентів. Разом з тим, позитивна налаштованість викладача сприятиме успішній та ефективній реалізації процесу інклюзивної освіти, полегшить та удосконалисть процес соціалізації студентів з особливими освітніми потребами, сприятиме їх саморозвитку та створить сприятливі умови для навчального процесу.

Список використаних джерел

1. Березіна Н. В. Формування успішної особистості як інноваційна складова навчально-виховного процесу [Електронний ресурс] / Н. В. Березіна. Режим доступу: <http://refdb.ru/look/2180743-p11.html>
2. Колошин В.Ф. Позитивне мислення: щастя, здоров'я, успіх. Харків: Вид. група "Основа", 2008, 256с.
3. Кравченко Г. Ю. Інклюзивна освіта/ Г. Ю. Кравченко, Г. О. Сіліна. Харків: «Ранок», 2014, 144с.
4. Стангвік Г. Інтегроване навчання: світовий досвід / Г. Стангвік; під ред. С. Пейла, К. Нейера, С. Хегерта. Лондон, 2007, 156 с.
5. Харченко С. Я. Особливості соціальних контактів зі студентами з особливими потребами в умовах інклюзивного навчання / С. Я. Харченко //

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. 2015. № 43, С. 445-448. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_pp_2015_43_106.

6. Чайковський М. Є. Вітчизняний досвід інтегрованого та інклюзивного навчання у системі вищої освіти / М. Є. Чайковський // Людинознавчі студії: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія „Педагогіка” / ред. кол. М. Чепіль та ін. Дрогобич: Видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка. Випуск 1/33, 2015. С. 227 – 233.
7. Чайковський М. Є. Особливості впровадження інклюзії у вищому навчальному закладі: [навчальний посібник] / М. Є. Чайковський. Київ: Університет „Україна”, 2015. 152 с.

**РОЛЬ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ГАРМОНІЙНОМУ
РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ
THE ROLE OF MUSICAL ART IN THE HARMONIOUS
DEVELOPMENT OF PERSONALITY**

Говоруха Е.С.,
студентка бакалаврської освітньо-професійної програми 011
Освітні, педагогічні науки «Педагогіка дозвілля»
НПУ імені М.П. Драгоманова

Кожна людина шукає та потребує в своєму житті злагоженості, рівноваги, співзвуччя з оточенням та самим собою, і саме таке явище називають гармонією та щастям.

Особистість завжди жадає чогось від інших та завжди може щось їм дати, і правильне співвідношення в цьому означає гармонійні відносини зі світом. Тільки гармонійна особистість приваблює, дає лад собі та оточуючим своїм

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

душевним здоров'ям, умінням ладнати з людьми і гарною пристосованістю до великої кількості ситуацій.

Яке відношення має до цього музика, як мистецтво?

Багато мислителів та вчених давнини та сучасності помітили, підкреслювали та вивчали вплив музики на досягнення людиною гармонійного стану та його розвитку. Музика – мистецтво прямого та сильного емоційного впливу на людину, а також потужний інструмент вираження та прояву психоемоційного стану, особистісної природи людини. Наукові дослідження та історичні факти свідчать, що танці, звукове тонування та пісні з'явилися раніше, ніж виразна розбірлива мова. Музика є первісним та початковим мовленням людства.

Перш ніж дитина зможе захоплюватися кольором або формою, вона насолоджується звуком. І якщо є мистецтво, яке може порадувати старих, дітей, молодих – то це музика. Як механізми лікувальної дії музики можна відзначити: катарсис, емоційну розрядку, регулювання емоційного стану, полегшення усвідомлення власних переживань, конфронтацію із життєвими проблемами, підвищення соціальної активності, придбання нових засобів емоційної експресії, полегшення формування нових відносин і установок. Якщо є мистецтво, яке може наповнити людей життям і ентузіазмом, почуттями і пристрастю – то це музика.

Музичне мистецтво спроможне розкривати складні духовні процеси в суспільстві свого часу, акумулювати людські психологічні якості в необмеженому діапазоні: від народження розрізнених підсвідомих відчуттів до утворення узагальнених символів. Вплив музики на становлення особистості величезний, а проблеми формування її музичної культури завжди актуальні.

Як і інші види мистецтва, музиці притаманні різні соціокультурні функції, зокрема:

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

- гедоністична функція – обумовлюється здатністю музики приносити слухачам насолоду.

- експресивна функція – обумовлюється природною потребою людини в зовнішньому (наприклад, жестикуляційному, мімічному, звуковому) вираженні сильних емоцій та почуттів.

- комунікативна функція музики базується на знаковому використанні звукових форм. Це дає всі підстави вважати музику особливою мовою.

- пізнавальна функція – пов'язана із природним потягом людини до нової інформації, нового досвіду. У процесі розвитку свідомості окремої особи як соціальної істоти зростають стійкі мотиви пізнавальної діяльності.

- духовно-катарсична функція – обумовлюється її можливістю викликати могутні емоційні потрясіння, які здійснюють «шляхом співчуття і страху очищення ... пристрастей» (Аристотель «Поетика»)

- магічно-сугестивна функція – обумовлюється здатністю музики вводити людину в певний психічний стан. З цією функцією багато науковців пов'язують виникнення музичного мистецтва. Як різновид магічно-сугестивної, розглядають також терапевтичну функцію.

- суспільно-організаційна функція – зумовлена фундаментальною суспільною потребою об'єднання людей у цілісні соціальні структури.

Музична діяльність людини поділяється на три основні різновиди: композиція, виконавство і сприйняття музики.

Специфіка естетичного впливу музики на особистість полягає в тому, що вона викликає у слухачів відповідні естетичні переживання, динамічні, насичені образи й асоціації, спонукає до активної міркувальної діяльності, організує відповідну настроєність їхнього духовного світу.

Особлива ефективність впливу музики полягає в тому, що у різних слухачів актуалізуються різні, суттєві для кожного з них переживання.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Особистість людини не просто виховується, а розвивається у найзначимішому для неї напрямі. Слухач співвідносить сприйняте з тими емоційно-образними категоріями, які викристалізувалися на основі його емоційного досвіду. Нерідко цей процес для нього неусвідомлений і виявляється лише в результаті самоаналізу власних вражень і переживань. Тобто, виховання музикою має найточніше, найдоцільніше спрямування на розвиток духовного світу кожної особистості. Воно не є ізольованим процесом, а пов'язане з соціальним і загальним психічним розвитком слухача, здійснюється в контексті становлення цілісної особистості людини.

Отже, музичне мистецтво сприяє гармонійному і різнобічному розвитку особистості, вслуговує тим засобом, що формує злагодженість, рівновагу, співзвуччя з оточенням та самим собою, розуміння гармонійних відносин зі світом.

Список використаних джерел

1. Ростовський О.Я. Методологічні орієнтири гуманізації музичної освіти у контексті природи музичного сприймання / О.Я. Ростовський // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Психолого-педагогічні науки. – 2015. – № 1. – С. 56-59. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzspp_2015_1_14
2. Слятіна І.О. Роль музичного мистецтва в естетичному вихованні підлітків / І.О. Слятіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/slyatina_i_the_role_of_musical_art_in_the_aesthetical_education_of_adolescents.pdf.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ У ПІДГОТОВЦІ МЕНЕДЖЕРІВ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Гриньків А.П.,
доцент кафедри МІТСКД
НПУ ім. М.П.Драгоманова
grinkiv@ukr.net

Соціальні комунікації є невід'ємною складовою професійної діяльності менеджерів, зокрема менеджерів в сфері культури. Роль соціальних комунікацій найбільш наочно проявляється в період трансформацій.

Соціально-культурна комунікація – це інтерактивний процес між суб'єктами соціально-культурної діяльності з метою передачі або обміну інформацією. Основним органом поширення соціальної культури можуть бути особи та групи, організації, громади та соціальні інститути. Цей процес здійснюється за допомогою відомих в даний час систем жестової мови (мови), технології та використання. Соціально-культурний обмін є одним з основних механізмів соціально-культурного розвитку та невід'ємною частиною соціально-культурного розвитку, що забезпечує можливості для формування культурних зв'язків усередині та між окремими культурами. У певному сенсі кожна культурна поведінка може вважатися комунікативною, оскільки вона містить і виражає певну інформацію. У цьому методі культура є ланкою спілкування та взаємодії різних структур.

Та чи обмежується соціальне та культурне спілкування лише тими способами поведінки, що мають цілеспрямований сенс спілкування, є законним, тобто фокусування на передачі інформації та використання відповідних систем цільових символів.

В роботі менеджера соціокультурної діяльності, комунікативному аспекті, варто виокремити перш за все організаційно-управлінські складові. У більшості випадків працівники розглядають організаційні зміни як загрозу для

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

них самих і жорстоко чинять їм опір. Для того, щоб мінімізувати ці опори, необхідно встановити модель управління комунікаціями, яка допомагає організаційним змінам. У структурі організаційних змін важливою позицією є структура, яка спрямована на посилення ентузіазму працівників. У сучасних умовах з'явилися нові форми мотивації праці, такі як можливість самореалізації особистості, задоволення потреб участі у прийнятті рішень, контролю, успіху, досягнення цілей та саморозвитку.

Задоволення цих потреб тісно пов'язане з факторами міжособистісного спілкування. Організаційне спілкування впливає на формування цінностей і норм поведінки співробітників, а також впливає на ефективність особистості.

Для майбутніх менеджерів в сфері культури, знання особливостей соціальних комунікацій в управлінні організацією, серйозне осмислення їхньої природи і специфіки є неодмінними умовами вироблення таких управлінських рішень, які сприяли б ефективному розвитку колективів. Створення атмосфери співпраці гарантує перехід від конфліктних ситуацій до цивілізованих форм спілкування людей в процесі трудової діяльності на основі ретельного аналізу і регулювання внутрішньо організаційних комунікацій.

Розглядаючи аспекти спілкування в управлінні організацією та зміни в організації, необхідно вивчати спілкування як соціальний процес, що має найширший зв'язок з функціями груп, організаціями та суспільства в цілому.

Завдяки використанню комунікаційним технологіям організації отримали вигоду від соціальних та культурних проектів, комунікаційні технології є ключовим інструментом для здійснення культурних та ділових взаємодій.

Культурна сфера – це сучасний менеджмент, який завдяки цим специфічним характеристикам тісно взаємодіє з організаціями в культурній галузі: спонсорство, благодійність, управління комунікаціями та широкий розвиток різних форм зв'язків з громадськістю невіддільні від цієї взаємодії.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Тепер перейдемо до іншого аспекту діяльності менеджера соціокультурної діяльності, до безпосереднього матеріалу з яким доводиться працювати. Принцип формування культури неможливий поза спілкуванням, тому неможливий поза діяльністю соціальних комунікацій. Ми маємо на увазі діяльність, яка розвиває та передає культурні цінності в часовій системі координат(хронотопи). Отже, діяльність у сфері соціальних комунікацій можна визначити як творчий, когнітивний та трансляційний аспекти людей, які безпосередньо та опосередковано взаємодіють із текстами культури в соціальному просторі та часі. Культурні продукти, виражені у формі семантичних символів, є культурними текстами, з якими різні індивіди та соціальні групи певним чином взаємодіють. Тому можна сказати, що поширення культурного поля завжди орієнтоване на цінність, хоча сама культура не є аксіологічним явищем.

Водночас слід зазначити, що всі культурні явища повинні і можуть бути об'єктами соціальної та культурної діяльності, але ціннісно-орієнтована комунікаційна діяльність може бути використана як ціннісний фільтр. Мистецтво ХХ століття почало формувати нову систему мистецьких комунікацій, яка базувалася не лише на традиційному сприйнятті художніх образів через безпосередній контакт із оригінальним мистецтвом, а й на сприйнятті мови та мистецької інформації за допомогою теорій чи теорій. Критичний текст, або через контакт з автором. Це не міжособистісне спілкування, а засоби масової інформації, опосередковані системою масових комунікацій.

Особливість комунікації в культурній галузі наглядно проявляється в визначенні А. В. Соколовим соціальної комунікації як руху значення в соціальному часі та просторі, за допомогою якого ці значення можна зрозуміти – знання, вміння, стимули та емоції. Сенс завжди є внутрішньою цінністю, тому

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

соціально-культурне спілкування як культурне явище має вивчати сутність його породження цінності. Відмінною рисою соціально-культурної комунікації є її суб'єкт-суб'єктні стосунки, а її взаємодія реалізується шляхом змістовного розповсюдження інформації, якою є соціальна взаємодія тощо. У соціальному часі та просторі. Це свідомість інформації тощо. Його цінність дуже важлива для соціальних та культурних обмінів, оскільки значення завжди несе цінність.

**КУРС «НАУКОВІ ОСНОВИ ПРИРОДООХОРОННОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ» ЯК СКЛАДОВА ПРОЕКТІВ З НАРОЩУВАННЯ
ПОТЕНЦІАЛУ ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ В УКРАЇНІ»
“INTRODUCTION TO CONSERVATION SCIENCE” COURSE AS A
COMPONENT OF BUILDING CAPACITY FOR BIODIVERSITY
CONSERVATION PROJECTS IN UKRAINE**

Гудкова Н.В.,

к.біол.н, доцент, Державна екологічна академія
ел. пошта ngudkova@gmail.com

Визначення поняття «біорізноманіття» запропоновано вченими як різноманітність виявів життя на Землі на всіх її рівнях – від генів до екосистем, включаючи екологічні й еволюційні процеси, що його підтримують. Зародження «природоохоронної справи» як прикладної науки пов'язують з Першою Міжнародною конференцією в Сан Дієго в 1978 році, а її теоретичні основи покладено працею Майкла Суле та Брюса Вілкокса «Природоохоронна наука» (1980). Головною метою природоохоронної дисципліни є розробка та впровадження принципів, підходів та інструментів для збереження біорізноманіття. Природоохоронна наука спрямована на прийняття рішень і впровадження негайних заходів іноді у випадках навіть потенційної загрози з метою запобігання негативних наслідків у майбутньому.

На основі досвіду викладання подібних дисциплін у Великобританії та
Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

США у Національному університеті Києво-Могилянська академія (НАУКМА) впроваджено англomовний авторський курс «Наукові основи природоохоронної діяльності» (англ. Introduction to Conservation Science) для магістрів. В рамках європейського проекту MATRA/MAVA «Нарощування потенціалу для збереження біорізноманіття в Україні: створення мережі та підвищення рівня освіти» (2012-2014 рр.) опубліковано «Збірник матеріалів до курсу «Наукові основи збереження біорізноманіття». Посібник складається з 13 модулів, розроблених Центром із збереження біорізноманіття та охорони природи (СВС) при Американському музеї природничої історії в Нью-Йорку та адаптованих вітчизняними експертами у галузі природоохоронної діяльності. Модулі присвячені різноманітним питанням із збереження біорізноманіття, наприклад: якими можуть бути наслідки інтродукції екзотичних видів, де розташувати національний парк, як підтримати життєздатність окремої популяції, чи потрібно зберігати розповсюджені види, як вирішувати конфлікти між дикими тваринами і людиною, як оцінити біорізноманіття та послуги які вони нам надають?

Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління (ДЕА) запровадила курс «Збереження біорізноманіття» як складову магістерської програми «Екологія управління природними ресурсами». На основі досвіду Європейської асоціації з інтерпретації спадщини (Interpret Europe) та Національної асоціації з інтерпретації (National Association for Interpretation, США) розроблено курс «Основи навчально-виховної роботи за методом «Інтерпретація природи» з метою підвищення кваліфікації працівників установ природно-заповідного фонду, ботанічних садів, зоопарків та природничих музеїв. У курсі розглядаються практичні питання з охорони природи: як правильно інтерпретувати результати наукових досліджень для пересічних громадян, як змусити людей опікуватися проблемами збереження

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

біорізноманіття, як заохотити відвідувачів до піклування про національні парки?

За результатами впровадження курсів нами зроблено висновки про те, що крім забезпечення теоретичних знань, умінь та набуття практичних навичок, обидва курси сприяють формуванню екологічної компетентності й ціннісного ставлення до навколишнього середовища. Інтерпретаційний підхід також збагачує процес формальної освіти, привертаючи увагу студентів і відновлюючи ентузіазм вчителів до викладання.

Список використаних джерел

1. Безусько А.І., Безруков В.Ф. Що таке біорізноманіття? (What is Biodiversity?) Збірник матеріалів до курсу «Наукові основи збереження біорізноманіття». [перекладений та адаптований модуль / translated and adapted module developed by I.J. Harrison, M. F. Laverty and E.J. Sterling, and the Center for Biodiversity and Conservation of the American Museum of Natural History. 2015. – 12 с.
2. Пустовіт Н.А., Тарасова О.С., Коваленко О.В. Основи навчально-виховної роботи (Fundamentals of Nature Interpretation). Збірник матеріалів до курсу «Наукові основи збереження біорізноманіття». [перекладений та адаптований модуль / translated and adapted module developed by D.A. Saunders, M.C. Domroese and the Center for Biodiversity and Conservation of the American Museum of Natural History. 2015. – 29 с.
3. Soule M. E. What is Conservation Biology? // BioScience, 1985. – Vol. 35, N. 11. – pp. 727-734.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСОБЛИВОСТІ МОДЕЛЕЙ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА PECULIARITIES OF MODELS OF INCLUSIVE EDUCATION IN THE EUROPEAN COUNTRIES

Гуменюк І.М.,

викладач кафедри соціальної роботи та психології
Подільського спеціального навчально-реабілітаційного соціально-
економічного коледжу

gumenyuk.inna2017@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2443-3938>

Гуменюк Д.М.,

студент Подільського спеціального
навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу
м. Кам'янець-Подільський, Україна

Сучасне суспільство характеризується посиленням гуманістичних тенденцій, прагненням до досягнення рівноправності всіх категорій громадян. Важливим аспектом створення гармонійно розвинутого суспільства є повноцінне включення в соціальне життя вразливих груп населення, які виступають як суб'єкти, нездатні увійти в значимі для їх соціалізації зв'язки та відносини у сформованих в суспільстві умовах.

Одним із фундаментальних завдань, що стоять перед вітчизняною наукою в сучасних умовах, є методологічне та інструментальне забезпечення розроблення і реалізації стратегії соціальної інклюзії осіб з обмеженими можливостями, що дає змогу максимально враховувати особливості їхньої особистості. Зазначені чинники окреслюють проблему інклюзії не тільки у соціальний, а й людський вимір, пов'язаний з урахуванням потреб та інтересів конкретного індивіда, включеного в конкретне соціальне середовище, що забезпечує його соціальне функціонування і розвиток [1].

Інклюзивна освіта – найважливіший канал для впровадження практик і цінностей соціальної інклюзії, оскільки в систему освіти людина потрапляє

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

майже відразу ж після народження і знаходиться там до закінчення вишу. Інклюзивна освіта – це основа, завдяки якій люди з особливостями зможуть уникнути бідності, повноцінно брати участь у житті своїх локальних спільнот та політичному і громадському житті.

Дослідження проблем інклюзивної освіти у світлі сучасних глобалізаційних перетворень гуманізації суспільства потребує аналізу її філософії та гносеології, емпіричного досвіду її формування, усвідомлення її актуальності й надзвичайності в контексті сталого економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом останнього десятиліття проблема розвитку інклюзивної освіти, обґрунтування шляхів впровадження інклюзивного навчання, створення умов для забезпечення якісної освіти особам з особливими потребами стає предметом дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців: В. Бондаря, Л. Байди, І. Білозерської, Л. Даниленко, К. Кольченко, А. Колупаєвої, І. Луценко, М. Сварника, Н. Софій, О. Патрикеевої, П. Таланчука, В. Шинкаренко. Проблема інклюзивної освіти тісно пов'язана з новою парадигмою освіти, в основі якої лежить перехід до нових освітніх технологій.

Інклюзивна освіта розглядається багатьма міжнародними організаціями як пріоритетний напрям розвитку національних систем освіти, тому що реалізація права громадян на здобуття якісної освіти та соціальну інтеграцію є важливим чинником стійкого розвитку суспільства. Аналіз зарубіжної практики впровадження інклюзії в освітній процес дав можливість виокремити праці вчених, які зробили вагомий внесок у розроблення теоретико-методичних основ інклюзивної освіти, серед яких: Д. Депплер, Т. Лорман, Ф. Амстронг, Б. Барбер, Г. Беккер, П. Бурдье, Дж. Девіс, К. Дженкс, Х. Кербо, М. Крозьє, Ф. Кросбі. Проблема інтеграції осіб з обмеженими функціональними можливостями та доступу їх до освіти досліджувалася у працях вітчизняних

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

учених: О. Безпалько, В. Ільїна, А. Колупаєвої, Є. Мартинова, О. Мовчан, О. Полякової, О. Продіус, Т. Самсонова, О. Столяренко, В. Синьова, П. Таланчука, Є. Тарасенка, Н. Шаповала, А. Шевцова та ін. Методичні основи навчання осіб з особливими потребами розкрито в наукових працях вітчизняних учених, а саме: обґрунтовано концепції та моделі навчання осіб з особливими потребами (Д. Дікова-Фаворська, Г. Бурова); досліджено питання інтеграції молоді з особливими потребами (Г. Першко, О. Тарасова, С. Омельченко); проаналізовано проблеми соціально-психологічної адаптації студентів з обмеженими можливостями до навчання в університетах (М. Андреєва, Ю. Богінська, В. Церклевич, Т. Гребенюк, Т. Комар, В. Скрипнік, М. Томчук) [3; 4].

Разом із тим, незважаючи на важливість і актуальність інклюзивної освіти, науковці констатують серйозні проблеми в її науковому розробленні та практичній реалізації. Дані обставини визначили актуальність теми дослідження та необхідність пошуку нових механізмів впливу на активізацію розвитку інклюзивної освіти.

Сьогодні провідною стратегією політики багатьох країн можна вважати науково обґрунтоване та доведене практикою твердження, що «економічно доцільним є здійснення інвестицій у людський капітал скрізь, де це можливо, замість прямого інвестування в соціальне обслуговування» [1]. Відповідно до цієї стратегії, замученість осіб з інвалідністю в суспільство розглядається як стратегічний напрям соціального інвестування для майбутнього. Насамперед питання соціальної інклюзії повинні знайти своє відображення у сфері освітньої політики, тому що освітня система є віддзеркаленням стану суспільства і водночас важливим засобом його перебудови. Мета освітньої інклюзії полягає у тому, щоб ліквідувати соціальну ізоляцію, яка є наслідком негативного ставлення до різноманіття. Відправною точкою для освітньої

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

інклюзії є переконання, що освіта є одним з основоположних прав людини й основою для більш справедливого суспільства. На міжнародній конференції ООН із питань освіти, науки і культури «Інклюзивна освіта: шлях у майбутнє» відзначалося: «Запровадження інклюзії в освітній сфері є не другорядним, а центральним питанням для забезпечення високоякісної освіти й створення більш інклюзивних суспільств... Освіта широко розглядається як засіб розвитку людського капіталу, підвищення економічних показників, посилення індивідуальної спроможності й розширення меж вибору для використання свобод громадянства. Крім того, освіта є важливим засобом подолання маргіналізації для дорослих і дітей, збільшуючи їхній потенціал отримувати можливості для більш повноцінної участі в житті своїх громад» [2; 3].

Реформа освіти розглядається багатьма вченими, соціологами, політиками як основний інструмент досягнення соціальної інтеграції та згуртованості суспільства, яке в більшості країн стає все більш різноманітним в соціальному і культурному відношенні. Пошук шляхів вирішення пов'язаних із цим проблем характерний не тільки для Північної Америки, Західної Європи та Австралії, а й для східноєвропейських, азійських, африканських і латиноамериканських держав. У країнах, що розвиваються, ідея інклюзії та інклюзивної освіти як ключового принципу розвитку шкіл і освітніх систем у цілому опрацьовується дуже активно, багато в чому завдяки підтримці ООН, зокрема проекту ЮНЕСКО «Освіта для всіх», розпочатого в 2000 р.

Аналіз досвіду різних країн підтверджує уявлення про те, що глобалізація, збільшуючи різноманіття культур, мов, соціально-економічного становища учнів, робить проблему переходу до інклюзивної освіти більш багатовимірною. Успіх чи неуспіх просування до інклюзії визначається позицією керівництва і персоналу освітніх установ, а ця позиція часто

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

характеризується амбівалентністю прояву – підтримкою ідеї інклюзивної освіти на словах, але не на практиці.

Я підтримую думку більшості зарубіжних фахівців, які вважають, що успіх інклюзії багато в чому залежить від грамотного використання цілого комплексу педагогічних і психологічних ресурсів. У їх число входять професійна компетентність інклюзивних педагогів; реорганізація системи підготовки та професійного супроводу педагогічних кадрів; ставлення до феномену інвалідності у педагогів і дітей із нормативним розвитком і його вплив на продуктивність інклюзивного навчання; зміна структури навчальних планів і простору в класі з метою задоволення потреб усіх категорій дітей. Необхідно зазначити, що європейці, а також деякі азіатські держави (наприклад, Японія) моделювали майбутню систему освіти як взаємодію і взаєморозвиток масової та спеціальної освіти.

Тому інклюзивний проект в освіті реалізувався у цих країнах не за рахунок системи спеціальної освіти у вигляді її поглинання масовим утворенням, а шляхом її збереження й одночасного вибудовування у структурі масової освіти через реорганізацію ще однієї, паралельній основній, системи спеціальної освіти для реалізації інклюзивного проекту. Так, наприклад, у більшості досліджуваних країн не було закрито жодної спеціальної школи. Спеціальні освітні установи закривали тільки тоді, якщо у населення зникла в ньому потреба. Еволюційний і ненасильницький характер упровадження інклюзивних практик в освіту, достатнє фінансування всіх його складників, чітке дотримання концептуальних положень інклюзії та нормативно-правових принципів дали змогу за піввіковий період сформувати у більшості населення країн з інклюзивною освітою переважно позитивне ставлення до інклюзивних процесів, а у батьків дітей з обмеженими можливостями – здатність до усвідомленого вибору місця навчання для своїх дітей.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Таким чином, характерною особливістю сьогодення є реконструювання системи спеціальної освіти на демократичних, гуманістичних засадах, створення в країні альтернативних моделей психолого-педагогічної підтримки, механізмів для вільного вибору форм навчання дітей з особливими освітніми потребами, рівня і діапазону їхніх освітніх потреб.

Державі слід урахувати досягнення та недоліки інклюзивної політики країн, які розвивають дану сферу не один рік, а не здійснювати примусове насадження скопійованої моделі в невідповідні до цього навчальні заклади. Досягнення країн, які розвивають інклюзію природнім шляхом, є вагомим для розуміння того, як і коли має держава втручатися в існуючу систему освіти так, щоб її не зруйнувати, а вивести на новий рівень. Ключову роль у проведенні новітніх економічних перетворень інклюзивного розвитку має відігравати освіта. Освіта та навчання впродовж усього життя необхідні для того, щоб зробити виробництво і споживання стійкими, розвивати навички, необхідні для створення «зеленої» промисловості та переорієнтації вищої освіти і наукових досліджень на використання екологічних інновацій. Їм належить також зіграти свою роль у реформуванні ключових секторів економіки, таких як сільське господарство, від яких залежать як багаті, так і бідні країни і домогосподарства. Економіка повинна стати не тільки стійкою, а й більш інклюзивною і справедливою.

Вагоме значення у забезпеченні інклюзивної економічного зростання, спрямованого на підвищення добробуту людини, має наявність кваліфікованих трудових ресурсів. Підвищуючи шанси знайти гідну роботу з адекватною заробітною платою, освіта сприяє скороченню масштабів бідності й зменшенню нерівності в оплаті праці у зв'язку з дискримінацією за гендерною ознакою, соціально-економічним статусом та іншими підставами.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

На підставі зазначеного сформулюємо наступне: вкрай важливо розвивати й удосконалювати інклюзивне навчання, домагатися забезпечення умов і програм навчання, які передбачають задоволення індивідуальних потреб осіб із порушенням здоров'я, іншими словами, надання потенціалів для навчання подібних категорій громадян у загальних навчальних закладах. Країна в цілому й суспільство зокрема зобов'язані створити таку інфраструктуру освіти, такі умови життя, щоб учень/студент із вадами психофізичного розвитку не відчував неповноцінності й зумів задовольнити свої потреби. Підвищення рівня професійної освіти такого студента буде «моментом істини» – ефективного влаштування на роботу, соціального включення, матеріальної та фізичної самостійності, емоційного комфорту.

Список використаних джерел

1. Prodius O.I. Theoretical and methodological inclusion 's bases of persons with restricted opportunities as management object. Економіка: реалії часу. 2017. № 3(31). С. 76–83.
2. Трипак М.М. Джерела фінансування інклюзивного ВНЗ: пріоритетність місцевих або центрального бюджету. Економічний аналіз. 2017. Тернопіль. №4. С. 145–151.
3. Найда Ю.М. Стандарти громадсько-активної школи: соціальна інклюзія : навчальний посібник / за ред. Л.І. Даниленко. Київ : Плеяди, 2014. 68 с.
4. Чайковський М. Є. Соціально-педагогічна робота з молоддю з особливими потребами в інклюзивному освітньому просторі : монографія. Київ : Університет «Україна», 2015. 435 с.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ ЧЕРЕЗ ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ ENSURING THE RIGHTS OF CHILDREN WITH DISABILITIES THROUGH INCLUSIVE EDUCATION

Дужева О.Г.,

викладач кафедри соціальної роботи та психології,
Подільського спеціального навчально-реабілітаційного
соціально-економічного коледжу.
м. Кам'янець-Подільський, Україна

Пещанюк Н.О.,

викладач кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін,
Подільського спеціального навчально-реабілітаційного
соціально-економічного коледжу.
м. Кам'янець-Подільський, Україна

Гуманізація суспільства, в основі якого наявне відповідальне ставлення до дітей з інвалідністю, до їхньої соціальної адаптації, до умов їхнього щоденного життя, доступної освіти та працевлаштування є головним питанням сьогодення. Актуальним є питання щодо дотримання нашою державою міжнародних стандартів забезпечення та захисту прав і свобод дітей з інвалідністю, їх повної інтеграції в суспільство.

Права дитини з інвалідністю – це ті ж права людини, відмінність лише в тому, що в бар'єрному середовищі дитині з інвалідністю потрібно більше зусиль на те, аби навчитись реалізовувати свої права, тому що для цього потрібно спочатку не лише про них знати, а й здолати всі бар'єри.

Однозначного визначення поняттю «інвалідність» не існує, хоча були спроби ввести єдине значення цієї категорії. Конвенція ООН про права інвалідів стверджує, що «поняття інвалідність розвивається і що інвалідність є результатом взаємодії між людьми, котрі мають порушення зі здоров'ям, і бар'єрами в ставленні і середовищі, які заважають їх повній і ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими». Інвалідність – це поняття, яке

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

еволюціонує та є результатом взаємодії, яка відбувається між людьми, що мають порушення здоров'я, і відносницькими та середовищними бар'єрами і яка заважає їхній повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими [3].

Як зазначив уповноважений президента з прав людей з інвалідністю В. Сушкевич: «В цивілізованій державі інвалідність – це особливість людини, пов'язана з деякими дисфункціями організму, не більше. А от якщо держава не цивілізована – привід для дискримінації».

В наш час все більше громадські організації та активні і добре організовані рухи за права людей з інвалідністю наполягають на кардинальних змінах – зміни від розгляду інвалідності, як особистої трагедії до сприйняття інвалідності як питання прав людини. Їх гасло – «Нічого про нас – без нас» є зміщенням політики від медичної моделі до моделі соціальних і гуманітарних прав, що базується на принципі: від «пацієнта» до громадянина. Акцент робиться на тому, що люди з інвалідністю повинні мати ті ж самі права, що й особи, які не мають інвалідності, і що дискримінація за ознакою інвалідності повинна бути оголошена поза законом.

Причиною цього є соціальні упередження або структурні проблеми в соціумі, а також порушення здоров'я. Люди з інвалідністю часто потребують позитивних зрушень від суспільства, якщо вони прагнуть бути на рівні з іншими. Це стосується таких сфер життєдіяльності, як здоров'я, освіта та зайнятість.

Організація Об'єднаних Націй активно підтримує позиції, що ґрунтуються на беззаперечності прав людей з інвалідністю. Це засвідчують Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для людей з інвалідністю, які викладені в резолюції 48/96, прийнятій Генеральною Асамблеєю ООН 20 грудня 1993 року та у Конвенції ООН про права дитини [2, 3].

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Стандартні правила зіграли значну роль у формуванні цілеспрямованої політики і практики багатьох країн світу у сфері подолання проблем людей з інвалідністю. Дотримання принципів, закладених у них, сприяло набуттю і поширенню успішного досвіду щодо забезпечення рівних можливостей для людей з інвалідністю як громадян держави. Самі ж люди з інвалідністю здобули можливість висловлювати свої почуття щодо ущербності і несправедливості соціального становища мовою правозахисних норм. А громадські неурядові організації, які займаються проблемами захисту прав людини, почали більше виявляти уваги до цієї проблеми і активніше виступати в ролі правозахисників [1].

Інклюзивна освіта як сучасна концепція розуміння філософії освіти та напрям державної політики більшості демократичних держав світу, базується на підході дотримання основних прав і свобод людини. Незважаючи на перехід більшості суспільств до демократичних цінностей, ідей забезпечення соціальних прав і добробуту людини, протягом останніх десятиліть у світі розвивалась концепція соціального відторгнення (соціальної ізоляції), яку Європейський Союз визначив як процес, за якого окремі індивіди не можуть повною мірою брати активну участь у житті суспільства.

Концепція соціального залучення (інклюзія, включення), що є протилежною концепції соціальної ізоляції, виникла у відповідь на зростаючу соціальну нерівність, що стала наслідком нових умов на ринку праці та невідповідності існуючої системи соціального забезпечення, яка не могла задовольнити потреби різних верств населення. Світовий Банк визначає соціальну інклюзію як одночасно результат і процес удосконалення того, на яких умовах люди беруть участь у житті суспільства. Соціальна інклюзія також тісно пов'язана з дотриманням і захистом основоположних прав і свобод людини, які містяться в основних міжнародних Конвенціях та інших

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

документах Організації Об'єднаних Націй (ООН) – провідної організації, що займається питаннями захисту прав людини, а також є визнаним міжнародним законотворцем вже понад півстоліття.

Процеси інтеграції і інклюзії відображають дві моделі – інтеграція, пов'язана з медичною моделлю, інклюзія – із соціальною. У процесі інтеграції зусилля фахівців спрямовані на роботу з дитиною з інвалідністю (корекцію розвитку) у той час, як освітнє середовище (навчальні матеріали, методи навчання тощо) залишаються незмінними. Процес інклюзії більше фокусується на бар'єрах у середовищі та їх подоланні. Інтеграція та інклюзія передбачають відповідно часткове та повне залучення дитини з інвалідністю до загальноосвітнього простору. Але, на жаль, існують ще такі процеси, як виключення і сегрегація. Процес виключення передбачає, що дитина взагалі не має доступу до освітнього процесу, а сегрегація означає навчання дітей в окремих спеціальних закладах освіти [5].

Переваги інклюзивного навчання очевидні для усіх учасників освітнього процесу. Так, для дітей з особливими освітніми потребами ці переваги відображаються у можливості не відлучатися від сім'ї, як у випадку інтернатних закладів; можливості взаємодіяти з однолітками, бачити різні моделі поведінки своїх однолітків на відміну від спеціальних закладів освіти, доступність до ресурсів місцевої громади тощо. Для решти дітей це є розуміння багатоманітності, можливість отримати відповідний досвід – наприклад: вивчити окремі елементи жестової мови (якщо у класі є дитина, яка нею користується), взаємодії з дитиною, яка пересувається на інвалідному візку та ін. Для батьків дітей з особливими освітніми потребами – реалізація їхнього бажання бачити свою дитину, «як усі»; можливість брати участь у прийнятті рішень щодо навчання своєї дитини (як член команди); можливість спілкування з іншими батьками тощо). Для батьків інших дітей є можливість розширити

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

своє розуміння інклюзивної освіти, підтримати інших батьків. В інклюзивному класі педагог, працюючи з дітьми з інвалідністю, урізноманітнює свій педагогічний арсенал: набуває нових знань і навичок (співпрацюючи з іншими фахівцями, батьками, читаючи додаткову літературу, спілкуючись з колегами). Для суспільства в цілому очевидні економічні переваги, дослідження свідчать, що система інклюзивної освіти є економічно вигідніша, аніж підтримка двох паралельних систем – загальної і спеціальної [5].

Таким чином, перші реальні та значущі кроки на шляху до підвищення рівня дотримання прав дітей з інвалідністю через інклюзивне навчання та гармонізації вітчизняного законодавства до міжнародних стандартів, їх практичної реалізації, Україна вже зробила. Подальша робота буде залежати від всіх і кожного.

Вирішення проблем дітей з інвалідністю потребує, перш за все, переорієнтації державної політики щодо людей з інвалідністю у напрямку створення їм рівних прав та можливостей з іншими категоріями громадян та захист від дискримінації, запровадження дієвого механізму реалізації усієї повноти їх конституційних прав, неухильного виконання зобов'язань держави.

Список використаних джерел

1. Інвалідність та суспільство: навчально-методичний посібник. За заг. Редакцією Байди Л. Ю., Красюкової-Еннс О. В. / Кол. авторів: Байда Л. Ю., Красюкова-Еннс О. В., Буров С. Ю., Азін В. О., Грибальський Я. В., Найда Ю. М. – К., 2012. – 216 с.
2. Конвенція ООН про права дитини. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021.
3. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю.– [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_g71.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

4. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для осіб з інвалідністю URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_306?lang=uk
5. Ткачук О. В. На шляху дотримання міжнародних стандартів забезпечення та захисту прав і свобод людей з інвалідністю / О. В. Ткачук // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету "Україна". 2010. № 2. С. 101-105.

ІЗОТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД АРТ-ПЕДАГОГІКИ В РОБОТІ З ДІТЬМИ ТА ДОРОСЛИМИ ISOTHERAPY AS A METHOD OF ART PEDAGOGY IN WORK WITH CHILDREN AND ADULTS

Єгорова А.Є.,

Студентка НПУ імені М.П.Драгоманова,
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
neegorovva@gmail.com

Актуальність. З початку першої половини ХХ століття ізотерапія стала особливо застосовувана в психосоціальній роботі з дітьми та дорослими для зняття психічної напруги, як спосіб осмислення дійсності та для виявлення важковербалізованих проблем людини.

Мета роботи. Проаналізувати доцільність застосування ізотерапії в роботі з дітьми та дорослими.

Сутність ізотерапії полягає в тому, що за допомогою творчого самовираження своїх внутрішніх проблем на папері, людина доносить психотерапевту інформацію про існуючу проблему, яку не наважилась би озвучити за допомогою словесного контакту. Для людей, які не можуть розповісти про свої проблеми, ізотерапія часто є єдиним методом діалогу між ним і психотерапевтом, так як висловити свої емоції за допомогою творчості

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

набагато простіше, ніж розповісти про них. Ізотерапія, застосовувана для дітей та дорослих, може бути і просто у вигляді занять творчістю. Малювання кольоровими олівцями і фарбами прекрасно допомагає впоратися зі станом нервової напруги, стресу і апатії. Цей метод простий в застосуванні, не вимагає художніх навичок, викликає великий інтерес до того, що відбувається і практично не має протипоказань. Ізотерапія допомагає вирішити такі проблеми як нездатність висловлювати свої емоції, скутість в психологічному плані, агресія і внутрішні страхи. Існує кілька найбільш використовуваних вправ для дітей та дорослих. Прикладом можуть слугувати наступні вправи:

«Власний настрої». Мета цієї вправи: поліпшити настрої і «подружитися» з собою. Завдання – намалювати свій власний настрої, використовуючи фантазію та асоціації. Це може бути просто набір кольорових плям або ліній, може – пейзаж, образ, тварина, предмет. Після того як малюнок буде готовий, слід зробити настрої таким, як хочеться. Можна зробити малюнок яскравіше, поміняти в ньому що-небудь, домалювати – одним словом, поміняти в кращу сторону, змінюючи свій власний настрої!

«Автопортрет». Мета: розібратися в собі (або в дитині), побачити з боку своє ставлення до власної персони, а також скорегувати його в більш позитивну сторону і побачити, що потрібно поміняти, над чим попрацювати. Завдання дуже просте – намалювати автопортрет, тобто себе самого, обличчя або в повний зріст. А вже потім, коли малюнок буде готовий, поміняти і доповнити його – зробити таким, як хочеться. Поміняти зачіску, одяг, вираз обличчя чи колір волосся – все, що завгодно.

Особливо важливо пам'ятати, що основа ізотерапії – це розслаблення і осмислення власних почуттів і емоцій. Тут абсолютно не прийнятні логічний та умоглядний підходи.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Висновок. Підсумовуючи все вище сказане, можна вважати, що такі методики як «Власний настрій», «Автопортрет» та ін. сприяють поліпшенню емоційного стану, гармонізації особистості, зниженню напруги, а їх детальний аналіз дає можливість говорити про наявність певної проблеми.

Список використаних джерел

1. Копытин А. И. Арт-терапевтические методы, используемые в работе с детьми и подростками: обзор современных публикаций / А. И. Копытин, Е. Е. Свистовская // Журнал практической психологии и психоанализа. – 2007.
2. Венгер А. Л. Психологические рисуночные тесты / А.Л.Венгер. – М.: Владос-пресс, 2006.
3. Олійник І. В. Арт-терапія як одна з інноваційних психолого-педагогічних технологій у професійній діяльності соціальних працівників / І. В. Олійник // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018.
4. Замелюк М. І. Арт-терапія як засіб творчої самореалізація особистості / М. І. Замелюк, Л. І. Магдисюк, Н. В. Ольхова // Психологія : реальність і перспективи : зб. наук. пр. Вип. 10 / упоряд. Р. В. Павелків та ін. – Рівне : РДГУ, 2018.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

**ПРОЕКТИВНИЙ МАЛЮНОК ЯК МЕТОД
ВИВЧЕННЯ НАСТАНОВ ПЕДАГОГІВ ЩОДО ІНКЛЮЗИВНОГО
ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА
PROJECTIVE DRAWING AS A METHOD STUDY OF TEACHERS
ATTITUDES TOWARDS AN INCLUSIVE EDUCATIONAL
ENVIRONMENT**

Жуляк Н.В.,

кандидат психологічних наук,
викладач кафедри соціальної роботи та психології,
Подільського спеціального навчально-реабілітаційного
соціально-економічного коледжу
NatalieZhyljak@ukr.net

В останні роки у навчальних закладах нашої країни, як і країнах ЄС, поряд зі здоровими дітьми збільшується кількість дітей з порушеннями фізичного та (або) розумового розвитку. Вони, як і всі громадяни нашої держави, мають право на здобуття якісної освіти.

Перед педагогами стоїть завдання: шукати нові форми роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Досвід багатьох шкіл показав, що ефективною формою навчання є інклюзивна освіта.

Саме вона забезпечує навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами разом зі здоровими однолітками й має на меті соціальну адаптацію їх у суспільстві. В Україні, запозичивши досвід розвинутих країн ЄС, поступово розвивається і вдосконалюється нормативно-правова база, орієнтована на впровадження інклюзивного навчання. Сьогодні відповідні положення містяться в Законах України «Про освіту», «Про охорону дитинства» та «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні».

«Концепція розвитку інклюзивної освіти», затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 01 жовтня 2010 року, передбачає необхідне навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах інклюзивного навчання та здійснення відповідних інституційних змін.

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Гармонійність та ефективність інклюзивного навчання детермінуються мотивами, цінностями й ставленнями, які, в свою чергу, свідчать про психологічне включення педагога до простору освітньої взаємодії. Тому актуальним є вивчення системи психологічних установок педагога до дітей з особливими освітніми потребами, а також особливостей їх взаємодії. Водночас відомо, що мало- чи погано- усвідомлюваний та емоційно-оцінний аспект ставлень людей, який суттєво впливає на їх освітні (та інші) практики, якнайкраще актуалізується й виявляється за допомогою саме проєктивних методик й, зокрема, завдяки застосуванню в якості інструменту – методу психологічного проєктивного малюнку.

Сьогодні все більше науковців доходять висновку про необхідність залучення, застосування в психолого-педагогічних дослідженнях широких ресурсів проєктивних методів, завдяки яким отримується можливість актуалізувати мало (або частково) усвідомлювані пласти педагогічної свідомості респондентів й дослідити їх систему ставлень в ході оцінювання.

Сутність проєкції як основного механізму, що діє, полягає в тому, що коли вчителям пропонують навмисно максимально не визначену ситуацію чи завдання, вони не можуть не проєціювати «себе» (власні уявлення, відчуття, мотиви, ставлення і т.д.) на кінцевий результат. Отже, в основу проєктивних методів покладено уявлення про дію механізму проєкції, який дозволяє актуалізувати особливий пласт малоусвідомлюваних бажань/небажань, уявлень, оцінок, мотивів, практик, ставлень і т.д. педагогів загальноосвітніх шкіл, що й надає змогу для всебічного дослідження їх системи ставлень до реалій інклюзивного освітнього буття. Крім цього, на сьогодні вже доведено, що проєктивні методики, в яких замість прямих запитань використовуються непрямі способи отримання інформації від респондентів, є досить надійними й

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

валідними методами «проникнення» в основу поведінки респондентів, а також уявлень, ставлень і т.д., що вивчаються.

Перевагами проєктивних методик можемо назвати такі:

- багатство отриманого матеріалу;
- зменшення соціально бажаних відповідей за рахунок «замаскованості» мети проєктивних методик;
- перспектива долучитись, «доторкнутись» до унікального внутрішнього світу людини;
- можливість отримати матеріал, що відповідає понятійному апарату й так званим «глибинним мотивам» респондентів;
- більш глибокий аналіз явищ, що вивчаються;
- більша вірогідність виявлення феноменології педагогічних та психологічних явищ та деякі інші.

До обмежень проєктивних методик можна віднести:

- досвід, уміння та інтуїція дослідника, що аналізує й інтерпретує отримані дані;
- складність аналізу емпіричних даних;
- відсутність чітких схем аналізу, неможливість (складність) формалізації отриманих даних;
- непередбачуваність/непрогнозованість отримуваних даних.

Проєктивні методики дозволяють зібрати таку інформацію, яка не може бути отримана ніяким іншим шляхом. Вони містять «свідомо» неоднозначний стимульний матеріал, який може не означати для респондента того, що задумував дослідник;

- неможливість повністю уніфікувати і стандартизувати не тільки аналіз та інтерпретацію результатів, а й процедуру дослідження.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Водночас визначені «недоліки» й обмеження застосування проєктивних методик не зменшують їх значущості й цінності для вирішення певних типів дослідницьких завдань.

Застосування проєктивних методів дає змогу дослідити неусвідомлювані відношення особистості до інклюзивного освітнього середовища, оскільки у проєкції, за слушним висловом Л.Ф. Бурлачука, «реалізуються раніше сформовані психологічні настанови, що являють собою згорнуті, а тому і неусвідомлювані програми організації поведінки, які створюють готовність до сприйняття явищ та об'єктів дійсності у відомому ракурсі, відношенні суттєвого і несуттєвого».

Аналіз сучасних наукових публікацій, в яких описаний досвід застосування в психолого-педагогічних дослідженнях різних проєктивних методик, показав, що найуживанішим виявилось використання експресивних методик вивчення продуктів творчості, а саме малювання на задану тему.

Малюнок «адресує дослідника не до логічних форм мислення індивіда, а безпосередньо до образного його змісту». Через символіку малюнку відображаються глибинні смисли дійсності, які є дуже складними. В них «... у єдиній, «злитій» формі представлені і образ, і ставлення людини до світу, і особистий досвід переживань суб'єкта». Саме тому малюнкові проєктивні методики якнайкраще підходять для вивчення тих аспектів свідомості, які найменш доступні для прямого опитування, зокрема, для дослідження ставлення педагогів до роботи у інклюзивному класі.

Малюнок є ефективним засобом дослідження картини світу респондентів, у тому числі, й професійної діяльності з низки причин:

- малюнок (поряд з іншими «пласкими» зображеннями) є способом експлікації картини світу;

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

- малюнок забезпечує можливості як знакової, так і символічної передачі змісту;
- висока проєктивність малюнка, пов'язана з пластичністю його форми і змісту, а також з його рухливою природою;
- малювання полегшує демонстрацію тих складових внутрішнього світу респондентів, які вони свідомо приховують або ті, які важко вербалізувати, тобто які вони не в змозі безпосередньо описати словами;
- малювання дає можливість у буквальному розумінні отримати картину світу чи ситуації;
- проєктивний малюнок дає можливість отримувати багатий матеріал, що відповідає категоріальному апарату респондентів;
- малюнок, що зображує досліджуваний «об'єкт», є носієм смислу, формою прямого вираження ставлення до цього об'єкта;
- через символіку малюнку відображаються глибинні смисли дійсності, в яких у єдиній, «злитій» формі представлені і образ, і ставлення людини до світу, і особистий досвід переживань суб'єкта.

Графічні проєктивні методики, порівняно з вербальними, дають значно більше інформації про неусвідомлювані ставлення респондентів.

У нашому дослідженні респондентам-педагогам, які працюють в інклюзивному класі було запропоновано зробити малюнки. Одним – на тему «Мій клас або клас, в якому я працюю». Інструкція звучала так: «Намалюйте олівцем рисунок у два етапи. Зобразіть клас, у якому Ви зараз працюєте. Потім на цьому ж малюнку можна домалювати людей або викреслити (стерти) когось, при потребі». По закінченню малювання – написати коментар до нього.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Прийом малювання простим олівцем (ручкою) був застосований, оскільки він дозволяє побачити саме «ідею», «концепцію» автора рисунку, неусвідомлювані аспекти його ставлень до роботи в інклюзивному класі.

Аналіз здійснювався у двох площинах:

- 1) практики оцінювання роботи в інклюзивному класі;
- 2) практики як способи дій.

Критеріями оцінки педагогічних практик визначено:

- 1) агресивність – миролюбність;
- 2) раціональність – ірраціональність;
- 3) авторитарність – демократичність.

Для здійснення коректного якісного аналізу розроблена схема аналізу отриманого матеріалу, яка передбачає втілення трьох послідовних етапів роботи, що логічно впливають один з одного.

Перший етап – за допомогою якісного аналізу – виокремлення смислових одиниць аналізу отриманого образного ряду респондентів.

Другий етап – виділення існуючих типових взаємозв'язків «формальних» характеристик образів, які, по суті, й представляють найбільш поширені варіанти уявлень стосовно відносин вчителя з дітьми як здоровими так і дітьми з особливими освітніми потребами.

Третій етап – якісний аналіз сюжетних малюнків, який дає змогу «зняти» емоційний зріз ставлення до роботи у інклюзивному класі.

Визначено також критерії оцінки малюнків, що дозволяють виокремити педагогічні практики позиціонування педагогів щодо професійної діяльності «Мій клас або клас, в якому я працюю». А саме:

- розміри фігур «Я» і діти та їх співвідношення;
- взаємне просторове розташування фігур «Я» та учні (близько – далеко; вище – нижче, велике – мале);

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

- відстань між фігурами «Я» і діти;
- наявність / відсутність ознак зв'язку (або взаємодії) між фігурами «Я» і діти;
- характер зв'язку (односторонній / двосторонній; прямий / імпліцитний);
- наявність на малюнку ознак впливу та тиску між фігурами «Я» і діти;
- символіка використаних образів, що позначають фігури «Я» і владу.

Фактор домінантності проявляється переважно в таких позиціях взаємодії:

- «зверху» (активної при домінуванні);
- «поряд» (інтерактивної при здійсненні допомоги);
- «знизу» (залежної при «служінні»).

Аналіз отриманих даних дозволив визначити основні тенденції та окреслити загальні рамки структурування суб'єктивної картини інклюзивного освітнього середовища у вчителя за визначеними параметрами. Нагадаємо, що за допомогою малюнків «знімається» більше емоційно-ірраціональна, емоційно-оцінна складова педагогічних ставлень та уявлень педагога.

На основі описаних вище критеріїв, у результаті якісного аналізу малюнків та враховуючи коментарі й пояснення авторів до власних малюнків, ми виділили такі види педагогічних практик, представлених у професійній діяльності в інклюзивному класі: відчуження / відсторонення / відокремлення; уникання (відсутність «Я»); протистояння / протест / боротьба / захист / звинувачення влади; підкорення / самоприниження / зневірення / страх / байдужість; «обслуговування»; підпорядкування.

Отже помітно, що виразна й добре деталізована палітра «неконструктивних» практик взаємодії з дітьми з особливими освітніми

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

потребами при переважній відсутності позитивних зразків, способів, досвіду такої взаємодії, а відтак – і конструктивних педагогічних практик.

Виявлено тенденцію переважання емоційно-оцінних, ірраціональних практик оцінювання ефективності та доцільності інклюзивного освітнього середовища. З'ясовано, що в педагогічній картині світу вчителів представлені моделі авторитарної (позиція «зверху») та демократичної (позиція «поруч») взаємодії. Тому перспективи нашого подальшого дослідження полягають у розробці комплексу арт-терапевтичних та тренінгових занять для вчителів масових шкіл, як України так і країн ЄС, спрямованих на формування професійно-адекватних настанов та практик психологічної готовності до педагогічного керівництва інклюзивним класом.

НЕОБХІДНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ THE NEED FOR FORMATION OF AN INCLUSIVE ENVIRONMENT IN MODERN REALITIES

Загалевиц В.Л.,
викладач суспільних дисциплін
кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін
Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний
соціально-економічний коледж
м. Кам'янець-Подільський, Хмельницька область, Україна

Впроваджуючи інклюзивну освіту, стає зрозумілим, що для її реалізації доцільно створити певне середовище. Створення інклюзивного освітнього середовища в закладах освіти – це та складова гуманітарної політики держави, яка свідчить наскільки її суспільство готове свідомо захищати невід'ємні права людини та яка сьогодні поступово входить у освітній процес України.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Закон України «Про освіту» вперше і чітко прописує поняття інклюзивне середовище. Це «сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей» [2]. Тобто це має бути комфортне середовище, в якому всі діти разом навчаються, а навчальний заклад у будь-який час прийняти кожную дитину, прагнучи створити максимально сприятливі умови для розвитку її потенціалу.

Так, саме орієнтація на розвиток особистості та відповідність запитам соціального оточення і сподіванням людині є головною метою інклюзивного середовища.

Які є необхідні умови формування інклюзивного середовища у закладах освіти? Фахівці визначають ряд умов, серед яких можемо назвати такі:

- наявність ресурсного забезпечення потреб інклюзивної освіти нормативно-правовому, програмно-методичному, інформаційному, матеріально-технічному аспектах;
- подолання соціальних бар'єрів у свідомості викладачів, їх страху через те, що вони не справляться, що у них немає відповідного досвіду роботи з студентами з особливими освітніми потребами;
- створення універсального дизайну та розумних пристосувань у закладах освіти, що має на меті забезпечення особистісно-орієнтованого навчання, в якому може реалізуватися та досягти ситуації успіху кожна дитина, незалежно від її можливостей (адаптація і модифікація навчальних програм, навчальних матеріалів, методики їх подачі, адаптація і модифікація оцінювання навчальної діяльності, тощо);
- впровадження педагогіки партнерства, яка передбачає спілкування всіх учасників навчального процесу, їх командну взаємодію на досягнення

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

результату, що веде до встановлення сприятливого соціального та емоційного клімату в класному колективі;

- створення безбар'єрного фізичного простору, у якому діти могли б безпечно пересуватись та комфортно почувати себе (ліфти, пандуси, підйомники, відповідне освітлення, шумоізоляція, тощо) [1].

Дійсно, усі здобувачі освіти можуть успішно навчатись, перебуваючи в інклюзивному середовищі. Водночас, наявність осіб з особливостями в групі ніяк не створює менш сприятливих соціальних умов для решти учасників освітнього процесу. Студенти з особливими потребами інтегруються в соціум, стають більш комунікативними, вони мають можливість навчатись за більш складною програмою ніж ті діти, що перебувають у спецзакладах та можуть продовжити навчання [3].

Особи без обмежених можливостей дуже часто в навчальному процесі виконують роль лідера, модератора, наставника, що виступає партнером при виконанні навчальних завдань, тим самим закріплюючи свої знання за підвищуючи самооцінку. Цікавий факт, що усі учасники освітнього процесу перебуваючи в інклюзивному середовищі, вчатья толерантності у відносинах з однолітками, навчаються бачити передусім індивідуальність, особистість, поважати людей з відмінностями. Дуже важливою складовою інклюзивного середовища є почуття безпеки, відчуття приналежності до колективу.

Впровадження інклюзивної освіти, в свою чергу, сприяє формуванню суспільної уваги та поваги до розмаїття та унікальності кожного учасника освітнього процесу, що, у свою чергу, забезпечує кращу якість освіти для всіх на засадах партнерства і толерантності.

В інклюзивному освітньому середовищі всі учасники освітнього процесу здатні досягати успіху. На основі всебічного аналізу літератури з цього питання

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Д. Мак Грегор і Фогельсберг наводять такі переваги для дітей з особливими освітніми потребами:

- в інклюзивному середовищі діти з обмеженими можливостями демонструють вищий рівень соціальної взаємодії з іншими дітьми, які таких обмежень не мають;
- в інклюзивному освітньому середовищі підвищується соціальна компетентність і вдосконалюються комунікативні навички дітей з відмінними здібностями;
- діти з особливими потребами навчаються за складнішою й глибшою навчальною програмою, завдяки чому процес набуття вмінь і навичок протікає ефективніше, а академічні досягнення покращуються;
- посилюється соціальне сприйняття дітей з відмінними здібностями завдяки методиці навчання в інклюзивних школах, де воно часто відбувається у формі групової роботи. Працюючи в малих групах, діти навчаються бачити людину, а не її ваду, та починають усвідомлювати, що між ними та дітьми з обмеженими можливостями є багато спільного;
- дружні стосунки між дітьми з обмеженими можливостями та іншими, що таких обмежень не мають, зазвичай частіше розвиваються в інклюзивному середовищі. Дослідження довели, що діти в інклюзивному закладі мають надійніші й триваліші зв'язки з друзями, ніж діти в сегрегованому середовищі. Це особливо справедливо в ситуації, коли діти відвідують місцеву школу у своєму районі та мають більше можливостей бачитися з друзями після занять [3].

Таким чином, формування інклюзивного освітнього середовища, це необхідність та вимога часу, соціального розвитку суспільства, громадської свідомості. Це середовище дає можливість навчатися ефективніше,

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

підвищувати свою соціальну компетентність, вдосконалювати комунікативні навички, а також відчувати себе частиною спільноти незалежно від особливостей фізіологічного розвитку,

Список використаних джерел

1. Заборчук Н.В. Створення інклюзивного освітнього середовища для забезпечення всебічного розвитку дитини як показник рівня свідомості нації UBR: <https://conf.zippo.net.ua/?p=204>
2. Закон України «Про освіту»// Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2017. № 30, ст. 1
3. Калініченко Ірина Олександрівна Особливості формування інклюзивного освітнього середовища для забезпечення всебічного розвитку дитини UBR: <http://ap.uu.edu.ua/article/80>

ВИКОРИСТАННЯ АРТ-ТЕРАПІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ СІМЕЙНОГО ДОЗВІЛЛЯ THE USE OF ART-THERAPY IN THE ORGANIZATION OF FAMILY LEISURE

Задорожна О.М.,
доцент кафедри педагогіки і психології вищої школи,
НПУ ім. М. П. Драгоманова
o.m.zadorozhna@npu.edu.ua

Сім'я завжди займала одне з найважливіших місць серед цінностей людського життя. Це і зрозуміло, оскільки всі люди на різних етапах свого життя так чи інакше пов'язані з сім'єю. Саме вона – є природною частиною цього життя, при цьому розвиток сім'ї та зміна її функцій поступово змінюють ціннісне ставлення до неї людей [5].

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Сім'я є тим природним осередком, у якому формуються і розвиваються найсильніші людські почуття – почуття прихильності та любові, а також виховуються такі людські якості, як довіра, доброта, поважне ставлення до інших, взаєморозуміння, вірність.

Сім'я є важливим джерелом батьківського прикладу для наслідування і впливу. Саме в сім'ї людина вперше споглядає приклади відвертого, доброзичливого та шанобливого ставлення до інших, тут розвивається її здатність бути ніжною та уважною, чуйною і доброю. Атмосфера в сім'ї, виховний клімат відіграють важливу роль у формуванні особистості дитини, її світогляду та уявлення про своє місце у світі, а також істотним чином впливають на задоволеність життям в подальшому. Особливості взаємодії у батьківській сім'ї значною мірою впливають на формування схильності дитини обирати ті чи інші стратегії побудови міжособистісних стосунків.

Однак, останнім часом спостерігається зростання кількості функціонально неспроможних (дисфункціональних) сімей. Словосполучення “дисфункціональна сім'я” походить від лат. *dis* – “порушення”, “розлад”, “втрата чого-небудь”, і *functio* – “діяльність”. Це сім'я, яка породжує неадаптивну, деструктивну поведінку одного або кількох її членів, в якій існують умови, що перешкоджають їх особистісному зростанню. Таким чином, дисфункціональні сім'ї – це сім'ї, в яких щось порушується, і вони поступово стають повною протилежністю щасливим родинам, в яких члени родини мають між собою теплі, наповнені любов'ю відносини [2].

Психологічними ознаками таких сімей є неузгодженість цілей та правил у функціонуванні сім'ї; домінування, конкуренція в сімейних стосунках; закритість або поверховість спілкування; відсутність спрямованості на розвиток сім'ї і неготовність до змін як у житті кожного окремого члена родини, так і сім'ї в цілому; низька якість функціонування родини аж до

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

повного невиконання сімейних обов'язків членами родини і, відповідно, незадоволення їхніх основних потреб; відсутність чітких особистісних меж членів сім'ї; різноманітні прояви насильства; явне й приховане нехтування членами родини одне одного тощо.

Все гарне і погане закладається в людині з дитинства. Всі норми, правила поведінки дитина отримує в батьківській сім'ї. На прикладах інших членів родини вона навчається, переймає досвід, модель поведінки і ставлення до оточуючих. Тому виховувати дітей, прищеплювати їм правила потрібно з самого раннього віку. Теоретичним підґрунтям побудови такої виховної взаємодії можуть стати наявні концепції виховання підростаючого покоління, створені такими провідними науковцями України та близького зарубіжжя, як Ш. Амонашвілі, І. Бех, С. Гончаренко, О. Киричук, В. Молярко, М. Рожков, О. Савченко, В. Сухомлинський, О. Сухомлинська та ін.

Одним з найбільш доступних способів, як це зробити природно і невимушено, є традиції родини. У кожній родині вони можуть бути абсолютно різними, але вирішальними одну важливу задачу згуртувати і зміцнити. Однією з таких традицій може стати сумісне проведення дозвілля. Але, нажаль, зараз спостерігається тенденція, що сім'ї стають дедалі більш матеріально-орієнтованими і для спільного дозвілля відводиться все менше і менше часу. Це приводить до того, що сімейні традиції сумісного проведення часу нівелюються та поступово втрачаються, а члени родини віддаляються один від одного.

Таким чином, є нагальна потреба в пошуку, розробці та апробації ефективних методів організації сімейного дозвілля. Серед різноманіття методів та прийомів спільного проведення часу, які б містили в собі й виховний аспект, увага фахівців все частіше зосереджується на інноваційних освітніх та розвивальних технологіях, що нерідко формуються на межі різних наукових

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

галузей. Зокрема, мова йде про техніки арт-терапії, що допомагають зрозуміти й оцінити свої почуття, спогади, образи майбутнього, тому є унікальним способом спілкування людини із оточуючим і внутрішнім світом [5].

Так, можливості застосування технік арт-терапії у виховному процесі розглядали у своїх працях О. Вознесенська, Т. Зінкевич-Євстигнеєва, А. Копитін, В. Кокоренко, Л. Лебедева та інші автори.

Арт-терапія – це технології створення та використання різних творів мистецтва з метою передачі почуттів, емоцій та інших проявів психіки людини; це інструмент для дослідження і гармонізації тих сторін внутрішнього світу людини, для вираження яких слова не підходять [1]. Теоретичні та методичні засади реалізації виховного та світоглядного потенціалу мистецтва завжди знаходилися в полі зору провідних вітчизняних вчених минулого та сьогодення (Д. Джола, М. Кисильова, Г. Локарева, Н. Миропольська, О. Отич, О. Рудницька, Г. Тарасенко, А. Щербо, Г. Шевченко та ін.).

На думку М. Ю. Сидоркіної, арт-терапія поєднує досягнення як наукової думки, так і мистецтва; як інтелект людини, так і її почуття; як рефлексію, так і діяльність. Арт-терапія створює можливості для вирішення виховних і психологічних завдань, а також для розвитку творчого ставлення до дійсності [3, с. 17].

Арт-терапія здатна простими й екологічними засобами актуалізувати внутрішній потенціал кожної людини, саме тому її використання для організації сімейного дозвілля може сприяти зростанню емоційної близькості членів сім'ї, зростанню гнучкості сімейної системи (здатності сімей адаптуватися до змін), зміцненню меж сім'ї та, значною мірою, “нормалізації” ієрархії (що проявляється у зростанні батьківської впевненості, посиленні в дитини відчуття власної значущості в сім'ї та значущості інших членів сім'ї в очах дитини) [4]. Зростання батьківської впевненості під впливом сумісного

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

проведення сімейного дозвілля сприяє зниженню “батьківської” тривоги; вимоги батьків до дітей стають більш чіткими, послідовними; зростає готовність батьків надавати дітям більше дозволів.

Серед інших важливих змін, які відбуваються в сімейних стосунках під впливом технік арт-терапії, на думку вчених, є такі: зниження рівня емоційної напруженості членів сімей, зростання уважності батьків до потреб та невербальних проявів дітей, покращення здатності членів сім'ї співпрацювати на рівних, посилення “позитивної забарвленості” загального фону спілкування в більшості сімей, зростання активності батьків та дітей у висловлюванні та впровадженні власних ідей, зростання інтересу до творчості інших, посилення активності членів сімей у взаємодії один з одним та з іншими учасниками; більш глибоке усвідомлення членами сімей меж свого особистого простору та зростання поваги до особистого простору один одного.

Серед технік арт-терапії, які можуть посісти чільне місце в організації сімейного дозвілля можна виділити наступні: музикотерапія, бібліотерапія, драматерапія, ігротерапія, маскотерапія, колаж, оригамі, пісочна терапія, кольоротерапія, казкотерапія, фототерапія, метод “мандала”, монотипія тощо.

Саме організація сумісної дозвіллевої діяльності членів сім'ї з використанням технік арт-терапії сприяє зближенню членів родини та вирішенню сімейних проблем; корекції дисфункціональних варіантів сімейної взаємодії; сприяє усвідомленню причинно-наслідкових зв'язків в стосунках і реакціях членів сім'ї; допомагає вивчити батьківський вплив на дитину та його наслідки; допомагає діагностувати актуальні сімейні конфлікти; корегує батьківську поведінку; збагачує досвід, пов'язаний з успішним вирішенням сімейних проблем; розвиває у членів родини здатності до незалежного функціонування [2].

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Таким чином, використання технік арт-терапії в організації сімейного дозвілля сприяє формуванню творчого ставлення до дійсності, уміння творчо будувати стосунки, що зумовлює здатність людини адаптуватися до динамічності на́вколишнього світу, адже дає змогу орієнтуватися в нових умо́вах, віднаходити нові шляхи вирішення проблем та подолання тру-днощів.

Список використаних джерел

1. Киселева М. В. Арт-терапия в работе с детьми : [руководство для детских психологов, педагогов, врачей и специалистов, работающих с детьми] / М. В. Киселева, СПб. : Речь, 2008. 160 с.
2. Ландгартен Х. Семейная арт-психотерапия / Ландгартен Х. // Игровая семейная психотерапия [Под ред. Ч. Шеффера и Л. Кери], СПб: Питер, 2001. с. 276-292.
3. Сидоркіна М. Ю. Творча взаємодія як засіб гармонізації сімейних стосунків : методичні рекомендації / М. Ю. Сидоркіна. Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології, Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. 86 с.
4. Титаренко Т. М. & Кляпець О. Я. Запобігання емоційному вигоранню в сім'ї як фактор гармонізації сімейних взаємин : [наук.-метод, посіб.] / Т. М. Титаренко, О. Я. Кляпець, К. : Міленіум, 2007. 142 с.
5. Хіля А. В. Арт-терапія у системі засобів виховання ціннісного ставлення до життя у дітей та молоді з функціональними обмеженнями: Методичні матеріали. Частина перша / А. В. Хіля. Вінниця : ТОВ "Нілан-ЛТД", 2017. 252 с.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

**ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ПРИРОДНИЧИХ
СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ: НАУКОВИЙ ДИСКУРС ЩОДО ПОНЯТІЙНО-
КАТЕГОРІАЛЬНОГО АПАРАТУ**
**THE PROBLEM OF PROFESSIONAL FOREIGN LANGUAGE
COMPETENCE BUILDING IN STUDENTS OF NATURAL SPECIALTIES:
SCIENTIFIC DISCOURSE ON THE CONCEPTUAL AND CATEGORIAL
FRAMEWORK**

Занольська Ю.А.,

викладач кафедри іноземних мов, природничих факультетів,
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова,
Аспірант кафедри освіти дорослих
vitastar_@ukr.net

У сучасних умовах вищу освіту продовжує зазнавати істотних змін, що стосуються, передусім, підвищення якості підготовки майбутніх фахівців. Нині загально визнаним вважається твердження про те, що конкурентоздатні фахівці будь-якого професійного спрямування повинні володіти хорошими знаннями іноземної мови. Найчастіше мова йде про англійську мову як про міжнародну робочу мову всіх конференцій, симпозіумів, семінарів, проєктів, змагань, бізнесу тощо. В основі всіх цих форм людської взаємодії лежить комунікація іноземною мовою. Комунікативна спрямованість нині є основоположним принципом навчання іноземної мови у вищій школі і передбачає розвиток професійної іншомовної компетентності.

Комплексне вирішення проблеми формування професійної іншомовної компетентності студентів природничих спеціальностей передбачає структурування категоріально-понятійного апарату, який охоплює сукупність понять, термінів, категорій, дефініцій. Понятійний апарат в дослідженні має особливу значущість, оскільки теоретичні розвідки завжди пов'язані з удосконаленням та розвитком понятійного апарату науки та спрямовані на

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

всебічне пізнання об'єктивної реальності в її істотних зв'язках і закономірностях [2, с. 87].

Формування професійної іншомовної компетентності студентів природничих спеціальностей з урахуванням викликів сучасності потребує аналізу категорії «іншомовна підготовка», виявлення і вивчення умов підвищення ефективності цього процесу.

Розглядаючи тенденції розвитку іншомовної освіти в Україні в європейському вимірі, С. Бобир концептуально трактує термін «іншомовна освіта» через пізнання навколишньої дійсності за допомогою стимулювання власної пізнавальної діяльності, розвитку практичних умінь і навичок говоріння на рівні, достатньому для реалізації спілкування у всіх чотирьох видах мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо); виховання творчої ініціативи особистості, визначення власного ставлення до нової культури в процесі оволодіння нею; навчання засобами іноземної мови [1, с. 22]. Тобто з позиції автора іншомовна освіта є частиною загальної освіти, а результат її впровадження виражений кризь пізнання, розвиток, виховання і навчання засобами іноземної мови.

Досліджуючи проблематику перспектив іншомовної освіти у вищих навчальних закладах в євроінтеграційному вимірі, О. Кузнецова дає тлумачення поняття «іншомовна освіта» як цілеспрямованого систематичного навчання і виховання студентів у закладах вищої освіти (ЗВО) засобами іноземної мови, результатом якого є формування іншомовної комунікативної і загальнокультурної компетентності студентів [3, с. 77].

Таким чином, іншомовна освіта передбачає:

- 1) оволодіння іншомовною професійною комунікативною компетентністю, практичними навичками говоріння, читання, аудіювання та письма в межах побутової і професійної тематики;

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

- 2) виховання особистості студентів природничих спеціальностей в дусі поваги рідних країв та інших культур для здійснення міжкультурної комунікації в широкому діапазоні ситуацій спілкування;
- 3) розвиток пізнавальної діяльності студентів природничих спеціальностей в навчальній та професійній сферах, що створює основу для подальшої самоосвіти і саморозвитку протягом усього життя.

Проаналізувавши існуючі дефініції поняття «іншомовна освіта», вважаємо за доцільне в межах дослідження розглядати іншомовну освіту студентів природничих спеціальностей як цілеспрямований систематичний процес формування професійної іншомовної компетентності, розвитку практичних навичок і умінь говоріння на рівні, достатньому для реалізації міжкультурного спілкування у всіх видах мовленнєвої діяльності; виховання особистості, здатної застосовувати іноземну мову для саморозвитку в різних сферах знання, зокрема й професійного.

Відтак, здійснений аналіз психолого-педагогічної літератури і наукових досліджень засвідчив, що до вдосконалення іншомовної підготовки студентів природничих спеціальностей застосовуються різні підходи [4, с. 67]. Це, з одного боку, актуалізує реальну педагогічну проблему, вирішення якої є нагальним практичним завданням, з іншого боку – різнобічність поглядів і підходів вказують на недостатній рівень ефективності цього процесу на сучасному етапі.

Іншомовна підготовка студентів природничих спеціальностей зазвичай здійснюється в межах дисципліни «Іноземна мова». Деякі ЗВО України додатково залучили в навчальний план дисципліну «Професійна підготовка іноземною мовою». З одного боку, вивчення мови професійного спілкування підпорядковується загальним закономірностям, сформульованим науковцями в сфері лінгводидактики. З іншого – коли мова йде про навчання студентів

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

нелінгвістичних спеціальностей, не можна не брати до уваги специфіку майбутньої професійної діяльності випускників ЗВО.

Оскільки поняття «професійна іншомовна компетентність» є збірним, видається важливим проаналізувати його значення, спробувати розкрити специфіку і визначити змістові характеристики.

У межах дослідження професійну іншомовну компетентність студентів природничих спеціальностей розглядаємо як інтегральну здатність студентів використовувати англійську мову в професійно і науково зорієнтованій діяльності, володіти нормами комунікативної етики в умовах міжкультурної комунікації в професійному і науковому контекстах в науково-природничій діяльності. Тоді як формування професійної іншомовної компетентності студентів природничих спеціальностей розглядаємо як спеціально організований процес навчання, в межах якого забезпечується об'єднання предметного змісту іншомовної підготовки та профільних дисциплін; поєднання підходів, методів і форм роботи; одночасний взаємозалежний розвиток окреслених компетенцій; досягнення результату, яким є формування комплексного новоутворення суб'єкта природничо-наукової діяльності – іншомовної професійної компетентності.

Таким чином, відповідно до сучасних тенденцій розвитку освіти, окрім професійної компетентності студентам природничих спеціальностей потрібне вільне володіння англійською мовою для здійснення ефективної іншомовної діяльності в науковій та професійній сферах. З огляду на це, головною метою навчання в межах дисципліни «Англійська мова» стає формування професійної іншомовної компетентності, що сприяє розвитку особистості студентів шляхом збагачення професійного та наукового світогляду в сфері природничих наук. Досягнення поставленої мети навчання вбачаємо можливим за допомогою організації освітнього процесу з використанням дистанційних освітніх технологій і сучасних педагогічних технологій / прийомів.

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Список використаних джерел

1. Бобир С. Л. Тенденції розвитку іншомовної освіти в Україні в європейському вимірі. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер.: Педагогічні науки. 2018. Вип. 156. С. 20–24.
2. Костенко Н. І. Особливості формування іншомовної комунікативної компетентності у студентів ВНЗ нефілологічних спеціальностей. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». 2012. Вип. 5. С. 86–89.
3. Кузнецова О. Ю. Перспективи іншомовної освіти у вищих навчальних закладах в євроінтеграційному вимірі. Вісник Житомирського державного університету: Педагогічні науки. 2013. Вип. 6 (72). С. 76–81.
4. Модестова Т. В. Тенденції розвитку іншомовної освіти вищої школи в контексті інтеграції до світової спільноти. Духовність особистості: методологія, теорія і практика. 2015. Вип. 5 (68). С. 66–76.

РОЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЗООПАРКІВ В ДЕРЖАВНИХ ПРОГРАМАХ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ROLE OF EUROPEAN ZOOS IN THE STATE PROGRAMS OF ECOLOGY EDUCATION

Кардонова В.Г.,

Київський зоологічний парк загальнодержавного значення,
начальник відділу інформаційно-просвітницької роботи
valentina.kiev.zoo@gmail.com

В деяких країнах західної Європи вже понад 50 років екологічна освіта є обов'язковою складовою державних освітніх програм. Бурхливий розвиток економіки в середині минулого століття зумовив різке погіршення екологічної ситуації у густонаселених країнах Європи. Але вже у 90-х роках екологічна

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

ситуація змінилась на краще. Під тиском екологічних громадських організацій та «зелених» політичних партій було впроваджено ряд заходів та прийнята низка законодавчих актів для виправлення екологічної ситуації. Активно впроваджувалось використання відновлюваних джерел енергії, переробка сміття, контроль за викидами та забрудненням оточуючого середовища на виробництвах.

Всі ці заходи були успішними і ефективними за однієї умови – масової підтримки населенням. Успішною стратегією у вирішенні проблеми підвищення еко-свідомості населення стало впровадження екологічної освіти. Саме висока еко-свідомість більшості сприяла впровадженню таких технологій як роздільний збір сміття, зменшення відходів від пакування, використання відновлюваних джерел енергії, раціональне використання питної води, вживання в їжу сезонних місцевих продуктів тощо.

Вже наприкінці 70-х років у ряді країн екологічна освіта була включена до всіх освітніх програм як обов'язкова складова. Данія у 1975 році прийняла такий закон про освіту, де зазначалось обов'язкова екологічна освіта для школярів. У Франції з 1977 року діє низка прийнятих Міністерством освіти та Міністерством оточуючого середовища спільних законів, спрямованих на поступове введення понять щодо взаємовідносин людини та природи в усі шкільні курси. В Австрії з середини 70-х років питання про стан оточуючого середовища були включені до шкільної програми як міжпредметні теми.

У всіх країнах Західної Європи дані питання поступово вводились до освітніх процесів на всіх рівнях – від дитячого садочку до університету. Уряди цих країн не обмежувались разовим прийняттям законів. Ефективність методики виховання ретельно вивчається в кожній країні шляхом постійного моніторингу суспільної думки щодо екологічної ситуації в країні та світі. Раз на кілька років проводиться соціальне опитування спеціальними установами,

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

дані аналізуються і на їх основі створюються пропозиції щодо змін в освітніх процесах.

Це дозволяє створити ефективну систему екологічної освіти мета якої – не лише передача знань про глобальні екологічні процеси. Основна мета виховання дітей – засвоєні практичні навички та еко-усвідомлені переконання щодо проблем середовища яке їх оточує. Отримані знання мають перетворюватись на конкретні дії відповідального відношення до природи протягом всього життя.

Щоб досягти даної мети екологічна освіта має виховувати у дитини відношення до оточуючого середовища через засоби масової інформації, шкільну освіту та безпосереднє пізнання природи.

Саме в безпосередньому вивченні природи велику роль відіграють такі установи як національні парки, акваріуми та зоопарки. У сучасному світі ці природоохоронні заклади покликані зберігати біорізноманіття шляхом створення колекції та розмноження рідкісних та зникаючих видів тварин та розповсюдженням інформації серед широкого кола відвідувачів про проблеми довкілля.

Створена у 1992 році Європейська Асоціація Зоопарків та Акваріумів об'єднує біля 400 установ Європи і проголошує основними напрямками роботи зоопарків на ряду з науковою діяльністю та збереженням біорізноманіття просвітницьку роботу серед відвідувачів. Мета діяльності кожного зоопарку – члена Асоціації включає надання відвідувачам інформації про тварин та середовище їх існування для ефективного залучення людей до природоохоронної діяльності та зміни повсякденних звичок заради збереження природи. Станом На 2021 рік Київський зоопарк є кандидатом в дійсні члени даної асоціації.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Ще одна всесвітня організація, членом якої являється Київський зоопарк, об'єднує співробітників зоопарків, що займаються просвітою.- перефразуйте. Це – Міжнародна організація педагогів зоопарків (IZE – International Zoo Educators Association) створена у 1972 році викладачами зоопарків Франкфурта (Германія), Пейтона (Великобританія), Копенгагена (Данія) та зоопарку Артис (Нідерланди). На сьогодні членами IZE є більше 600 установ у 51 країні світу. Мета учасників – приділяти пріоритетну увагу питанням охорони дикої природи та довкілля в усіх сферах освіти, сприяти більш широкому та ефективному використанню зоопарків, акваріумів та центрів дикої природи (таких як національні парки та заповідники) у екопросвітницьких цілях.

Інтегруючи цілі екологічної освіти в програми роботи зоопарків, вище зазначеними асоціаціями розробляються і впроваджуються певні стандарти просвітницької роботи.

У вересні 2016 року Радою ЄАЗА ухвалено «Стандарти ЕАЗА у сфері природоохоронного просвітництва». Як основне завдання проголошено наступне: пом'якшити процес втрати біорізноманіття шляхом проведення високопрофесійної роботи в галузі природоохоронного просвітництва яка має бути направлена на підвищення рівня поінформованості публіки, створення зав'язків між людьми та природою і заохоченням мільйонів людей, що щорічно відвідують зоопарки, до прояву поведінки яка сприяє раціональному використанню природних ресурсів.

На практиці, керуючись цим та іншими методичними документами IZE та ЕАЗА, просвітницька робота у зоопарку проводиться за наступними принципами:

- кожний зоопарк має власний унікальний ресурс для досягнення максимального ефекту від програм еко-просвіти – колекцію диких тварин.

Це найбільш яскрава складова зоопарку, тварини самі по собі викликають у

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

відвідувачів захват, здивування, незабутні враження. Можливість провести час поряд з дикими тваринами і відчути особливу атмосферу, яку вони створюють своєю поведінкою, зовнішнім виглядом, запахом, збагачує зміст природоохоронних заходів та підсилює ефект впливу на публіку. А коментар працівників зоопарків робить такі програми «живими» та наповнює їх враженнями

- в плані просвітницької роботи мають враховуватись національні, регіональні та міжнародні стратегії збереження довкілля (такі як загальноосвітні програми, політика місцевої адміністрації та державні закони)
- просвітницька робота в зоопарку має демонструвати зв'язок між проблемами збереження біорізноманіття і досвідом та повсякденними звичками відвідувачів таким чином, щоб у людей виникало бажання діяти на місцевому рівні заради охорони дикої природи (наприклад зоопарк може надихати долучатись концепції «нуль відходів», «свідоме споживання» тощо)
- щоб залучати до природоохорони широкі кола публіки, зоопарк використовує можливості як на своїй території так і за її межами шляхом роботи з місцевим населенням та використанням інтернет-ресурсів (сайт зоопарку, соціальні мережі тощо)
- на території зоопарку створюються майданчики для проведення просвітницької роботи – відкриті сцени, аудиторії, лабораторії, класні кімнати тощо
- методи просвітницької роботи мають враховувати інтереси різних категорій відвідувачів і можуть мати різну форму: інформаційні стенди та етикетки з відомостями про тварин, освітні програми для груп школярів, постійні або тимчасові виставки та експозиції з аудіо- та відео- презентаціями,

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

інтерактивні демонстрації, друковані видання (путівники зоопарку, науково-популярні публікації, просвітницька робота співробітників та волонтерів

- ефективність просвітницької роботи зоопарку має оцінюватись і вимірюватись конкретними результатами та показниками (наприклад поглиблення знань та розуміння екологічної ситуації, задоволення від спостереження за природою, спонукання та дії відвідувачів). Для оцінки ефективності просвітницької роботи зоопарком проводяться соціальні дослідження та аналітичні проекти до яких можуть залучатися спеціалісти наукових установ, студенти та інші фахівці в галузі соціальних досліджень.

Всі вищезазначені принципи та методи є головними в просвітницькій роботі Київського зоопарку. Як і кожний сучасний європейський зоопарк, Київський зоопарк створює культуру еко-просвітництва, розробляє природоохоронні просвітницькі програми для всіх категорій відвідувачів, виховує у них шанобливе ставлення до довкілля і тварин, мотивує до впровадження екологічних звичок у повсякденний спосіб життя та дарує дорослим і дітям незабутні враження від спілкування зі світом дикої природи.

Список використаних джерел

1. [Електронний ресурс]: <http://izea.net/about/history-and-milestones//>
2. [Електронний ресурс]: <https://www.eaza.net/assets/Uploads/Standards-and-policies/EAZA-Conservation-Education-Standards-2016-09.pdf>

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

КОНЦЕПЦІЯ «ДУМАЙ ГЛОБАЛЬНО, ДІЙ ЛОКАЛЬНО» В ПРОСВІТНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ХАРКІВСЬКОГО ЗООПАРКУ. "THINK GLOBALLY, ACT LOCALLY" CONCEPT IN THE EDUCATIONAL ACTIVITIES OF KHARKIV ZOO.

Кіося Є.О.,

провідний методист Харківського зоопарку,
старший викладач Харківського
національного університету імені В. Н. Каразіна.
yevgenkiosya@gmail.com

Одним із найважливіших напрямків роботи сучасних зоопарків є просвітницька робота, спрямована на формування цінностей сталого розвитку, гармонійне співіснування з дикими тваринами та збереження природних екосистем. Це визнано і детально описано в основоположних документах усіх провідних асоціацій зоопарків і акваріумів (WAZA, EAZA, AZA, ЕАРАЗА тощо).

Харківський зоопарк не є виключенням із загального правила. Навіть на час повномасштабної реконструкції (2016-2021 рр.), коли зоопарк було повністю зачинено для відвідувачів, просвітницька робота в ньому не зупинялася. Відбувалися виїзні лекції, бесіди та квести в школах та закладах позашкільної освіти, дистанційні заняття з дітьми та підлітками, виходили освітні відеоматеріали, продовжував працювати гурток юних біологів імені М. П. Евальда. Коли ж зоопарк працює в звичайному режимі, до цього долучається систематичне проведення природоохоронних свят та акцій, виставок, конференцій та ще багато іншого.

Одна з головних ідей, що лежать в основі нашої роботи – поширена нині концепція «Думай глобально, дій локально». Суть цього підходу полягає в тому, щоб концентрувати зусилля на конкретних місцевих проблемах, розглядаючи їх при цьому в широкому всесвітньому контексті, із залученням найкращих світових практик.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Добре відомо, що люди вкрай важко змінюють звички та усталені традиції – навіть якщо вони є шкідливими, а влада та громадські активісти активно спонукають їх до змін, виходячи з довгострокових загальних інтересів суспільства. Не можна в один момент відучити всіх спалювати траву навесні, винищувати змії чи кажанів або збирати червонокнижні рослини – навіть якщо формально все це заборонено законами й карається. Це довгий і поступовий процес, у якому неабияку роль відіграє зміна цінностей: поки якась деструктивна діяльність вважається в суспільстві нормальною, їй дуже важко протидіяти. Навіть дітей, які, здавалося б, більш відкриті для сприйняття нової інформації, буває не так просто переконати в чомусь, якщо в сім'ї чи в громаді вони звикли бачити від дорослих інакшу позицію та поведінку.

Виходячи з усього цього, надзвичайно важливим є завдання встановити якісь загальні ціннісні орієнтири, з якими людина співставлятиме свої повсякденні рішення та локальні проблеми. А формуються ці орієнтири не тільки (і не стільки) завдяки здобуттю якихось нових знань, але й через яскраві емоційні враження. Саме тому зоопарки є вдалою локацією для просвітницької роботи, а історії про тварин можуть мотивувати людей до правильної поведінки.

Цікаво, що корисними на цьому шляху можуть стати історії та сюжети, які на перший погляд узагалі не мають стосунку до місцевих проблем, з якими ми намагаємося працювати. От наприклад, яке відношення до українських реалій має розповідь про Австралію? Це ж так далеко і на нас зовсім не схоже! Але для початку це й непогано: часто зручніше починати розповіді з чогось, що не викликає заперечень через попередній досвід. І ось ми розповідаємо про Великі австралійські паркани, що тягнуться на тисячі кілометрів, про війни людей із ему та кролями, про завезення в Австралію верблюдів і велетенських жаб, про масове винищення котів і таке інше. Ці образи легко закарбовуються в

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

пам'яті – саме через свою незвичність та гротескність. До певного моменту це все виглядає просто як добірка кумедних (і не дуже) історій про недолугих людей, які власними діями наробили собі бід. Висновки очевидні: 1) в природні екосистеми не варто бездумно пхати чужорідні елементи і 2) як добре, що ми, на відміну від австралійців, – розумні та не маємо таких проблем. Аж тут у другому висновку варто трохи засумніватися і згадати, наприклад, борщівник Сосновського або ондатру: одразу виявиться, що і нам варто замислюватися над тим, чим ми «збагачуємо» нашу природу.

Ще одна неочікувана ідея – розповідати українським школярам про панголінів: адже ці чудернацькі тварини в Україні не живуть, і вживу їх у нас майже ніхто не бачив. Так, вони дуже-дуже дивні (чого вартує лише її язик на пів-тіла), але й що з того? А те, що це є одні з найбільш контрабандованих тварин у світі, і головний сенс цієї контрабанди, як не дивно, – їх луска, яка нібито має цілющі властивості. Тут можна покепкувати над легковірними азіатами, що думають, ніби шкірні утворення панголінів, жовч ведмедя чи пеніс тигра можуть вилікувати... а потім згадати про борсучий жир і нашу власну «народну медицину». Ну і так далі: згадуємо пожежі в Австралії або в Сибіру – і замислюємося, а чи варто підпалювати суху траву на своїй ділянці; розповідаємо про винищення горобців у Китаї – та пригадуємо, як у нас боролися з хижими птахами; говоримо про країни, де вбивають левів чи слонів просто через страх, що вони можуть напасти – і думаємо, що робити, якщо знайдеш гадюку на городі.

Наша стратегія під час лекцій, бесід та інших просвітницьких заходів – привести людей до висновків, не вдаючися до зверхніх повчань, а просто розповідаючи про чийсь дії та наслідки і зводячи загальні принципи до наших місцевих реалій. А живі тварини допомагають у цьому, забезпечуючи наочність та емоційне залучення. Наприклад, ми (і не тільки ми) не хочемо, щоб люди

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

викидали в природу чи приносили до зоопарку червоновухих черепах. Тож ми беремо з собою живу черепаху, і демонструємо: як вона пахне, наскільки довго живе, як стає розміром з тарілку (а була ж малесенька), розповідаємо, що стається з черепахами, які більше не потрібні власникам. Одразу стає менше бажаючих купити собі черепашку для розваг.

Таким чином, наша практична робота з локальними проблемами охорони природи та збереження біорізноманіття демонструє: цінності сталого розвитку можна і треба вкорінювати, використовуючи світовий та, зокрема, європейський досвід.

ІНКЛЮЗИВНІСТЬ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ: МОДЕЛІ ЄС UNIVERSITY EDUCATION INCLUSION: EU MODELS

Коновалова М.В.,

доцент кафедри соціальної політики, к.н.з держ.упр
НПУ імені М.П.Драгоманова

У глобальному світі інформація та знання стали новим джерелом добробуту для країн. Змінюється вся система людських цінностей, роблячи основний акцент на знаннях як одному з ключових факторів соціальних можливостей особистості. Люди та суспільство беруть участь у процесах глобалізації, де знання є однією з ключових умов самореалізації та успіху та однією з ключових гарантій соціального добробуту кожного громадянина.

Сьогодні освітня галузь покликана пристосовувати усіх без винятку до інтенсивних змін реальності. З прийняттям різними урядами законів про підтримку безкоштовної та обов'язкової базової освіти, розширення законів про права людини та боротьбу з дискримінацією у багатьох країнах, діти з особливими потребами (ОП) отримують таку ж підтримку в доступі до освіти,

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

як і їхні звичайні однолітки. Зміни в освітньому секторі вимагають пропорційних змін у галузі спеціальної освіти всеохоплюючого включення та підтримки різноманітності людей з особливими потребами різного віку. Така підтримка повинна поширюватись на всі рівні освіти, включаючи професійну та університетську освіту, забезпечуючи потребу в перекваліфікації чи навчанні протягом життя людей з особливими потребами.

Це вимагає гнучкого навчального середовища та чіткого розуміння мінливих освітніх потреб учнів. Бажання підтримувати освітнє інклюзивне середовища задекларовано Україною в ряді нормативно-правових актів. Серед інших міжнародно-правових документів Україна взяла на себе зобов'язання виконання Цілей сталого розвитку, серед яких освіта займає чільне місце. Так, ціль 4 передбачає «Забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх» [1]. Але якщо в глобальному вимірі «Створювати й удосконалювати навчальні заклади, що враховують інтереси дітей, особливі потреби інвалідів і гендерні аспекти, та забезпечити безпечне, вільне від насильства і соціальних бар'єрів та ефективне середовище навчання для всіх», то національні завдання окреслюють «створити у школах сучасні умови навчання, включаючи інклюзивне, на основі інноваційних підходів». Таким чином обмежуючи рівний доступ до освіти всіх бажаючих різного віку. Вважаємо, що саме університет як транслятор соціальних сервісів в громаді має бути осередком інклюзивної освіти протягом життя.

Опубліковані МОН України досягнення в сфері інклюзивної освіти [2], а також інфографіка фінансування інклюзивної освіти [3] вказують на формування комплексної програми державного сприяння розвитку інклюзивної освіти в школі. Разом з тим університетський освітній простір в Україні все ще не створив умови для інклюзивного та різноманітного навчання. Зважаючи на

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

те, що місія сучасного університету не обмежується наданням ступеневої освіти і проведенням наукових досліджень, а передбачає розширену роль університету в громаді як надавача послуг, вважаємо доцільним звернути увагу на можливість створення інклюзивного навчального середовища в університеті та дослідити дане питання в європейській практиці.

Для огляду було обрано 15 європейських університетів-партнерів НПУ імені М.П.Драгоманова по програмам міжнародної академічної мобільності. Серед виокремлених університетів 5 з них (Університет імені Масарика (Брно, Чехія), Університет Палацького (Оломоуц, Чехія), Університет Вітауса Великого (Каунас, Литва), Університет Карабюка (Туреччина), Університет Сапієнца (Італія)) висвітлюють на офіційному сайті перелік послуг для людей з особливими потребами та політику університету в сфері інклюзивної освіти.

Узагальнюючи огляд офіційних сайтів університетів та безпосереднє знайомство з роботою інклюзивних центрів деяких університетів можна виокремити особливості формування інклюзивного освітнього середовища.

Створення інклюзивного освітнього середовища в університеті передбачає не тільки адаптацію приміщень та засобів навчання до потреб людей з ОП. Кропітка робота з організації комфортного середовища включає співпрацю (обговорення навчального процесу, супервізія) з деканами всіх факультетів (Університет імені Масарика), організацію мережі волонтерів (Університет Палацького) та тьютерів (Університет Сапієнца, Університет імені Масарика для супроводу та допомоги у навчанні людей з ОП. Цікаво, що частіше за все студенти з ОП самі стають тьюторами та волонтерами, вже з другого курсу навчання і допомагають іншим студентам в університеті. Також важливим напрямом роботи центрів є розробка спеціального навчального матеріалу (друк підручників для студентів з вадами зору, послуги перекладача жестової мови, адаптація профільного матеріалу для студентів з різними

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

порушеннями до їх потреб, навігаційна система і т.д.). Для комфортного навчання таких студентів важливим також є функціонування окремої комісії, яка визначає можливість скорочення навчального навантаження чи отримання більшого терміну на здачу екзаменів чи проходження курсу за потреби.

Серед факторів, які підсилюють інклюзивне освітнє середовище в університеті варто виокремити наступні:

- Політична воля. Центри інклюзивної освіти при університетах функціонують на основі нормативно-правової бази країни, де визнається необхідність створення умов для інклюзивного навчання на всіх рівнях.
- Інституційний розвиток. Для того щоб забезпечити інклюзивне середовище в університеті важливо створити окремий інституційний орган, який би надавав організаційну, інформаційну, методичну, фізичну та психологічну підтримку, а також координував роботу на факультетах. Так, в Римському університеті був створений Технічний науковий комітет з питань різноманітності та інклюзії (<https://www.uniroma1.it/en/pagina/services-students-disabilities>), який розглядає соціально-економічні питання, також пов'язані з доступністю нових технологій; питання, пов'язані з різними фізичними здібностями, психологічними переживаннями та індивідуальними освітніми потребами; критичні питання, пов'язані з гендерною нерівністю; усі форми дискримінації. В університеті Масарика функціонує центр інклюзивної освіти «Терезій» (<https://www.teiresias.muni.cz/>), який надає всесторонню підтримку як студентам, так і викладачам з особливими потребами та координує освітню інклюзивну діяльність на факультетах університету. В університеті Палацького функціонує центр підтримки студентів з особливими потребами (cps.upol.cz/en), який створив мережу волонтерів з числа старших студентів з особливими потребами, які здійснюють супровід молодших студентів з ОП.

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

- Ресурсне забезпечення. Фінансові питання кожен європейський університет вирішує по-різному. Серед основних джерел фінансування можна виокремити: бюджетне забезпечення (державний, муніципальний бюджети) центру як осередку надання освітніх послуг для людей з ОП протягом життя та як осередку науково-дослідної і методичної роботи з вдосконалення освітніх послуг для людей з ОП; бюджет університету як джерело фінансування центру, та власний бюджет центру, який наповнюється за рахунок самостійної грантової діяльності. Власні проекти фінансуються за рахунок соціального фонду ЄС, програм Еразмус, благодійним внескам. Трендами в фінансуванні таких центрів на сьогодні є зменшення ролі університету в фінансуванні та збільшується роль проектної діяльності, де центр отримує фінансове забезпечення за соціальнозначимі послуги відмінні від освітніх в університеті.

Отже, політичної волі на рівні держави та університету для формування інклюзивного освітнього середовища в ЗВО більше ніж достатньо, фінансове забезпечення такі центри можуть отримувати на основі грантової діяльності, запроваджувати волонтерські загони для супроводу людей з ОП. Таким чином університет може перетворитися на суспільнозначущий орган в громаді, сконцентрувати на своїх наукових, освітніх, дослідницьких потужностях всі сервіси, що так необхідні людям з різними потребами однієї громади в часи мінливого світу.

Список використаних джерел

1. Цілі сталого розвитку в Україні/ Режим доступу: <http://sdg.org.ua/ua/pro-globalni-tsili/quality-education/#%D0%B3%D0%BB%D0%BE%D0%B1%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96-%D0%B7%D0%B0%D0%B2%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F>

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

2. МОН презентує досягнення інклюзивної освіти у 2020 році/ Режим доступу:
<https://mon.gov.ua/ua/news/mon-presentuye-dosyagnennya-inklyuzivnoyi-osviti-u-2020-roci>
3. Інфографіка фінансування інклюзивної освіти в Україні/ Режим доступу:
<https://nus.org.ua/articles/yak-finansuyetsya-inklyuzyvna-osvita-infografika/>

УМОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ У ДЕРЖАВАХ ЄС

CONDITIONS FOR THE EFFECTIVENESS OF INCLUSIVE EDUCATION IN THE EU

Кучеров Г.Г.,
кандидат історичних наук, доцент,
викладач кафедри соціальної роботи і психології
Подільського спеціального навчально-реабілітаційного
соціально-економічного коледжу,
м.Кам'янець-Подільський, Україна

Однією з найбільш актуальних проблем сучасної системи освіти є розвиток інклюзивних підходів до навчання. В основу концепції інклюзивної освіти було покладено ідею про рівні права на освіту всіх дітей незалежно від їх фізичних, психічних, інтелектуальних, культурно-етнічних, мовних та інших особливостей, проголошена в таких основоположних документах, як Загальна Декларація прав людини (1948 р.); Декларація прав дитини (1959 р.); Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти (1960 р.); Декларація соціального прогресу і розвитку (1969 р.); Саламанська декларація про принципи, політику та практичну діяльність у галузі освіти осіб з особливими освітніми потребами (м. Саламанка 1994 р.) та ін.

На загальноєвропейському просторі до кінця ХХ ст. склалися політичні і правові умови, що забезпечують єдиний підхід до розвитку інклюзивного

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

навчання. Слідом за Саламанкською декларацією європейське співтовариство підтверджує прихильність ідеям інклюзивного навчання такими кроками: у 1996 р. було створено Європейське агентство з особливих потреб та інклюзивної освіти; у 1997 р. укладено Амстердамський договір, який забороняє будь-яку дискримінацію в освіті щодо осіб з обмеженими можливостями; у 2007 р. підписана Мадридська декларація щодо забезпечення участі громадянського суспільства у реалізації Конвенції про права інвалідів тощо. Крім цього, у кожній державі ЄС прийняті різного роду документи, які закріплюють основи функціонування інклюзивної освіти.

Європейські держави розбудовували нову систему освіти як співіснування, взаємодію і взаєморозвиток масової і спеціальної освіти. Фактично інклюзія в освіті реалізовувалася у цих державах не за рахунок виключно системи спеціальної освіти у вигляді її поглинання масовою освітою, а шляхом її збереження. Водночас у структурі масової освіти внаслідок її реорганізації відбувається формування ще однієї, вже основної, системи освіти для реалізації інклюзивного проекту. Зокрема, у Німеччині та інших державах не була закрита жодна спеціальна школа. Спеціальні освітні установи закривали лише у тому випадку, якщо у населення зникла в них потреба.

Перед європейським суспільством постала проблема формування моделі інклюзивної школи, яким чином зробити її ефективною. У психолого-педагогічній літературі виділяється точка зору британських науковців, які запропонували універсальну теоретичну модель забезпечення інклюзії в школі. Відповідно до неї, процес реалізації інклюзивної освіти повинен передбачати гнучкість по відношенню до індивідуальних характеристик дітей з обмеженими можливостями здоров'я. Дані діти ніколи не повинні бути ізольованими від їхніх однолітків, ні спонтанно занурені в загальноосвітні класи. Насамперед необхідно забезпечення цілого комплексу установок, що відповідають їх

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

індивідуальності; визначення місця розміщення дитини внаслідок ретельної діагностики, планування та моніторингу рівня індивідуального розвитку дитини; запровадження ефективної і гнучкої підтримки з боку дорослого члена педагогічного колективу у випадках, коли це необхідно; безперервний супровід дитини з обмеженими освітніми потребами (ООП) в освітньому процесі покликаний забезпечити підвищення рівня його досягнень у контексті вимог школи, вихідного потенціалу і досягнень інших дітей з ООП; злагоджене впровадження синхронної роботи двох педагогів загальної і спеціальної освіти; підтримка колективом освітнього закладу ідеї інклюзії, що є важливим показником їх ідеології тощо.

Ефективність інклюзивного навчання у європейських державах залежить від тих чи інших варіантів його реалізації. Визначальне місце у поширенні інклюзивних практик займає Італія. У державі переважна більшість дітей з ООП здобувають освіту в закладах загального типу. У регіонах працюють консультативні служби, до складу яких входять різнопрофільні фахівці, адміністратори шкіл, працівники управлінь освіти, представники громадських організацій, за необхідності долучаються спеціалісти служб охорони здоров'я. Співробітники цих служб здійснюють інклюзивне навчання, діагностують дітей і визначають їхні потреби, надають консультативну та навчально-методичну допомогу педагогам і шкільній адміністрації. У масових освітніх закладах працюють асистенти вчителів, які допомагають учням з ООП та разом з педагогом класу відповідають за їхню успішність. Асистенти вчителів спільно з педагогом складають індивідуальні навчальні плани для кожного учня з урахуванням його навчальних потреб, у тому числі з корекційно-реабілітаційної допомоги, яка в окремих випадках надається поза межами школи – в центрах медико-соціальної реабілітації [1]. Отже, однією з умов ефективності інклюзивної освіти у державах ЄС є наявність

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

мультидисциплінарної команди фахівців – педагога, педагога-вихователя, допоміжного педагога, спеціального педагога, фізіотерапевта, соціального працівника, медсестри, дефектолога, лікаря, а також батьків дітей та представників громадських організацій, що є свідченням реалізації єдиної освітньої політики освітнього закладу. Усі учасники освітнього процесу розподіляють відповідальність за процес інклюзивного навчання.

Важливою складовою інклюзивної освіти є запровадження системи раннього втручання (система різних заходів, спрямованих на розвиток дітей раннього віку з порушеннями розвитку або ризиком появи таких порушень, і заходів, орієнтованих на підтримку батьків, яка також включає в себе виявлення проблем у розвитку дітей та оцінку особливостей їх розвитку). Своєчасне неотримання допомоги у ранньому дитинстві може мати негативні наслідки: проблеми із здобуттям освіти, працевлаштуванням, ізоляція від суспільства тощо. Враховуючи це європейські держави намагаються реалізувати дієву політику у сфері дошкільної освіти. Зокрема, догляд за дітьми молодшого віку і освітні програми для дошкільнят розробляються з метою покращення соціального, фізичного та інтелектуального розвитку та готовності вступу до освітніх закладів. Ці програми унеможливають погіршенню умов, в яких живуть особи з ООП. Доповненням до цього є запровадження заходів з інформування та підвищення обізнаності сімей у поєднанні з громадськими службами (охорона здоров'я, догляд за матерями та дітьми), школами, місцевими сімейними або жіночими асоціаціями [2]. Загалом, система раннього втручання, своєчасна комплексна діагностика рівня розвитку дітей виявилася досить ефективною і дозволила вже з першого року життя дитини з ООП компенсувати первинні порушення в розвитку і готувати її до життя і навчання у суспільстві, запобігати появі вторинних порушень, створювати комфортне середовище життєдіяльності та навчання.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Особлива увагу у системі інклюзивної освіти приділяється підготовці педагогів. В якості прикладу можна навести Фінляндію, де існує система державних освітньо-консультативних центрів, які організують супровід і підтримку навчання дітей з ООП, їх батьків та педагогів. Співробітниками центру проводяться довгострокові курси, що організуються в самому центрі, короткострокові курси на базі звичайних шкіл. Освітян вчать роботі з дітьми з різними проблемами. Таких центрів у Фінляндії 7. Крім цього, у країні організуються підготовка кадрів для реалізації інклюзивного навчання. Так, в лапландському університеті розроблений спеціальний курс “Навчання викладачів” (60 кредитів). Дана програма розрахована на навчання будь-яких фахівців, які хочуть стати вчителями. Основними принципами підготовки вчителя є інтерпретаційний та дослідницький [3]. Загалом європейські освітяни, які мають досвід роботи в інклюзивній освіті, розробили ефективні способи включення дітей: залучення учнів у групові форми розв’язання завдань і колективні форми навчання; включення школярів в однакові види діяльності, але постановка різних завдань; сприйняття дітей з ООП як і здорових дітей; використання інших стратегій групової участі: польові і лабораторні дослідження, спільні проекти, ігри тощо. Інклюзивні школи багато в чому змінюють роль педагога, який втягується в різні інтеграції зі школярами.

Ці та інші умови ефективності інклюзивної освіти у державах ЄС не виступають відокремлено, а є взаємопов’язаними і взаємообумовленими в вибудовуванні системи безперервних відносин “сім’я – освітня установа – суспільство”, спрямованої на підвищення якості інклюзивного процесу стосовно кожної дитини, особливо дітей з ООП.

Досвід європейських держав у сфері інклюзивної освіти буде корисним для України.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Список використаних джерел

1. Колупаєва А.А. Досвід реалізації інклюзивної освіти в країнах Європи. Режим доступу: http://ussf.kiev.ua/ie_experience_implementing/
2. Саламанська декларація про принципи, політику та практичну діяльність у галузі освіти осіб з особливими освітніми потребами. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-94#Text
3. Флотская Н.Ю., Буланова С.Ю. Модели реализации инклюзивного обучения в национальных образовательных системах стран Баренц-региона. Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/modeli-realizatsii-inklyuzivnogo-obucheniya-v-natsionalnyh-obrazovatelnyh-sistemah-stran-barents-regiona>

ГОТОВНІСТЬ ОСВІТЯН ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІНКЛЮЗИВНО-ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Любарець В.В.,

доктор педагогічних наук, професор,
НПУ імені М.П. Драгоманова
v.v.lubarets@ukr.net

Васильєва Г.І.,

заступник директора,
Районний науково-методичний центр управління освіти
Дніпровської районної в м. Києві державної адміністрації,
vgi1501@gmail.com

Сучасні нововведення інклюзивних процесів в освіті вимагають детального аналізу ресурсів та стану суб'єктів психолого-педагогічного супроводу. Освітняни є центральною фігурою реалізації інклюзивних процесів, які створюють психолого-педагогічні умови для інтеграції особистості з особливими потребами в освітнє простір.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Підготовка компетентних освітян для інклюзивного навчання є однією із умов реалізації самої інклюзії. На даний момент вирішення цього питання потребує як організаційного, так і методичного забезпечення. Уже на перших етапах впровадження інклюзії, у освітян виникли перешкоди у адаптації та організації інклюзивної форми навчання: невпевненість перед невідомістю, професійна неготовність, небажання змінюватись, психологічна негативність до роботи з особами з особливими потребами (ООП). Для оцінки якості інклюзивного процесу в системі освіти необхідна розробка комплексу програм моніторингу показників динаміки оцінки розвитку процесу інклюзії, одним з таких показників є готовність освітян до професійної діяльності в рамках інклюзії.

Готовність освітян до професійної діяльності в умовах інклюзивного навчання розглядається через основні показники: психологічна, соціальна та професійна готовність.

Соціальна готовність до освітнього процесу в умовах інклюзивного навчання полягає у:

- умінні співвідносити з суспільно-соціальними моделями;
- володінні ідеологічними установками;
- готовності до створення соціальних зв'язків.

Психологічна готовність проявляється у:

- емоційному прийнятті ООП з різними типами розвитку;
- готовності включення ООП у діяльність освітнього процесу;
- задоволеності професійною діяльністю.

Структура професійної готовності:

- інформаційна готовність;
- професійна компетентність (трансверсальні, фахові, спеціальні);
- володіння педагогічними технологіями;

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

- знання психології та корекційної педагогіки;
- готовність педагогів моделювати та використовувати варіативність у освітньому процесі;
- знання індивідуальних особливостей ООП;
- готовність до професійної взаємодії з диференційованим підходом до учнів з ООП у навчанні.

Інклюзивно-освітнє середовище потребує творчого відбору форм, методів та засобів організації освітнього процесу з учнями ООП. Тому освітяни повинні володіти методичною компетентністю, яка дозволить йому реалізувати інклюзивну діяльність.

Нові освітні стандарти спонукають освітян бути готовими до здійснення корекційної роботи з учнями ООП, а саме:

- розуміти психолого-педагогічні закономірності та особливості вікового та особистісного розвитку учнів з ООП;
- розуміти особливості освітніх потреб учнів з ООП;
- уміти проєктувати освітній процес для уможливлення навчання учнів з ООП у загально-освітньому середовищі закладів;
- надавати індивідуально-орієнтовану психолого-педагогічну допомогу учням з ООП;
- забезпечувати умови для можливостей освоєння учнями з ООП основних освітніх програм;
- володіти способами педагогічної взаємодії між усіма суб'єктами корекційно-освітнього процесу
- надавати допомогу у професійному самовизначенні учнів з ООП в умовах інклюзивного освітнього середовища.

Важливість формування у освітян, які працюють з учнями з ООП, зумовлює основні шляхи розвитку методичної компетентності:

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

- робота в методичних об'єднаннях, творчих групах;
- проведення лекцій, семінарів, дискусій;
- дослідницька, експериментальна діяльність;
- інноваційна діяльність, освоєння нових педагогічних технологій;
- різні форми психолого-педагогічної підтримки;
- активне участь у педагогічних конкурсах, практичних заняттях, активних методів навчання, магістр – класів; самоосвіти, тощо.

Підсумовуючи розглянуте, неодмінним та важливим аспектом є формування методичної компетентності освітян інклюзивно-освітнього середовища, яке можливе за умов підвищення якості власної професійної компетентності.

Список використаних джерел

1. Любарець В., Васильєва Г., Верьовкіна Ж. Диференційований підхід в інклюзивній освіті. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. 2017. Вип. 13. С. 150–156.
2. Liubarets V., Vasylieva H. EDUCATIONAL WORKERS METHODOLOGICAL COMPETENCE FORMATION IN THE CONDITIONS OF INCLUSIVE LEARNING. Frankfurt. TK Meganom LLC. Paradigm of knowledge. 1(45). 2021. URL: <https://naukajournal.org/index.php/Paradigm/article/viewFile/2274/2277>

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ THE FORMATION OF SOFT SKILLS IN YOUNG SPECIALIST IN SOCIAL WORK

Макарчук В.,

студент Подільського спеціального навчально-реабілітаційного
соціально-економічного коледжу

Науковий керівник: *Дужева О.Г.*, викладач Подільського спеціального
навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу
Україна, м. Кам'янець-Подільський
Duzhevaolena@gmail.com

Система професійної підготовки фахівців з соціальної роботи зазнає змін та модернізації. Відбувається становлення нової освітньої парадигми та інноваційних методів навчання. Глобалізація та діджиталізація в освітньому процесі спричиняє зміни компетентнісних вимог до майбутніх соціальних працівників. З кожним днем зростають вимоги до сучасних фахівців соціальної сфери та підвищується рівень очікувань. Для того, щоб національна освіта могла інтегруватися в європейській освітній простір, необхідно опікуватися не тільки покращенням нашого матеріального стану, забезпеченням життя на достатньому рівні але й духовним розвитком людини, завданням формування ціннісного світу особистості, синтезом її емоцій і раціональних почуттів і мислення [1].

Педагогічна система повинна змінюватись та формувати не тільки стійкі професійні знання, а ще універсальні компетенції. Актуальним є формування професійної компетентності сучасного та конкурентоздатного соціального працівника через м'які (soft skills) та тверді (hard skills) професійні навички.

Компетентність має на увазі не тільки вміння виконувати роботу, але також здатність передавати і використовувати знання і досвід в різних професійних умовах.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Структура професійної компетентності, на думку О. Холостової розглядається як поєднання специфічних компетенцій різного типу (адаптивної, інтеграційної, контекстуальної, концептуальної, міжособистісної, технічної компетенція [2]. На думку Н. Шмельової в структуру професійної компетентності соціального працівника, входять три рівні: методичний, організаторський, соціальний. Методична компетентність передбачає володіння спеціальним професійним інструментарієм – методами і технологіями соціальної роботи. Організаторська компетентність включає здатність приймати рішення, цілеспрямованість, організаційні вміння, наполегливість, самоорганізацію соціального працівника. Соціальна компетентність – професійна позиція, соціальна зрілість особистості фахівця, а також його самоефективності, комунікативності і асертивності [3].

Професійна компетентність соціального працівника – це специфічна здатність індивіда, необхідна для ефективного виконання конкретних видів соціальної роботи на основі певних фахово важливих особистісних якостей, знань, умінь, навичок та ціннісних орієнтацій. Якщо всі знання, уміння, навички, що формуються у процесі професійної підготовки соціальних працівників, розділити на дві великі категорії, то ми отримаємо: *hard skills* – тверді навички та *soft skills* – м'які навички [4].

Більшість дослідників сходяться на думці, що *soft skills* (м'які навички) – це соціальні навички. Часто ці навички називають також універсальними або функціональними компетенціями, а факт володіння ними – функціональною грамотністю.

Soft skills навички необхідні в будь-якому виді діяльності, а в соціальній сфері, особливо. Дослідження ринку праці відображають зацікавленість працедавців до *soft skills*, вважаючи їх так само важливими, як і професійні знання та вміння.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Зважаючи на структуру професійної компетентності фахівця із соціальної роботи та систему формування soft skills у майбутніх соціальних працівників є важливою умовою їх фаховості. Зокрема, до важливих soft skills, які допоможуть соціальним працівникам досягти успіху у своїй кар'єрі відносимо: навички критичного мислення, організаційні навички, емоційний інтелект та емпатія, здатність встановлення меж, вміння приймати рішення, брати відповідальність на себе, комунікативні навички з людьми в організації і поза нею, вміння планувати, організовувати і виділяти пріоритети, мотивувати себе та інших.

Використання soft skills передбачає використання різних моделей поведінки в однакових ситуаціях, глибоко розуміти власні потреби та інтереси, вміння розставляти пріоритети, вміння ставити та досягати мети, робити кращий вибір за наявності альтернатив, бути гнучким та стресостійким.

Здобувач освіти так або інакше під час навчання спілкуючись з колегами, викладачами поступово розвиває власні soft skills. Ефективніше це відбувається при активній участі студента в різноманітних гуртках, громадських об'єднаннях, студентському самоврядуванні тощо. Також розвиток soft skills можливий за умови активного включення ЗВО, а саме: включення у структуру освітньо-професійних програм не тільки фахових освітніх компонент, але і дисциплін, пов'язаних із розвитком таких навичок; залучення фахівців практиків до системи фахової підготовки соціальних працівників з числа соціальних працівників практиків з різних організацій соціальної інфраструктури і бізнесу; формування у майбутніх соціальних працівників почуття власної відповідальності за свою діяльність; залучення майбутніх соціальних працівників до розробки та впровадження соціальних проектів та ініціатив.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Список використаних джерел

1. Астахова В. І. Становлення нової освітньої парадигми на рубежі століть / В. І. Астахова // Вчені записки Харківського гуманітарного інституту «Народна українська академія»: зб. наук. пр. 2004. Т. 10. С. 9-25
2. Холостова Е. И. Профессионализм в социальной работе. Москва : Дашков и К, 2008. 232 с.
3. Шмелева Н. Б. Профессионально-личностное развитие социального работника : дис. ... докт. педагог. наук : спец. 13.00.08 „теория и методика профессионального образования” / Н. Б. Шмелева. Ульяновск, 1997. 289 с.
4. Кобзева О. В., Матюхін В. О. Успішний фахівець 2020-х років : вимоги та технології підготовки / О.В.Кобзева, В.О.Матюхін // Наукове видання „Інтернет-Освіта-Наука – 2016” : Збірник праць десятої міжнародної науково-практичної конференції. Вінниця : ВНТУ, 2016. С. 164-166.

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ У ЗВО PROBLEMS AND PROSPECTS OF INCLUSIVE EDUCATION OF PEOPLE WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS IN (INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION) ІНЕ

Марчак Т.А.,

кандидат філологічних наук, викладач
кафедри соціальної роботи та психології
Подільського спеціального навчально-реабілітаційного
соціально-економічного коледжу,
м. Кам'янець-Подільський, Україна,
marchak.tet@gmail.com

Сьогодні навчання осіб з інвалідністю є однією з актуальних і дискусійних проблем сучасної освіти не лише в Україні. Перешкодами до

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

отримання особами з ООП якісної освіти є численні обмеження, які так чи інакше пов'язані з соціальною нерівністю осіб з інвалідністю. У зв'язку з цим підвищується роль інклюзивної освіти, що дозволяє істотно скоротити процеси маргіналізації осіб з обмеженими можливостями здоров'я та сприяє розширенню доступності освіти для них, адже для таких людей створюються більш сприятливі умови для їх соціальної адаптації.

З тенденцією розвитку інклюзивної освіти в Україні поєднується посилення неоднорідності складу учасників освітнього процесу за рівнем їх розумового, мовленнєвого і в цілому психічного розвитку. Це істотно ускладнює адаптацію як осіб умовно здорових, так і осіб з обмеженими можливостями здоров'я, виникають додаткові, нерідко нездоланні труднощі в реалізації індивідуального підходу викладачів до здобувачів освіти в процесі їх навчання, виховання, розвитку, що не дозволяють повною мірою реалізувати принцип диференційованого, по-справжньому індивідуального підходу до кожного здобувача освіти.

Для подолання цих труднощів заклади вищої освіти вже зараз повинні вирішувати такі завдання:

- забезпечити нормативно-правову базу процесу інклюзивної освіти осіб з обмеженими можливостями здоров'я в системі вищої освіти;
- забезпечити освітній процес професійно підготовленими педагогами, викладачами загальної та фахової освіти і фахівцями супроводу, здатними реалізувати інклюзивний підхід;
- створити безбар'єрне освітнє та соціальне середовище інклюзивної освіти, зорієнтоване на принципи прийняття і взаємодопомоги;
- створити комплексну модель діяльності фахівців різного профілю, які забезпечують процес супроводу осіб з інвалідністю в умовах інклюзивної освіти;

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

- розробити науково-програмно-методичне забезпечення інклюзивної освіти (навчальні плани, навчальні програми (їх варіанти), при необхідності – спеціальні підручники і робочі зошити, навчальні посібники для здобувачів освіти);
- активно використовувати можливості дистанційної освіти, як ефективного інструменту реалізації компетентнісного підходу в освіті;
- забезпечити міжвідомчу взаємодію та соціальне партнерство між організаціями, установами, відомствами, що забезпечують психолого-педагогічну і соціальну підтримку осіб з обмеженими можливостями здоров'я;
- забезпечити організацію взаємодії закладу освіти з сім'єю, яка виховує дитину з обмеженими можливостями здоров'я.

На сьогоднішній день, в цьому плані у ЗВО робляться спроби перетворень організаційно-методичного характеру. Так, наприклад, в деяких ЗВО спостерігається зростання кількості програм щодо доповнення навчального процесу різними засобами підтримки (психологічної, логопедичної, корекційно-педагогічної). Однак, такі програми, як правило, однобічні, недостатньо науково обґрунтовані. Найчастіше програми супроводу осіб з обмеженими можливостями здоров'я створюються фахівцями, які не мають спеціальної освіти.

У сучасних умовах все більш рельєфно виявляється недостатність, а часом і слабкість існуючих форм підтримки і допомоги людям з інвалідністю. Багато що тут робиться недостатньо професійно, вузька спеціалізація викладачів-педагогів стосовно такої діяльності, низька їх психологічна компетентність. Вони володіють методами психопрофілактики відхилень у розвитку на низькому рівні, не можуть керуватися у використанні методів

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

психологічної та педагогічної корекції. Викладачі ЗВО поки не вміють працювати з різними категоріями осіб з ООП, організовувати групову роботу і проводити заняття в діяльнісній парадигмі. Вони не володіють сучасними технологіями побудови освітнього процесу і розробки індивідуальних програм для осіб з обмеженими можливостями здоров'я.

В цілому, увага до підтримки людей з інвалідністю, осіб з обмеженими можливостями здоров'я та всебічна допомоги їм у процесі навчання в ЗВО потребує суттєвого посилення.

В даний час актуальною проблемою інклюзивної освіти, що стоїть перед організацією комплексної допомоги особам з ООП, є створення безбар'єрного освітнього середовища. Одним із загальних правил такого освітнього середовища є критерії доступності для людини з обмеженими можливостями здоров'я.

У ЗВО, що забезпечують супровід таких здобувачів освіти, загальноприйняті вимоги до обладнання та оснащення повинні враховувати проблеми і труднощі соціалізації даної категорії. Соціальне середовище в освітніх установах повинно враховувати рівень сучасної життєдіяльності суспільства і бути наближеним до її вимог. Особливо це стосується технічного оснащення всіх сфер життя людини: здійснення побутових потреб, формування соціальної компетентності, соціальної активності і життєстійкості людини.

Також мають місце серйозні проблеми у використанні нових інформаційних технологій в освітньому процесі, які обумовлені наступними факторами:

- відсутністю інформаційно-технологічної інфраструктури (в рамках навчального закладу), програмно-апаратного забезпечення, оптимізованого на основі використання технологій, призначених для осіб з обмеженими

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

можливостями здоров'я, що відповідає цілям і задачам навчання, індивідуальних потреб особистості;

- відсутністю умов, заснованих на принципах створення технологічної інфраструктури, орієнтованої на інклюзивну освіту: зручність використання, доступності, гнучкості, економічної доступності, рентабельності.

Наявність у осіб з обмеженими можливостями здоров'я проблем контактування з навколишнім середовищем, гіподинамії, порушення психоемоційної сфери і, часто, залежно від суспільства і рівня соціалізації вимагають умов для систематичного прояву себе при виконанні різних видів діяльності. У цьому особлива роль належить допоміжним технологіям, тобто пристроїв або послуг, які дозволяють людям з функціональними обмеженнями брати активну участь в повсякденному житті, здобувати освіту, працювати чи відпочивати. Для вирішення проблем, що виникли в даній галузі, в першу чергу, потрібне створення бази даних про існуючі в даний час допоміжні пристрої – як зарубіжних, так і вітчизняних – які використовуються в навчальному процесі для всіх категорій людей з інвалідністю.

В умовах швидких змін в науці та суспільному житті, стрімкого розвитку інформаційних технологій, в якості ефективного інструменту реалізації компетентнісного підходу в освіті, в тому числі осіб з обмеженими можливостями здоров'я, доцільно розглядати дистанційне навчання. В умовах дистанційного навчання студент здобуває навички ефективного пошуку інформації, її відбору і структурування, аналізу та оцінки.

Введення технологій дистанційного навчання в навчальний процес призводить до появи нових можливостей для реалізації проблемно-пошукової та проектної діяльності здобувачів освіти. Так, в умовах інтерактивної телекомунікаційної взаємодії викладачів із здобувачами освіти і здобувачів

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

освіти між собою природним чином формуються компетенції, необхідні для організації діяльності в сучасному суспільстві.

Організація взаємодії з сім'єю, яка виховує дитину з обмеженими можливостями здоров'я (враховуючи, що особа повнолітня), повинна бути забезпечена на абсолютно новому рівні, що передбачає:

- створення програмно-методичного забезпечення та координації рішень з соціально-психологічної та соціально-педагогічної допомоги сім'ям, які виховують дітей з обмеженими можливостями здоров'я;
- створення програмно-методичного забезпечення для виявлення і корекції проблем, що виникають між членами сім'ї, де виховується дитина з обмеженими можливостями здоров'я;
- створення умов для реалізації права батьків (або осіб, які їх замінюють) на інформаційне забезпечення за наявними в країні послуг в сфері комплексної діагностики, комплексної реабілітації та освіти;
- активне залучення сім'ї в роботу ЗВО, що забезпечує супровід дітей з обмеженими можливостями здоров'я;
- консультування батьків з проблем розвитку їхніх дітей;
- навчання батьків доступним їм методам і прийомам надання допомоги дітям в умовах сім'ї;
- організація зворотного зв'язку батьків з ЗВО і ін.

Вирішення цих проблем і ряду інших, що виникають в умовах інклюзивного навчання у ЗВО, призведе до зняття бар'єрів в освітній, професійній та побутових сферах, в самопізнанні, саморозвитку і самореалізації осіб з обмеженими можливостями здоров'я. Що в свою чергу буде сприяти більш успішному розвитку інклюзивної освіти.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Список використаних джерел

1. Слободенюк Л.І. Психологічний супровід у школі: мета, завдання, функції. Шкільному психологу. 2009. № 10. С. 2-5.
2. Колупаєва А.А. Досвід реалізації інклюзивної освіти в країнах Європи. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітні навчальні заклади: Монографія. Київ : Педагогічна думка, 2007. 458 с.

ВПЛИВ ФІЛОСОФСЬКОГО ЗНАННЯ НА ІНТЕГРАЦІЮ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ДІТЕЙ З КОМПЛЕКСНИМИ ПОРУШЕННЯМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ (ПОРУШЕННЯ СЛУХУ ТА ІНТЕЛЕКТУ)

THE INFLUENCE OF PHILOSOPHICAL KNOWLEDGE ON INTEGRATION INTO THE EDUCATIONAL PROCESS OF CHILDREN WITH COMPLEX DISORDERS OF PSYCHOPHYSICAL DEVELOPMENT (COMBINED VIOLATIONS OF HEARING IMPAIRMENTS AND INTELLECT DISABILITIES)

Михайленко О.С.,

аспірантка НПУ ім.М.П.Драгоманова,
кафедра сурдопедагогіки
та сурдопсихології ім. М.Д.Ярмаченка
20a.o.mykhailenko@std.npu.edu.ua

Науковий керівник: кандидат
психологічних наук, доцент *Горлачов О.С.*

В Україні законодавчо визнано право дітей з порушеннями психофізичного розвитку на навчання у загальноосвітніх закладах за місцем проживання, тому проблема їхньої соціальної та освітньої інтеграції наразі є однією з найважливіших науково-практичних проблем, що привертає до себе увагу вітчизняних науковців (Віт. Бондар, В. Засенко, А. Колупаєва,

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

С. Миронова, Т. Сак, В. Синьов, Л. Фомічова, М. Шеремет та ін.). Проблема інклюзивної освіти в Україні та за кордоном представлена в науковому доробку багатьох учених: філософів (В.Андрущенко, Л.Вітгенштайн, С.Гессен, Б.Гершунский, В.Кремень, В.Огнев'юк, Н.Софій, В.Левкулич, С.Боднар, Н.Бокало, Н.Бердяєв, Н.Тарусина, А.Лушніков), соціологів (Г.Бурова, О.Федорова, Л.Сокурянська, Д.Зайцев, І.Кантемірова, Н.Малафєєв, П.Романов, О.Дікова-Фаворська, О.Ярська-Смірнова), істориків (Т.Букшина, М.Захарчук, В.Бондар, С.Корнєв, А.Ільченко, Т.Єжова, В.Золотоверх), психологів (А.Адлер, С.Грабовська, Д.Єрмолаєв, Є.Клепцова, Є.Кулакова), педагогів (А.Колупаєва, А.Сбруєва, К.Косова, Ю.Остроушко, І.Андрусєва, С.Здрагат, Д.Депплер, О.Таранченко, З.Шевців, О.Богословська, А.Валицька), дефектологів (І.Константинова, М.Назарова, Ю.Пінчук, А.Анісімова, Р.Аслаєва, Т.Дегтяренко) та фахівців з корекційної педагогіки (А.Гонєєв, Л.Коров'якова, Н.Малофєєв, П.Таланчук, В.Кашенко, Є.Мастюкова, Є.Бондар, М.Шеремет, Л.Фомічова). На особливу увагу, на нашу думку, заслуговують наукові дослідження останніх років, а саме: А.Колупаєвої "Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку у загальноосвітні навчальні заклади" (2007) [4].

Історія розвитку педагогічних систем навчання дітей з обмеженими можливостями здоров'я безпосередньо пов'язана з соціально-економічним устроєм держави та філософськими знаннями, що панують у той історичний період. Спеціальна педагогіка пройшла складний шлях трансформації від "знищення неповносправних" до "повного включення" в життя суспільства та толерантності. Кожен етап становлення системи спеціальної освіти співвідноситься з конкретним періодом розвитку держави і суспільства, їх ставленням до осіб з відхиленнями у розвитку. Історія спеціальної освіти охоплює величезний відрізок часу, протягом якого розвивалося, змінювалося

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

ставлення держави і суспільства до людей з фізичними або психічними порушеннями.

Ми не можемо не відзначити значний вплив науково-теоретичної спадщини Л.Виготського й на розвиток інтеграційних процесів у світі. Так, на думку багатьох європейських учених (J. Jonson, W. Mills, W. Muller), концепція «нормалізації» співзвучна вченню Л. Виготського, що сприяло усвідомленню природи компенсаторних можливостей людини, її соціальної спрямованості і слугувало підґрунтям для визначення теорії соціальної співвіднесеності [8].

Л. С. Виготський вважав необхідним створення такої системи навчання, в якій дитина з обмеженими можливостями не вилучалася б із суспільства дітей з нормальним розвитком, тому Л. Виготський вважав, що завданнями виховання дитини з порушеним розвитком є її інтеграція у життя і здійснення компенсації її недоліку якимось іншим шляхом. Причому компенсацію вчений розумів не в біологічному, а в соціальному аспекті, бо вважав, що вихователю в роботі з дитиною, яка має дефекти розвитку, доводиться мати справу не стільки з біологічними фактами, скільки з їх соціальними наслідками. [2.]. У своїх роботах Лев Семенович не одноразово зазначав, що "дефект" – це поняття соціальне, що саме соціум навішує ці стереотипи на дитину тому, що гла від народження чи слабозора дитина не розуміють, що з ними щось не так, про це вони дізнаються виключно стикаючись з оточуючими людьми.

Говорячи про інтеграцію в освітній простір осіб з порушеннями психофізичного розвитку і можливість освоєння ними усного мовлення, як виду реабілітації, ми не можемо ігнорувати філософські погляди Людвіга Вітгенштайна. Ідеї філософії буденної мови Вітгенштайна спиралися на вивчення двох типів мови – звичайного (буденного) діалогу та практичного міркування (послідовного мислення, при якому не допускаються протиріччя в міркуваннях) [1].

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Л.Вітгенштайн вважає, що ми бачимо світ і інтерпретуємо факти крізь призму мови, що мова вчить нас бачити речі певним чином, який засвоюється і потім мимоволі вживається в різних ситуаціях. Вітгенштайн стверджував, що будь-яка інтерпретація закінчується тоді, коли людина приймає культурні практики своєї спільноти. Людина починає діяти за правилом, що імперативне її культури. Вітгенштайн також наголошував, що неможливо, щоб правила дотримувалася лише одна людина і лише один раз. Правил не можна дотримуватися індивідуально, немає приватної мови чи приватного правила.

Ключовим терміном концепції пізнього Вітгенштайна вважають слово «використання». Починаючи з досліджень цього філософа, мова розглядається в її взаємодії з реакціями на мовні висловлювання, з поведінкою людей, що говорять. Л. Вітгенштайн зазначає, що замість виявлення чогось спільного для всіх явищ, які ми називаємо одним й тим самим словом, слід розуміти що ці явища не мають між собою нічого спільного, що має фундаментальне значення не лише для лінгвістичної філософії, а й для спеціальної педагогіки, особливо для інтеграції дітей з порушеннями мовлення та слуху. Наприклад, подібна інтеграція є вкрай важливою для дітей з кохлеарними імплантами, що завдяки звуковому процесору отримали можливість чути на рівні з чуючими, тому їм необхідно розвиватися в мовленнєвому середовищі [1].

Філософія екзистенціалізму запропонувала новий погляд на людину з обмеженими можливостями, її індивідуальне і соціальне буття, висунувши центральну ідею – екзистенцію, тобто центральне ядро людського буття, завдяки якому кожна людина є єдиною в своєму роді, неповторною і вільною особистістю, яка «обирає» і «будує» себе сама, своє життя, відповідальна за свої дії стосовно себе і довкілля[6].

Людина, як наголошував Ж.П.Сартр, – це проєкт. Кожна дитина з особливими освітніми потребами не є виключенням. кожна така дитина є також

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

проектом вчителя дефектолога, і всієї команди супроводу, що працюватимуть з учнем і вестимуть її впродовж навчання в школі. Важливого значення набуває якісна діагностика розвитку дитини, збір анамнезу, що є важливим етапом для написання індивідуального навчального плану для школяра з ООП. Тут варто згадати наших паралімпійців і титанічну щоденну роботу їх тренерів, завдяки чому українська паралімпійська збірна завжди займає призові місця у змаганнях.

Отже, вплив ідей екзистенціалізму на проблему виховання і навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку в зарубіжних країнах сприяв зміщенню пріоритетів і цінностей освіти дітей, які мають порушення розвитку, з результату на особистість дитини.

Прагматизм у сучасній інтерпретації розглядається як сукупність дій, спрямованих на досягнення реальних результатів, на виховання активної діяльнійшої людини. Відтак, прагматична педагогіка сьогодні – це опора в освіті на інтереси та здібності учнів, орієнтація на їх цілі та цінності [5]. Аналіз досвіду використання прагматичних ідей Джона Дьюї виявив, що сучасні освітні заклади з інклюзивною формою навчання успішно застосовують педагогічну спадщину Д. Дьюї в процесі виховання і навчання дітей з психофізичними порушеннями, адаптуючи її до сучасних вимог педагогічної науки і шкільної практики.

Оригінальна концепція пояснення принципів і механізмів включення індивіда в соціум, і зокрема в загальноосвітній простір, запропонована феноменологією, на його думку Е. Гуссерля, можливість гармонійної взаємодії, включення індивідів у соціум пояснюється через поняття інтерсуб'єктивності як спільності досвіду суб'єктів, котрі взаємодіють, та загальної значущості результатів подібного досвіду, тобто такого, що забезпечує можливість взаєморозуміння між людьми [3, с. 94].

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Отже, часто діти з комплексними порушеннями психофізичного розвитку, можуть бути не охоплені навчанням через бр'єри, зумовлені складністю їх діагнозів. Цю проблему необхідно вирішити якомога скоріше, для того, щоб абсолютно всі діти світу отримали можливість навчатися, розвиватися та отримувати доступ до адекватної якісної корекції та реабілітації. Це потребує додаткових зусиль в розробці нормативно-правової бази, контроль щодо її втілення та дотримання на місцях, підготовки відповідних спеціалістів та дотримання партнерських відносин у спілкуванні спеціалістів та батьків щодо спільного навчання та реабілітації дітей з особливими освітніми потребами.

Важливого значення розробки для адекватного освітнього маршруту дитини з ООП, що матиме дійсно ефективний позитивний результат корекційного впливу мають стати: якісна діагностика та спільна узгоджена дія всіх учасників команди психолого-педагогічного супроводу та батьків дитини, що діятимуть виходячи з інтересів дитини, виключно за таких умов ми зможемо не лише інтегрувати дітей з порушеннями психофізичного розвитку в освітній процес, а й надати їм можливість стати корисними членами здорового цивілізованого суспільства.

Список використаних джерел

1. Вітгенштайн Л. Філософські дослідження // Вітгенштайн Л. Tractatus logico-philosophicus; Філософські дослідження. – К.: Основи, 1995. – С .87-309.
2. Выготский Л.С. Собр. соч. в 6-ти томах / Лев Семёнович Выготский. – Т. 5. – Основы дефектологии. – М.: Изд-во Акад. пед. наук, 1983. – 369 с.
3. Гуссерль Э. Идеи к чистой феноменологии и феноменологической философии. Книга первая / Пер. с нем. А.В. Михайлова. – М.: Академический Проспект, 2009. – 329 с.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

4. Колупаєва А.А. Основи інклюзивної освіти. Навчально-методичний посібник:/ за заг. ред.. Колупаєвої А.А. – К: «А. С. К.», 2012. – 308 с.
5. Мартинчук О. В. Розвиток освітньої інтеграції дітей з психофізичними порушеннями / О. В. Мартинчук // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. – 2013. – Вип. 23. – С. 150-155. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_019_2013_23_46
6. Мартинчук О.В.1 Вплив філософського знання на розробку проблеми освітньої інтеграції дітей з особливими потребами/ Science and Education a New Dimension: Pedagogy and Psychology. Vol. 3, 2013, ст 101 – 107. Режим доступу:
https://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/martynchuk_e_the_influence_of_philosophic_knowledge_on_the_development_of_the_problem_of_educational_inte-gration_of_the_children_with_special_needs.pdf
7. Соціалізація дитини з обмеженими розумовими можливостями в сучасному освітньому вимірі/ Навчально-методичний посібник/ І.В. Гладченко, М.О. Супрун, А.В.Висоцька, – К.: Інститут спеціальної педагогіки, 2014. – 214с
8. Jonson J., Mills C., Muller W. Social Class and Educational Attainment in Historical Perspective: A Swedish-English Comparison // British Journal of Sociology. – 1993. – Vol. 44. – № 2. – P. 213-247. – (part I), № 3. – P. 403-428. – (part II).

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

КЛІНІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІТЕЙ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ ЗУМОВЛЕНИМИ ПСИХООРГАНІЧНИМ СИНДРОМОМ CLINICAL CHARACTERISTICS OF CHILDREN WITH INTELLECTUAL DISABILITIES, CAUSED BY PSYCHOORGANIC SYNDROMS

Михальський А.В.,

кандидат медичних наук, доцент, викладач кафедри
соціальної роботи та психології Подільського
спеціального навчально-реабілітаційного
соціально-економічного коледжу
м. Кам'янець-Подільський, Україна

Інтелектуальні порушення є поширеними у всьому світі (за різними даними це 1-3% населення). Біля 75% із них мають легкі форми інтелектуальних порушень.

Причин виникнення інтелектуальних порушень є надзвичайно багато, в багатьох випадках взагалі не вдається їх встановити. Із відомих причин можна назвати наступні:

- хромосомні аномалії (хвороба Дауна, синдром Клайнфельтера та ін.);
- спадкові форми порушення обміну речовин (фенілкетонурія, галактоземія, мукополісахаридоз та ін.);
- вірусні та бактерійні інфекції в період внутрішньоутробного розвитку плода;
- ендокринні порушення (кретинізм);
- імунологічна несумісність крові матері і плода;
- пологова травма та асфіксія при народженні;
- ранні постнатальні ураження головного мозку (мозкові інфекції і черепно-мозкові травми).

Більшість із зазначених причин і зумовлюють виникнення психоорганічного синдрому.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Психоорганічний синдром (органічний психосиндром) – хворобливий стан, який розвивається внаслідок різних захворювань, які ушкоджують головний мозок і представлений трьома основними ознаками:

- ослабленням пам'яті,
- зниженням інтелекту
- емоційною нестабільністю (лабільністю).

Причини психоорганічного синдрому

Серед причин психоорганічного синдрому слід виділити наступні:

- цереброваскулярні захворювання (в основному це стосується людей старших вікових груп);
- хвороби ЦНС;
- травми голови;
- порушення метаболічних процесів, особливо хронічні;
- зниження вмісту кисню в крові (гіпоксемія);
- отруєння, в тому числі хронічні (наприклад, хронічна алкогольна інтоксикація);
- інфекційні захворювання;
- запальні та пухлинні процеси в головному мозку.

Найбільш суттєві ознаки органічного психосиндрому (і у дорослих, і у дітей) – зниження пам'яті та інтелектуальної діяльності, інертність психічних процесів, особливо інтелектуальних, труднощі перемикання активної уваги і її вузькість, а також різноманітні афективні порушення: лабільність, дратівливість, збудливість в одних випадках, ейфоричний фон настрою, що чергується з дисфоріям, – в інших, апатія і байдужість до всього – у третіх. Крім того, зустрічаються розлади вольової діяльності (слабкість спонукань, млявість або, навпаки, розгальмування поведінки, балакучість), посилення і

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

перекручення примітивних потягів, підвищена психічна виснаженість.

Психоорганічний синдром у дітей

Психоорганічний синдром у дітей зустрічається значно рідше ніж у дорослих. У дитячому віці відбувається інтенсивний розвиток мозкових функцій, більшість процесів ще не розвинені, тому симптоми розладу можуть істотно відрізнятись від таких у дорослих.

Враховуючи морфологічну незрілість головного мозку, значні компенсаторні можливості його систем і структур, ступеня тяжкості ушкодження клінічна картина наслідків мозкових ушкоджень буде визначатись тісним переплетенням неврологічних і психічних симптомів. Чим менше вік дитини, тим більше порушень розвитку неврологічних функцій. З віком відбувається перерозподіл акцентів симптоматики в сторону психічних розладів.

Залежно від віку дитини, прояви синдрому можуть істотно відрізнятись. У дітей раннього віку інтелект ще слабо розвинений, тому на перший план може виходити затримка мовленнєвого розвитку. Словниковий запас таких дітей бідний, вони погано запам'ятовують нові слова, та й зацікавленість в отриманні нової інформації (наприклад, шляхом слухання казок, віршів) у них не сильно виражена. Звертає на себе увагу підвищена емоційна збудливість, метушливість таких дітей, сон у них поверхневий, настрій нестійкий.

Для раннього дитинства характерними проявами даного синдрому є надмірна збудливість нервової системи, часті перепади настрою, тривожність, надмірна чутливість до звукових і світлових подразників, розлади сну, поганий апетит, алергічні реакції на продукти, що вважаються гіпоалергенними.

Прояви психоорганічного синдрому у дітей молодшого та середнього дошкільного віку часто атипові. Їх називають невропатоподібними розладами або невропатоподібним варіантом психоорганічного синдрому. Це розлади

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

інтелектуальних функцій, нечіткість сприйняття, затримка мовленнєвого розвитку, низький рівень виконання вербальних завдань в порівнянні з невербальними, труднощі при запам'ятовуванні віршів і пісень. З цими симптомами нерідко поєднуються підвищена збудливість, нестійкість вегетативних реакцій (блювання, диспепсичні розлади, пітливість, алергічні реакції, коливання температури тіла і т. п.), порушення сну, зниження апетиту, підвищена чутливість до будь-яких зовнішніх впливів, емоційна збудливість, вразливість. У більшості випадків спостерігаються рухове розгальмування, метушливість. Мають місце також неврологічні симптоми: порушення черепно-мозкової іннервації, односторонні пірамідні знаки і порушення координації, асиметрія м'язової сили і т. д.

У віці після 5 років на перший план виходять емоційно-вольові та рухові розлади. Часто такі діти настирливі, у них немає почуття дистанції, а поведінка відрізняється імпульсивністю. Може також спостерігатися дратівливість, емоційна нестійкість, часта зміна настрою.

Звертають на себе увагу наступні ознаки:

- афективні стани без видимої причини;
- різка реакція на будь-які навколишні подразники;
- нав'язливі ідеї;
- ослаблена концентрація уваги;
- неадекватний моторний розвиток.

Таким дітям властиве виражене рухове розгальмування. Дії, що вимагають швидкого перемикання уваги, добре розвиненої дрібної моторики (малювання, застібання гудзиків), даються їм з великими труднощами. Чітко визначається погана концентрація уваги, через що діти погано засвоюють нову інформацію.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

У препубертатному віці та у підлітків клінічна картина психоорганічного синдрому стає різноманітнішою. Спостерігається виражене погіршення пізнавальних функцій, особливо страждає інтелект. Зміни особистості проявляються імпульсивністю, низькою самокритичністю.

У цьому віці розрізняють декілька варіантів психоорганічного синдрому.

1. Синдром з порушенням розвитку шкільних навичок, а саме навичок читання, письма, рахунку. В основі його походження – мовленнєві розлади, порушення фонематичного слуху, синтезу просторових уявлень, праксису, складних форм конструктивної діяльності та мислення, як правило, поєднуються з церебрастенією.

2. Синдром з дефектом емоційно-вольових якостей особистості. При ньому основні прояви синдрому знаходяться в комбінації з емоційно-вольовими розладами, порушеннями темпераменту і потягів. Походження цього варіанту синдрому пов'язано з пошкодженням та розпадом особистості яка формується у цьому віці. При цьому симптоматика складається з емоційно-вольової нестійкості (відсутність вольових затримок, підвищена сугестивність до прагнення і отримання безпосереднього задоволення), афективної збудливості з агресивністю, розгальмуванням примітивних потягів (сексуальність, ненаситність, підвищення потягу до нових вражень – «сенсорна спрага» і ін.).

3. Атонічна форма психоорганічного синдрому (Мнухін С. С., 1961) характеризується безпечністю, добродушністю, аспонтанністю (слабкістю спонукань, пасивністю), монотонністю, бездіяльністю, млявістю емоційних проявів, дивними, а іноді і безглуздими вчинками, недостатнім або навіть формальним контактом з оточуючими, відносною «відчуженістю», розв'язною поведінкою, відсутністю емоційних реакцій на нову обстановку. Має місце слабкість або недостатність інстинктивних проявів, слабкість захисних,

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

оборонних, харчових інстинктів, примітивність інтересів, відсутність організованості, практична, життєва безпорадність. Все це супроводжується недорозвиненням моторики, незручністю, незграбністю рухів, низьким рівнем інтелектуальних проявів і своєрідними особливостями мислення – марним роздумами, фантазіями, «зарозумності», повчаннями, іноді з несподіваними сентенціями, витіюватістю висловлювань і т. д.

Походження цього варіанту пов'язують з переважним ураженням поверхні кори лобової частки домінантної півкулі великого мозку.

4. Ейфорична форма психоорганічного синдрому. Назву цей варіант синдрому отримав за ейфоричним, піднятим фоном настрою, імпульсивністю, багатомовністю, розгальмуванням примітивних потягів, серйозної недостатності критики до себе і своїх вчинків. При цій формі переважно страждає базальна (орбітальна) кора півкуль великого мозку. Порушення вибірковості, цілеспрямованості психічних процесів, а також нездатність до виконання багатоланкових дій при психоорганічному синдромі пов'язані з ураженням кори медіальної поверхні лобових часток.

Прогноз

Прогноз захворювання залежить від його основної причини. У переважній більшості випадків пацієнт втрачає контакт з суспільством, здатність до самообслуговування і повністю залежить від своїх близьких.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСОБЛИВОСТІ МОДЕЛЕЙ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ

FEATURES OF INCLUSIVE EDUCATION MODELS IN THE EUROPEAN COUNTRIES

Палилюк О.М.,

кандидат історичних наук, викладач соціальних дисциплін кафедра
соціальної роботи та психології
Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-
економічний коледж,
Palelulko1980@ukr.net

Сьогодні провідною стратегією освітньої політики багатьох країн можна вважати науково обґрунтоване та доведене практикою твердження, що «економічно доцільним є здійснення інвестицій у людський капітал скрізь, де це можливо, замість прямого інвестування в соціальне обслуговування». Відповідно до цієї стратегії, залученість осіб з інвалідністю в суспільство розглядається як стратегічний напрям соціального інвестування для майбутнього.

Мета освітньої інклюзії полягає у тому, щоб ліквідувати соціальну ізоляцію, яка є наслідком негативного ставлення до різноманіття.

Інклюзивна освіта – це основа, завдяки якій люди з особливостями зможуть уникнути бідності, повноцінно брати участь у житті своїх локальних спільнот та політичному і громадському житті.

Інклюзивна освіта – найважливіший канал для впровадження практик і цінностей соціальної інклюзії, оскільки в систему освіти людина потрапляє майже відразу ж після народження і знаходиться там до закінчення вишу.

Відправною точкою для освітньої інклюзії є переконання, що освіта є одним з основоположних прав людини й основою для більш справедливого суспільства [3, с. 23].

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Західноєвропейські системи загальної середньої освіти, незважаючи на різноманітність типів і рівнів навчальних закладів, які опікуються освітою, в тому числі й школярів з особливими освітніми потребами, є ключовими елементами сучасної європейської моделі соціального устрою, яка виявляється привабливою для країн, що позбулися тоталітарних режимів, наразі й для України, з огляду на завдання та перспективи розв'язання назрілих педагогічних і соціальних проблем. Освіта відіграє ключову роль у забезпеченні сталого характеру економічного зростання і створення умов, за яких жоден член суспільства не буде забутий та покинутий.

Дослідження досвіду навчання дітей та молоді з особливостями психофізичного розвитку в країнах Європи свідчить, що у переважній більшості інклюзивне навчання є основною формою здобуття освіти людьми з обмеженими можливостями. Однак варто зазначити, що діти з особливими освітніми потребами мають змогу здобувати освіту й у спеціальних навчальних закладах, й у закладах масового типу. Сучасний світовий освітній процес відрізняється, з одного боку, варіативністю систем освіти, їх структурою, визначенням шляхів вирішення конкретних завдань. З іншого боку, у ньому простежується низка загальних тенденцій, однією з яких є реалізація інклюзивної освіти. Оскільки головною метою інклюзивного навчання є усунення будь-якої дискримінації в освітньому процесі, забезпечення доступності освіти для всіх, то досягнення цієї мети може бути організовано по-різному, що й спостерігається в освітніх системах різних країн [5, с. 97]. Більшість зарубіжних фахівців вважають, що успіх інклюзії багато в чому залежить від грамотного використання цілого комплексу педагогічних і психологічних ресурсів. У їх число входять професійна компетентність інклюзивних педагогів; реорганізація системи підготовки та професійного супроводу педагогічних кадрів; ставлення до феномену інвалідності у педагогів

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

і дітей із нормативним розвитком і його вплив на продуктивність інклюзивного навчання; зміна структури навчальних планів і простору в класі з метою задоволення потреб усіх категорій дітей. Необхідно зазначити, що європейці, а також деякі азіатські держави (наприклад, Японія) моделювали майбутнє системи освіти як взаємодію і взаєморозвиток масової та спеціальної освіти. Тому інклюзивний проект в освіті реалізувався у цих країнах не за рахунок системи спеціальної освіти у вигляді її поглинання масовим утворенням, а шляхом її збереження й одночасного вибудовування у структурі масової освіти через реорганізацію ще однієї, паралельній основній, системи спеціальної освіти для реалізації інклюзивного проекту [4, с.134]. Еволюційний і ненасильницький характер упровадження інклюзивних практик в освіту, достатнє фінансування всіх його складників, чітке дотримання концептуальних положень інклюзії та нормативно-правових принципів дали змогу за піввіковий період сформувати у більшості населення країн з інклюзивною освітою переважно позитивне ставлення до інклюзивних процесів, а у батьків дітей з обмеженими можливостями – здатність до усвідомленого вибору місця навчання для своїх дітей.

Разом із тим розширення програм професійної підготовки та розвитку навичок не завжди так само призводить до зменшення соціальної нерівності. Для подолання тенденції збільшення розриву в доходах усередині країн їх урядам необхідно поряд із ужиттям заходів щодо забезпечення справедливого доступу до освіти зосередитися на проведенні соціальної політики, заснованої на принципах перерозподілу багатств. Скорочення диспропорцій у сфері освіти може сприяти розширенню можливостей отримання гідної роботи соціально незахищеними групами населення. Слід наголосити, що освіта тісно пов'язана з рівнем доходу. Так, у 139 країнах світу норма рентабельності кожного додаткового року навчання становить 9,7%, а найбільш високі норми

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

рентабельності спостерігаються в бідних країнах, де існує дефіцит кваліфікованих кадрів. При цьому для того щоб забезпечити зацікавленість учнів в отриманні більш високого рівня освіти, необхідно, щоб інвестиції в освіту підкріплювалися відповідною економічною політикою, що сприяє підвищенню попиту на кваліфіковану робочу силу [1, с. 8].

Аналіз досвіду різних країн підтверджує уявлення про те, що глобалізація, збільшуючи різноманіття культур, мов, соціально-економічного становища учнів, робить проблему переходу до інклюзивної освіти більш багатовимірною. Успіх чи неуспіх просування до інклюзії визначається позицією керівництва і персоналу освітніх установ, а ця позиція часто характеризується амбівалентністю прояву – підтримкою ідеї інклюзивної освіти на словах, але не на практиці [3, с.14].

У кожній країні інклюзивна освіта розвивається унікально, залежно від традицій освітньої системи, звичаїв і культури, менталітету переважаючих народів і нормативно-правових постанов, що відносяться до системи освіти. У ході аналізу інклюзивної освіти в зарубіжних країнах виділимо основні педагогічні умови побудови системи інклюзивної освіти.

Аналіз освітніх систем різних країн в аспекті реалізації інклюзивних практик показує, що обов'язковою базою для здійснення інклюзивної освіти є система законодавчих актів, яка передбачає як декларацію необхідних прав і свобод, так і механізми їх забезпечення. При цьому національні освітні системи повинні мати чітку концепцію і стратегію реалізації інклюзивної освіти, що включає систему підготовки кадрів. На муніципальному рівні має бути забезпечений ефективний науково-методичний супровід інклюзивних практик.

Таким чином, характерною особливістю сьогодення є реконструювання системи спеціальної освіти на демократичних, гуманістичних засадах, створення в країні альтернативних моделей психолого-педагогічної підтримки,

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

механізмів для вільного вибору форм навчання дітей з особливими освітніми потребами, рівня і діапазону їхніх освітніх потреб. Державам слід ураховувати досягнення та недоліки інклюзивної політики країн, які розвивають дану сферу не один рік, а не здійснювати примусове насадження скопійованої моделі в невідповідні до цього навчальні заклади. Досягнення країн, які розвивають інклюзію природним шляхом, є вагомим для розуміння того, як і коли має держава втручатися в існуючу систему освіти так, щоб її не зруйнувати, а вивести на новий рівень.

Список використаних джерел

1. Кайдалова Г.П. Теоретико-методологічні основи становлення толерантних та інклюзивних зв'язків. Педагогічні науки. 2016. № 73. Том. 2. С. 12–16.
2. Чайковський М.Є. Соціально-педагогічна робота з молоддю з особливими потребами в інклюзивному освітньому просторі : монографія. Київ : Університет «Україна», 2015. 435 с.
3. Федулова Л.І. Інклюзивні інновації в системі соціально-економічного розвитку. Економіка: реалії часу. 2016. № 3(25). С. 56–65.
4. Слосанська Г.І. Інтеграція осіб з обмеженими можливостями в систему вищої освіти. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2013. Вип. 26. С. 198–201.
5. Перегудова Т.В. Соціальна інклюзія як елемент соціальної політики: європейські уроки для України. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2016. Вип. 19. С. 98–102.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

**ДОСВІД СПЕЦІАЛЬНОГО ТА СПІЛЬНОГО НАВЧАННЯ Й
ВИКЛАДАННЯ У ХХ СТ. НА ПРИКЛАДІ ВАСИЛЯ ЄРОШЕНКА ТА
СУЧАСНІ ЗАСАДИ ДОСТУПНОСТІ (ІНКЛЮЗИВНОСТІ) ОСВІТИ
EXPERIENCE SPECIAL AND COLLABORATIVE LEARNING AND
TEACHING IN THE TWENTIETH CENTURY BY THE EXAMPLE OF
VASSILY EROSHENKO AND MODERN ACCESSIBILITY PRINCIPLES
(INCLUSIVE) EDUCATION**

Патлань Ю.В.,

провідний науковий співробітник відділу архівів
фондової збірки НЦНК «Музей Івана Гончара» (Київ),
історик тифлопедагогіки, керівник Міжнародної науково-дослідної групи
«Василь Єрошенко та його доба»,
patlan_yu@ukr.net

Метою набуття загальної, спеціальної, фахової освіти переважно є створення низки комунікативних та фахових компетенцій, які б давали людині можливість жити самостійно і утримувати себе власною працею. Для осіб з інвалідністю чи особливими освітніми потребами різних нозологій мету формування ремісничих або фахових компетенцій часто замінюють іншими системами цілей, які стосуються навичок самообслуговування, комунікації, розвитку та дозвілля особистості.

Василь Єрошенко (1890-1952) був одним з перших незрячих, який завдяки підтримці оточення і поєднанню різних форм навчання та стажування у країнах Європи та Азії став однією з тих особистостей, хто з початку ХХ ст. формував прошарок незрячої інтелігенції (початково відсутній) на теренах Російської імперії.

Навчання Василя Єрошенка тривало понад 16 років, але, на відміну від О.М. Щербини та інших 8-10 незрячих Російської імперії, йому так і не вдалося набути вищої спеціальної освіти і документа про неї загальновизнаного зразка. Його спеціальна освіта: Московський навчальний заклад для сліпих дітей

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Московського товариства піклування, навчання та виховання сліпих дітей (вісім років; фах: скрипаль, друга скрипка, навички кошикарства та щіткарства), Норвудський коледж для сліпих (Британія, два місяці; навички: англійська мова, англійський Брайль, плавання, гімнастика, орієнтування з тростиною), Токійська школа сліпих (два роки; фах: масажист, знання японського масажу (амма) та рефлексотерапії). Індивідуальне навчання, вивчення мов: есперанто, англійська, японська, німецька, французька, туркменська від зрячих та незрячих педагогів та оточення.

Постійні спроби отримати вищу освіту вільнослухачем у Японії та країнах Європи – нетривалі і невдалі, переважно з політичних причин; неможливість отримати вищу освіту для незрячого у Росії до середини 1920-х рр. Самоосвіта – подорожі 1912, 1914, 1916-1924 рр. до Великої Британії, Німеччини, Японії, Таїланду, Британської Індії, Фінляндії, Франції, Австрії, вивчення устрою та способів роботи найбільших навчальних закладів для сліпих країн Західної Європи та Азії.

Робота Василя Єрошенка за фахом: музикант Московського оркестру сліпих – близько 6-7 років, масажист – півроку у Таїланді, декілька місяців у Китаї. Педагогічна праця: а) у спеціальних школах: викладання у школі для незрячих хлопчиків-бірманців у Моулмейні, Британська Індія, два роки з перервами; Понетаївська профтехшкола сліпих – два роки; викладання есперанто для незрячих – весь період перебування в СРСР, коли це було можливо; створення з нуля, організація роботи і викладання у Першому республіканському дитбудинку для сліпих дітей Туркменської РСР – 10 років, викладання у Загорському будинку-інтернаті для воєнноосліплених – рік; викладання англійської мови у Московському інституті сліпих дітей – два навчальних роки, викладання на курсах лікнепу вечірньої школи Ташкентської первісної організації Узбецького товариства сліпих; б) викладання у ВНЗ для

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

зрячих студентів: викладач есперанто в Інституті мов народів світу, Шанхай, декілька місяців; професор та лектор Пекінського університету, два навчальні роки; викладач есперанто в коледжі при Пекінському університеті, лектор та перекладач японської мови Комуністичного університету трудящих Сходу – два навчальні роки, звільнений на біржу праці.

Інші види праці та заробітку Василя Єрошенка – літератор у Японії, автор трьох збірок алегоричних текстів, три роки; коректор брайлівських текстів у типографії рельєфного шрифту у Москві, два роки.

Проблеми, з якими зіткнувся Василь Єрошенко: відсутність в СРСР до середини 1950-х років пенсії (постійного утримання) для незрячих з дитинства; відсутність свідоцтв або дипломів про спеціальну чи вищу освіту та про право викладати, прийнятого в СРСР зразка; неможливо підтвердити необхідний трудовий стаж в умовах, коли перебування і робота за кордоном не зараховуються.

Василь Єрошенко був звільнений після реорганізації Московського інституту сліпих у повну середню школу 1948 року; через відсутність документів прийнятого в СРСР зразка не отримав місце вчителя англійської мови у спеціальній школі для сліпих дітей у далекій області Якутії, хоча школа дуже потребувала фахівця.

Висновки:

1. Засади спільної освіти осіб з різними порушеннями та без них було закладено у Західній Європі в першій третині – середині XIX ст.

2. Інклюзивна освіта в її сучасному розумінні – це не лише навчання та виховання дітей з ООП або дорослих осіб з інвалідністю, вона насамперед має бути системою виховання фахівців з інвалідністю і передбачати можливість працевлаштування і утримання себе з допомогою набутих спеціальних навичок, ремесел або фахових знань.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

3. Фаховість – основна характеристика спеціаліста та результату його навчання, а інвалідність не визначає собою особистості та/або її можливостей.

4. Для успішного навчання осіб з інвалідністю достатньо підтримки і прийняття з боку 1-2 педагогів та чиновників – керівників профільних міністерств та навчальних закладів. Це фахівці і люди, які звертають особливу увагу на розвиток особистості учня та його віру у власні сили з перспективою самостійної праці, якщо це можливо за нозологією.

5. Архітектурна доступність / недоступність освіти є досить важливим чинником для навчання окремих людей з інвалідністю, але на сучасному етапі визначальним є воля керівництва закладів освіти усіх типів, відсутність страху, зверхності і поблажливості, а отже, підтримка педагогічного колективу за умови інклюзивного навчання, а також наявність технічних засобів та способів дистанційної освіти.

6. Свідоцтва про усі види освіти, незалежно від форм їх реалізації (спеціальна, інклюзивна, очна, заочна, індивідуальна, на дому, дистанційна тощо) мають бути одного загальноприйнятого зразка із зазначенням освітніх компетенцій або набутого фаху, а не інвалідності.

7. Для розвитку інклюзивної та інших форм освіти для дітей з ООП та осіб з інвалідністю або порушеннями різних нозологій переважне значення має системна праця, постійне включення і наявність «соціальних ліфтів» різного типу, а не безлічі розрізнених та короткочасних грантових проектів. Як засвідчує практика, після їх реалізації такі діти і дорослі часто опиняються відкинутими, нехтуваними і зневаженими як суспільством в цілому, так і окремими професійними чи фаховими спільнотами.

8. Будь-яка, а особливо інклюзивна освіта має цінність лише тоді, коли вона завершується роботою або практикою.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

9. За останні приблизно 100-150 років з історичного погляду якихось кардинальних змін у прийнятті людей з інвалідність суспільством, освітніми та фаховими спільнотами на наших теренах, на жаль, не спостерігається. Історичне відставання України у цій сфері від Західної Європи та США складає ті ж 100-150 років.

10. Приклад Василя Єрошенка – яскрава ілюстрація долі окремого талановитого незрячого, який мав велику підтримку з боку окремих видатних особистостей, але не мав для реалізації власних талантів і хисту загальнодержавних механізмів легалізації освіти та навичок.

11. Людям з інвалідністю необхідні не звичні жалість, страх або захоплення чи ідеалізація, а визнання фахівцями і можливість працювати і утримувати себе і родини на загальних засадах після завершення навчання. Це найкращий інклюзивності не лише системи освіти, а й суспільства в цілому. На жаль, до цього ще дуже далеко.

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО НАВКОЛИШНІЙ СВІТ У ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ
PECULIARITIES OF FORMATION OF PERCEPTIONS ABOUT THE WORLD IN THE CHILDREN WITH DISORDERS OF MENTAL DEVELOPMENT**

Пашинська А.В.,
здобувач віщої освіти II курсу ННІ СПМО
Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького
pashynskaya21@gmail.com

Інтелектуальні порушення – досить складна особливість перебігу розвитку дитини. Важливим складником інтелектуального розвитку дитини є її загальна обізнаність про навколишній світ – знання, відповідно до віку, про

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

деякі соціальні явища, живу й неживу природу. У дітей із затримкою психічного розвитку ці знання обмежені. Нерідко дитина, яка має йти до першого класу, слабо розрізняє свої прізвище й ім'я, не знає черговості пір року, найпоширеніших пташок, тварин і рослин.

Тобто, одним з важливих компонентів всебічного розвитку дітей з помірною розумовою відсталістю є формування у них уявлень про навколишній світ. Актуальність цього питання обумовлюється тим, що для дітей даної категорії важливим є соціальна адаптація та життєва компетентність, але в них обмежені можливості чуттєвого сприймання предметів і явищ природи і, таким чином, ускладнюється процес формування уявлень про навколишній світ [3].

Дослідження вчених показали, що діти з порушеннями розумового розвитку внаслідок недостатності розвитку пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери, низької соціальної активності не завжди адекватно сприймають оточуючий світ та усвідомлюють залежність свого життя й здоров'я від навколишнього середовища, що призводить до проблем у навчанні, спілкуванні та сприйманні навколишньої дійсності. Ці фактори руйнують систему взаємин дитини з навколишнім світом і викликають серйозні вторинні порушення фізичного, психічного та соціального розвитку. [1].

Інтелектуальні порушення в дитини залежно від інтенсивності ураження кори головного мозку можуть виявлятися різними якісними характеристиками прояву: від легкого ступеня (IQ 50–70; у цієї категорії дітей мислення конкретне, стереотипне, некритичне; вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки несформоване; сприймання фрагментарне, нецілеспрямоване, звужене, результати сприймання не осмислюються; наслідком недорозвитку уваги є підвищена розсіяність, невміння зосередитись на будь-якій діяльності тривалий час) до помірного (IQ 35–49; мислення конкретне, непослідовне,

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

інертне. Діти повільно утворюють логічні зв'язки, краще запам'ятовують те, що безпосередньо пов'язується з задоволенням їх фізіологічних потреб; мають запам'ятовують матеріал лише після багаторазового повторення і швидко забувають.), тяжкого (IQ 25–49; У них низький рівень розвитку моторики, порушення координації рухів, наявні інші відхилення, обумовлені органічними порушеннями головно мозку) та глибокого (IQ 24 та нижче; уражається не лише кора головного мозку, а й частково підкірка, призводить до грубого порушення фізичного та психічного розвитку) ступенів [6].

На особливості розвитку дитини значною мірою впливає характер її стосунків з оточенням, що складається впродовж усього життя. Дорослий є тим необхідним рушієм, який власним ставленням до дитини формує її світогляд та сприйняття нею оточуючих і самої себе. Особливого значення стосунки з дорослим набувають у період дошкільного та молодшого шкільного віку. Постійне активне залучення дорослого до розвитку дитини сприятиме її входженню в соціум, розвитку у неї необхідних соціально значущих якостей та вольових характеристик. Збагачення дитини уявленнями про навколишній світ починається з побуту. Будь-яка робота по господарству дорослого є чудовою нагодою для навчання малюка.

Починати слід з навчання дитини навичкам самообслуговування: користуватися горщиком, самостійно пити, їсти, вмиватись, розчісуватись, чистити зуби, вдягатись і роздягатись тощо – це надасть упевненості дитині і сприятиме її соціалізації. Паралельно з навчанням навичок самообслуговування необхідно дитину розвивати сенсомоторно. По-перше, це доступно дитині, а по-друге, сприяє пізнавальному розвитку, оскільки розвиває відчуття та сприйняття, на основі яких у дитини в подальшому формуються такі пізнавальні процеси, як пам'ять, увага, мислення та мовлення. [5].
Спостерігаючи й беручи участь у праці батьків, дитина на власному чуттєвому

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

досвіді засвоює цілу низку предметів навколишнього оточення та їх назви, дізнається про їх призначення, засвоює елементарні поняття. Кожний крок батьків має працювати на розвиток та виховання дитини. Доцільно, починаючи з раннього віку, спілкуватися з дитиною, розмовляти з нею, надавати різну інформацію залежно від віку та стану пізнавальних процесів [4]. Потрібно звертати увагу дитини та називати предмети, що її оточують у помешканні, якими користується дитина під час харчування (посуд), одягання (назви одягу) та ін. Доведено науковцями і практиками, що уявлення формуються на основі спостережень. Тому, для того, щоб в дитини утворилися чіткі і правильні уявлення, необхідне систематичне керівництво процесом сприймання дітей предметів та явищ. Діти сприймають тільки ті особливості предмета, які відразу впадають в око, хоч вони можуть бути й неістотні. Наприклад, під час першого знайомства з квіткою у дітей утворюються різні відчуття: це колір, форма, запах та ін. Тому, у свідомості дитини виникає його образ. Він складається із сукупності відчуттів, які не зводяться до простої їх суми. Це пояснюється тим, що наочний образ сприймання відображає об'єкт, який характеризується цілісністю, зв'язками, взаємовідношеннями між якостями, властивостями або його частинами. Всі відчуття синтезуються, в цілісний образ, який має свою структуру. При цьому кожна ознака зіставляється з цілим і ним визначається, а цілісний образ залежить від особливостей його частин.

У дітей з порушеннями розумового розвитку сприймання сюжетних малюнків часто обмежується впізнаванням окремих предметів. Характерним для цих дітей є перевага мимовільного над довільним сприйманням. Їхню увагу привертають переважно ті предмети, які об'єктивно відрізняються від інших чи то розміром, чи яскравістю зображення.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Для того, щоб навчати дітей з цим порушенням, необхідно систематично впливати на їхній розум, почуття та волю з метою прищеплення необхідних якостей.[2].

Отже, успішність навчання та розвитку дітей з порушеннями інтелектуального розвитку великою мірою залежить від знання педагогами та батьками їхніх психологічних особливостей і застосування відповідних принципів та методів педагогічної роботи адже порушення розумового розвитку – лише особливий розвиток дитини, який не вичерпує усіх її потенційних можливостей.

Список використаних джерел

1. Блеч Г.О. Комплекс програмно-методичного забезпечення «Зміст корекційно-спрямованого навчання і виховання розумово відсталих дітей у спеціальних дошкільних закладах» К.: 2012. 96с.
2. Мякушко О. І. Психологічний супровід корекційно-реабілітаційного навчання дітей шкільного віку з помірною розумовою відсталістю/-Київ: Педагогічна думка, 2012. 147 с.
3. Проценко О. В. Як формувати у дітей знання про навколишній світ. URL: <http://kirc.kupyansk-rada.gov.ua/info>
4. Рахуба Н. О. Особливості формування уявлень про неживу природу у дітей Дис.канд. пед. наук. К.: Лотос, 2015. 202 с
5. Трикоз С. В. Дитина з порушеннями інтелектуального розвитку. Х.: Ранок, 2018. 40 с.
6. Фурман О. О Дидактичні основи навчання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. Суми : РВВ СОППО. 2015. 114 с.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

ЕЛЕМЕНТИ TEAM BUILDING ТА ТРЕНІНГОВОЇ РОБОТИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ THE ELEMENTS OF TEAM BUILDING AND TRAINING WORK IN THE NEW UKRAINIAN SCHOOL CONDITIONS

Плахова В.В.,

здобувач вищої освіти II курсу ННІ СПМО
Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького
vika.plaxova@ukr.net

На основі досліджень у галузі педагогіки розглянуто умови використання елементів team building та тренінгової роботи в умовах освітнього процесу. Проаналізовано мету залучення елементів teambuilding та тренінгової роботи в концепції Нової української школи.

Освітнє середовище Нової української школи визначається реформою шкільництва Міністерства освіти і науки України. Мета якої є створити школу, де учні навчаються бути справжніми патріотами та новаторами, які готові до свідомого життєвого вибору та самореалізації [1].

Одним із завдань Нової української школи є формування і розвиток навичок командної роботи. Адже ефективність освітнього середовища залежить не тільки від навчального процесу, а й від згуртованого дружнього класу. Тому найефективніший спосіб управління дитячим колективом є елементи teambuilding та тренінгової роботи.

Team building (анг. побудова команди) – це низка заходів, спрямованих на об'єднання колективу та створення сильної команди. Він є основою освітнього середовища, а також елементом ефективного управління класом.

Елементи Team building в умовах Нової української школи допомагають у вирішенні конкретних завдань, а саме:

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

- розвинути в дитячому колективі дух довіри і взаєморозуміння;
- розкрити потенціал кожної дитини;
- проявити себе в нестандартних умовах;
- створення неформальної атмосфери в колективі;
- виявлення лідерів;
- створити в колективі почуття єдності.

Для того, щоб досягти ефективності використання team building, потрібно враховувати певні чинники:

- місце проведення (найтефективніше, коли teambuilding відбувається подалі від звичного для учнів освітнього середовища);
- час (найкраще проводити teambuilding у дні навчання);
- послідовність (поділ на команди; вибір назви, девізу; ігри та вправи; рефлексія).

Головна рушійна сила team building – це гра. Вона налаштовує учнів на неформальний лад. Для ефективного впровадження team building в освітнє середовище Нової української школи слугують певні ідеї:

- настільні ігри, які є дієвим інструментом для вирішення колективом проблемних ситуацій;
- квест – ситуації, які потребують спільного рішення команди та підтримки один одного;
- спортивні ігри;
- перебування на свіжому повітрі [2].

В умовах Нової української школи, також дуже широко використовується елементи тренінгової роботи, які спрямовані на стимуляцію взаємодії учасників між собою.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Тренінг (англ. навчати, виховувати) – є форма групової роботи, що забезпечує активну участь і творчу взаємодію учасників між собою та з учителем.

Тренінг передбачає використання активних методів групової роботи (наприклад, рольових ігор). Тому що, саме групові роботи підвищують активність кожного учасника, та стимулюють вільний обмін думками.

Завданням тренінгу є:

- формування знань, умінь та навичок;
- відповідь на загальні потреби;
- орієнтація на мету [3].

Таким чином, найефективніший спосіб командоутворення, який відповідає умовам Нової української школи є елементи teambuilding та тренінгової роботи. Від яких залежить не тільки ефективність навчального процесу, а й формування і розвиток навичок командної роботи.

Список використаних джерел

1. Нова українська школа. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Нова_українська_школа
2. Гра – інструмент тимблдіingu. URL: <http://gameblog.woc.org.ua/gra-jak-instrument-teambuildingu/>
3. Тренінг – ефективний метод групової роботи. URL: <https://school2barvincom.klasna.com/>

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОСОБЛИВОСТІ ДОЗВІЛЛЕВОЇ РОБОТИ З ДОРОСЛИМИ FEATURES OF LEISURE WORK WITH ADULTS

Сівченко Я.А.,
здобувач вищої освіти
факультету менеджменту освіти та науки
Національний педагогічний університету
імені М.П. Драгоманова

Освітня дозвіллева діяльність дорослих – це важливий чинник соціального захисту людини. Завдяки неперервній освіті, дорослі мають свободу вибору трудової діяльності, можуть змінювати професію відповідно до своїх бажань, потреб та інтересів, оволодівати новими технологіями. Неперервна освіта дозволяє людині конструювати свою життєдіяльність, бути внутрішньо мобільною та гнучкою, урізноманітнювати своє життя. Дозвілля як діяльність – зазвичай характеризується як діяльність не пов'язана з роботою. [1, с. 67].

Доросла людина відрізняється від інших вікових груп населення прагматичністю, раціональністю, зваженістю та цілеспрямованістю дій. Вона має багато різноманітних цілей та завдань, які хотіла б реалізувати. Серед них – матеріальне благополуччя, самоосвіта та освіта дітей, кар'єра, наукові досягнення, духовний розвиток, міцне здоров'я і творчі здобутки.

Дозвілля здатне об'єднати і відпочинок і працю. Велика частина дозвілля в сучасному суспільстві зайнята різними видами відпочинку, хоча поняття "дозвілля" включає в себе і такі види діяльності, як продовження освіти, громадська робота на добровільних засадах.

На даний час в Україні дозвілля для дорослих набирає популярності, тому як брати в приклад дорослих з маленьких містечок чи сіл, то їм не потрібний відпочинок, але вони його не потребують, тому що нема коли відпочивати, є багато роботи, біля будинку на земельних ділянках.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Для дорослих людей передбачено такі види дозвілля : танцювальні вечори в рестораних закладах, дискотеки в клубах, катання на ковзанах, рукоділля, творчість та екстрим, риболовля. Це можуть бути ще тренінги, вечори присвячені письменництву, творіві читання конкретного автора, концерти співаків, вечори музики.

Для людей похилого віку це є – вечори відпочинку ветеранів праці, війни або трудового фронту. У клубах можуть бути організовані хорові колективи, ансамблі, тріо, дуети, можуть бути організовані самодіяльні оркестри, ансамблі народних інструментів. Не зважаючи на вік, вони полюбляють танцювати і для них просто необхідно організовувати «ретро-дискотеки», а ще літературно-музичні вечори, зустрічі з професійними і самодіяльними майстрами сцени тощо. У святкові дні людям похилого віку особливо хочеться виходити на вулиці, майдани і саме для них можуть грати духові та естрадні оркестри, а вулиці можуть перетворюватися на танцювальні майданчики. Саме в такі дні можна організовувати «Ярмарок талантів», де поруч із молодими виконавцями, почесне місце можуть зайняти і ветерани, які зможуть виставити на огляд роботи, створені їхніми руками (різьблення, чеканка, плетіння з лози, вишивання, флористика різних напрямків та інше).

Однак в середині життєвого шляху головний, вирішальний вибір індивіда, зазвичай, уже зроблено: вибір професії та пов'язаного з нею соціального статусу, вибір супутника життя та місце проживання. Людина починає залежати від прийнятих нею рішень. Доросла людина продовжує навчання та поглиблює свою освіту, сподіваючись, що навчальний процес принесе їй лише задоволення й користь.

Отже, дозвілля також є невід'ємною частиною для життя дорослих, вони заклопотані своїми справами, і насправді в них мало часу навіть для себе.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Потрібно створювати як – найбільше розваг для дорослих, а людей які потребують цього – зацікавити.

Список використаних джерел

1. Карл Роджерс (Становлення особистості ,1955 – С.67) ;
2. Кирсанов В. Социально – педагогические проблемы организации досуга за рубежом \ В.В. Кирсанов. – Харьков: ХГИК, 2008. – 112с.

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: ПРИКЛАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ У ЧЕРНІГІВСЬКОМУ РЕГІОНІ **INCLUSIVE EDUCATION: EXAMPLES OF LEISURE ACTIVITIES FOR CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS IN THE CHERNIHIV REGION**

Солдатенко О.І.,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музичного мистецтва та менеджменту соціокультурної діяльності, Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка
e-mail: ssanya2012@ukr.net

Кульбако А.В.,

студентка 1 курсу, спеціальності 028 Менеджмент соціокультурної діяльності, кафедри музичного мистецтва та менеджменту соціокультурної діяльності, Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка
e-mail: kulbakoanastasia5@gmail.com

Організації дозвілля дітей з особливими освітніми потребами сьогодні являється дуже важливою частиною неформальної освіти в Україні, метою якої є їх соціальна адаптація у суспільстві та залучення до активної творчої діяльності.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Згідно законодавства, ці «діти ...залучаються до позакласної та позашкільної роботи з урахуванням їх інтересів, нахилів, здібностей, побажань, віку, індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності та стану здоров'я» [3]. Групова та «індивідуальна робота організовується з вихованцем (учнем і слухачем) відповідно до можливостей, інтересів, нахилів, здібностей з урахуванням його бажань, віку, психофізичних особливостей, стану здоров'я» [2].

Як відомо, одним із головних принципів інклюзії є співпраця з батьками. «Кожна дитина має право на підтримку своїх батьків та громади, до якої вони належать ... Від того, що усі діти, незалежно від їх відмінностей, навчаються разом, отримає перевагу кожний, – це наріжний камінь інклюзивної освіти» [1].

Основними видами організації дозвілєвої діяльності дітей з особливими потребами у Чернігівському регіоні є:

- 1) арт-галерея та образотворче мистецтво, які тісно пов'язані з казкою і особливо корисні дітям з порушенням дрібної моторики, проблемами фізичного і розумового розвитку;
- 2) ігровий зал, де розгортається ігрова програма з використанням елементів українського фольклору даної місцевості (загадки, прислів'я, прикмети, хороводи, обряди);
- 3) театралізоване дійство, де дітям надається рідкісна можливість зануритись у чарівний світ театру, потрапити за його лаштунки, а відтак – на імпровізовану сцену;
- 4) фізична культура – сприяє виживанню, зміненню сили духу; поліпшує самопочуття; підвищує рівня здоров'я; задовольняє потребу у спілкуванні та розширює коло знайомств.

Наприклад, Чернігівська Громадська організація «Голос батьків», за ініціативою батьків, що виховують дітей з особливими освітніми потребами,

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

створила інклюзивний театральний гурт «Покоління NEXТ». Туди входять крім дітей з особливими потребами: творчі люди, з досвідом акторської діяльності для підготовки і організації інклюзивних театральних постанов; майстри з виготовлення театральних ляльок і декорацій; психологи, які професійно орієнтовані на театротерапію та роботу з батьками. Налагоджено тісну співпрацю із театральними студіями Чернігівщини, які мають змогу поділитись своїми ляльками, декораціями, досвідом, творчими ідеями та школами і дитячими садочками, для спільного проведення театральних вистав.

30-31 січня 2021 року в Освітньому домі прав людини у селі Количівка Чернігівського району Чернігівської області було реалізовано інклюзивний театральний проєкт «Повір у себе». Його підготували та провели: Інклюзивний гурт «Покоління NEXТ», Громадська організація «Голос батьків», Громадська організація «Асоціація гайдів України», за підтримки National Youth Council of Ukraine – Громадської Спільки «Національна Молодіжна Рада України», що займається консолідуванням та розвитком демократичних молодіжних організацій України для захисту та представлення інтересів молоді на національному та міжнародному рівнях.

Організаторами та волонтерами (дівчатами-гайдами) була створена дружня та тепла атмосфера в якій прошов ряд цікавих заходів та майстер-класів:

- Захід «Почувай себе вільно!» налаштував дітей на взаємодію під час перебування у таборі, звільнивши від незручностей та заохотивши до відкритого спілкування;
- Захід «Знайомство через гру» став прекрасною нагодою дізнатися краще один про одного, про успіхи, захоплення, звички, особливості характеру;
- Майстер-клас «Моє місто мрій» оригінальним способом розвинув навички абстрактного мислення дітей з особливими потребами. Основним завданням

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

цього заходу від дівчат-гайдів було створення справжньої сцени із картону для демонстрації на ній самих яскравих моментів історії рідного міста. Всі розповіді дітей були цікавими та різноманітними, їм дуже сподобалось додавати трішки магії у свій світ [4];

- Майстер-клас з «Театральної майстерності у сучасній голографічній проєкції» організував та провів Чернігівський унікальний 3D Театр тіней "Delight". Актори навчили дітей цікаво використовувати свою тінь та показали базові принципи створення вистави тіньового жанру. Діти з величезним захопленням переймали вміння синхронної взаємодії один з одним, відчувати підтримку партнера по виставі, користуватися трафаретами з картону. Самим незабутнім для дітей стала спроба самостійно підготувати та показати частину тіньової вистави «Пластилін» разом з дівчатами-гайдами та акторами;
- Майстер-клас з «Театральної майстерності» організувала та провела івент-агенція "Funny Fest" разом із командою професіональних аніматорів, які не тільки розповіли учасникам заходу про специфіку своєї роботи, а ще й надали можливість спробувати себе у цій професії. Дівчата-гайди разом з дітьми з особливими потребами створили свої власні образи та підготували театралізовані міні-вистави Ляльок-маріонеток;
- Майстер-класи «Маскарадна маска» та «Маскарад щастя» організовували та провели волонтери Громадської організації «Асоціація гайдів України». Це було прекрасне заняття на розвиток моторики рук і фантазії. Вони надали можливість учасникам інклюзивного табору проявити креатив, із величезним захопленням поринути у творчий процес створення своїми руками чудового атрибуту для сценічної гри та отримати купу задоволення від його виготовлення;

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

- Майстер-класи з «Акторської майстерності» та «Професія артист» організував та провів, за підтримки Чернігівської Обласної Державної Адміністрації, колектив Чернігівського обласного філармонійного центру фестивалів та концертних програм у вигляді феєричного інтерактивного шоу з іграми, піснями та танцями. Ведуча концертних номерів, артисти-вокалісти, солісти, технік з мультимедійного забезпечення, менеджер виконавців розповіли про важливість професії артиста, про її високу відповідальність перед глядачем. Вони поділились цікавими фактами зі свого творчого шляху, кумедними історіями «зелених концертів», секретами виготовлення і керування ляльками та ін.. [4];
- Майстер-клас «Приємності на згадку», на якому всі ділилися враженнями та побажаннями, підготували і провели волонтери дівчата-гайди. Він вийшов дуже душевним, теплим, веселим, прикрашеним піснями та грою на гітарі. Неформальний підхід до організації ігор та кави-брейків допоміг відновити запас сил дітям і підняти настрій всім учасникам інклюзивного табору [4].

Отже, ми бачимо на прикладі організації дозвілля дітей з особливими освітніми потребами у Чернігівському регіоні, що саме безпосередня участь батьків, вихователів, вчителів, волонтерів, працівників культури і мистецтва, за постійної підтримки держави, є одним з факторів пристосування дітей з особливими потребами до умов навколишнього середовища й успішного функціонування у ньому. Кожен свідомий громадянин повинен бути небайдужим та долучається до таких цікавих проєктів у нашій країні для того, щоб ділитися частинкою своєї душі з усіма чудовими, талановитими, позитивними дітьми, незважаючи на їхні особливості.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Список використаних джерел

1. Міжнародний фонд «Відродження». Цінність інклюзивної освіти URL: https://www.irf.ua/tsinnist_inklyuzivnoi_osviti/ (дата звернення: 17.04.2021).
2. Наказ Міністерства освіти і науки від 11.08.2004 № 651 «Про затвердження Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1036-04#Text> (дата звернення: 17.04.2021).
3. Постанова Кабінету Міністрів від 15 серпня 2011 року № 872 «Про затвердження порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-p#Text> (дата звернення: 17.04.2021).
4. GovServ. Покоління next URL: <https://www.govserv.org/UA/Chernihiv/102740778196765/Покоління-NEXT> (дата звернення: 17.04.2021).
5. Legal Space. Про включення в освітній процес ромських дітей говоритимуть експерти світового рівня URL: <http://legalspace.org/en/component/k2/item/10573-pro-vkli...rty-svitovoho-rivnia> (дата звернення: 17.04.2021).

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

**МАЙСТЕР-КЛАСИ СВІТОВИХ ЗІРОК КЛАСИЧНОЇ МУЗИКИ ЯК
ВАЖЛИВА СКЛАДОВА МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ УЧНІВ З
ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ.
ДОСВІД ДМШ 9 М. КИЄВА
MASTER CLASSES OF WORLD STARS OF CLASSICAL MUSIC AS
AN IMPORTANT COMPONENT OF ART EDUCATION OF STUDENTS
WITH VISUAL IMPAIRMENTS. EXPERIENCE OF THE CHILDREN'S
MUSIC SCHOOL 9 IN KYIV**

Степанович П.,
викладач гітари,
завідувач відділу інклюзивної музичної освіти
Дитячої музичної школи 9, м. Києва
Степанович К.,
старший науковий співробітник
Педагогічного музею України,
театральна та музейна аудіодискрипторка.

Створення доступного освітнього середовища і доступних освітніх послуг – невід’ємна умова для реалізації прав і свобод людей з інвалідністю. Відповідно до Конвенції ООН «Про права осіб з інвалідністю», люди з особливими освітніми потребами, в тому числі діти з інвалідністю, мають право нарівні з іншими брати участь у культурному житті і мати доступ до освіти всіх рівнів.

Згідно Закону України «Про освіту» (від 05.09.2017 р. № 2145 – VIII), Розділ II Структура освіти, Ст.21 мистецька освіта належить до спеціалізованої освіти.

Це освіта мистецького спрямування, яку можна здобувати в рамках формальної, неформальної, інформальної освіти, спрямована на здобуття компетентностей у відповідній сфері професійної діяльності під час навчання у безперервному інтегрованому освітньому процесі на кількох або на всіх рівнях освіти та яка потребує раннього виявлення і розвитку індивідуальних здібностей.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Мистецька освіта передбачає здобуття спеціальних навичок естетичного досвіду і ціннісних орієнтацій у процесі активної мистецької діяльності, набуття особою комплексу професійних, у тому числі виконавських, компетентностей та спрямована на професійну художньо-творчу самореалізацію особистості і отримання кваліфікацій у різних видах мистецтва. Мистецька освіта включає в себе початкову, профільну, передфахову та вищу мистецьку освіту.

Якщо подивитись крізь історію навчання та виховання незрячих та слабоворих дітей, то ми побачимо, що музика була його невід'ємною частиною.

У багатьох історичних джерелах, які описують навчання та виховання незрячих, зазначено про гострий слух та хорошу пам'ять таких учнів, а також про їх досягнення у музиці. Наприклад у статті «Методы преподавания в Национальном институте для слепых в Париже» з журналу «Вестник Воспитания» 2, 1899 року читаємо наступне: «Это разнообразие занятий, как показали результаты последних лет, не вредит друг другу; об этом свидетельствуют многочисленные аттестаты, степени бакалавра, награды на генеральных конкурсах лицеев и колледжей, четыре первые награды, полученные в Национальной консерватории слепыми. Наконец, более трехсот слепых, окончивших Институт, являлись и поныне являются настройщиками или мастерами по фортепианному делу. Что касается органистов, выпущенных институтом, то их много при церквах Парижа и де-партаментов не говоря уже о многочисленных монастырях, где органами обычно заведуют слепые».

У 2017 р. Дитяча музична школа №9 м. Києва пройшла повний шлях від ідеї до перших учнів на інклюзії. А у 2019 р. створила офіційне відділення інклюзивної музичної освіти для учнів з порушеннями зору.

Один з компонентів мистецької освіти є відвідування учнями у активній чи пасивній формі майстер-класів та лекцій відомих музикантів. Цей компонент

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

дозволяє учню познайомитись з провідними музикантами України та світу, найкращим виконавським досвідом, вдосконалити власні виконавські навички, отримати рекомендації для подальшого навчання та музичної творчості. Безпосереднє спілкування з викладачем, який дає лекцію або майстер-клас, неабияк впливає на учнів і у деяких з них, після таких зустрічей, покращується техніка виконавства, а також прокидається палке бажання продовжувати навчання.

У 2018-2019 навчальному році учнями інклюзивного відділення разом з викладачами було відвідано низку майстер-класів та лекцій світових зірок класичної музики.

На двох з них учні брали активну участь. Так у майстер-класі британського гітариста Ахмеда Дікінсона один з учнів класу гітари мав змогу показати свої здібності та особисто поспілкуватись з відомим музикантом. Цей захід змінив деякі погляди учня на його навчання та на зауваження його викладача (до яких він став більше прислухатися).

Пасивна участь у майстер-класах французької віолончелістки Анни Гастінель, італійського оперного співака Леонардо Кортеллацці, хоч це і віддалені тематики для учнів, дали можливість набути ширшого розуміння важливості фразування, емоційного наповнення, використання виконавських штрихів, технічних елементів, оскільки вони єдині для всіх інструментів та голосу.

Лекція-майстер-клас італійського скрипаля Федеріко Гульєльмо про барокову музику та історію розвитку скрипки та скрипкового виконавства спонукала деяких учнів ширше дивитись на кожен музичний твір, вивчати не тільки біографію композитора, а й історичний період, в якому писався твір.

Підсумовуючи вище зазначене, можемо сказати, що участь у майстер-класах (активна та пасивна) та лекціях світових зірок класичної музики мають

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

сильний вплив на учнів, підвищують їх інтерес до музичного виконавства, історії музики, розширюють загальний кругозір.

Але цей процес двосторонній: як і на учнів, на самих лекторів наявність учасників з порушеннями зору також має великий вплив.

СИСТЕМА ЕФЕКТИВНОЇ ПРОТИДІЇ БУЛІНГУ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ THE SYSTEM OF EFFECTIVE COUNTERACTION TO BULLING IN AN INCLUSIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT

Сторожук Н.Р.,
соціальний педагог
кафедра соціальної роботи та психології
Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний
соціально-економічний коледж
e-mail : natalilenik82@gmail.com
ORCID: 0000-0001-7095-1205

Безпечне середовище та середовище без насильства у закладах освіти – якісна освіта та розвиток особистості.

На сьогодні серед молоді надзвичайно загострилася проблема насильства. Це соціальна проблема всього світу протягом останніх ста років, однак вона ще й досі не вивчена. Перші публікації в Україні з'явилися 2005 р. Це поширена проблема в сучасному українському суспільстві, і найгостріше воно постає в освітньому середовищі, де дитина проводить більшу частку свого повсякденного життя. За результатами дослідження, проведеного UNICEF, 67% дітей в Україні у віці від 11 до 17 років стикалися з проблемою булінгу (цькування), а 24% дітей стали жертвами цього явища.

Булінг (bullying, від англ. bully – хуліган, забіяка, задирака, грубіян, насильник) визначається як утиск, дискримінація, цькування. Цей термін

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

означає тривалий процес свідомого жорстокого ставлення (фізичного і психічного) з боку дитини або групи до іншої дитини або інших дітей.

Мотивацією до булінгу стають заздрість, помста, відчуття неприязні, прагнення відновити справедливість; боротьба за владу; потреба підпорядкування лідерів, нейтралізації суперника, самоствердження тощо аж до задоволення садистських потреб окремих осіб.

Д. Ольвеус так визначає типові риси дітей, схильних ставати булі, норвезький психолог:

- вони відчувають сильну потребу панувати й підпорядковувати собі інших, переслідуючи власні цілі; вони імпульсивні й легко шаленіють;
- вони часто зухвалі та агресивні в ставленні до дорослих (передусім батьків і педагогів);
- вони не виявляють співчуття до своїх жертв;
- якщо це хлопчики, вони зазвичай фізично сильніші за інших.

Типові жертви булінгу також мають свої характерні риси:

- вони полохливі, вразливі, замкнуті й сором'язливі;
- вони часто тривожні, невпевнені в собі, нещасні й мають низьку самоповагу;
- вони схильні до депресії й частіше за своїх ровесників думають про самогубство;
- вони часто не мають жодного близького друга та успішніше спілкуються з дорослими, ніж з однолітками;
- вони можуть бути фізично слабшими за своїх ровесників.

Ці риси є водночас і причиною, і наслідком булінгу. У той самий час, на думку окремих дослідників, відтворити типовий портрет агресора та жертви неможливо.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Деякі психологи фіксують увагу не стільки на індивідуальних властивостях дитини, скільки на її місці в групі. Ті діти, які активно не включені в групові процеси, тримаються осібно, менш товариські, як правило, є аутсайдерами і їх (інколи більш обдарованих і талановитих) не люблять у групі. У таких випадках знаходиться хтось, хто бере на себе роль виконавця групової волі. У результаті виникає булінг.

Говорячи про спостерігачів (ким би вони не були), учені відзначають такі їх типові характерні риси, як відчуття провини і відчуття власного безсилля.

Результати опитування U-Report відбивають найрозповсюдженіші причини булінгу (цькування): ігнорування дорослими булінгу (цькування) (39%) та особливості характеру певних дітей (26%).

Прояви насильства, в тому числі булінгу (цькування), можуть статися внаслідок різних причин. Щоб такі прояви траплялися якомога рідше і не переростали в системне явище, кожен заклад освіти має розробити комплекс заходів для протидії булінгу (цькуванню). Якщо булінг (цькування) все таки стався, дуже важливо допомогти всім учасникам знайти шлях до примирення, щоб вони могли надалі продовжувати навчання в одному колективі. Головне правило – діяти системно, спільно і злагоджено. Навіть найбільш небайдужий педагог не зможе подолати проблему булінгу (цькування) самотужки. Це завдання для командної роботи, в якій кожен може зробити свій внесок, щоб його заклад освіти став простором безпеки і поваги як для здобувачів освіти, так і для педагогів.

У комплексному підході можна відзначити два ключові напрямки: управлінський і просвітницький.

Управлінський підхід організовує та реалізує керівник закладу освіти. Він включає в себе:

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

- здійснення аналізу ситуації у закладі освіти (фізичного та емоційно-психологічного середовища), зокрема шляхом опитування здобувачів освіти та працівників щодо відчуття себе в безпеці під час роботи та навчання;
- вироблення офіційної позиції закладу освіти щодо булінгу (цькування) та інформування про неї всіх учасників освітнього процесу;
- розроблення правил поведінки для всіх – учнів чи студентів, батьків, педагогів та інформування про них;
- визначення обов'язків та відповідальності учасників освітнього процесу щодо створення та дотримання безпечної поведінки в закладі освіти;
- проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи з учасниками освітнього процесу.

Просвітницький підхід – це інформування, пояснення, формування навичок толерантної та ненасильницької поведінки, спілкування та взаємодії всіх учасників освітнього процесу.

Діяльність психологічної служби закладу освіти має бути спрямована на попередження, виявлення та протидію булінгу (цькуванню). Адже булінг (цькування) негативно впливає на психічне здоров'я всіх сторін цього явища, тому психологічна служба повинна надати необхідну підтримку, психологічну допомогу та супровід усім учасникам випадку. Для цього можна запровадити консультаційні години у практичного психолога, соціального педагога, розмістити скриньки довіри (електронна та стаціонарна) та інформацію про телефони довіри, відкритий діалог з керівником на сайті закладу освіти.

Якщо колектив закладу освіти немає чіткої спільної колективної позиції щодо проблеми булінгу (цькування), існує ризик, що кожен учасник освітнього процесу буде чинити відповідно до своїх уявлень та переконань. Адже тільки

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

спільно з усіма учасниками освітнього процесу можна протистояти цьому явищу. Запобігання булінгу (цькуванню) в закладі освіти має бути постійним системним процесом.

Важливо систематично проводити заходи спрямовані на профілактику явища булінгу, наприклад: тренінги, тематичні зустрічі та заняття, круглі столи, бесіди, консультації, спільні перегляди та обговорення тематичних відеосюжетів всіма учасниками освітнього процесу щодо ненасильницьких методів поведінки та виховання, вирішення конфліктів, управління власними емоціями та подолання стресу, симуляційні ігри, театральні постановки тощо.

Дуже важливо, щоб кожен учасник освітнього процесу знав позицію закладу освіти щодо протидії та попередження насильства та булінгу (цькування) та неухильно дотримувався визначених положень та правил поведінки. Також учасники освітнього процесу мають знати, що робити, з ким взаємодіяти і яку відповідальність вони несуть за власні дії або бездіяльність у випадку булінгу (цькування).

Психолог та соціальний педагог систематично повинні проводити аналіз соціально-психологічного клімату в закладі освіти загалом або у окремих класах (групах); брати участь в розгляді звернень щодо випадків булінгу (цькування); забезпечувати профілактику булінгу (цькуванню); здійснювати психологічний супровід здобувачів освіти, які постраждали від булінгу (цькування), стали його свідками або вчинили булінг (цькування). Важливо робити це з дотриманням принципу конфіденційності (нерозголошення інформації про фізичну особу).

Окрім злагодженої командної роботи, варто також налагодити міжвідомчу взаємодію закладу освіти з представниками органів самоврядування, соціальними службами, представниками поліції та адвокатури, центрами кризового втручання та службою у справах дітей.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Отже, основним завданням сучасної освіти є створення рівних умов та вільного доступу до якісної освіти усіх категорій дітей. Особи з особливими освітніми потребами відносяться до вразливої категорії і зазвичай являються потенційними жертвами булінгу. Тому в сучасному закладі освіти необхідно забезпечити сприятливий психологічний клімат та атмосферу доброзичливості, толерантності та взаємоповаги один до одного.

Необхідна профілактика булінгу в закладах освіти передбачає такі види діяльності:

1. Ознайомлення здобувачів освіти з особливостями поширення масових негативних явищ серед молоді та загальноприйнятими у світі поняттями «булінг», «третирування», «цькування», «діти з особливими освітніми потребами».
2. Просвітницька робота фахівців соціально-психологічної служби закладу освіти серед здобувачів освіти щодо попередження насильства з використанням основних форм просвітницької роботи, зокрема міні-лекцій, круглих столів, бесід, диспутів, годин відкритих думок, організації тематичних тренінгів.
3. Формування правосвідомості та правової поведінки здобувачів освіти, відповідальності за своє життя, розвиток активності, самостійності та творчості.
4. Формування в педагогів та батьків навичок ідентифікації насильства як у своїй поведінці, так і в поведінці дітей із метою формування вмінь виокремлювати наявну проблему.
5. Планомірно працювати з родинами, обов'язково цікавитися в батьків про наявні проблеми дитини та особливості поведінки.
6. Створення в закладі освіти умов недопущення булінгу.
7. Розробка пам'яток для учасників освітнього процесу.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

8. Планування узгодженої діяльності суб'єктів соціально-педагогічної діяльності (педагогів, соціальних педагогів, практичних психологів, волонтерів, батьків).
9. Налагодження співпраці з центром соціальних служб сім'ї, дітей та молоді, службами у справах дітей, інклюзивно-ресурсними центрами, психолого-медико-педагогічними консультаціями, представниками закладів вищої освіти, недержавними організаціями.
10. Використання засобу медіації – вирішення конфліктних ситуацій шляхом примирення сторін за участю медіаторів через знаходження оптимального варіанта подолання проблеми, що задовольняє обидві сторони.

Не зупиняючись, рухаємося далі до створення безнасильницького середовища в закладах освіти!

Список використаних джерел

1. Стельмах С. Булінг у школі та його наслідки. Гуманізація навчально-виховного процесу: збірник наукових праць. За заг. ред. проф. В. І. Сипченка. Вип LVI. Слов'янськ: СДПУ, 2011.
2. Колупаєва А. А., Данілявічюте Е. А., Литовченко С. В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник. Видавнича група «А.С.К.» 2012.
3. Дроздов О. Феномен третирування в школі: шляхи вирішення проблеми. Соціальна психологія. 2007.
4. Савельєв Ю.Б. Виключення та насильство: чи існує булінг в українській школі. Національний університет "Києво-Могилянська Академія". 2009.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

РОЛЬ ПРОСВІТНИЦЬКОЇ РОБОТИ ЗООПАРКІВ У ЗБЕРЕЖЕННІ БІОРІЗНОМАНІТТЯ.

Харьков С.В.,

заст. ген.директора Київського зоологічного
парку загальнодержавного значення,
аспірант НПУ ім.М.Драгоманова.
E-mail: kharkov.serhii.v@gmail.com
ORCID: 0000-0003-2950-9583

Важливість збереження біорізноманіття для людини має три складові:

- 1) фізіологічну,
- 2) економічну,
- 3) культурну.

Щодо фізіологічної складової, то мова йде як про здоров'я кожного індивідууму, так і про виживання нас, як біологічного виду. Конференція сторін Конвенції про біологічне різноманіття спільно з ВООЗ в грудні 2016 року зазначили вплив біорізноманіття на харчування людини, на можливості народної медицини, на проведення наукових медичних досліджень, на розвиток та поширення інфекційних та неінфекційних хвороб, на зміну клімату. Біорізноманіття підтримує функціонування екосистем, зокрема кругообіг і очищення природних вод, повітря, збереження ґрунтів і стабільність клімату. Біорізноманіття чинить позитивний ефект на психологічне здоров'я людини, а також підвищує нематеріальну складову індивідуального благополуччя. [5]

Економічна складова визначається багатством біоресурсів для промисловості, торгівлі, туризму та сільського господарства.

Культурна складова – також надзвичайно важливий аспект! Окрім матеріальної (сировинної) бази для декоративно-прикладного мистецтва, біорізноманіття є джерелом натхнення у національній творчості. Протягом 1980-х та 90-х років групою вітчизняних науковців було проведено комплекс

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

фундаментальних досліджень, результати якого були представлені під загальною назвою «Розроблення та впровадження наукових основ і практичних засад збереження біорізноманіття, як неодмінної умови сталого розвитку України». Одним з висновків стало визнання місцевого біорізноманіття істотним фактором формування менталітету нації. На думку вчених, місцеве біорізноманіття, як історичне навколишнє середовище, вплинули на духовні риси української нації. [4] Тож, втрата біорізноманіття – це втрата частини фундаменту нашої нації!

У збереженні біорізноманіття надзвичайно важливу роль відіграє освіта. Так, відповідно до Закону України про природно-заповідний фонд, для природних заповідників поширення екологічних знань є основним завданням, а для штучних заповідників, як-то ботанічні сади та зоологічні парки, освітньо-виховна робота взагалі є однією з цілей створення. [1, ст.15, 31, 35]

І така надважливість освіти пояснюється людською природою. Адже людина не стане сумлінно слідувати принципам, яких не розуміє. Юридичний термін «злочин» – «чинити зло» – насправді є філософсько-оціночною категорією. І для відношення суспільства до екологічного порушення, як до вчинення зла, необхідне суспільне розуміння негативної суті такого вчинку.

Наше спілкування з відвідувачами Київського зоопарку під час екологічних заходів засвідчило неусвідомлення власної участі у злочині під час купівлі на вулиці первоцвітів, викиданні у лісі батарейок, використанні пластикових стаканчиків та поліетиленових пакетів. Водночас, діти, що навчаються у зоопарківському гуртку «Юних натуралістів», демонструють зміну поведінки на більш екологічну та зміну ставлення до екопорушень на критично нетерпиме.

Тож виявляється, що саме освіта здатна змінити відношення людей до

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

природи, призвести до укорінення екологічної поведінки у суспільстві. За твердженням М.В.Цвік інформування громадян та прищеплення відповідних норм, разом із досконалим правовим полем та ефективною правоохоронною системою є головними чинниками ефективного регулювання у будь-якій сфері. [3, с.225] Зокрема і в природоохоронній.

І хоча актуальність та необхідність просвітницької роботи очевидні, експерти констатують, що в Україні «відсутня ефективна екологічна освіта на всіх рівнях – від шкіл до вищів», а також наявний «низький рівень залучення та поінформованості громадян щодо вирішення екологічних проблем». [2, с.91]

Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року ціллю №1 визначає «Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва. Впровадження освіти в інтересах збалансованого (сталого) розвитку, екологічної освіти та виховання, просвітницької діяльності з метою формування в суспільстві екологічних цінностей і підвищення його екологічної свідомості.» [6]

Тому саме зоопарки, ботанічні сади, заповідники та інші об'єкти природньо-заповідного фонду є тими установами, що мають нести екопросвіту в суспільство, та крок за кроком змінювати консюмеристську (споживацьку) модель життєдіяльності людини на модель сталого розвитку.

Отже, основними просвітницькими завданнями зоологічних парків та інших екопросвітницьких об'єктів є:

1. Збільшити знання про природу та її захист.
2. Сформувати екологічні суспільні цінності.
3. Сформувати побутові екологічні навички.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Список використаних джерел

1. Закон України Про природно-заповідний фонд України (1992). Відомості Верховної Ради України (ВВР). № 34, ст. 502
2. Матус С.А., Левіна Г.М., Карпюк Т.С., Денищик О.Ю. Аналітичний звіт «Базове дослідження стану та напрямів розвитку екологічної політики України та перспектив посилення участі організацій громадянського суспільства у розробці та впровадженні політик, дружніх до довкілля» (період: 2018 – січень 2019). 117 с.
3. Цвік М. В., Петришин О. В., Авраменко Л. В. та ін. (2009). Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів]. Харків: Право. 584 с.
4. Шеляг-Сосонко Ю. Розроблення та впровадження наукових основ і практичних засад збереження біорізноманіття як неодмінної умови сталого розвитку України / Шеляг-Сосонко Ю., Голубець М., Стойко С., Мовчан Я., Малишева Н., Андрієнко-Малюк Т., Дубина Д., Ніколайчук В., Олещенко В., Волошкевич О. // Урядовий кур'єр. – № 121. – 2005.
5. Електронне джерело: <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-13/cop-13-dec-06-ru.pdf>
6. Електронне джерело: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnogo-planu-dij-z-ohoroni-navkolishnogo-prirodnogo-seredovishchanna-period-do-2025-roku-i210421-443>

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

КОМАНДА СУПРОВОДУ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ПРОЦЕСІ: ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ SUPPORT TEAM IN THE INCLUSIVE PROCESS: PROBLEMS OF INTERACTION

Чорна О.В., багатодітна матір,
матір учениці з особливостями розвитку(ДЦП, 15 р);
засновниця та голова ГО «Можливо все!», психолог
oksana_vl21@ukr.net

Мета інклюзивного навчання – розвиток особистості, засвоєння знань, умінь та навичок, що формують можливість ефективної соціалізації та самореалізації учня з особливими освітніми потребами (далі – ООП) в загальній школі за рахунок створення додаткової підтримки і, в першу чергу, роботи команди супроводу. Процес формування такої команди – справа не одного дня. Тому питання ефективної взаємодії набуває важливого значення та потребує не тільки спеціальних знань, але й уміння знаходити спільну мову для досягнення мети.

За роки навчання своєї дитини я можу виділити найбільш типові проблеми, з якими зіштовхувалася в школі з інклюзивною формою навчання:

1) Недостатня комунікація між учасниками навчального процесу.

Адже вже на першому етапі педагоги, маючи відповідну освіту, кваліфікацію та досвід роботи, не можуть пояснити батькам, що саме заважає дитині засвоювати знання, як саме можна допомогти дитині.

Але вчителів зрозуміти можна, бо мушу констатувати

2) Відсутність методичної підтримки для вчителів. При виникненні труднощів вони залишаються віч на віч з проблемами, які виникають в звичайних ситуаціях: як побудувати роботу на уроці, як адаптувати домашнє завдання, за якими критеріями визначити та сформувати індивідуальну програму кожному учневі з ООП.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

В свою чергу це призводить до

3) Нерозуміння потреб дитини, що ще більш ускладнює навчання дітей зі складними порушеннями. Наприклад, досі існує нерозуміння ролі асистента вчителя та формування командної роботи вчитель – асистент, асистент – учень з ООП.

Для якісної роботи асистент вчителя має знати основи корекційної педагогіки, і це не вирішується двотижневими он-лайн-курсами, наразі ця вимога спрощена і знята взагалі. І, як наслідок, – учень не має індивідуальних адаптованих програм навчання.

4) Оцінювання дитини з ООП.

Замість об'єктивного оцінювання учня з ООП, ми бачимо, що вчителі виставляють оцінки, або завищуючи їх – занадто часто використовуючи мотиваційний компонент, або ж занижуючи – занижуючи самооцінку та створюючи конфлікт між учасниками освітнього процесу. В результаті цього батьки змушені шукати кваліфікованих спеціалістів і додатково навантажувати своїх дітей для формування того, що несформоване під час навчального процесу в загальноосвітніх закладах, витрачаючи не тільки додаткові кошти і час, а, найголовніше, – ресурс дітей.

5) Відсутність відповідальності за неякісне навчання, втрачений час і, як наслідок, додаткові пошуки спеціалістів для роботи з дитиною – це ще одна проблема.

І здавалось би, що в нас є структура, відповідальна за забезпечення права дитини з ООП на якісну освіту. Але, на превеликий жаль, навіть мені з досить високим рівнем включення в підтримку якості результату від навчального процесу своєї дитини не вдалось налагодити ефективну взаємодію з місцевим інклюзивно-ресурсним центром (далі – ІРЦ). Як мама я бачу стіну байдужості та некомпетентності. Маючи двері навпроти класного кабінету доньки, за 3

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

роки ми не отримали жодної допомоги та консультацій для оптимізації навчального процесу для моєї дитини з комплексними порушеннями.

Також при умовах децентралізації наш ІРЦ не сприяє впровадженню посади асистента дитини в закладах загальної освіти, відсутність якого знижує рівень ефективності навчання та створює ряд труднощів для команди педагогів та асистентів вчителів.

Перехід на дистанційну форму навчання значно загострив існуючі проблеми, додаючи ще одну – невідповідність між учнівськими потребами та вимогами освітнього середовища.

Рішення цих питань, потребує не просто обговорення, а й спільного визначення плану дій. І ця робота вимагає якнайшвидшого реагування. Є надія, що обговорення проблеми в рамках проєкту «Європейські цінності різноманітності та інклюзії для сталого розвитку», буде першим ефективним кроком на шляху до покращення якості навчання, а значить, і майбутнього наших дітей.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІАЛОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЯК ВИДУ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ GENERAL CHARACTERISTICS OF DIALOGICAL INTERACTION AS A TYPE OF SPEECH ACTIVITY

Чумаченко О. О.,
здобувач вищої освіти ІІ курсу ННІ СПМО
Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького
ya.ch58207@gmail.com

Оволодіння діалогічними здібностями – одна з найактуальніших проблем шкільного навчання. А для дітей з тяжкими розладами мовлення це життєво важлива проблема. На даний час інтеграція дітей з особливими освітніми потребами в загальнонавчальний освітній заклад мало вивчена.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Розвиток комунікативних навичок учнів початкових класів повинен відбуватися не лише на уроках мови та читання, а й на всіх інших курсах та позакласних заходах. Неможливо досягти вищої освітньої діяльності, не готуючись до того, щоб діти постійно готували курси чи змови щодо розвитку комунікативних навичок. Тому, незалежно від того, про який предмет йде мова, на кожному уроці слід виконувати певні вправи для розвитку зв'язного мовлення, яке може активізувати інтелект учнів початкових класів та дати можливість кожному учню розвинути свій потенціал [1].

В інклюзивному середовищі розвиток культури діалогічної взаємодії у дітей на уроках полягає у пошуку нових методичних шляхів, які пов'язані з розвитком умінь та навичок школярів міркувати, висловлювати свої думки про прочитане на основі художнього твору.

З позиції формування діалогічної взаємодії у школярів важливо виявити внутрішні спонукальні чинники, які сприяють розвитку мовної компетентності над прочитаним. Дотримання діалогічної компетентності супроводжуються певними умовами [2].

Першою умовою формування діалогічної компетентності у дітей молодшого шкільного віку в умовах інклюзивної освіти є створення вчителем діалогічного середовища, де учасники освітнього процесу можуть взаємодіяти різними видами діалогу. Метою формування культури дітей є спосіб спілкування, пізнання та саморозвиток. Культурний розвиток діалогічної взаємодії це насамперед бачити та висловлювати побачене щодо певної думки.

Другою умовою формування культури діалогічної взаємодії у молодших школярів в умовах інклюзивного навчання є створення комунікативних ситуацій, які сприяють для ефективного засвоєння учнями вже відомого навчального матеріалу на високому рівні. Культурний розвиток здійснюється за

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

рахунок впровадження навчальної дискусії та створення надмірного формування діалогічного мислення.

Третьою умовою формування культури діалогічної взаємодії у молодших школярів в освітньому середовищі є вдосконалення педагогічної діяльності вчителя початкових класів у контексті введення комунікативних навичок з молодшими школярами. Діяльнісний підхід у формуванні діалогічної взаємодії у молодших школярів спирається на систему вимог, які реалізуються у вдосконаленні педагогічних умінь вчителя у роботі над розвитком діалогічної компетентності у дітей молодшого шкільного віку в умовах інклюзивного навчання, які розділяються на чотири етапи:

1. Розвиток стимулювання висловлювань учнів, визначення теми та мети навчально-виховної діалогічної компетентності;
2. Навчання молодших школярів змістовно та правильно вести діалогічну взаємодію;
3. Формування на уроці діалогічної взаємодії у школярів за допомогою різних видів комунікації, стійкої потреби для спільного пошуку вирішення проблеми й активного включення учнів у процес обговорення ситуації;
4. Формування рівності вчителя і учнів у процесі діалогічної взаємодії.

Четвертою умовою вчителя у формуванні культури діалогічної взаємодії у молодших школярів на уроках комунікативної діяльності є створення проблемних ситуацій, які сприятимуть розвитку діалогічних умінь та навичок. Для того щоб досягти ефективності навчального процесу здійснюються певні дидактичні правила:

- у конфліктних ситуаціях повинні бути пізнавальні труднощі;
- проблемна ситуація повинна викликати пізнавальний інтерес [3].

Таким чином, питання формування діалогічного мовлення є однією з першочергових завдань є формування діалогічного комунікативного вміння, що в свою чергу, є необхідною умовою соціалізації дитини з ООП.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Список використаних джерел

1. Формування комунікативної компетентності в інклюзивному класі. URL: <https://naurok.com.ua/formuvannya-komunikativno-kompetentnosti-v-inklyuzivnomu-klasi-63432.html>
2. Мазяр В. М. Особливості організації діалогічної взаємодії на уроках в сучасній школі /В. М.Мазяр [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://social-science.com.ua/article/264>
3. Матвійчук К. В., Санталова К. І Формування високої мовленнєвої компетентності особистості як шлях до її успішної соціалізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://res.in.ua/matvijchuk-k-v-formuvannya-visokoyi-movlennyevoyi-kompetentnos.html>

SOCIAL INCLUSION AND SOCIAL RESPONSIBILITY AS PRINCIPLES OF THE EUROPEAN DIMENSION OF INCLUSIVE EDUCATION

СОЦІАЛЬНА ІНКЛЮЗІЯ І СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСАДИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВИМІРУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Shynkaruk Lidiia V.,

Doctor of Economic Sciences, Professor,
Associate member of the
National academy of sciences of Ukraine,
Head of the department of
Production and Investment Management

Dielini Maryna M.,

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
department of Production and Investment Management
NULES, Ukraine

Social inclusion involves the full inclusion of people with special needs in normal daily life, the formation of a system of enabling them to be full members of society. This can be done by various means and tools, among which we can highlight

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

social responsibility, namely corporate social responsibility, as a derivative of this one of the core values of the EU. Social responsibility involves being responsible for one's actions to society. At present, it has gained wide scale and significance among business structures that spread their own practices of solving social problems.

Among the practices that can be implemented by enterprises to include people with special needs in society are: providing jobs, training and education of these people, promoting their inclusion in the “new” labor market, which means changing trends, the demand for new skills and competencies and the emergence of new professions in this market.

Social inclusion should also include not only the provision of jobs, but also the provision of a decent wage, the provision of education from the lowest level, and full access to the benefits of society. Businesses can provide this by funding social and educational projects that will promote the inclusion of those in need in the educational process; creating opportunities for internships and internships to master practical skills, etc.

In addition, the social responsibility of business can be realized in this direction in providing financial assistance for the comprehensive development of these people not only in the professional sphere, but also cultural, scientific, sport and others.

Entrepreneurship in this case is the chain that carries the value of social responsibility and social inclusion, combines them into one and helps to implement as effectively as possible.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

РОЛЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ СУРДОПЕРЕКЛАДАЧА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

THE ROLE AND FEATURES OF THE SIGN LANGUAGE INTERPRETER IN THE EDUCATIONAL PROCESS

Яворницька Л.В.,
перекладач-дактилолог
кафедра Соціальної роботи та психології
Подільський спеціальний навчально-
реабілітаційний соціально-економічний
коледж, м. Кам'янець-Подільський, Україна
yavorisa@gmail.com

Для повноцінного життя людству дано п'ять органів відчуття. Відсутність хоча б одного з них призводить до сприйняття «неповної картини світу». Завдяки слуху ми навчилися сприймати, аналізувати та розрізняти оточуючі нас звуки. Ми не сплутаємо звуки тварин із щебетом пташки, гуркіт проїжджаючого потягу із звучанням скрипки. Ми можемо із закритими очима розрізнити звуки працюючих побутових приладів.

Всі ми навчилися говорити методом наслідування. Спочатку уважно слухаючи батьків, пізніше вихователів в садочку, ровесників і т.д. Засипаючи під материнську колискову, дитина згодом намагається відтворити чуючі звуки. Неспроможність чути розмову оточуючих людей породжує вторинний дефект – відсутність мовлення, а мова – це найважливіший засіб спілкування і пізнання.

Люди з вадами слуху – це окремий народ, який вільно спілкується на своїй рідній мові, жестовій. Жестова мова – це повноцінна мова, де слова вимовляються за допомогою жестів. Вона специфічна, багатомірна та образна. Це певні рухи та знаки руками, які означають букви, слова або цілі речення. Нечуючі люди використовують жестову мову у побуті, на роботі, при зустрічах

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

і їм насправді важко жити серед чуючої більшості через нестачу порозуміння. Специфіка цих людей така, що вони набувають здатності сприймати візуально майже 90% інформації. Спосіб мислення та сприйняття базується на візуальних образах, жестах, міміці.

У людей з пошкодженим слуховим аналізатором постає проблема з комунікацією в побуті, а надто й в освітній сфері. Тому такі особи, позбавлені джерела оволодіння інформацією розраховують лише на переклад. Сурдопереклад – це спосіб передачі інформації особам з вадами слуху за допомогою дактильного та міміко-жестового мовлення; процес перетворення мовленнєвого повідомлення з вербальної, акустичної форми в невербальний, дактильно-міміко-жестовий код. [1]. Сурдоперекладач – це їхня опора, і особливо в закладах освіти.

Протягом всього часу здобування освіти сурдопереклад використовується в усіх сферах діяльності осіб з вадами слуху, починаючи від організації робочого місця і закінчуючи дозвіллям: під час навчання, на виховних годинах, різноманітних святкових заходах, на зборах групи та загальних зборах коледжу, при реалізації продуктивного міжособистісного спілкування, при інформуванні про події у державі та суспільстві тощо.

Необхідно розуміти, що сурдопереклад – це діяльність не репродуктивна, а продукуюча, коли передається не власне авторський текст повідомлення, а авторський текст сурдоперекладача.

Точного перекладу словесного матеріалу на міміко-жестову форму мовлення здійснити неможливо, саме тому не може бути точного розуміння перекладеної інформації. 90 % інформації переданої за допомогою міміко-жестового мовлення мають узагальнюючий характер, так як слова не мають прямого жестового опису. Таким чином, сурдоперекладач повинен володіти всіма формами мовлення доступними розумінню осіб з вадами слуху,

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

усталеною науковою термінологією, базовими знаннями з певної галузі наук, інформація з якої підлягає сурдоперекладу, знати психологічні особливості осіб з вадами слуху, їх культуру, менталітет тощо. Окрім цього, щоб бути кваліфікованим сурдоперекладачем необхідно вміти передбачати як нечуючі сприйматимуть інформацію передану за допомогою сурдоперекладу і вміти її адаптувати залежно від рівня освіченості адресантів, мати великий словниковий запас, знати значення почутих слів та вміти підбирати необхідні жести, які якнайповніше донесуть до розуміння особам з вадами слуху зміст інформації, що передається. Наприклад на слово «сепаратист» не має окремого жесту і, задача сурдоперекладача максимально розкрити це поняття за допомогою набору жестів.

Багато знаків доволі логічні та дублюють дії, явища, що описуються. Для того, щоб чітко і ясно донести зміст розмови, необхідно використовувати обидві руки для жестів і міміку обличчя.

Жестова мова надто обмежена, існують рухи, які подібні між собою, Наприклад слова «пароль», «код» та «секрет» мають своє певне значення, а показується одним жестом, і лише артикуляція здатна відрізнити їх одне від одного. Важливим досягненням для людей з вадами слуху є вміння читати з губ. Це хороша можливість зрозуміти про що йде мова під час спілкування.

Також важко таким людям сприймати фразеологізми, зазвичай вони розуміють їх дослівно. Наприклад, на розшифрування словосполучення «медвежа послуга» сурдоперекладачеві знадобиться кілька речень.

Тому професія сурдоперекладача є досить складною та специфічною, а особливостями сурдоперекладу спеціалісти оволодівають та вдосконалюють протягом всього життя, тому, що в міміко-жестовому мовленні, як і в словесній мові, паралельно з розвитком людства весь час з появою нових слів з'являються і нові жестові позначення слів. Так, наприклад, такі нові слова, як «комп'ютер»,

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

«ноутбук», «планшет», «інтернет», «карта пам'яті», «USB-флеш-накоплювач», «веб-камера», «смартфон» тощо, спричинили появу відповідних жестових позначень слова і в міміко-жестовому мовленні. Отже, зазначаючи, що використання сурдоперекладу в усіх сферах життя та діяльності осіб з вадами слуху є досить необхідним і має важливу роль для включення їх в суспільство чуючих людей. Також необхідно пам'ятати про рівень розуміння нечуючими сурдоперекладу, що викликає значні особливості в сприйманні інформації переданої особам з вадами слуху за допомогою сурдоперекладу.

Робота сурдоперекладача полягає не тільки у перекладі навчального матеріалу, що суттєво полегшує сприйняття та запам'ятовування, а ще й у допомозі в комунікації, що гостро стоїть між глухими здобувачами освіти і їх чуючим оточенням.

Ерудиція – обов'язкова якість сурдоперекладача. Для якісної перекладацької роботи сурдоперекладач має володіти глибокими та різносторонніми знаннями із різних областей науки, культури, мистецтва, етики, а також досконало володіти мовою, як державною так і жестовою, та орієнтуватися в сучасних проблемах сурдоперекладу. Визначними ознаками професійної кваліфікації сурдоперекладача являється знання методологічних основ і категорій сучасної сурдопедагогіки, загальних закономірностей і особливостей розвитку осіб з порушеним слухом, а також індивідуально-психологічні якості особистості на різних вікових етапах, розуміння принципів, цілей, задач, форм та методів та соціальної реабілітації осіб з недоліками слуху. Ці знання і складають специфічну сторону ерудиції сурдоперекладача.

Існує дві закономірності, характерні для осіб з вадами слуху. Об'єм зовнішнього впливу на особу із втратою слуху надто вузький, взаємодія із зовнішнім осередком мінімальна, при спілкування з оточуючими людьми

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

виникає складність. Внаслідок цього психічна діяльність спрощується, реакції на зовнішній вплив стають більш простішими та менш різнообразними. Формуюча система міжфункціональних взаємодій змінена, тому компоненти психіки у таких осіб розвиваються в інших пропорціях, наприклад, спостерігається непропорційність в розвитку візуально-образного й словесно-логічного мислення; письмове мовлення в обох формах – імпресивній (читання) і експресивній (письмо) набуває значного значення порівняно з усною. Імпресивна форма мовлення переважає над експресивною. Така закономірність враховується при організації навчання для нечуючих здобувачів освіти.

Робота сурдоперекладача полягає не тільки у перекладі навчального матеріалу, що суттєво полегшує сприйняття та запам'ятовування, а ще й у допомозі в комунікації, що гостро стоїть між глухими здобувачами освіти і їх чуючим оточенням.

Сурдопедагог, враховуючи особливості розвитку таких осіб, їх психологію та свій професійний досвід, може обговорити з викладачами закладу ефективні методи та прийоми щодо організації та адаптації навчального матеріалу до даної нозології, знайти шляхи для подолання труднощів, разом проаналізувати вимоги навчальної програми потенційним можливостям студентів.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

3 НАПРЯМ РОБОТИ КОНФЕРЕНЦІЇ: СТАЛИЙ РОЗВИТОК ОСВІТИ АБО ОСВІТА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.

СТАЛИЙ РОЗВИТОК VS. «РУХЛИВА СТАБІЛЬНІСТЬ» ЯК АТРИБУТИ СУЧАСНОГО ОСВІТЯНСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА SUSTAINABLE DEVELOPMENT VS. "MOVABLE STABILITY" AS ATTRIBUTES OF THE MODERN EDUCATIONAL ENVIRONMENT

Александров Д.В.,
доцент кафедри філософії
Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького
aleksandrov-denis@i.ua

Стан перманентного реформування і постійні організаційні зміни інституту освіти яскраво відбиваються на структурі цінностей як професорсько-викладацького складу, так і студентської молоді. За даними провідних вітчизняних соціально-психологічних досліджень останніх років, трансгресивний ціннісний період характеризується для більшості суб'єктів освітнього простору настроєм відчуженості, невизначеності, розчаруванням, породжує так званий «ціннісно-смісловий невроз» [1, С.337].

Ситуація ускладнюється також тим, що значна частина освітян особливо гостро відчуває вантаж екзистенціального самовизначення. Рухливість освітніх процесів неминуче ускладнює формування професійної та соціальної ідентичності, позбавляє можливості своєчасно осмислити існуючі протиріччя та виробити власну позицію і цілісну систему професійних ціннісних настанов.

Оскільки в основу сучасних освітянських реформ покладені європейські цінності, ідея їх адаптації до вітчизняних умов спирається на платформу методологічного плюралізму (неопрагматизму, «діалогу культур», необіхевіористської, екзистенційної педагогіки, соціал-конструктивізму тощо).

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Прийняті (за європейським зразком) державні нормативно-правові документи в системі вищої освіти України закріпили за освітніми установами відносну самостійність у визначенні змісту та організації освітнього процесу, що надало можливості для вирішення протиріччя між недостатньою мобільністю і гнучкістю змісту освіти та динамічними вимогами до професійної мобільності.

За умов прискореної адаптації до західноєвропейської соціокультурної платформи вітчизняні освітянські цінності отримують специфічний зміст, який концентрується здебільшого на відтворенні стереотипної моделі «вдалого життя», (що склалась в суспільній свідомості), тобто має переважно узагальнений афективно-інстинктивний характер. Часто не маючи достатньо раціоналізованих уявлень про мету освітньої діяльності, про зрозумілий всім «сенс освіти» взагалі і майбутньої педагогічної діяльності зокрема, освітяни різних рівнів знаходиться в стані невизначеності (іноді розгубленості).

Відтак, «рухлива стабільність» інституту освіти (розвиток від інструменту соціалізації до інституту, що відтворює соціальні статуси) призводить до зміни і основних соціальних стратегій адаптації. Е.Дюркгейм справедливо зазначив, що інститут освіти як і будь-яка політична, релігійна або інша система зв'язків сприяє формуванню «соціального» в індивіді, кожен соціальний лад формує свої вимоги до освіти і виховання: «От чому воно є аскетичним в Середньовіччі, ліберальним в епоху Відродження, літературним в XVII столітті, науковим в наш час» [2, с. 89].

Нормативно передбачається, що нова освітня політика має бути скерована на подолання всякої інерції мислення і має спиратись на гнучкість, ініціативність і творчість як на характеристики, що виявляються в принципово інших способах ухвалення та впровадження освітянських рішень. Багато дослідників констатують, що на практиці наслідком перманентних

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

освітнянських реформ нажаль стають індивідуалізм, космополітизм, конформістка підтримка будь-яких змін, що звільняють свідомість від нормативних обмежень, сталих традицій. Освіта починає формувати «інструментальну раціональність» та поряд з професіоналізмом культивує конформне ставлення до постійно змінних вимог.

Відтак за останнє десятиліття постійні адміністративні реформи освіти викривили сутність реформи як такої, оскільки домінування управлінських аспектів модернізації над іншими негативно впливають на весь інститут освіти. На тлі перетворень значна частина освітян фактично перестає сприймати завдання, мету та сутність напрямків реформування, втрачає віру в ефективність освіти, ритуально виконує настанови «зверху».

З іншого боку, втрачаються переваги традиційної системи освіти, такі як фундаментальність, системність, історизм, а слідування ринковій моделі все яскравіше ілюструє регіональну та соціальну диференціацію рівня та якості знань, відрив від якості освіти провідних країн світу.

За умов «плюралізму раціональності» та перманентного реформування освіти ціннісні орієнтації набувають нових рис. Інтенсифікація соціальних процесів та загальна дестабілізація освітнього простору привносить в зміст сталого розвитку елементи кон'юнктурності, прагматизму, утриманства, патерналізму, ескапізму тощо. Відбувається вихолощення фундаментальних цінностей та їх заміщення стереотипними моделями сприйняття реальності, міфологемами, симулякрами тощо. Індиферентне ставлення до традиційних інститутів соціалізації та необхідність формування самостійних життєвих орієнтирів націлюють суб'єктів освітнього простору на прихильність «плаваючим» моделям активної адаптації, вільній конкуренції як даності.

Сучасні реформаційні процеси в освіті відбуваються стрибкоподібно. Як наслідок, освітяни виявляється перед необхідністю по-новому позиціонувати

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

себе в типових практиках. Вибудовування оптимальних освітянських відносин виявляється доволі складним завданням, оскільки з одного боку наявна підпорядкованість принципам порядку, симетрії, пропорційності у відносинах з освітнім середовищем, що перебуває у зазначених державою вимогах. З іншого – існує підпорядкованість принципу спадкоємності, що характеризує відношення між початковим і подальшим станами після якісного стрибка, а також розвитку у оновленому освітньому середовищі. За будь-яких умов система освіти потребує набуття належного рівня самоорганізації, необхідного співвідношення показників, які злагоджено підтримують її за нових умов.

На наш погляд, визначення координат, які вкажуть на можливості переорієнтації освіти від слідування нескінченним реформам до усвідомленого сталого розвитку має будуватись за наступними принципами:

Принцип взаємного доповнення (на кожному етапі розвитку оптимальне поєднання підходів має ретельно обмірковуватись, обґрунтовуватись і відповідним чином технологічно забезпечуватись).

Принцип ієрархічності передбачає встановлення пріоритетних завдань розвитку в безперервному освітньому процесі.

Принцип знаходження точок перетину (дозволяє діагностувати проблеми розвитку, а також правильно визначити питому вагу кожної з них в рішенні конкретної педагогічної задачі).

Принцип плюралізму (передбачає визнання рівноправного, партнерського співіснування різноманітних практик, традиційних й інноваційних моделей).

Принцип подолання однобічності (передбачає усвідомлення недоліків вузького переслідування певної освітянської стратегії).

Реалізація цих принципів має здійснюватись з єдиних позицій континууму зв'язку і відособленості, мінливості і стійкості, що є сутнісними

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

характеристиками систем, що розвиваються. Мова йде про адекватне і коректне дослідженні складних, відкритих самоорганізованих освітніх систем.

Продуктивним виявляється використання категорії «сталій розвиток», який диктує необхідність пошуку стану рівноваги в освітній системі. При цьому слід наголосити, що стійкість розглядається як сутнісний елемент розвитку, яка виявляється, зокрема, у вигляді набуття стабільності низки характеристик навчання і формування адекватних часу і соціальному замовленню освітніх стандартах.

Список використаних джерел

1. Саєнко Ю. Молодь: зміни в суспільній свідомості / Ю.Саєнко // Українське суспільство 1992-2013. Стан та динаміка змін. Соціологічний моніторинг за ред. В. Ворони, М. Шульги. – К.: ІС НАНУ, 2013. – С. 334–340.
2. Дюркгейм Э. Социология / Э. Дюркгейм. – М.: Канон, 1995. – 349 с.

ОСВІТА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МАЛИХ СОЦІАЛЬНИХ СИСТЕМ: АДАПТАЦІЯ ПОЛЬСЬКОГО ДОСВІДУ ДО УМОВ УКРАЇНИ EDUCATION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF SMALL SOCIAL SYSTEMS: ADAPTATION OF THE POLISH EXPERIENCE TO THE CONDITIONS OF UKRAINE

Атнажева Л.М.,
аспірантка НПУ ім.М.П.Драгоманова
Liliiia.atnazheva@gmail.com

Питання освіти в Україні на рівні закладів, установ державного підпорядкування або ж міських, селищних та сільських рад при прийнятті працівників на роботу зводиться, здебільшого, до наявності вищої освіти відповідно до вимог, передбачених для даної посади: вважається, що 5 років

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

навчання цілком вистачає для роботи в системі управління державою або ж громадою. На жаль, сам факт наявності вищої освіти не є гарантією того, що людина належним чином виконуватиме свої обов'язки, мислитиме креативно, враховуватиме сучасні тенденції, буде вміти аналізувати та приймати нестандартні рішення. Говорячи в даному випадку «людина», ми свідомо уникаємо дефініції «працівник», так як особистісні характеристики людини, її ціннісні орієнтири, характер взаємодії з навколишнім середовищем та внутрішня мотивація є визначальними при формуванні ідей, пропозицій для розвитку підприємства, установи чи організації незалежно від форм власності. Саме людина є в основі будь-якої соціальної системи. Ми поділяємо думку, що не можна змусити працівника мислити креативно та формувати ідеї, натомість, можна створити умови для конкретної розвитку людини і якнайкращого прояву її якостей та внутрішнього потенціалу для розвитку системи.

Порівнюючи підходи до організації виробництв, надання послуг, виконання робіт у бізнес-структурах та громадському секторі, ми можемо спостерігати, що значна увага приділяється навчання потенційних кандидатів на різноманітних курсах, тренінгах, семінарах, навчальних поїздках з обміну досвідом тощо (тобто, навчання у форматах, які відносяться до, так званої, неформальної освіти) – адже саме люди в умовах конкуренції мають забезпечити не просто виживання суб'єкта підприємницької діяльності чи громадської організації, але і подальший їх розвиток. Очевидно, що у сучасному інформаційному і висококонкурентному світі ситуація змінюється надто швидко, і те, що вивчалось у вищому навчальному закладі 10,15, 20 років тому не є актуальним, тож базуючись лише на цих знаннях особа не зможе дати поштовх для розвитку, зробити громади конкурентними або ж покращити якість послуг, які надаються органами державної влади, місцевого самоврядування громадянам України. При цьому, виникає логічне питання:

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

якщо для сфери бізнесу та громадських організацій Україні неформальна освіта має значення, то чому у сферах органів державної влади та місцевого самоврядування такі фактори взагалі залишаються поза увагою, і чому система зарахування потенційних управлінців на посади є досі непристосованою до сучасних реалій в контексті врахування не тільки формальної, але і неформальної освіти?

Цікавим в цьому напрямку є відслідковування змін, що відбуваються в процесі реформи децентралізації та забезпечення сталого розвитку територіальних громад України після їх об'єднання. Головну проблему, з якою стикаються міські, селищні та сільські ради при підборі кадрів, можна охарактеризувати наступним чином: «люди – є, але взяти на посаду немає кого».

Об'єднані територіальні громади є соціальними системами. Відповідно до визначення, вказаного у Великій українській енциклопедії, соціальна система – це цілісне, впорядковане соціальне утворення, єдність взаємопов'язаних інститутів, груп, організацій, спільнот, котрі, взаємодіючи, забезпечують матеріальні та нематеріальні потреби та інтереси людей, і ефективність соціальної системи визначається її адаптивністю до зовнішнього середовища, прийнятими в ній цінностями, її метою та завданнями, наявністю інтенсивного інформаційного обміну в середині системи та поза її межами [3]. Визначаючи місце об'єднаних територіальних громад в державі Україна, можна зробити висновок, що ці малі соціальні системи забезпечують підґрунтя для функціонування всієї держави, і, отже, для ефективної роботи вони мають адаптуватись до існуючих реалій, забезпечувати інтенсивний інформаційний обмін між внутрішнім та зовнішнім середовищем. Якщо вказані позиції не будуть дотримуватись, відповідно, мала соціальна система не буде функціонувати ефективно, що ми і спостерігаємо наразі в контексті реагувань

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

органів місцевого самоврядування на врахування при підборі управлінців формальної й ігнорування неформальної освіти.

Існує дуже багато визначень терміну «неформальна освіта», на нашу думку, найбільш точно її характеризує наступне: «Будь-яка організована поза формальною освітою освітня діяльність, що доповнює формальну освіту, забезпечує засвоєння вмінь і навичок, необхідних для соціально та економічно активного громадянина країни. Ця освітня діяльність структурована, має освітні цілі, визначені часові рамки, інфраструктурну підтримку та проходить усвідомлено. Отримані знання звичайно не сертифікуються, хоча це можливо» [8, с. 7].

Авторка статті неодноразово брала участь у розробці навчальних курсів для представників органів місцевого самоврядування, активістів, що готувались за підтримки донорських організацій. Так, протягом 2019-2020 років залучалась в якості експертки для упорядкування навчальних Модулів в рамках проекту ПУЛЬС «Моя громада-мій добробут» (IREX) за напрямками «Малий бізнес в ОТГ. Місія можлива!»; «Будуємо діалог в громаді»; «Теорія та практика ефективного енергоменеджменту в громадах» та «Культура 3.0» , а в 2020 році залучалась до підготовки навчального Модулю «Вступ до залучення громадян до процесів прийняття рішень» в складі команди в рамках проекту «Підтримка реформи децентралізації в Україні», Програма «U-LEAD з Європою», що впроваджується Німецьким товариством міжнародного співробітництва (GIZ) . Підтримка розробки навчальних курсів, які по суті і є одними із складових неформальної освіти, з сторони міжнародних донорських організацій свідчить про актуальність для України отримання знань та сконцентрованого досвіду як необхідності для здійснення процесів реформування сфери місцевого самоврядування, забезпечення ефективності дієвості малих соціальних систем – об'єднаних територіальних громад, які, як вже зазначалось вище, є основою

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

функціонування держави. Наразі в Україні спостерігається наявність великої кількості різноманітних курсів, семінарів, тренінгів – як платних, так і безкоштовних, але не можна не зазначити, що цей процес супроводжується певними викликами, а саме: наявність великої кількості можливостей створює проблему вибору для потенційних учасників: який курс обрати? чи матимуть вони достатньо часу для його успішного завершення? Від розробників навчань наразі вимагається не просто їх розробити, але і забезпечити просування, тобто, рекламу – щоб учасники звернули увагу саме на їх пропозицію. Якщо учасник потребує глибших знань, а навчання – платне, то це часто стає стримуючим фактором: доросле населення в Україні наразі не готове платити за додаткове навчання, навіть якщо воно сприятиме кращому виконанню їх посадових обов'язків чи розширенню як власних можливостей, так і можливостей для розвитку своєї територіальної громади.

При розробці концепції об'єднання територіальних громад в Україні вивчався досвід реформування системи місцевого самоврядування Польщі, тому логічно буде звернутись до огляду ситуації, яка має місце в Польщі щодо ролі та важливості використання неформальної освіти. В Польщі наразі неформальна освіта є дуже розповсюдженим явищем, і значне місце в ній належить громадським організаціям, фондам, в тому числі міжнародним. Дослідження стану розвитку неформальної освіти підтверджують важливість її ролі в суспільстві. Так, Пшемислав Жовтковський зазначає, що у XXI столітті не можна в освіті обмежувати тільки навчанням у школі чи вищих учбових закладів, а для навчання в сфері неформальної освіти мотивацією людей не є здобуття наступного диплому, наступних кваліфікації, а бажання здобуття нових знань, вміння чи просто пізнавальна цікавість виникаюча із зацікавленості людини [10, с.7-8]. Як вказує Барбара Фатига, кроки та діяльність, яка лежить «поза системою» можуть надати знання там, де з

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

багатьох причин формальна освіта не може цього зробити [9, с.19-24]. Разом з тим, авторка висловлює цікаву думку, що «неформальна освіта в деякій мірі задніми дверима входить до офіційної системи – головне як метод роботи з учнями, вихованцями або підопічними», і зазначає, що організації, які займаються наданням неформальної освіти завжди відчуватимуть спокусу формалізувати те, що є неформальним. Щодо неформальної освіти, як зазначає Беата Певех, можна виокремити наступні риси: форма навчання є свідомою, організованою, відбувається поза формальним навчанням, передбачає добровільність та активність участі, задоволення широкого спектру навчальних потреб, зокрема, доповнюючого та додаткового характеру, при цьому, перевагами неформальної освіти є: розвиток вартості, вмінь, компетенцій; навчання через практику; вища зацікавленість учасників; учасник є архітектором процесу навчання; індивідуальний підхід до потреб учасників та швидка реакція навчання на зміни [11, с.8].

Відповідно до досліджень стану освіти дорослих в Польщі, розміщених на офіційній сторінці Європейського Союзу, вказано, що спроби вкорінення в просторі освіти сумісних понять з європейськими визначеннями, що стосуються вчення крізь усе життя, в тому і навчання дорослих сягають 2013 року – тоді уряд прийняв нові стратегічні документи: "Перспективу вчення крізь усе життя" також "Стратегію Розвитку Людського Капіталу", в яких було сформульовано основні поняття політики на користь вчення крізь усе життя. При цьому, ключовим чинником здійснення ідеї вчення крізь усе життя є вміння також створення умов і їх можливості розвитку як необхідних до зміцнення суспільного капіталу, економічного зростання та високої якості життя [7]. Як впливає з даних проведеного дослідження щодо неформального навчання відбулось незначне зростання рівня участі – з 20,9% респондентів у 2011 році до 21,4% респондентів у 2016 році. Найбільшу активність в просторі

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

неформальної освіти проявляли особи віку 25-44 років – на такі форми підвищення свого рівня кваліфікації вказали понад 25% респондентів. Неформальною освітою трохи частіше були охоплені чоловіки, мешканці міст, особи з вищою освітою також перш за все особи, зайняті на спеціалізованих посадах. Водночас, як випливає з дослідження, використання неформального навчання найчастіше пов'язувалося із здійснюваною роботою (у 77,4% відповідях респондентів) і мало на меті поліпшення якості здійснюваної роботи, що як мету цього навчання вказали 56,6% респондентів. Щодо самоосвіти, серед популярних методів самоосвіти респонденти вказували використання Інтернет-програм та комп'ютерних ресурсів (84,5% респондентів), що цікаво, що серед осіб віку 18-24 роки цей відсоток складав майже 95%; користувались книжками, науковими журналами 80% респондентів; користувались з допомоги членів родини, друзів та колег по роботі 47,2% респондентів [7]. Тобто, в Польщі використання неформальної освіти є органічною складовою суспільного життя, й мешканці використовують наявні можливості для підвищення рівня своєї кваліфікації, що сприяє кращому виконання їх робочих функцій та підвищує можливості гмін для розвитку та країни в цілому.

Підсумовуючи, слід зауважити, що забезпечення освітньої підтримки малих соціальних систем є важливим фактором, який може суттєво сприяти їх розвитку, і зосередження уваги саме на неформальній освіті, яка здатна швидко відповідати на потреби сьогодення, дозволить відкрити можливості для сталого розвитку об'єднаних територіальних громад України, зміцнити їх людський капітал, і як свідчить досвід Польщі, повніше задовольняти освітні потреби громадян. На державному рівні підтримка має проявлятися у розробці відповідних програм фінансування тренінгів, семінарів та інших видів неформальної освіти, а на місцевому рівні можливим є фінансова підтримка та

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

залучення громадських організацій для надання освітніх послуг представникам органів місцевого самоврядування, мешканцям громади відповідно до визначених ними потреб.

Список використаних джерел

1. Аніщенко О.В. Концепція розвитку неформальної освіти дорослих в Україні/Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи, 2019, №1 (15), с.20-39. URL: <http://adult-education-journal.com.ua/index.php/aej/article/view/89/52>
2. Аніщенко О., Лук'янова Л., Прийма С. Неформальна освіта дорослих – освітній тренд ХХІ століття/ «РІДНА ШКОЛА», №11—12 (листопад—грудень), 2017.- с.3-7. URL: https://lib.iitta.gov.ua/710422/1/Anishchenko%2C%20Lukianova%2C%20Pryima%20_%20Non-formal%20education%20of%20adults.pdf
3. Велика українська енциклопедія. Електронна версія. URL: https://vue.gov.ua/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B0
4. Відкрите урядування. Колективна робота, прозорість і дієва участь/ За ред. Деніела Латропа, і Лорел Руми/Переклад з англ. Андрія Іщенка. – К.: Наука, 2011. – 536 с.
5. Луман Н. Социальные системы. Очерк общей теории / Пер. с нем. И.Д. Газиева; Под ред. Н.А. Головина. СПб.: Наука, 2007. – 641 с.
6. Неформальна освіта в Україні: пропозиція велика, але люди часто вибирають не вчитися. Електронний ресурс. URL: <https://www.prostir.ua/?focus=neformalna-osvita-v-ukrajini-propozytsiya-velyka-ale-lyudy-chasto-vybyrayut-ne-vchytysya>

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

7. Офіційна сторінка Європейського Союзу. Polska/ Kształcenie i szkolenia dorosłych. URL: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/adult-education-and-training-56_pl
8. Теорія і практика організації неформальної освіти молоді: навчальний
9. посібник /Павлик Н. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. – 162 с.
10. Fatyga B. Edukacja nieformalna w Polsce: historia i formy współczesne (wystąpienie plenarne) Ośrodek Badań Młodzieży Instytutu Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego. Materiały pokonferencyjne, Konferencja nt. edukacji nieformalnej «Doświadczając uczenia», 2004. URL: http://www.mlodziej.org.pl/sites/mlodziej.org.pl/files/publication/205/doswiadczac_uczenia_materiały_pokonferencyjne_pdf_90786.pdf
11. Pawlyk N., Ziółkowski P. Edukacja nieformalna w Polsce i na Ukrainie – idea i doświadczenie. Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Gospodarki. 2020. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/31450/1/Edukacja%20nieformalna%20w%20Polsce%20i%20na%20Ukrainie%20-%20idea%20i%20do%20C4%B9%E2%80%BAwiadczenia.pdf>
12. Pełech B. Edukacja formalna, pozaformalna i nieformalna w nauczaniu. Zachodniopomorskie centrum doskonalenia nauczycieli. URL: <http://zcdn.edu.pl/wp-content/uploads/2018/03/edukacja-formalna-pozafomalna-i-nieformalna-w-nauczaniu.pdf>
13. Trempała E. Edukacja formalna (szkolna) i edukacja nieformalna (równoległa, nieszkolna, pozaszkolna). Repozytorium Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. URL: <https://repozytorium.ukw.edu.pl/bitstream/handle/item/581/Edmund%20Trepala%20Edukacja%20formalna%20i%20edukacja%20nieformalna.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

**ПРАКТИКИ ІНСТИТУАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ТЕОЛОГІЇ:
СПІВПРАЦЯ ВІТЧИЗНЯНИХ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИХ ОСВІТНІХ
ЗАКЛАДІВ**
**PRACTICES OF INSTITUTIONALIZATION OF SOCIAL THEOLOGY:
COOPERATION OF DOMESTIC AND EUROPEAN EDUCATIONAL
INSTITUTIONS**

Біскуп В.С.,

доцент кафедри психології та соціальної роботи,
Західноукраїнський національний університет
vbiskup@gmail.com

Бугерко Я.М.,

доцент кафедри психології та соціальної роботи,
Західноукраїнський національний університет
metodology@gmail.com

В умовах державотворення важливого значення набуває глибинне осмислення процесів соціогуманітарного розвитку українського суспільства, визначення траєкторій розвитку сучасної вищої освіти, котра формує майбутнє країни та визначає перспективи її розвитку в довгостроковій перспективі. Соціокультурні трансформації епохи постіндустріалізму пов'язані з формуванням глобального освітнього простору, котрий вимагає адаптації національних освітніх систем до вимог глобальних тенденцій у вищій освіті поряд зі збереженням національних та самобутніх особливостей.

Глибинні соціокультурні трансформації сучасного суспільства закладають нові тенденції і у розвитку освітньо-наукового простору української школи. Ключовими стають проблеми пошуку національної ідеї, ціннісних орієнтирів, формування духовно зрілої особистості. Україна має давні традиції освіти, інституалізація якої сягає доби Київської Русі. Парадигмальні ціннісні ідеї освіченості були викладені Костянтином Філософом у його «Прогласії» (IX ст.). Літописець пише: «Як бджолу бачимо, що по всіх садах і зіллях літає, з кожного з них збираючи корисне, так і юнаки, що вчаться філософії й хочуть

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

увійти на висоту мудрості, всюди збирають, що краще» [1].

Відкритість до світу, активне вбирання, запозичення і використання набутоків та знань інших європейських народів були характерними рисами освіти в добу Великокняжої України-Руси (термін Грушевського). Власне для України завжди була характерна європейська орієнтація, вивчення і наслідування кращих зразків європейської науки та мистецтва. В контексті цього досить цікавою і оригінальною є гіпотеза дослідників щодо назви нашого краю: «У-країна» у варіативному перекладі: «U-land» може бути продовженням (відбиттям) європейської традиції – порівняймо її з європейськими назвами країн: Po-land, Eng-land, Deutsch-land, Ho-lland і т.д.». Дослідник зазначає, що «Українська освіта має давні самобутні традиції і принципи, які сформувалися з часів Великокняжої України-Руси та розвинулися й набули нових форм за часів Козацької держави. До них належить відкритість до світу, недогматичність, європейська орієнтація тематики, прив'язка до філософсько-натуралістичного античного надбання, християнського ідейного тла» [2].

Європейський вектор України актуалізує питання місця теології у сфері вищої освіти, яка, за словами К. Пашкова, пройшла «майже повний цикл легітимізації» [3, с. 119-120]. На черзі – впровадження теологічної освіти в світських навчальних закладах. Дискусії навколо питання статусу теології в науковому та освітньому просторі не вщухають, вони дедалі ширше обговорюється. Якщо для Західної Європи – це здебільшого пошук нових привабливих форм присутності теології в університеті, розгляд нових викликів для церкви та суспільства, на які повинно реагувати теологічне знання, то для України – це питання, в першу чергу, інституалізації теології. Йдеться про пошуки форми її імплементації в освітньому та науковому просторах.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Вирішення соціально гострих питань потребує поєднання зусиль та об'єднання сфер впливу теології і соціально-психологічної науки. Саме тому, як відповідь на виклики секулярного чи, радше, постсекулярного суспільства, актуальним є запровадження нових освітніх програм, спрямованих на підготовку фахівців, здатних вирішувати сучасні виклики із застосуванням різних методів впливу. Сьогодні соціальна теологія стає актуальною сферою академічних гуманітарних досліджень, а тому студенти різних спеціальностей, які хочуть поглиблено дізнатись про християнську теологічну традицію, раціонально осмислити цілісну духовно-природно-соціальну реальність зможуть долучитися до отримання відповідних знань, заснованих на принципах соціального служіння та передових технологіях соціальної допомоги найбільш вразливих верств населення.

За порівняно короткий термін розроблено ґрунтовну стратегію, напрацьовано формат та основні вектори розвитку нової програми. Потужний кадровий потенціал, значні теоретико-прикладні напрацювання в даному напрямку, тісна співпраця із світським та теологічними навчальними закладами Словаччини, Польщі, Італії, Канади дозволяють з впевненістю стверджувати реальність втілення цього вкрай потрібного проекту. Варто відмітити потужну позитивну динаміку пошуку різних форм і методів залучення зацікавлених стекголдерів до впровадження затребуваних на сучасному ринку праці фахівців. Зокрема у цьому напрямку ініціаторам є Західноукраїнський національний університет (м. Тернопіль) який в межах нової освітньої програми «Соціальна теологія» започаткував низку комунікативних заходів. Одним із таких є проведення циклу Міжнародних наукових релігійних читань – форуму, який об'єднує науковців, священнослужителів, адміністративних осіб християнських освітніх закладів, духовних наставників з України, Словаччини, Італії та Польщі. Мовиться про створення актуального майданчику

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

оперативного діалогу, якого так потребує наше суспільство. Співорганізатором Першої сесії Міжнародних релігійних читань став теологічний факультет Католицького університету в Ружомбероку (Словаччина). Така співпраця двох закладів – українського класичного та університету Міжнародної федерації католицьких університетів виявилась дуже плідною, адже обидва заклади дотримуються принципів відкритого діалогу в дусі академічних традицій та відданості християнських цінностей.

Плідною та ефективною виявилась робота Міжнародного круглого столу «Нові форми інституалізації теології в світській системі освіти», котрий відбувся на базі соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (м. Тернопіль). Широке міжнародне представництво навчальних закладів Європи і Америки, адміністративних та управлінських структур Тернопільської обласної державної адміністрації, представників духовенства, науковців, вчителів загальноосвітніх шкіл дозволило побачити різні аспекти, способи і перспективи гуманізації сучасного соціального простору. Прийнято низку рішень стосовно підтримки і популяризації спеціальності «Соціальна теологія» в Україні та за її межами, роботи групи експертів із розвитку соціальної теології як науково-освітнього напрямку гуманітаристики. Важливим підсумком роботи Круглого столу стало прийняття рішення про створення на базі Західноукраїнського національного університету (м. Тернопіль) міжнародного студентського християнського товариства із залученням студентської молоді з України, Польщі, Словаччини та Італії.

Отже, у поточній перспективі соціальна теологія стає доволі актуальною сферою академічних гуманітарних досліджень, і важливим є розуміння того, що між церквою та світським навчальним закладом має бути динамічна співпраця, однак навчальний процес повинен відрізнятися на змістовому рівні. Соціальна

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

теологія як *theologia prima* може стати не тільки перспективним напрямом розвитку вітчизняної теології, але й її наріжним каменем, основою самобутньої традиції.

Список використаних джерел

1. Історія української культури. Київ: Либідь. 1994, 656 с.
2. Білецький Володимир, Білецький Віталій. Самобутні традиції освіти і науки в Україні-Русі. *Studia Polsko-Ukraińskie*. Wydział Lingwistyki Stosowanej, Pracownia Dziejow Polsko-Ukrainskich Stosunkow Literackich. Warszawa, 2017. Вип. 4. С. 51-68.
3. Пашков К. Теологія в українському університеті: pro et contra (освітнянські баталії постсекулярної доби). *Культура України*. 2013. Вип. 42 (2). С. 116-125.

РОЛЬ ОСВІТИ, ЯК СКЛАДОВОГО КОМПОНЕНТУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ

THE ROLE OF EDUCATION AS A COMPONENT OF THE COMPONENT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF EFFECTIVE FUNCTIONING OF THE MODERN STATE

Веркієнко О.С.

провідний фахівець, Київський національний
університет імені Тараса Шевченка, м.Київ
vos.knu@gmail.com

Ключові слова: освіта, пріоритет, система, сталий розвиток, нормативно-правові документи, освітня політика, держава, реформування, розвиток.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Під час дослідження були проаналізовані навчальні матеріали з тематики освітньої діяльності та освітньої державної політики, такі як Н. Протасової, С. Крисюка, Т. Лукіна. У науковій літературі відзначені дослідження сталого

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

розвитку, які знайшли відображення у працях науковців, таких як В. Підліснюка та О. Висоцької. Окрему увагу було надано нормативно-правовим документам та законодавчим актам, зокрема, це нормативно-правові європейські документи та українські правові документи Законодавчі акти України з питань освіти, Закон України «Про ратифікацію Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля», Рішення Колегії Міністерства освіти і науки України «Про концепцію екологічної освіти в Україні», Постанова Кабінету Міністрів України «Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»)), ЗУ «Про освіту».

Методика досліджень.

Під час написання статті було застосовано міждисциплінарний підхід аби дослідити феномен впливу сталого розвитку на всі сфери діяльності, зокрема на основу кожного суспільства – систему освіти, системний підхід у з'ясуванні впливу системи освіти, застосований метод опису і порівняння, конкретно історичний метод у висвітленні основних етапів поступального розвитку та взаємодії освіти та сталого розвитку, аналітичний метод у дослідженні та аналізу нормативно-правових документів, експертний метод у вивченні авторитетних думок стосовно впровадження та реалізації концепції сталого розвитку в українській державі із залученням європейського досвіду.

Виклад основного матеріалу.

Сьогодні надзвичайно важко уявити без постійного навчання, розвитку здібностей, досягнення мети завдяки здобуттям нових знань, умінь і навичок, тобто без системи освіти. Освітня нива є беззаперечним фундаментом для розвитку молодого покоління, які формуються і зростають із процесом навчання, яке виховує у людині якості фахівця, професіонала, особистість із активною життєвою позицією, яка присвячує свій творчий доробок, робочий

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

шлях у певні галузі та структури, освіта стає підґрунтям для вираження кожної здібності. Право на освіту є одним із пріоритетних прав, проголошених Загальною декларацією прав людини. Освіта значно розширює можливості реалізації людини на шляху до досягнення успіху в усіх сферах життєдіяльності особистості у європейській державі.

Одним із чинників досягнення збалансованого (сталого) розвитку суспільства виступають наука і освіта, які є взаємопов'язаними, невіддільними і важливими інструментами ефективного управління, обґрунтованого прийняття рішень, розвитку демократії. На всіх стадіях розробки і втілення концепції сталого розвитку – від з'ясування потреби, формулювання ідей до практичної реалізації, вона потребує міцного, глибокого і розгалуженого науково-теоретичного підґрунтя і максимально широкої освітньої та роз'яснювальної роботи.

Постає актуальне питання загальноосвітнього масштабу, що буде важливим освітянським пріоритетом XXI століття, в умовах перехідних процесів, потужним розвитком інформації, технологій, крізь призму соціально-політичних, економічних, культурних чинників у межах існування сталого розвитку: чи освіта для сталого розвитку, чи сталий розвиток для освіти?

Однією із важливих систем функціонування держави та розвитку суспільства виступає категорія «освіта», зазагальноприйнятим визначенням вважається, що «освіта» – це процес і результат засвоєння особистістю певної системи наукових знань, практичних умінь і навичок і пов'язаного з ними того чи іншого рівня розвитку її розумово-пізнавальної і творчої діяльності; це спеціальна сфера соціального життя, унікальна система, своєрідний соціокультурний феномен, який сприяє нагромадженню знань, умінь і навичок, інтелектуальному розвитку людини [1, с. 9–12].

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Як цілісна система, освіта являю собою надання кожному можливість вивчати загальні та спеціальні дисципліни, задля розуміння загальносуспільних процесів, так і для задоволення та впровадження особистих потреб, а також сукупність ланок освіти, що мають органічний та міждисциплінарний зв'язок у розвитку та наступності у навчанні, відповідно йти шляхом до постійного розвитку та збільшення інтелектуального, кваліфікаційного та духовного потенціалу суспільства. Також, відповідно до ЗУ «Про освіту» розуміємо за складовою освітньої системи розгалужену мережу навчальних закладів, органів управління та методичних установ, які забезпечують належне функціонування закладів освіти, ефективність функціонування, ефективне поширення освітянської діяльності та забезпечення реалізації права громадян на освіту, згідно статті 53 Конституції України.

Складовими системи освіти є: 1) державні стандарти освіти; 2) державні та місцеві органи управління освітою, органи самоврядування в освіті; 3) наукові, науково-методичні, методичні установи та підприємства.

Структура системи освіти представлена дошкільною, загально середньою, позашкільною, професійно-технічною, вищою, післядипломною освітою, аспірантурою, докторантурою та самоосвітою[1, с. 16–20].

Категорія «сталий розвиток» стає новою суспільною та сформованою філософією у XXI столітті, яка поєднує у собі всі необхідні чинники та аспекти задля ефективного впровадження, зокрема в освітню систему, що дає дуже потужний фундамент для суспільного розвитку та стає консолідуючим фактором державної політики, оскільки проблемні питання були розмежовані протягом тривалого часу, а тепер збалансовані та підкріплені нормативними документами різних європейських спільнот, об'єднань і відповідно поширення до країн, завдяки чому крокують вперед до модернізації та оновлення, зокрема набуває поширення в Україні та українській освіті.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Поняття «сталий розвиток» набуло поширення після публікації доповіді підготовленої 1987 року Міжнародною комісією з навколишнього середовища та розвитку під часу звіту Комісії ООН «Наше спільне майбутнє» було зазначено принцип нової категорії «сталого розвитку», що це такий розвиток суспільства, який задовольняє потреби нинішніх поколінь і не ставить під загрозу можливості наступних поколінь задовольняти свої[4, с. 4–8].

Сталий розвиток являє собою сучасну концепцію, що ґрунтується на принципах взаємодії суспільства та природи, передбачає гармонізацію економічного, соціального та екологічного процесів, оскільки вбирає у себе всі характеристики цих чинників.

На сьогодні термін сталого розвитку розуміють, як стабільного та спрямованого розвитку економічної та соціальної сфер при раціональному використанні ресурсів.

Стратегія сталого розвитку стала результатом екологізації наукових знань, а також їхнього пристосування до соціально-економічних потреб людства, що розпочалися вже у 1970-тих роках ХХ століття, коли були створені такі неурядові наукові організації з вивчення глобальних процесів на Землі як Міжнародна федерація інститутів перспективних досліджень, Римський клуб, Міжнародний інститут системного аналізу. Проведення у 1972 році у Стокгольмі Конференції ООН та створення Програми ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП) визначило процес включення міжнародного співтовариства на державному рівні у процес вирішення екологічних проблем. Почала розвиватися екологічна політика і дипломатія, право з навколишнього середовища та захисту природи тощо. У 1980-ті роки з'являються концепції екорозвитку, тобто сталого розвитку екосистем. Всесвітня стратегія охорони природи, що була прийнята у 1980 році, вперше містила поняття сталого розвитку. У 1987 році у доповіді «Наше спільне майбутнє» Міжнародної комісії

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

з навколишнього середовища та розвитку йшла мова про необхідність сталого розвитку, при якому «задоволення потреб сьогодення не підриває здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби». Це визначення сталого розвитку є на сьогодні найбільш розповсюдженим.

У червні 1992 року у Ріо-де-Жанейро відбулася Конференція ООН з навколишнього середовища та розвитку, на якій було прийнято рішення про зміну курсу розвитку світового співтовариства у напрямку його сталого розвитку («Програма 21»). Перехід до нової моделі (стратегії) сталого розвитку став природною реакцією світового співтовариства на сучасні глобальні проблеми. [5, с.18-20]

У 1997 р. відбулася конференція в Кіото, на якій був підписаний документ (так званий Кіотський протокол), що передбачав формування ринкових механізмів регулювання викидів парникових газів шляхом торгівлі квотами.[4, с.14-18]

У грудні 2002 року Генеральною Асамблеєю була прийнята Резолюція «Про Декаду ООН з освіти для сталого розвитку, починаючи з 1 січня 2005 року» (2005–2014), яка була підтримана більшістю країн світу, у тому числі, й Україною. Постановою Кабінету Міністрів України за № 634 затверджено Комплексну програму реалізації на національному рівні рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку, складовими якої є системна перебудова вітчизняної освіти на засадах сталого розвитку.[5, с.7-10]

17-18 березня 2005 року у м. Вільнюсі на Нараді високого рівня представників міністерств охорони навколишнього середовища і освіти прийнято Стратегію Європейської Економічної Комісії ООН для освіти в інтересах сталого розвитку і оголошено десятиліття освіти для сталого розвитку, починаючи з 2005 року.[5, с.13]

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Через призму історичного розвитку такого явища, як сталий розвиток ми бачимо, що взаємодія та залучення міждисциплінарного аспекту є визначальним ґрунтом для поширення даної концепції у систему освіти, науки. І при актуальних та змістовних алгоритмах дій ми зможемо йти «у ногу з часом», впроваджувати у педагогічну діяльність, навчальний процес і виховувати нове покоління громадян, фахівців, професіоналів за новими стандартами із прогресивними поглядами, які будуть фундаментом до постійного розвитку та вестимуть вперед суспільство і державу, як невід’ємні компоненти для досягнення ефективності сталого розвитку.

Головними принципами сталого розвитку є:

- принцип «задоволення потреб» – на перший план висувуються потреби найбільш вразливих прошарків населення;
- принцип «встановлення обмежень»: на розвиток людства та стан технологій накладаються обмеження задля збереження довкілля.

Сталий розвиток передбачає ощадливе ставлення до довкілля, коли люди братимуть від природи лише необхідне для їхнього життя, обов’язково зважаючи на те, чи зможе природа відновити даний ресурс.

Ключові завдання сталого розвитку полягають у :

- забезпечення випереджаючого розв’язання проблем соціального та духовного розвитку;
- узгодження темпів економічного розвитку з господарською ємністю екосистем;
- збереження і відновлення природних екосистем та їх здатності до самовідтворення. [11, с.7-12]

Комплекс дій, спрямованих на досягнення сталого розвитку:

- створити політичну систему, що гарантуватиме участь громадян в обговоренні та прийнятті рішень;

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

- створити соціальну систему, яка забезпечить розв'язання проблем, які виникли внаслідок негармонійного розвитку;
- створити систему виробництва, яка ґрунтується на екологічних засадах;
- здійснювати розбудову міжнародної системи, яка діє за сталими моделями торгівлі й фінансування;
- створити гнучку та самокоригувальну адміністративну систему.

Головні принципи Концепції сталого розвитку суспільства:

- в центрі сталого розвитку стоять люди, що мають право на здорове життя в гармонії з природою;
- право на розвиток має реалізуватися з урахуванням потреб і за обов'язкового збереження довкілля для нинішнього і майбутніх поколінь;
- захист довкілля має стати не окремим завданням, а невід'ємною складовою розвитку;
- для досягнення сталого розвитку держави мають позбутися тих моделей виробництва та споживання, які гальмують розвиток;
- проблеми захисту довкілля можуть бути успішно розв'язані за умови участі всіх зацікавлених громадян. Кожен громадянин повинен мати доступ до інформації про довкілля, якою володіють місцеві органи влади, громадяни повинні мати право на участь в обговоренні та прийнятті рішень;
- жінки відіграють надзвичайно важливу роль при вирішенні проблем, пов'язаних з охороною довкілля та сталим розвитком;
- мир, розвиток й охорона довкілля – взаємопов'язані та неподільні.

Мислити по-новому є основним стратегічним підходом до сталого розвитку, що передбачає наступні підходи до впровадження:

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

- відповідальність за розвиток несе усе суспільство, а не лише державна влада;
- формується система, здатна до постійного удосконалення та адаптації замість розробки та впровадження фіксованого плану;
- цілі розвитку, на відміну від процесу секторального планування, визначаються інтегровано та комплексно;
- рішення ухвалюються прозоро, лише після обговорення з громадою;
- стимулюється перехід до ухвалення рішень на місцевому рівні та фінансової підтримки власних локальних ініціатив;
- отримані результати постійно аналізуються, а висновки слугують для поліпшення управління процесами. [11, с. 10–18]

А для впровадження у життя сталого розвитку, маємо розглянути правову основу, зокрема ряд прийнятих європейських та відчизняних нормативних документів, які стосуються освітян для сталого розвитку.

Серед нормативних-правових європейських документів виділяємо за категоріями:

Загальні міжнародні документи зі сталого розвитку, які містять окремі положення про освіту для сталого розвитку: Декларація тисячоліття Організації Об'єднаних Націй, 2002 р., «Порядок денний на XXI століття», 1992 р.

Спеціальні міжнародні документи з питань освіти для сталого розвитку: «Порядок денний на XXI століття в галузі освіти з метою сталого розвитку в регіоні Балтійського моря», Дакарські рамки дій «Освіта для всіх: виконання наших загальних зобов'язань». Софійська конференція з освіти дорослих (Софія, Болгарія, 2002 р.), Проект Стратегії ЄЕК ООН про освіту з метою сталого розвитку (ЄЕК, Женева, Швейцарія, жовтень 2004 р.).[4, с.12-28]

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Серед документів українського законодавства маємо такий досвід впровадження у державний апарат щодо взаємодії сталого розвитку і освітньої діяльності:

Закони України: Закон України «Про освіту» від 23.05.1991 р.

Постанови Верховної Ради України: Постанова Верховної Ради України «Про стан, напрями реформування і фінансування освіти в Україні» від 21.06.2001 р., Постанова Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань «Про стан і перспективи розвитку вищої освіти в Україні» від 04.06.2004 р.

Укази Президента України: Указ Президента України «Про заходи щодо вдосконалення системи вищої освіти України» від 17.02.2004 р., Указ Президента України «Про Національну доктрину розвитку освіти» від 17.04.2002 р.

Національні законодавчі акти та документи зі сталого розвитку, які містять окремі положення про освіту для сталого розвитку:

- Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2003 р. № 634 «Про затвердження Комплексної програми реалізації на національному рівні рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку, на 2003 – 2015 роки».

- Проект Постанови Верховної Ради України «Про Концепцію переходу України до сталого розвитку» (№5749).

Головні тези законодавства України в галузі сталого розвитку: Рішення Колегії Міністерства освіти і науки України № 13/6-19 від 20.12.2001 р. «Про концепцію екологічної освіти в Україні». Відповідно до цього рішення основна мета екологічної освіти полягає у формуванні навичок, фундаментальних екологічних знань, екологічного мислення і свідомості, що ґрунтуються на ставленні до природи як універсальної, унікальної цінності.[11, 24-32]

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Висновки.

Отже, система освіти є фундаментальним компонентом у розвитку суспільства на різних його етапах, зокрема і у поступальному розвитку системи погляді і цінностей, що забезпечує розвиток освіченого суспільства у державі, що у свою чергу являє собою ґрунт для діяльності всіх галузей, забезпечення професійними кадрами всіх сфер та практичне впровадження всіх необхідних заходів для ефективного функціонування державного апарату за всіма напрямками.

З проведеного дослідження бачимо, що категорія «сталий розвиток» являє собою нову сучасну концепцію цінностей та підходів до діяльності, зокрема освітянської, оскільки впровадження нового та «свіжого» погляду на модернізаційні процеси, через всі чинники суспільного існування та життєдіяльності будуть актуальними та прийнятими, а тому філософія сталого розвитку буде ефективним управлінським чинником для досягнення результативних реформ, що сприятиме модернізаційним перетворенням, розвиток яких у свою чергу країну наближає до колиски європейського досвіду, цінностей і дозволяє бути на рівні з фахівцями міжнародного значення, завдяки співпраці, консолідації. розвитку, перегляду та доопрацюванню нормативно-правових та законодавчих документів.

Оскільки сталий розвиток всіх процесів являє сучасну оновлену філософію заходів та підходів до здійснення діяльності, маємо розуміти, що важелі політичних впливів та концепцій функціонує через поле освітянських питань, оскільки освіта є надважливим компонентом задля здійснення політичної діяльності, важливою постає роль освітньої державної політики у контексті сталого розвитку, яка має бути визначеною, рішучою та оновленою задля впровадження конкретних заходів у життя, діяльність, освіту та виховання, аби примножувати за допомогою реформ, проектів, модернізаційних процесів і які будуть закріплені на законодавчому рівні.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Плакаємо надію, що аксіомою буде думка, що корисною та перспективною державною інвестицією є вкладення у систему освіти. Освіта є системою у державі та державній політиці, де суспільство, наука та освіта є взаємопов'язані компоненти для ефективного функціонування освітянської ниви, а тому ключову роль грає освітня політика, крізь призму якої ми зможемо підтвердити думку про обов'язковість системи державних заходів для забезпечення функціонування сталого розвитку та розширювати внутрішньополітичні та зовнішньополітичні зв'язки, аби мати ґрунт для розвитку країни на світовій арені завдяки цьому модернізаційному явищу, зокрема це залучення всіх аспектів для реформаційних процесів. За загальним визначенням освітня політика – це певний вид діяльності органів держави, що має розпорядчий та виконавчий характер і має на меті створення певного організаційного поля та впливу суспільних відносин у сфері освіти шляхом щалучення державно-владних повноваження за допомогою цілеспрямованого вироблення, прийняття та реалізацію, регулюючих, кординуючих та контрольних впливів на освітню систему, Ці впливи забезпечуються кількома факторами, такими як: глобалізаційні процеси, які характеризуються прискоренням та поглиблення розвитку; інтеграційними процесами під якими розуміємо взаємозближення, об'єднання певних елементів у єдину ефективну систему та утворення між ними сталих взаємозв'язків та становлення інформаційного суспільства, як важливого, пріорітетного та змістовного фактору у відповідності до сучасних процесів, характеризується сучасним етапом розвитку та домінуванням ролі взаємодії знань та інформації. [1, с.5-9]

Із проаналізованих джерел випливає думка, що найпотужнішою рушійною силою всіх поступальних процесів є людина, як джерело розвитку суспільства, аби цей розвиток був спрямований на плідний результат, зокрема на благо та примноження всіх процесів, мають бути створені умови для

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

ревлізації її інтелектуального та творчого потенціалу, що є запорукою для практичного впровадження сталого розвитку суспільства.

У преспективі реалізації та розвитку сталого розвитку нас чекає непрості шляхи вирішення та подолання такого дискусійного аспекту, чи система для людей чи люди для системи.

Підсумкова думка автора статті схиляється до відповіді на поставлене питання на початку роботи: чи освіта для сталого розвитку, чи сталий розвиток для освіти? Освіта є ключовим компонентом для сталого розвитку функціонування сучасної європейської держави, де освіта має надзвичайно важливе значення для здобуття та розвитку інтелектуального блага, а також є спрямованою діяльністю для набуття знань, умінь, навичок для сфер практичних ланок здійснення діяльності, які стають важливими у формуванні нових цінностей та підходів світогляду для нового свідомого суспільства, яке буде ефективно впливати для забезпечення балансу основних та додаткових специфік функціонування, завдяки новим поглядам, позиціям, цінностям, а головним поштовхом буде формування, модернізація та реформація системи освіти, як в національно-державних умовах, так і в умовах глобального контексту її практичної реалізації.

Набуття та поширення всіх знань, підходів, заходів є підставою вважати, що наша життєдіяльність зараз переживає динамічний розвиток та зміни у самому джерелі, тобто у суспільстві, що за собою несе постійне вдосконалення раніше прийнятих постулатів за якими формується і реалізується освітня політика, яка спрямована на реалізацію сучасного освітянського простору, гідного рівня, відродження самобутного та автентичного національного характеру, оновлення змісту, форм, методів навчання, залучення та примноження інтелектуального потенціалу у розвиток найголовніших сфер для існування, примноження та ефективного функціонування держави,

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

забезпечення населення всіма можливостями для реалізації права на освіту, розвиток, набуття та реалізацію у всіх сферах життєдіяльності людини на полі широкої сфери сталого розвитку сучасної держави!

Список використаних джерел

1. Державне управління у сфері освіти : конспект лекцій з дисциплін нормативної частини магістерської програми за спеціальністю “Державне управління у сфері освіти” / авт. кол. : Н. Г. Протасова, С. В. Крисюк, Т. О. Лукіна та ін. ; за заг. ред. Н. Г. Протасової. – К. : НАДУ, 2012. – 60 с.
2. Законодавчі акти України з питань освіти / Верховна Рада України. Комітет з питань науки і освіти: Офіц. вид. – К.: Парламентське вид-во, 2004.
3. Закон України «Про ратифікацію Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля» // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1999, № 34, с. 296. Освіта для сталого розвитку [Текст]: науково-методичний посібник / О. Є. . – Дніпропетровськ : Роял Принт, 2011. – 200 с.
4. Підліснюк В.В. Екологічна інформація: доступ та застосування. Посібник // Видавничий дім «КМ Академія», 2002. – 80 с. Підліснюк В.В. Сталий розвиток суспільства: 25 запитань і відповідей. Тлумачний посібник // Видавництво «Поліграфекспрес», 2001 – 27 с.
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»).
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2003 р. №1494 «Про затвердження Програми розвитку системи дистанційного навчання на 2004 – 2006 роки» // Офіційний вісник України від 10.10.2003. – 2003 р., № 39, стор. 8, стаття 2070.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

7. Роль жінок у сталому розвитку суспільства // Збірник доповідей. Під ред. Підліснюк В. та Стефановської Т., 2002. – 103 с.80
8. Сталий розвиток суспільства: роль освіти. Путівник / За ред. В.Підліснюк – К.: Видавництво СПД «Ковальчук», 2005. – с. 88.

**ПЕРШОДЖЕРЕЛА ДУМКИ ТА СЛОВА ЯК ВАЖЛИВИЙ ЗАСІБ
РІЗНОБІЧНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ
THE PRIMARY SOURCES OF THOUGHTS AND WORDS AS AN
IMPORTANT WAY OF ALL-AROUND DEVELOPMENT
OF THE CHILD**

Волошина В.В.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри педагогіки та методик
навчання української та іноземної мов
Факультету педагогіки і психології
Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова
Viktoriya-voloshina@ukr.net

Природа, естетично впливаючи на людину, є невичерпною скарбницею вражень, радісних переживань. Вивчаючи її, особа розвиває не тільки свої пізнавальні сили і здібності, а й формує естетичні почуття і смак.

Питання про роль природи в естетичному вихованні та розвитку дитини привертало особливу увагу видатних педагогів, психологів, письменників. Їхня спадщина є безцінною для вирішення цілого ряду складних проблем, що постають перед учителем.

Відвідуючи уроки вчителів, В.О. Сухомлинський замислювався над тим, чому відповіді учнів бувають невиразними, неясними. Аналізуючи мову вихованців, він дійшов висновку, що слова, якими вони користуються, не пов'язані з предметами та явищами навколишнього світу, а причина цього

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

криється в тому, що дітей не привчили мислити. Коли учень переступав поріг школи, за ним закривалися двері, і по той бік залишався дивовижний світ із дзюрчанням струмків, співом пташок, шелестом трави. А, як відомо, єство дитини вимагає, щоб її розум виховувався серед наочних образів, і передусім серед природи, яка, переконаний педагог, є колискою дитячої думки.

Для дітей, які змалечку спілкуються з природою рідного краю, вона стає могутнім засобом формування в них тонкого та складного почуття краси. Яскраві уявлення від живого спілкування з природою надовго залишаються в пам'яті, утворюючи міцне підґрунтя для того, щоб слова, почуті серед природи, заграли у дитячій уяві різнобарв'ям.

Педагог слушно зауважував: „Одна мандрівка до невичерпного джерела слова може дати більше, ніж десятки уроків серед чотирьох класних стін [2]”. Тому свій перший урок на початку навчального року завжди В.О. Сухомлинський проводив у Школі під блакитним небом, зачаровуючи дітей красою природи рідного краю. „В тому ніжному й чутливому віці, коли перед дитиною відкривається не тільки краса світу, а й перша думка про радість буття, перше уявлення про щастя бачити сонце й небесну блакить, я веду своїх маленьких вихованців у поле, на берег ставка, в сад – веду дивитись, веду закарбовувати в дитячій пам'яті образ, картину, що втілюють у собі поетичне звучання слова. Це наші подорожі за рідним словом [7]”.

На питання „Що таке школа під блакитним небом?” Василь Олександрович відповів прозовими рядками, але вони були наповнені поетичністю, ніжністю: „Теплий літній вечір. На голубому небі спалахує перша зірочка. Щодня до мене приходять діти. Дошкільники, першокласники, другокласники... Ми сідаємо під столітнім дубом. Замоває село, засинає степ, із саду долинають таємничі звуки, спить озеро. Увесь світ навколо нас спить, лише зірочка в небі мерехтить та цвіркун співає... У ці прекрасні літні вечори

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

ми стаємо поетами – складаємо казки. Все, що ми бачимо, здається нам у ці дивовижні години казкою”.

Завдяки цим подорожам закладається основа того, що Василь Олександрович називав дитинством рідної мови. Воно, за словами педагога, живе у подорожах, найяскравіших словах, пісенних, казкових картинах, поетичне звучання яких можна відкрити і почути тільки там, де слово не просто щось означає, а дивує, вражає, примушує вдивлятися і вслухатися. Саме такою дивовижною казкою була „Школа під блакитним небом”, створена В.О. Сухомлинським. „Я проводив з дітьми „подорожі” до джерел слова і відкривав їм очі на красу світу і водночас намагався донести до дитячого серця музику слова. Поки дитина не відчула аромату слова, не побачила його найтонших відтінків, – не можна взагалі починати навчання грамоті, і якщо вчитель робить це, то він прирікає дитя на тяжку працю [5, с. 79]”.

Свою розповідь у Школі під блакитним небом Василь Олександрович починав казкою. „Казка – це ... свіжий вітер, що роздмухує вогник дитячої думки й мови [6, с. 33]”. „Казка є тим різцем (її можна порівняти хіба що тільки з музикою), який відточує найтонші риси індивідуального мислення кожної дитини і водночас розкриває дитячі серця назустріч одне одному, творить тонкі інтелектуальні взаємини дитячого колективу [3, с. 510]”. Процес творення казки педагог називав найщасливішими моментами духовного спілкування з дітьми, водночас казка для дітей була великою радістю мислення.

Педагог вважав, що тільки через казку, через захоплення нею дитина може передати свої почуття, переживання, якщо в серці учня не живе казка, – то йому недоступна радість життя. Дітям, які тільки-но переступили шкільний поріг, перший учитель запам’ятовується передусім як казкар, чарівник, що веде їх у Країну Знань.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Коли дитина поринає у вир казкових подій, почуття та образи, які постають в її свідомості, сприяють тому, що маля починає вчитися мислити словами. Адже мова – це „матеріальне висловлювання думки”, і лише та дитина зможе досконало оволодіти рідною мовою, яка відчує в кожному слові ту живу мелодію, музику, що воно несе в собі. Якщо дитина не збагне, не побачить тієї краси, вона не відкриє для себе таємниці слова. І тут на допомогу приходить казка – ця “активна естетична творчість, що захоплює всі сфери духовного життя дитини – її розум, почуття, уяву, волю [6, с. 184]”.

В.О. Сухомлинський зауважував, що казка – це лише перша пелюстка в квітці дитячої творчості, другою ж є твори про те, що дитина бачить навколо себе, що її хвилює, чим вона захоплюється, про що мріє.

Продовженням подорожей до казки був „Острів чудес”. Поштовхом до створення цього острова стала розповідь педагога про пригоди Робінзона Крузо. Дітям відразу ж захотілося погратися в мандрівників. „Острів чудес” був куточком гри, створеним у заростях терену, акації, звідки дитяча фантазія переносила всіх у світ надзвичайних пригод.

У Павлиші часто організовувалися екскурсії з метою ознайомлення учнів з окремими явищами і картинами природи. Однією з таких екскурсій у початковій школі була подорож, присвячена світанкові.

Серед природи проводилися окремі уроки мови. Їхньою виховною метою було донести до свідомості учнів красу слова, закарбувавши його в дитячій пам’яті разом з тією картиною або явищем, яке воно передає.

Із спогадів колег: „Велику увагу приділяв Василь Олександрович урокам мислення серед природи. У будь-яку пору року він вимагав від нас вести дітей на природу, вчити їх спостерігати за змінами в природі, розповідати про неї, особливо звертав увагу на виховання любові до рідного краю [1, с. 48]”.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Свої уроки серед природи В.О. Сухомлинський називав уроками життя слова. Знаючи, що у дітей образне сприймання світу, педагог до джерел слова завжди мандрував з дітьми, беручи альбоми „Наше рідне слово” й олівці, наголошуючи на тому, що не досить малечі назвати нове слово, дитина повинна побачити, відчутти його. На кожній сторінці з’являвся малюнок дитини того, що вона бачила навкруги, а внизу – підпис: роса, луг, село, бір, дуб, верба, ліс, дим, книга, гора. Пізніше в альбомах з’являлися твори–мініатюри. «...Уроки серед природи – це ті хвилини, коли вчитель доторкається до дитячого серця красою рідного краю, рідного слова» [4, с. 36].

Список використаних джерел

1. Спогади про Сухомлинського / Упоряд. С.П. Заволока. – К.: Рад. школа, 1990. – 223 с.
2. Сухомлинський В.О. Джерело Невмирущої Криниці // Літературна Україна. – 1970. – № 33 (28 квітня). – С. 2.
3. Сухомлинський В.О. Методика виховання колективу // Вибрані твори: У 5-ти т. К.: Рад. школа, 1976. – Т. 1. – С. 403 – 637.
4. Сухомлинський В.О. Моральні заповіді дитинства і юності. – К.: Рад. школа, 1966. – 232 с.
5. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості // Вибрані твори: У 5-ти т. К.: Рад. шк., 1976. – Т. 1. – С. 53 – 206.
6. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям // Вибрані твори: У 5-ти т. К.: Рад. шк., 1977. – Т. 3. – С. 5 – 278.
7. Сухомлинський В.О. Стежка до квітучого саду // Літературна Україна. – 1969. – 26 вересня. – С. 2.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

**ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПРИРОДНОЇ СПАДЩИНИ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА
ОСНОВА ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В
ПРИРОДНИХ ПАРКАХ, БОТАНІЧНИХ САДАХ І ЗООПАРКАХ
УКРАЇНИ**
**NATURAL HERITAGE INTERPRETATION AS A METHODOLOGICAL
BASIS OF THE ECOLOGICAL EDUCATION IN NATURAL PARKS,
BOTANICAL GARDENS AND ZOOS OF UKRAINE**

Гудкова Н.В.,
к.біол.н, доцент, Державна екологічна академія,
ел. пошта ngudkova@gmail.com

У своїй книзі «Інтерпретація нашої спадщини» (1957) американський вчений Фріман Тілден сформулював шість основних «принципів інтерпретації», які покладено в основу філософії і методології інтерпретації спадщини. Він вперше дав визначення інтерпретації як освітньої діяльності, «яка здійснюється з метою виявлення значення та взаємодій об'єктів інтерпретації через особистий досвід та ілюстративні засоби масової інформації, а не через подання лише фактичної інформації». Інтерпретація природної спадщини активно сприяла переосмисленню американцями цінностей, які несуть національні природні парки США.

Інтерпретаційний підхід є інтерактивним і спрямованим на розвиток інтелектуального потенціалу та емоційного досвіду відвідувачів. Майстерність інтерпретатора полягає у відтворенні «духа місця» – атмосфери емоційного сприйняття об'єкта інтерпретації відвідувачами, що допомагає зрозуміти цінність та унікальність об'єктів природної та культурної спадщини, необхідність їх збереження для майбутніх поколінь. З цією метою інтерпретатор створює «магічне поле» або «трикутник інтерпретації». На вершині трикутника знаходиться об'єкт інтерпретації, а в двох інших кутах – відвідувачі та інтерпретатор, який виконує функцію посередника або

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

фасилітатора. Для кожної аудиторії інтерпретатор підбирає спеціальні інтерпретаційні підходи з метою отримання відвідувачами яскравих враження, які сприяють встановленню емоційних зв'язків між ними та об'єктом спадщини. Для формування особистого досвіду інтерпретатор стимулює діалог, в процесі якого відвідувачі, відповідаючи на питання, пов'язують свій попередній досвід з новим і таким чином створюють основу для майбутнього досвіду.

Хоча методи інтерпретації спадщини бувають різними, але задля оцінки ефективності та якості інтерпретаційних програм запропоновано чотири основних критерії: тематичність, структурованість, релевантність і розважальний характер (Нам, 2013). Тематичність інтерпретації напряму пов'язано з поняттям «провідної ідеї», яка відображує особисте цінносте ставлення інтерпретатора до об'єкта спадщини. Провідна ідея з'єднує вершини інтерпретаційного трикутника, розвиває уяву відвідувачів, утримує процес дослідження в потрібному напрямку. Інтерпретаційні програми, в основу яких покладено універсальні цінності (любов, ненависть, життя, смерть і т.д.), не залишають байдужими нікого, навіть якщо кожен учасник сприймає сюжет по-своєму. Структуру і провідну ідею програми інтерпретатор формує таким чином, щоб підштовхнути відвідувачів до самостійного пошуку більш глибокого значення об'єкта. Тілден назвав цей процес пошуком «більше ніж правди». Неформальна обстановка, де проходить інтерпретація (ліс, парк, ботанічний сад, зоопарк), надає відвідувачам можливість набути досвіду «з перших рук», дослідити об'єкт і застосовувати отримані знання на практиці. Інтерпретатори багато сил та енергії вкладають у те, щоб допомогти відвідувачам природних парків, ботанічних садів і зоопарків відчувати себе бажаними та надати можливості до самореалізації.

Необхідність практичного застосування інтерпретації спадщини як складової освіти для сталого розвитку в Україні нами доведена на практиці.

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Починаючи із 2016 року, кафедра методології освіти для сталого розвитку Державної екологічної академії регулярно проводить курси підвищення кваліфікації за темою «Основи навчально-виховної роботи за методом «Інтерпретація природи» для працівників природних парків, ботанічних садів, зоопарків і музеїв. У 2019 р. нами було проведено онлайн опитування, в якому взяли участь 64 слухачів курсів. Вік учасників знаходився у межах від 22 до 70 років. 35,9% усіх опитуваних склали чоловіки, 64,1% – жінки. На питання: «Чи використовуєте ви знання, отримані під час курсу?» нами було одержано стопроцентний позитивний результат. Створення інтерпретаційних програм є достатньо складним процесом, який вимагає інноваційного підходу. Тому кількість створених слухачами власних програм коливалась від 1 до 6. Серед основних тематичних напрямів інтерпретаційних програм, які слухачі розробили після курсів самостійно, вказано: охорона природи (81,3%), освіта (42,2%), культурна спадщина (29%), зелений туризм (29%) та інші (4,8%).

За результатами дослідження нами було зроблено висновки, що використання інтерпретаційного підходу збагачує процес екологічної освітньо-виховної роботи в природних парках, ботанічних садах і зоопарках, привертаючи увагу відвідувачів до проблем охорони природи, визначаючи цінності, виховуючи почуття гордості за національну спадщину і підштовхуючи до активних природоохоронних дій.

Список літератури

1. Sam H. Ham. Interpretation: making a difference on purpose. Fulcrum Golden, Colorado, 2013. – 290 p.
2. Thorsten L. The Interpretive Guide – Sharing Heritage with People. Bildungswerk interpretation, 2015. – 39 p.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

3. Tilden, F. Interpreting our heritage, 3rd edition. The University of North Carolina Press, Chapel Hill, North Carolina, U.S.A., 1977. – 212 p.
4. Гудкова Н.В., Карпюк Т.С. Посібник з інтерпретації. Київ: САЛЮТІС ПРІНТ, 2017. – 42 с.

ГЕРОГОГІКА В КОНТЕКСТІ ДЕМОГРАФІЧНОГО СТАРІННЯ НАСЕЛЕННЯ HEROLOGY IN THE DEMOGRAPHIC AGING CONTEXT

Дем'яненко Н.М.,
доктор педагогічних наук,
професор, завідувачка кафедри педагогіки і психології вищої школи
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова
nat77demyanenko@gmail.com

Нині на планеті проживає 810 млн. людей похилого віку або 11,5% населення. За прогнозуванням, до 2050 року кількість осіб, старших за 60 років, становитиме 31% – фактично третину всього людства [1, р. 36]. Сучасні демографічні процеси зумовили зміну поглядів на традиційне розуміння старості як періоду життя людини від втрати репродуктивної функції і до смерті, що характеризується погіршенням здоров'я, зниженням фізичної, розумової та когнітивної здатності організму. Це визначення вже не може вважатися коректним, зокрема з причин значного збільшення кількості років, які людина проживає після середньостатистичного віку виходу на пенсію, та більш тривалого періоду фізичної, емоційної і когнітивної здатності за межею 55-60 років.

Сучасні наукові дослідження доводять – розвиток особистості відбувається протягом всього періоду старіння, завдяки активізації життєвих позицій і набуттю нових знань та вмінь, що є необхідною умовою поліпшення

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

якості життя у пост-пенсійній фазі. На цій основі в геронтологічній науці конкретизовано перспективи особистості в похилому віці: перспектива активності, згідно з якою фізична та соціальна активність вважається корисною для людини похилого віку, а її нестача призводить до втрати адаптивної здатності індивіда; перспектива селективності, оптимізації і компенсації, відповідно до чого поведінка розглядається як спосіб долаття труднощів у похилому віці; перспектива безперервності, яка враховує позитивне і природне прагнення людини похилого віку продовжувати стиль життя середнього віку; перспектива розвитку, згідно якої позитивний розвиток особистості продовжується й у похилому віці.

Змінюється й бачення вікової періодизації. Узагальнення численних підходів до вікової типології зумовило трактування похилого віку як фази розвитку людини, що в хронологічному й соціокультурному контекстах ототожнюється з поняттям «третього віку». Соціальна детермінація цього вікового періоду засвідчує, що умови життя і середовище великою мірою визначають тривалість, характер та особливості похилого віку. Збільшення кількості так званих «додаткових» років, поява вільного часу разом із кращим забезпеченням уможливорює подальший розвиток особистості, її реалізацію та самоактуалізацію через розширення соціально-психологічних ролей. Найбільш дотичною зазначеній інформації є чотиривікова структура періодизації у концепції третього віку П. Ласлетта (P. Laslett), де похилий вік трактується як час подальшого розвитку і самореалізації особистості, а його хронологічні рамки визначаються в межах 55-80 років.

Шляхом до гармонійного співжиття, адаптації людини похилого віку в сучасному високотехнологічному суспільстві стає позитивна освіта. Не випадково в сучасній геронтології вироблено підходи до старіння і старості як процесу і розвитку. Відповідно, як процес, старіння не має конкретного

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

початку, триває упродовж всього життя, є поступовим і пролонгованим. Ідея старіння як розвитку ґрунтується на теорії багатомірного і гнучкого ціложиттєвого поступу, що включає фази досягнень і втрат. При цьому розвиток детерміновано як складну взаємодію зовнішнього (соціального середовища), внутрішнього (біологічного) факторів та синтезу біологічного і соціального.

У такому контексті формуються концепції активного і позитивного довголіття, цілеспрямованої освітньої та освітньо-дозвілєвої діяльності людей похилого віку. Соціальна теорія активності, беручи до уваги взаємозалежність діяльності та почуття задоволення життям (суб'єктивне почуття благополуччя), обґрунтовує необхідність збереження активності людини до глибокої старості як умови позитивного (благополучного, успішного) старіння. Основні положення теорій старіння і старості дають підстави розглядати осіб похилого віку з точки зору ресурсу і людського капіталу. Підхід до проблеми старіння і старості з перспективи ресурсу дозволяє на новому, вищому рівні обґрунтувати необхідність освіти людей похилого віку. На сьогодні – це стратегічний напрям освітньої політики держав світу, а герогогіка (освітня геронтологія) – складова неперервної освіти і галузь педагогічного знання. За офіційним визначенням герогогіка – наукова галузь, спрямована на вивчення закономірностей, принципів, форм і методів освіти, проблем перекваліфікації і соціалізації людей похилого віку. Структурово вона охоплює вчення про особливості освіти людей похилого і старечого віку; напрями інформування суспільства щодо проблем людей похилого і старечого віку; професійну підготовку в галузі герогогіки – освіту герогогів.

Потреба переосмислення ролі освіти старших дорослих для реалізації концепції активного і позитивного довголіття стає нагальною і в соціальній та освітній політиці України, де основне завдання – підтримання активного

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

довголіття у сприянні економічному добробуту країни. Водночас аналіз сучасної вітчизняної практики освіти старших дорослих свідчить, що формування цієї галузі здійснюється занадто повільно: не створено сучасної законодавчої бази, не використовуються можливості соціального партнерства; недостатньо усвідомлюється потенціал навчання людей похилого віку для збереження культурної самобутності країни, її соціально-економічного розвитку. Звідси інститут освіти людей похилого віку на стадії його поступового становлення трактуємо як об'єктивну, соціокультурно зумовлену, фундаментально-локальну освітню систему, що формується під впливом соціально-економічних і суспільно-політичних суперечностей та загалом позитивно позначається на трансформації ціннісних засад соціуму, є складовою і запорукою його сталого розвитку. Освіту людей похилого віку визначаємо організованим процесом, який дає можливість набувати нових навичок, компетентностей або якостей; включає формальну, неформальну, інформальну освіту; може реалізовуватися як в інституційній, так і в неінституційній моделях; організовуватися різними провайдерами – громадою, університетами, бізнесом задля подальшого особистісного, професійного, культурного розвитку, соціальної активності та суспільної інтеграції осіб похилого віку [2, с. 9-10].

Обґрунтування організації і змісту освіти старших дорослих широко базується на психологічних теоріях старіння, психолого-педагогічних дослідженнях феномену старості, виявлених показниках, за якими: розумова активність сприяє збереженню і навіть розвитку інтелектуальних можливостей людини до пізніх вікових періодів; в осіб похилого віку (порівняно з молодими людьми) зміни у здатності до навчання є незначними і стосуються радше сфери сприйняття, уваги, мотивації та фізіологічного стану організму, ніж деменційних процесів; у старших людей зростає потреба

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

відчуття безпеки, що має значний вплив на якість їхнього життя і значною мірою реалізується через комунікацію та навчальну діяльність.

Як засвідчує міжнародний досвід, програми освіти впродовж життя надають вагому підтримку для особистісного, інтелектуального й професійного розвитку старших людей, а також сприяють інтеграції людей похилого віку в суспільстві. При цьому ефективною формою організації освітнього процесу є як відокремлена (сегрегаційна за віком), так і змішана. Особи похилого віку загалом визначаються як здібні учні (слухачі) з достатнім рівнем здатності та готовності до навчання. Особливий акцент робиться на можливостях долаття труднощів, пов'язаних із віковими змінами – когнітивними чи сенсорними (через участь старших дорослих у навчальній діяльності). Освіта людей третього віку перебуває в постійному динамічному розвитку, що зумовлюється, з одного боку, зовнішніми чинниками, до яких належать соціально-економічні, демографічні, суспільно-політичні, соціокультурні й інші впливи, та внутрішніми – освітніми потребами й інтересами самої старшої людини.

Грунтуючись на зазначеному, до ключових характеристик навчання людей похилого віку відносимо: 1) внутрішню мотивацію до навчальної активності, опертя на здобуті знання та досвід, пристосування навчальної діяльності до чітко визначених особистих потреб; 2) автономність і самоврядування у навчанні (роль викладача-тьютора полягає у створенні відповідного освітнього середовища); 3) надання переваги проблемно-орієнтованому навчанню та усвідомлення власної відповідальності за організацію і здійснення освітнього процесу; 4) навчання через залучення у практичну діяльність, вирішення конкретних завдань і проблем; 5) рефлексивне навчання з можливістю реорганізувати досвід і побачити ситуацію у новому «світлі». Загалом освіта осіб похилого віку є потенційно трансформаційною (як індивідуально, так і соціально). Отже, освітню програму для людей третього

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

віку має бути спрямовано на сприяння їх суспільній інтеграції, пристосування до соціальних, технологічних, економічних та культурних змін, забезпечення автономної життєдіяльності у пост-пенсійному періоді життя. Серед особливостей такої програми: опертя на здобуті знання і компетентності слухачів; використання їхнього попереднього (життєвого і професійного) набутку; широкий спектр курсів суспільного, гуманітарного й мистецького циклів; поєднання навчання, здоров'язберезувальних технологій та дозвілля; академічна свобода учасників освітнього процесу (можливість вибору курсів, форм і методів навчання, залучення слухачів до планування і розроблення освітньої програми тощо).

Таким чином, на сьогодні й перспективно герогогіка розглядається як вагомий аспект освітньої політики, самостійний напрям педагогічної науки і практики. Значення освіти людей похилого віку важко переоцінити у підтриманні їхньої незалежності та впевненості у собі; позиціонуванні як фактору, що дає змогу долати численні побутові й психологічні проблеми в складному, змінюваному середовищі; у посиленні їхнього реального та потенційного внеску в розвиток суспільства; формуванні самооцінки і самовираження, здатності ділитися досвідом із молодшими поколіннями у прагненні балансу та взаєморозуміння.

Список використаних джерел

1. World Population Aging 2019: Highlights. United Nations. New York, 2019. 38 p.
2. Дем'яненко Н.М. Герогогіка в соціокультурному і науковому вимірах. Історико-педагогічні студії: Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. 2020. Вип. 13-14. С. 7-12.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

ВПЛИВ МІГРАЦІЙНОГО ЧИННИКА НА ЕКОЛОГІЧНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

THE IMPACT OF MIGRATION ON ENVIRONMENTAL RESPONSIBILITY

Дергач А.В.,

к.держ.упр., старший викладач
кафедри виробничого та інвестиційного менеджменту
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)
s-anja@ukr.net

Протягом останніх років спостерігається значна активізація світових міграційних процесів. Будь-який міграційний процес відбувається під дією багатьох мотивів, які, як правило, взаємозалежні. Враховуючи те, що кожен громадянин має право вільного переміщення і вибору для себе місця проживання, міграція населення відбувається за особистим бажанням людини. Але за кожною міграцією стоять проблеми, тобто чинники, які спонукають людей переміщуватися, будь то зовнішньо або внутрішньо в межах своєї країни, у пошуках кращого життя.

Існує різноманітна класифікація причин, під впливом яких формуються напрямки міграційних переміщень. До них можна віднести демографічні, політичні, економічні, соціальні, етнічні, психологічні, військові, екологічні та інші чинники.

Екологія – один з найважливіших чинників, які впливають на здоров'я людини. Кліматичні зміни здавна були рушієм міграції населення. З середини минулого століття умови навколишнього середовища в Україні та світі значно погіршилися і людина все в більшій мірі відчуває негативні наслідки змін навколишнього середовища. Глобальне потепління, забруднення людиною довкілля, зміна клімату на Землі, природні катаклізми, стихійні лиха та техногенні аварії ведуть до посилення проблеми екологічної міграції.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Згідно із доповіддю Глобальної комісії з міжнародної міграції «екологічні мігранти» – це люди, які змушені переселитись внаслідок екологічних катастроф. Тобто, відповідно до міжнародної класифікації міграцій населення, міграції, які пов'язані із масштабними природними, техногенними надзвичайними ситуаціями і катастрофами, відносяться до екологічної міграції, а особи, які змушені залишати місце свого постійного проживання і переміщуватися внаслідок різкого погіршення стану навколишнього середовища або через екологічні катастрофи на території зі сприятливішими природно-кліматичними умовами, називаються «екологічними біженцями» або «екологічними мігрантами». Даний термін був запропонований Організацією Об'єднаних Націй в листопаді 2005 року [1].

Таким чином, екологічна міграція насамперед пов'язана з:

- фізичною неможливістю подальшого перебування у зоні екологічного лиха природного чи техногенного походження та емоційним несприйняттям вимушеного способу життя;
- неможливістю провадити господарську діяльність за умов несприятливих змін природно-екологічної, санітарно-епідеміологічної або кліматичної ситуацій;
- постійною загрозою життю або власному здоров'ю та здоров'ю близьких;
- категоричним небажанням повернення на колишнє місце проживання через перераховані фактори [2].

Як будь-який тип міграції, екологічна міграція поділяється:

- за географічною ознакою на внутрішню (в межах країни) та зовнішню (міжнародну);
- за часом перебування – постійну (безповоротну) і тимчасову (поворотну);
- за способом залучення на добровільну (через незначні зміни кліматичних

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

умов), примусову (за рішенням державних органів країни із зон катастроф) та вимушену (через побоювання людей внаслідок негативних впливів навколишнього середовища).

З точки зору стану навколишнього середовища та безлічі екологічних катаклізмів ми живемо у край складний час. І зміна клімату є одним з головних чинників, що впливають на зростання числа екологічних біженців у світі. Проблеми зміни клімату, забруднення довкілля, природні катастрофи, техногенні аварії тощо тягнуть за собою велику кількість економічних та соціальних проблем на глобальному рівні, вирішення яких вимагає зваженої державної політики та комплексного підходу всіх країн світу.

Список використаних джерел

1. Андел І. В.. Екологічна міграція населення у регіонах України. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2013. Вип. 3(101). С. 451-457. URL : [http://ird.gov.ua/sep/sep20133\(101\)/sep20133\(101\)_451_AndelIV.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20133(101)/sep20133(101)_451_AndelIV.pdf) (дата звернення: 12.05.2021).
2. Файфура В. Міграції населення в контексті екологічних викликів. Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України. [S.l.]. n. 17. p. 44-48. sep. 2017. ISSN 2707-8744. URL: <http://rarrpsu.wunu.edu.ua/index.php/rarrpsu/article/view/79/78> (дата звернення: 12.05.2021).

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

АКТУАЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ РОЗДІЛЬНОГО ЗБОРУ СМІТТЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ TOPICALITY OF THE IMPLEMENTATION OF SEPARATE GARBAGE COLLECTION IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS OF UKRAINE

Довбуш Н.Є.,

викладач, Ірпінський державний
коледж економіки та права
e-mail: dovbus.n@gmail.com

Бобир І.М.,

студент, Ірпінський державний
коледж економіки та права
e-mail: ivanfrankov3@gmail.com

Проблема поводження з відходами є актуальною для усіх країн світу. Обсяг побутових відходів щороку тільки зростає.

Так, на жителя ЄС припадає 489 кг відходів на рік. А на громадянина України за різними методиками розрахунку в середньому від 230 до 330 кг на рік. Різні обсяги відходів в країнах пов'язані як із загальним рівнем доходів людей, так і з особливостями способу життя, клімату тощо [1].

Проблемам утилізації твердих побутових відходів та шляхам їх вирішення присвячено праці багатьох українських та закордонних вчених. Різні аспекти цієї проблеми вивчали такі науковці: О. Кравченко, В. Доскіч, Ю. Сагайдак, М. Скиданюк та інші. Однак питання пошуку кращих шляхів вирішення вказаної проблеми все ще залишається актуальним.

За даними Міністерства розвитку громад та територій України за 2020 рік в Україні утворилося понад 54 млн. м³ побутових відходів (понад 15 млн. тонн), які захоронюються на 6 тис. сміттєзвалищ і полігонів загальною площею майже 9 тис. га. Кількість перевантажених сміттєзвалищ становить 261 од. (4,3%), а 868 од. (14%) не відповідають нормам екологічної безпеки. Пункти

роздільного збирання побутових відходів впроваджено в 1707 населених пунктів [2].

У 2019 році в Україні роздільне збирання твердих побутових відходів здійснювалося у 1462 населених пунктах (за винятком територій АР Крим, м. Севастополь), що на 281 населений пункт більше ніж у 2018 році [3].

Найбільша частка населених пунктів, в яких впроваджено роздільне збирання твердих побутових відходів, у загальній кількості населених пунктів кожного регіону – в Закарпатській області (19,7%), Тернопільській (18,7%), Харківській (12,3 %), Чернівецькій (8,4%), Волинській (8,3%), Івано-Франківській областях (8,1 %) (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1.

Частка населених пунктів, у яких впроваджено роздільне збирання твердих побутових відходів, у загальній кількості населених пунктів регіону, % [3].

Найменування регіону	Частка населених пунктів, %	
	2018 рік	2019 рік
Україна, всього	4,1	5,1
Вінницька обл.	4,9	7,9
Волинська обл.	1,2	8,3
Дніпропетровська обл.	3,1	3,3
Донецька обл.	1,5	4,0
Житомирська обл.	1,2	1,2
Закарпатська обл.	29,6	19,7
Запорізька обл.	1,7	1,7
Івано-Франківська обл.	12,6	8,1
Київська обл.	3,6	2,2

Кіровоградська обл.	0,8	1,6
Луганська обл.	1,3	1,1
Львівська обл.	5,0	7,3
Миколаївська обл.	1,9	1,9
Одеська обл.	1,6	2,6
Полтавська обл.	1,2	2,0
Рівненська обл.	3,8	6,9
Сумська обл.	0,5	3,0
Тернопільська обл.	14,7	18,7
Харківська обл.	10,9	12,3
Херсонська обл.	2,4	3,9
Хмельницька обл.	1,0	1,2
Черкаська обл.	0,9	1,3
Чернівецька обл.	7,4	8,4
Чернігівська обл.	1,9	2,2

З огляду на усі вищенаведені дані, бачимо, що розвиток системи роздільного збору побутових відходів в Україні знаходиться на дуже низькому рівні. Ефективне поводження з відходами вимагає зміни ставлення суспільства до навколишнього середовища загалом. Важливо формувати у населення культуру правильного ставлення до відходів та виробити нові стандарти і правила поведінки з ними.

Залучати населення до ефективного поводження з відходами можна, зокрема, шляхом організації роздільного збору сміття у закладах вищої освіти. Завдяки цьому у сучасній молоді буде формуватися свідоме ставлення до збереження чистоти навколишнього середовища. З цією метою доцільно

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

встановити спеціальні баки для паперу, картону, скла, пластика, контейнер для збору використаних батарейок не тільки на території навчальних закладів та у їх приміщеннях, але і в гуртожитках. Важливо регулярно проводити роз'яснювальну та просвітницьку роботу зі студентами, педагогами, адміністрацією та іншими працівниками закладів вищої освіти щодо роздільного збору та сортування сміття. Проведення тренінгів, лекцій, виготовлення плакатів та іншої друкованої продукції (наприклад, що можна, а що заборонено викидати в певний бак) допоможе швидко звикнути та дотримуватися нових норм.

Звичайно, організація роздільного збору сміття у закладах вищої освіти потребує здійснення певних заходів та постійного контролю керівництвом. Так, потрібно розробити програму, встановити спеціальні баки, визначитися із способом здавання сміття (самостійно чи залучити спеціальні підприємства), передбачити витрати на заробітну плату працівникам, які будуть здійснювати сортування та збір. Тому в кожному конкретному випадку потрібен аналіз та розрахунок ефективності від впровадження роздільного збору сміття закладом вищої освіти. Але такі заходи можуть мати не тільки соціальний та виховний, але і економічний ефект, оскільки приносить дохід від здавання відсортованого сміття спеціалізованим компаніям по його переробці.

Отже, вивчивши стан системи роздільного збору сміття в Україні, бачимо, що він знаходиться на низькому рівні. Щоб залучити більшу частку населення до здійснення роздільного збору сміття пропонуємо впроваджувати такі заходи і в закладах вищої освіти з метою виховання у сучасної молоді екологічної культури та прагнення до збереження навколишнього середовища.

На нашу думку, дане питання цікаве, актуальне та потребує подальших досліджень і розрахунків.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Список використаних джерел

1. Із третього світу в перший. Реформа управління відходами в Україні. [Електронний ресурс] // РwC Україна. – Режим доступу: URL: <https://cutt.ly/ZbSAnrc> (дата звернення: 05.05.2021). – Назва з екрана.
2. Стан сфери поводження з побутовими відходами в Україні за 2020 рік [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Міністерства розвитку громад та територій України. – Режим доступу: <https://cutt.ly/WbSAAX8> (дата звернення: 07.05.2021). – Назва з екрана.
3. Частка населених пунктів, у яких впроваджено роздільне збирання твердих побутових відходів, у загальній кількості населених пунктів регіону, відсотків [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Міністерства розвитку громад та територій України. – Режим доступу: <https://cutt.ly/9bSA8Jp> (дата звернення: 03.05.2021). – Назва з екрана.

МУЗИКОТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД РЕКРЕАЦІЇ ДОРОСЛИХ MUSIC THERAPY AS A METHOD OF ADULT RECREATION

Дубровіна І.В.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки і психології вищої школи
НПУ імені М.П. Драгоманова

Особливістю діяльності дорослої людини в системі «людина – людина» є те, що окрім професійних компетентностей, фахових знань та вмінь значною мірою використовує психофізіологічні, інтелектуальні та емоційно-вольові ресурси. Викладацькі, психологічні й фізичні перевантаження, широкий спектр професійних функцій пов'язані з розв'язанням нестандартних ситуацій, із високою емоційною насиченістю і складністю міжособистісного спілкування,

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

що значно підвищує потребу у рекреації. Важливу роль в означеному процесі відіграє музикотерапія як напрям арт-педагогіки.

Активізація педагогічного напрямку музикотерапевтичної практики, що розвинулась останнім часом, зумовила нову арт-терапевтичну парадигму, пов'язану із розкриттям її унікальних психокоригувальних можливостей. Так, у фундаментальних працях Г. Побережної [5] здійснено аналіз та переосмислення праць педагогів, психологів і психотерапевтів (С. Генік, В. Драганчук, О. Жарінова, Л. Лебедева, Л. Паньків, В. Петрушин, Г. Тарасов, Т. Флоренська та ін.) і розкрито різні аспекти проблем, які мають безпосереднє чи опосередковане відношення до музикотерапії. Учена вважає, що музикотерапія – універсальна виховна система, завдяки поширенню якої суспільство може значно просунутись у розв'язанні проблем кризового стану, яка спроможна оптимізувати процес особистісного розвитку дорослої людини у складних умовах сучасного суспільного буття. Водночас існує загальновідома думка, що музикотерапія є унікальним суспільним і культурним явищем та має універсальні можливості впливу на здоров'я дорослої людини. Всесвітня організація охорони здоров'я визначає здоров'я людини як стан повного фізичного, духовного та соціального благополуччя, а не тільки як відсутність хвороб і вад. Здатність музики активно впливати на нейрофізіологічні процеси в організмі людини дозволяє використовувати її як могутній засіб, що сприяє оздоровленню, розвитку розумових здібностей, духовних якостей, гармонізації психіки, погодженому функціонуванню емоційної й розумової систем.

Музичне мистецтво в образно-звуковій формі відображає й узагальнює досвід емоційного ставлення до навколишньої дійсності. Саме музичне мистецтво як емоційне пізнання дійсності, світу та самого себе, змістом якого є внутрішній емоційно-чуттєвий світ людини звернене у глибину свідомих і

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

несвідомих психічних процесів, має значний вплив на фізичну, емоційну, інтелектуальну, соціальну, естетичну та духовну сфери особистості.

Відомо, що витоки музикотерапії є давніми. І якщо нині у психолого-педагогічній науці значно зріс інтерес до дослідження її рекреаційних властивостей, то поряд з цим широко впроваджуються музикотерапевтичні технології в освітньому процесі, зокрема й в інклюзивній освіті.

Дорослий як емоційно стійкий член суспільства здатний вести здоровий спосіб життя і формувати навколо себе безпечне життєве середовище, усвідомлювати цінності здорового способу життя, створювати позитивний емоційно-психологічний мікроклімат тощо. У цьому процесі неможливо обійтись без універсальї музикотерапії.

Результат впливу музики на людину розкрито Д. Кемпбеллом у книзі «Ефект Моцарта». Автор доводить, що слухання класичної музики В. А. Моцарта впливає на дихання, серцевий ритм, пульс і кров'яний тиск; може стримати й урівноважити хвилі мозку; понижує м'язову напругу, підвищує рухливість та координацію тіла; впливає на температуру тіла; може підвищити рівень ендорфіну; регулює виділення гормонів, які знижують стрес; підвищує продуктивність праці; впливає на психічні процеси і психологічні стани [2].

У 1899 році невропатолог Дж. Л. Корнінг уперше провів дослідження використання музики для лікування дорослих пацієнтів. Перші спроби наукового пояснення цього феномена відносяться до XVII ст.; експериментальні дослідження розпочались у XIX ст., але лише у XX ст. на науковій основі було розкрито профілактичні, лікувальні й оздоровчі властивості музичного мистецтва, а саме: виявлено лікувальні властивості звуків, встановлено взаємозв'язок між частотою звукових коливань музики та фізіологічними процесами людини [5]. Одним із перших, хто пояснював

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

лікувальний ефект музики був Піфагор. Він стверджував, що музика підкоряється вищому закону (математиці) і відновлює в організмі людини гармонію. А давньогрецький лікар Гіппократ лікував музикою безсоння та епілепсію. Пізніше вчені зробили висновок, що музика може знімати втому й заряджати людину енергією, позитивно впливати на систему кровообігу та дихання. Як навчальна дисципліна у складі арт-педагогіки музикотерапія вперше почала вивчатися 1918 року в Колумбійському університеті (США); її розробником стала М. Андерсен, музикант із Великобританії. Поступово було усвідомлено необхідність розробки академічних програм підготовки професійних музикотерапевтів, фахівців дозвілля, наслідком чого було відкриття у 1975 році у Лондоні Центру музичної терапії.

Методики музикотерапії, які передбачають цілісне й ізольоване використання музики в якості основного та провідного чинника впливу (прослуховування музичних творів, індивідуальне та групове музикування), доповнення музичним супроводом інших корекційних прийомів для посилення їх впливу й підвищення ефективності. Нині музикотерапія визнана в багатьох країнах і вважається одним із найефективніших видів корекційно-розвивального впливу на особистість (Р. Блаво, Д. Кемпбел, І. Брусіловський, В. Петрушин, О. Ворожцова, В. Зав'ялова, Г. Побережна, С. Шушарджан та ін.).

У арт-педагогіці музикотерапію вважають процесом міжособистісного спілкування, у якому музикотерапевт застосовує музичне мистецтво, яке впливає на фізичну, емоційну, інтелектуальну, соціальну, естетичну, духовну та вольову сфери особистості для її оздоровлення. У дослідженнях виокремлюється медичний напрям (лікування і профілактика захворювань, психотерапевтичний метод (попередження емоційно-психологічних, психічних проявів [4]), а також використання музичної терапії як засобу розвитку емоційної стабільності [2]. Як бачимо, музикотерапія має

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

відношення до особистості як системи систем і є важливим ресурсом розвитку емоційного інтелекту та критичного мислення як складників навичок особистості XXI століття. Відомо, що музикотерапія існує в таких формах: активній, рецептивній та інтегративній.

Важливо усвідомлювати, що музична діяльність, у якій виявляються музикотерапевтичні особливості, має такі види: *сприймання, виконання і створення музики*. Усі вони своєрідно виявляють терапевтичну дію стосовно дорослих. Так, сприймання музики пов'язане зі сприйманням музичного звуку, який має певні властивості. К. Щедролосєва у публікації «Музикотерапія та її лікувально-педагогічні можливості» [6] аналізує феномен музикотерапії, розкриваючи її особливості, пов'язані зі сприйманням звуку, який автор вважає матерією музики. У цьому спілкуванні частота коливання різних звуків резонує з окремими органами чи системами організму людини, впливаючи на емоції та почуття. Поділяємо думку дослідниці, що саме звук є носієм інформації та моделює біоритми людини. На сьогодні детально розроблена наукова теорія впливу різних видів звуків на людину. Відповідно до неї звукотерапія поділяється на музикотерапію, словотерапію, лікування звуками природи й ультразвуком.

Ефективність музикотерапії зумовлюється не тільки емоційним впливом на людину, але й біорезонансним сполученням музичних звуків із вібраціями окремих органів і систем організму [2]. Вібрації музичних звуків активізують вегетативні механізми вищої нервової діяльності, викликають особливі вібраційні відповіді в підсвідомості людини. Відбуваються реакції, що сприяють більш швидкому видужанню пацієнтів. Музикотерапія сприяє насамперед успішному лікуванню різних видів психічних розладів: психозів, депресивних станів, шизофренії; оптимально допомагає також у терапії багатьох психосоматичних захворювань.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Передумовою використання музикотерапії у практиці діяльності вчителів є психофізіологічні дослідження почуттєво-емоційних реакцій особистості на музику у процесі її сприйняття [3]. Отже для того, щоб правильно та цілеспрямовано використовувати музику в освіті, вихованні, розвитку й оздоровленні, необхідно розуміти природу музичності та природу музичного мистецтва, психофізіологічні властивості музичного звуку, особливості музичного сприйняття, у ході якого одночасно вибудовується образ та виникає суб'єктивне ставлення до музики й до самого процесу віддзеркалення у вигляді емоцій та переживань. Необхідно обирати музичний твір, який відповідає психічному стану людини, що визначає характер дії музичного твору, викликає значущі й інтенсивні переживання, сприяє появі феномена катарсису [1].

Отже, музикотерапія є важливим ресурсом у збереженні та відновленні здоров'я людини, універсальним засобом рекреації. Дія музичної терапії спрямована на розвиток навичок міжособистісного спілкування, створення позитивного, емоційного, комунікативного середовища, зниження та регуляцію нервово-психічної напруги, стабілізацію функціонального стану дорослого, включення рефлексивних механізмів активізації мисленнево-пізнавальних процесів. Тому музикотерапія, на нашу думку, має стати життєвою потребою кожного дорослого у створенні індивідуальної траєкторії свого оздоровлення чи відпочинку, самоздійсненні людини, а також складовою інноваційних технологій навчання упродовж життя.

Список використаних джерел

1. Гриньова В. Музикотерапія як складова збережувальної технології виховання студентської молоді. [Електронний ресурс] / В. Гриньова. – Режим доступу : <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/5613/1/Grynova.pdf>

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

2. Кэмпбелл Д. Музыка для здоровья. Эффект Моцарта / Д. Кэмпбелл ; пер. с англ. Л.М. Щукина. – Минск : Попурри, 2010. – 416 с.
3. Музыкотерапия : психотерапевтическая энциклопедия ; под. ред. Б.Д. Карвасарского. – СПб. : Питер, 2000. – 794 с.
4. Нечай С. Музыка розвиває, виховує, оздоровлює : навч.-метод. посіб. / Світлана Нечай ; [голов. ред. Н.О. Андрусич] ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України ; РВНЗ «Крим. інж.-пед. ун-т». – К. : Світоч, 2012. – 142 с.
5. Побережна Г.І. Музыкотерапія як інноваційна технологія особистісного розвитку / Г.І. Побережна // Вища освіта України : теорет. та наук.-метод. часопис. – 2010. – № 3. – С. 87–97.
6. Щедролосєва К. Музыкотерапія та її лікувально-педагогічні можливості [Електронний ресурс] / К. Щедролосєва. – Режим доступу : www.kspu.edu/ashx/Щедролосєва%20К.О.doc?id.

ЕКОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ЯК СКЛАДОВА ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ECOLOGICAL CULTURE AS A COMPONENT OF ECOLOGICAL EDUCATION IN UKRAINE

Калусенко В.В.,

викладач Ірпінського державного коледжу економіки та права
e-mail: vvkalusenko@ukr.net

Семенюк О.О.,

студентка гр. Ф-24, Ірпінський державний коледж
економіки та права,
e-mail: arinasemenuk33@gmail.com

Загострення екологічної ситуації у світі вимагає реформування освітньої системи насамперед в галузі природничих наук, права, гуманітарних наук тощо. Без сумніву, ці зміни повинні вплинути на формування ноосферно-

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

гуманітарних й екологічних цінностей суспільства. Водночас світова освітня спільнота усвідомлює велику відповідальність за вирішення глобальних екологічних проблем крізь призму виховання особистості з високим рівнем екологічної культури.

В Україні відбувається становлення нової системи освіти, в якій вагомим місцем посідає екологічна складова. Сучасна система національної освіти спрямована, зокрема, на забезпечення підготовки молодого покоління, спроможного вийти зі стану екологічної кризи, подолати споживацьке ставлення до природи шляхом формування нового екоцентричного розуміння взаємовідносин між людиною і довкіллям. З огляду на сказане, екологічна освіта в нашій державі набуває особливої актуальності і потребує якісних змін, новітніх методів і підходів, використання зарубіжного досвіду.

Важливим компонентом екологічної культури в Україні і в цілому є особистісно-ціннісне ставлення до природи, що допомагає усвідомити себе частиною природи і свою відповідальність за наслідки спілкування з нею. Адже формування екологічної культури особистості – це не тільки набуття нею природоохоронних знань і навичок, а й створення особливого внутрішнього світу. В основі відповідальності лежить моральне ставлення людей до світу природи, а фундаментом її формування є екологічні знання.

Існує точка зору, відповідно до якої освіта розглядається як неминуча передумова, що сприяє сталому розвитку здатності людей пояснюватися з питань поліпшення стану навколишнього середовища, отже, підвищенню екологічної культури. Навпаки, екологічна культура забезпечує підвищення якості професійної освіти, тому що є елементом загальнолюдської культури. Адже без необхідного на сьогоднішній день рівня екологічних знань неможливо підтримувати власне здоров'я і здоров'я своєї родини.

Екологічна освіта, як цілісне культурологічне явище, що включає

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

процеси навчання, виховання, розвитку особистості, повинна спрямовуватися на формування екологічної культури, як складової системи національного і громадського виховання всіх верств населення України (у тому числі через екологічне просвітництво за допомогою громадських екологічних організацій), екологізацію навчальних дисциплін та програм підготовки, а також на професійну екологічну підготовку через базову екологічну освіту [2].

Екологічне виховання покликане формувати активну природоохоронну позицію. Воно досягається за допомогою комплексу природоохоронної та екологічної освіти, який включає шкільну та вузівську екологічну просвіту, пропагування екологічної поведінки. Головна функція екологічного виховання полягає в придбанні і накопиченні особистістю досвіду взаємодії з навколишнім середовищем природним і соціальним на когнітивному, емоційному і нормативному рівнях. Саме сукупність знань, емоційних переживань і практичних умінь в екологічній діяльності дозволяє перевести свідомість молоді в іншу площину – з природо-споживальної в природозберігаючу, а отже, подолати в їхній свідомості бачення, пов'язане з перевагою людини над природою, під впливом якого природа сприймається ними тільки як утилітарна цінність.

Виховання є складовою частиною культури. На думку Баюрко Н.В. [4] в основу концепції екологічної культури покладено діяльнісний підхід. Це – одна з основних методологічних парадигм сучасної науки, яка дає змогу зрозуміти як причини і мотивацію людських вчинків, так і сам механізм перетворення «світу в собі» у «світ для себе», світу натурального, природного у світ трансформований згідно з потребами, цілями та можливостями людини. У цьому контексті екологічна культура є такою життєдіяльністю людини, за якої досягається адаптація навколишнього природного світу до людини, а її самої – до довкілля.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Засади та вимоги екологічної культури мають стати складовою світогляду і мірилом практичних дій кожної людини у сфері природокористування, певною запорукою порятунку довкілля і забезпечення сталого розвитку та поступу людської цивілізації. Досвід розумного природокористування відомий не лише з давніх-давен, а й з практики сьогодення, коли посилюється усвідомлення необхідності шанобливого ставлення до природи, коли світова спільнота приймає екофільність найвищою цінністю життя [4].

Екологічна освіта в Україні набуває особливої актуальності і потребує якісних змін, новітніх методів і підходів, використання закордонного досвіду. Перехід від формальної екологічної освіти до «освіти для сталого розвитку», в основі якої повинні бути знання про розвиток суспільства, економіки та природного довкілля, екологічна культура та відчуття особистої відповідальності за стан навколишнього середовища, повинен відбуватись на всіх рівнях освіти. Лише тоді ми забезпечимо виконання мети екологічної освіти, розвиток суспільства, обізнаного і занепокоєного проблемами навколишнього середовища; що має знання, навички, мотивацію і обов'язок працювати над вирішенням існуючих екологічних проблем та запобіганням нових.

Список використаних джерел

1. Прохорова Л.А. Екологічна освіта в міжпредметних зв'язках географії і біології/Л.А. Прохорова, Т.В. Зав'ялова, О.В. Непша, // Екологічна стратегія майбутнього: досвід і новації: матеріали Всеукраїнської науковопрактичної конференції (30-31 березня 2017 р., Умань). –Умань: Видавець «Сочинський М.М.», 2017.
2. Зав'ялова Т.В. Екологічне виховання при вивченні дисципліни «Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства»/Т.В. Зав'ялова, О.В. Непша // Гуманітарний простір науки: досвід та перспективи: зб. Матеріалів

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

VI Міжнарод. наук. практ. інтернет-конф., 25 жовтня 2016 р. – Переяслав-Хмельницький, 2016.

3. Непша О.В. З досвіду проведення еколого-освітніх акцій на факультативі з екології на об'єктах природно-заповідного фонду Рівненського району/ О.В. Непша, В.В. Чорнобай// Гуманітарний простір науки: досвід та перспективи: зб. Матеріалів VМіжнарод. наук. практ. інтернет-конф., 20 вересня 2016 р. – ПереяславХмельницький, 2016.
4. Баюрко Н. В. Шляхи формування готовності студентів до розвитку екологічної компетентності учнів / Н. В. Баюрко // Актуальні наукові проблеми. Розгляд, рішення, практика : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні наукові проблеми. Розгляд, рішення, практика» / ГО «Інститут освітньої та молодіжної політики» ; Науково-навчальний центр прикладної інформатики НАН України. – Одеса : ГО «ІОМП», 2016.

**РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В ОСВІТІ
ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
DEVELOPMENT OF ENVIRONMENTAL COMPETENCIES IN
EDUCATION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT**

Качур І.В.,
к.б.н., доцент, доцент кафедри товарознавства
та техногенно-екологічної безпеки,
Університет державної фіскальної служби України
ikachur3903@gmail.com

Приєднання України до Європейського освітнього простору та перехід до студентоцентрованої компетентнісної моделі освітнього процесу передбачає підготовку фахівця з вищою освітою, який має низку професійних

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

компетентностей, тобто динамічне поєднання знань, умінь, навичок, з вмінням застосувати їх в практичній діяльності, й наявність особистих якостей, які спрямовані на постійний розвиток та вдосконалення творчих, соціокультурних, комунікативних та інших так званих «м'яких навичок». Система вищої освіти України проходить на даний час етап реформування та модернізації змісту освіти.

Визначення і послідовна реалізація змісту освіти є запорукою здійснення реформ в країні, темпів та характеру розвитку країни, її подальша інтеграція до Європейської спільноти.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» (2014 р.) першим принципом державної політики у сфері вищої освіти проголошується сприяння сталому розвитку суспільства шляхом підготовки конкурентоспроможного людського капіталу та створення умов для освіти протягом життя.

Ключовими складовими змісту освіти стали освітні програми, що створюються на підставі Національної рамки кваліфікацій України та Стандартів вищої освіти за спеціальностями, в рамках яких проводиться підготовка здобувачів вищої освіти. Закон України «Про вищу освіту» розширив академічну автономію закладів вищої освіти та надав нові можливості для розробки унікальних освітніх програм підготовки. У закладів вищої освіти стало набагато більше можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів, в рамках якої здобувачі можуть набувати компетентності, що сприяють особистісному та професійному розвитку.

Підготовка фахівців за освітніми програмами, таким чином, сприяє подальшому посиленню автономії закладу освіти, запровадженню в освіту компетентнісного підходу, посилюється відповідальність гаранта освітньої

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

програми та закладу вищої освіти за якість надання освітніх послуг та їх відповідність сучасних вимогам конкуренції.

На думку Кореневої І.М., змістовими особливостями освіти сталого розвитку є інтеграція в ній трьох аспектів: екологічного, соціального та економічного, оскільки власне ідея сталого розвитку концентрує увагу відповідно на цих трьох сферах.

Вищезазначене чітко корелює з змістом сучасної парадигми вищої освіти України, побудованої на студентоцентризмі, компетентністному підході, інклюзивності та адаптивності освітнього процесу.

На даному етапі розвитку техніки і технологій формування конкурентноспроможного фахівця будь якої сфери економіки неможливе без набуття екологічних компетентностей. Екологічні компетентності здобувачі можуть набувати у декілька шляхів – це «екологізація» освітніх компонентів загального та професійного циклів підготовки, запровадження спеціальних освітніх компонентів, які забезпечують досягнення результатів навчання («Основи екології», «Безпека життєдіяльності» або подібні), набуття екологічних компетентностей в процесі неформальної або інформальної освіти.

В Університеті державної фіскальної служби України прийнята та введена в дію «Концепція розвитку фізичної культури, формування культури безпеки та екологічного світогляду у здобувачів вищої освіти Університету», яка покликана посилити набуття сукупності загальнокультурних та професійних компетентностей з безпеки життєдіяльності, є необхідною умовою безпечної поведінки людини, цим питанням в останні роки почала приділятися велика увага в освітній сфері. Зокрема, на основі напрацювань міжнародних і українських науковців у сфері безпеки в Україні реалізується концепція освіти з напрямку «Безпека життя і діяльності людини», в рамках якої викладається комплекс дисциплін: екологія, цивільний захист, охорона праці.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Мета запровадження Концепції полягає у оволодінні здобувачами сукупністю загальнокультурних та професійних компетентностей з питань безпеки життєдіяльності, цивільного захисту, охорони праці та охорони довкілля відповідно до європейських стандартів безпеки та охорони навколишнього середовища для вирішення професійних завдань, пов'язаних із гарантуванням забезпечення сталого розвитку об'єктів економіки, збереження життя та здоров'я персоналу в умовах небезпечних і надзвичайних ситуацій.

На підставі аналізу змісту освітніх програм, які реалізуються в Університеті державної фіскальної служби України, виділені типові загальні екологічні (безпекові) компетентності: здатність застосовувати отримані знання в практичних ситуаціях; прагнення до збереження навколишнього середовища; здатність діяти соціально відповідально та свідомо; здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій; здатність усвідомлювати необхідність сталого розвитку; здатність до адаптації та дій в новій ситуації, приймати обґрунтовані рішення; здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

Таким чином, можна дійти висновку, що основні характеристики освіти сталого розвитку (міждисциплінарність, інтегративність, неперервність, активність, інклюзивність, практична орієнтованість, ціннісно-орієнтоване навчання), корелює з основними підходами та концепціями студентоцентрованого компетентнісного навчання.

Список використаних джерел

1. Tilbury D. Engaging People in Sustainability / D. Tilbury, D. Wortman – Gland: IUCN, 2004 – 137 p.

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

2. Коренева І. М. Феномен «освіта для сталого розвитку»: сутність та сучасні особливості концепту/ І. М. Коренева // Український педагогічний журнал, 2018. – № 2. – С.113-123.
3. Wolff L.-A., Sjoblom P., Hofman-Bergholm M., Palmberg I. High Performance Education Fails in Sustainability? – A Reflection on Finnish Primary Teacher Education // Education Sciences. – 2017. – 7. – 22 p. – doi:10.3390/educsci7010032 [Електронний ресурс].
4. Хмелевська О.М. Освіта для сталого розвитку: зміст та інституції//Демографія та соціальна економіка, 2018, № 1 (32) – С. 29-42.

УПРАВЛІНСЬКА НАУКА І ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ ОБ'ЄКТИВНОСТІ PROBLEMS OF MANAGEMENT EDUCATION DEVELOPMENT IN UKRAINE

Коваленко Є.Я.,

кандидат економічних наук, доцент,
виконавчий редактор «Socio-Cultural Management Journal»,
доцент кафедри арт-менеджменту та івент-технологій,
Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв
elena.kovalenko.ya@gmail.com

У процесі історичного розвитку суспільства сформувалися особлива сфера життєдіяльності людини – менеджмент, а також управлінська наука і освіта як обслуговуючі підсистеми, які покликані забезпечувати цю практичну діяльність новими знаннями та високопрофесійними кадрами. Проте протягом останніх десятиліть спостерігається не засвоєння нових знань про організаційну реальність, а механічне запозичення «модних» термінів, повторення застарілих управлінських теорій. Такий підхід не дає можливості здобувачам вищої управлінської освіти досягнути справжню сутність організаційної діяльності.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

В узагальненому вигляді всі претензії до менеджменту зливаються в одну – нечутливість до запитів сучасності та викликів майбутнього. Управлінська освіта зорієнтована на засвоєння і використання знань вже десь та кимось здобутих і тому стає перепоною на шляху розвитку сучасної теорії. Отже, засвоєнням застарілих азів менеджменту ми заблокували себе від справжньої управлінської науки. Всі успішні починання наукових пошуків гинуть, не доходячи до впровадження, внаслідок перетворення менеджменту в словесно-історичну дисципліну.

У менеджменті повинна наступити ера інтелектуального драйву, поки ж підґрунтя для його стримування дають освітні програми підготовки менеджерів і, в багатьох випадках, маніакальна схильність до догматизму. Все частіше звучить питання: куди еволюціонує управлінська наука? За останні роки вона, на жаль, перетворилася в кладовище відірваних від життя слів і визначень. Сьогодні теорія менеджменту, переобтяжена стереотипами й застарілими ідеями.

Причин такого стану декілька, найважливіша з них полягає в тому, що невірно була оцінена швидкість руху в майбутнє учасників середовища, в якому затребуваний новий менеджмент. Темпи, зміни, напрями руху до успіху розвиваються значно швидше, ніж про це думали. Сучасна організаційна реальність не може бути осягнута за допомогою класичного й неокласичного менеджменту, він дає тільки вельми загальні та дуже грубі рамки пізнання нових чинників, сучасних постановок проблем. Традиційний менеджмент неправомірно спрощує організаційну діяльність, звужує спектр можливих станів і шляхів розвитку, випускає з уваги нові тенденції становлення та саморозвитку організованих систем. І це в той час, коли з'явилося нове покоління споживачів освітніх послуг, яким потрібне щось набагато більше ніж компетенції чи кваліфікація. Якщо раніше чеснота менеджера полягала у

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

вірності традиціям, то тепер у креативності. Повсякчасне, сліпе дотримання традиції перетворює їх на тягар, шори для самореалізації управлінця.

Традиційний менеджмент практично не приділяє уваги проблемам складності, хаосу і самоорганізації. Необхідний перехід від дослідження простих систем до складних, від лінійності мислення до нелінійності, від розгляду процесів поблизу рівноваги до аналізу нестабільних процесів, від контрольних параметрів до параметрів порядку та хаосу. Нові знання у менеджменті вступають у змагання зі старими. Колишні добре розроблені методи лінійного аналізу малопридатні для вивчення складних систем, їх самоорганізації, пошуку атракторів, що дозволяють виводити організації в режим сталого функціонування та розвитку.

Домінування в університетах педагогічної діяльності над науковою привело до консервативного настрою більшості викладачів менеджменту, відділення студентів від серйозної дослідницької роботи, витісненню її у гуртки. Все це призводить до зниження вимог, які пред'являються до студентів-менеджерів, погіршення можливостей підготовки конкурентоздатних фахівців з менеджменту, занурення управлінської науки в анабіоз.

Професія педагога менеджменту, який не має практичного досвіду роботи на керівних посадах, перестає користуватися повагою серед студентів. А в силу перевантаженості навчальним процесом, відсутності вільного часу й можливості контактувати з виробництвом, особистість такого педагога деформується. Тому багато випущених останнім часом підручників з менеджменту виявляються погано переробленими західними зразками, або невдалою компіляцією з різноманітної вітчизняної літератури, а, отже, здебільшого є малопридатними.

Засновник і керівник наукової школи «Мистецтво менеджменту» професор Я. М. Мартинишин, звертає увагу на обмеженість компетентності

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

науки щодо пізнання об'єктів управління і менеджменту. А це означає, що крім абстрактно-логічного інтелекту, менеджер повинен обов'язково добре володіти розвинутим емоційним інтелектом та інтуїтивним мисленням, що дозволить йому виходити за межі видимого, на рівень трансцендентного, більш повного осягнення організаційної дійсності [1; 2]. Якраз саме на розвиток таких здібностей майбутнього менеджера і повинна бути спрямована сучасна управлінська освіта. Проте, цілком очевидно, що вітчизняна управлінська освіта такі здібності майже не розвиває, а, можливо, навіть і притуплює у тих, хто більшою або меншою мірою їх має, але не знаходить їм застосування у процесі навчання. З позиції професійної підготовки менеджерів ці здібності є базовими, тому на їх розвиток треба обов'язково акцентувати увагу.

Наступною проблемним питанням управлінської освіти є невірна педагогічна установка: ми прагнемо дати безліч розрізнених знань замість того, щоб закласти основи для побудови студентом-менеджером власної системи знань. Інтернет «знає» на багато порядків більше, ніж самий розумний педагог. Надлишок інформації розуму не навчить і може призвести до зубожіння душі. В цих умовах завдання педагога не стільки дати студентові знання, скільки навчити його здобувати, в разі необхідності, це знання; допомогти йому знайти власний шлях у професійному середовищі й у житті в цілому.

Сьогоднішня підготовка менеджерів ведеться з позицій гіперспеціалізації – процесу, що веде до драматичного зростання фрагментації організаційно-управлінського знання, до руйнування цілісного інтелектуального простору менеджера. Кожна дисципліна, що включена в освітню програму менеджерів, має замкнутий характер, свій ракурс методичного забезпечення, непов'язаного й нескооперованого з іншими навчальними дисциплінами. Тому в останні роки у Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв і Київському національному університеті культури і мистецтв на випускних кафедрах з

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

менеджменту соціокультурної діяльності для синтезу різних дисциплінарних знань і вмінь почали використовувати ідеї синергетики. З позицій синергетики освітні програми повинні володіти системними властивостями: міждисциплінарністю, полідисциплінарністю, трансдисциплінарністю. Отже, кожна навчальна дисципліна, що входить в між-, полі- і транс- дисциплінарний комплекс, є одночасно відкритою і закритою, взаємопов'язаною та локалізованою. Вивчена у ширшому контексті, постійно самообновляючись, вона набуває гнучкості.

Постулат об'єктивності замінюють постулатом проактивності. Спосіб зв'язку педагога і студента – це взаємне становлення і розвиток, створення умов для народження знань самим учнем, відкритий діалог, спільна активність, прямий та зворотній зв'язок, життя в одному темпі. У результаті студент набуває не стільки «знаю що», скільки «знаю як». Педагог і студент стають партнерами з кооперації, знаходяться у синергетичній зв'язці: той, що не знає, перетворюється в того, що знає; той, що знає, – в того, що розуміє. Не тільки той, що йде прокладає дорогу, але і дорога робить його ідучим. Трата душевної енергії педагога є одночасно її приростом, що забезпечує розкриття душі.

Найважливішим у підготовці менеджерів є навчання методу та мистецтву пізнання, а, отже, сучасна управлінська освіта має бути націлена на передачу цілісних блоків інформації, нелінійне мислення в альтернативах, перехід до візуального мислення і ефективних способів передачі знань: «текст + образ», «формула + візуалізація», описуваний нею хід процесу управління. Це одночасне використання логіко-понятійного і наочно-образного мислення, осягнення організаційного світу через образ і число. Особливо велика роль синергетики як методу в прогнозуванні та конструюванні досяжного майбутнього саморозвитку організаційних систем, сценаріїв їх еволюції і т. п.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Зрозуміло, що вихід на якісно новий, об'єктивний рівень управлінської освіти – проблема дуже великої складності та розмірності. Але вона цілком може бути поступово вирішеною.

Список використаних джерел

1. Kovalenko Ye. The Scientific and Philosophical Understanding of Socio-Cultural Essence of Management. Socio-Cultural Management Journal. 2020. Volume 3, Number 2. P. 30-56.
2. Мартинишин Я. М., Коваленко Є. Я. Мистецтво управління й освітні технології підготовки менеджерів соціокультурної діяльності : монографія. Біла Церква, 2018. 374 с.

МОБІЛЬНІ ТА ІММОБІЛЬНІ ФОРМИ ОСВІТЯНСЬКОЇ УЧАСТІ ЯК ІНДИКАТОР СУЧАСНИХ ЦІННІСНИХ ЗРУШЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ MOBILE AND IMMOBILE FORMS OF EDUCATIONAL PARTICIPATION AS AN INDICATOR OF MODERN VALUE CHANGES IN HIGHER EDUCATION

Ковальова Л.,
магістрантка кафедри філософії
МДПУ імені Богдана Хмельницького

В європейському соціокультурному середовищі, що є орієнтованим на гуманістичні й демократичні цінності, вищим благом є соціально-психологічна адаптація людини та її соціально-економічне благо. Європейські культурні стандарти сталого розвитку для українського соціуму взагалі та вищої освіти зокрема виявляються чинниками, що фасилітують нівелювання впливу майнової нерівності на молодь, стимулюють зменшення впливу соціально-політичної напруженості шляхом акцентуації історично неперехідних

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

цінностей, можливих шляхів якомога швидшого подолання кризових явищ.

Оскільки студентство перебуває у відкритих проблемних ситуаціях і схильне до необхідності саморозвитку при взаємодії із постійно змінним освітнім середовищем, його мислення, цілі та цінності несуть в собі характеристики, які зливаються з наочною реформою освіти за європейським зразком.

У структурі професійних цінностей відбувається зсув від закритої раціональності заданих освітніх цілеорієнтирів до рефлексії цінності власних освітянських практик. «Відкрита раціональність» також стимулює ситуацію напруги у пошуках підтвердження зробленого професійного вибору.

Філософське осмислення невідповідності практики реалізації педагогічної освіти сучасним вимогам соціокультурної ситуації призводить до необхідності пошуку належної освітянської стратегії. Ідея поєднання в педагогічному процесі освітніх вимог і сучасних професійних інтересів студентства працює в системній парадигмі та пов'язана з осмисленням соціальної цінності освіти та її співвідношення з приватною професійною стратегією здобувача вищої освіти, і проектування на цій основі концептуальної моделі підготовки фахівців для середніх навчальних закладів.

Все це спонукає до пошуку умов узгодження освітніх вимог і професійних запитів, досягнення більш високого рівня підготовки через формування у здобувачів вищої освіти особистісного сенсу професійної діяльності. Особистісний сенс можна охарактеризувати як цілісне динамічне утворення, що складається з пізнавального, емоційного, аксеологічного та праксіологічного елементів. Ця структура відображає усвідомлено-позитивне ставлення до професійних цінностей педагогічної діяльності, виявляється в свідомій і відповідальній навчально-професійній поведінці, потребі в професійно-особовому саморозвитку.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Дослідження поведінково-мотивуючих цінностей, фундаментальних настанов як «модусу особи», смисложиттєвих орієнтацій на рівні окремих індивідів й на рівні соціальних інститутів – достатньо традиційна галузь, що давно розробляється в світовій науці. Під освітянською самосвідомістю ми розуміємо процес і результат вироблення стійкої усвідомленої системи уявлень суб'єкта освітніх відносин про себе, на основі якої він цілеспрямовано будує взаємини з іншими суб'єктами і об'єктами як всередині освітньої системи, так і за її межами. Це усвідомлення себе як самостійного актора, цілісна оцінка своїх освітніх задач, професійних інтересів, ідеалів і мотивів поведінки.

За європейським зразком процес формування сенсу освітньої діяльності передбачає послідовне проходження смислопошуку, смисловизначення і смислореалізації освітньої діяльності. Формування особового сенсу в отриманні освітніх послуг має низку напрямів: 1) традиційні освітні мотиви свідчать про звичне відтворення загальноприйнятих освітніх практик; 2) мотив привабливості освіти вказує на інтерес студентства до освіти як процесу, як сфери самореалізації; 3) пізнавальні мотиви (освітня система пропонує систематизовану картину світу, як пояснювальна система неминуче привертає допитливих студентів); 4) ідеологічні мотиви засновані на збігу власних цінностей студентів, їх ідейних позицій з цінностями освітньої системи; 5) мотиви професіоналізації пов'язані з розумінням важливості професійних знань і наполегливим прагненням їх отримати; 6) меркантильні мотиви (освіта, як сфера професійної діяльності є оплачуваною працею, тому деякі студенти прагнуть в подальшому працювати в цій площині).

Індикатором ціннісних зрушень може слугувати співвідношення «мобільних» (активних) та «імобільних» (пасивних) форм освітянської участі. Мобільна участь розуміється як реакція студентства на імпульси, що породжуються освітньою системою і пов'язані з необхідністю високої особистої

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

активності (виявляється через участь в освітніх проектах, диспутах, науково-практичних конференціях).

Серед «імобільних» (пасивних) форм освітньої участі здобувачів вищої освіти виділяються наступні форми. Це часткова виключеність із освітніх відносин, обумовлена низьким рівнем особистої зацікавленості, виключеність як результат зайвої формалізації освітньої системи, низької ефективності зворотного зв'язку між освітньою системою і студентським колективом, розчарування в освітніх послугах. В найбільш гострих формах це – освітня апатія як форма неприйняття освітньої системи, нав'язаної ззовні, свого роду «освітній бойкот» як вираз активній ворожості до системи, що нав'язується.

На формування ціннісних настанов професійної діяльності, окрім власно суб'єктивного чинника, вагомих коректив надають вимоги соціального середовища, задаючи напрямок соціально корисних та бажаних орієнтирів. Відтак, особистісні ціннісні орієнтації виявляються віддзеркаленням, інтеріоризацією громадської думки, оскільки відтворюють її властивості та пов'язані з актуальними потребами суб'єктів освітнього простору. Зазначимо, що зміст професійних інтересів може слугувати показником узгодженості існуючих ціннісних орієнтацій молоді з «належним» і «можливим», і тим самим свідчити про те, наскільки студентство прагне реалізувати професійні завдання в майбутньому [1, С.33].

Цінності здобувачів вищої освіти розкривають зміст орієнтацій молоді на визначені системою освіти вимоги щодо професіоналізму, якості і стандартів освіти, раціонально-ціннісні ставлення до умов професійного зростання, що складаються в вищій школі. Це також сукупність настанов, елементів знань, оцінок, стереотипів поведінки, переконань стосовно майбутнього ходу освітнянських подій, що визначають наміри, цілі і саму навчальну діяльність студентської молоді.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Важливе значення в структурі цінностей студентства мають раціонально-вольові компоненти, готовність молоді діяти за конкретною моделлю. «Потенційно можливе майбутнє» виступає актуальною суб'єктивною реальністю і стає елементом професійної життєвої стратегії, власного ціннісного світобачення.

Мобільні та іммобільні форми освітянської участі мають притаманний сучасному прагматизму зміст, який концентрується здебільшого на ідеях та подіях, що відображають стереотипну модель «вдалого життя», що сформувалась в суспільній свідомості (ціннісні орієнтації мають узагальнений матеріалістичний характер) [2, С. 245]. Специфічним атрибутом ціннісних зрушень студентства за цих умов стає мобільне емоційно-вольове ставлення до професійного майбутнього.

Список використаних джерел

1. Тышковский А. В. Социально-психологические основы формирования и реализации ожиданий в профессиональном выборе и карьере / А. В. Тышковский: автореф. дис. докт. психол. наук / А. В. Тышковский. – М., 1999. – 55 с.
2. Хоркхаймер М., Адорно Т. Диалектика просвещения. Философские фрагменты. – М.: Медиум; СПб.: Ювента, 1997. – 311 с.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

ЄВРОПЕЙСЬКІ ДОСЛІДЖЕННЯ КУЛЬТУРНИХ КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРИЙ EUROPEAN RESEARCHES CULTURAL CREATIVE INDUSTRIES

Кочубей Н.В.,

доктор філософських наук, професор,
зав. кафедри менеджменту та інноваційних технологій
соціокультурної діяльності
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова
ORCID ID 0000-0003-3668-7193

1. Креативні технології – це технології, побудовані та творчості. За своїм характером вони є трансдисциплінарними та складними. Креативні технології є основою креативної економіки, яка стає в сучасному світі все помітнішою. Креативна економіка поступово створює новий соціальний простір. Для цього простору характерними є цінність ідей, а не ресурсів, які були важливими в індустріальному суспільстві. Також цінним є можливості, а не данність, не примус, а залученість, не нещадна конкуренція, а співпраця і згуртованість. Саме такі цінності є важливими для розвитку як суспільства загалом, так і людини зокрема.

2. Дослідження економічної обґрунтованості витрат на культуру стали з'являтися в другій половині ХХ століття. Одними із перших були дослідження в Цюриху в середині 80-х років. Проводився ретельний підрахунок усіх прибутків, видатків, прямих і опосередкованих. Результат вразив дослідників – кожний євро, фінансований в діяльність основних закладів культури приніс 1,7 євро в казну міста. Через кілька років більш широке і масштабне дослідження було проведене в Амстердамі. Виявилось, що підприємства так чи інакше пов'язані з культурою на восьмому місці по сплатам в бюджет і випереджають гуртову торгівлю. Ще через кілька років перетворення териконів поблизу

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Кельну на зону відпочинку привело к виникненню цілого кластеру креативних індустрій, які стали самопідтримуючими і досить прибутковими видами діяльності.

На сьогодні креативні індустрії мають помітну частку в економіках європейських країн, що потребує подальших досліджень та узагальнень.

УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ ОСВІТИ

Крохмаль Н.В.,

кандидат філософських наук, доцент,
професор кафедри управління,
інформаційно-аналітичної діяльності та євроінтеграції
Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова
nkrohmal73@gmail.com

Впровадження концепції та принципів сталого розвитку у життя вимагає відповідної освіти, як соціального інституту, що забезпечує формування відповідного суспільному запиту типу особистості. Однією із характеристик освіти є її соціальна відповідальність, яку останніми роками почали активно досліджувати науковці. Узагальнюючи їх напрацювання можна дійти висновку, що соціальна відповідальність освіти починає формуватися тільки останнім часом за аналогією з бізнесом, де впроваджується корпоративна соціальна відповідальність.

На нашу думку, це не зовсім вірно, адже соціальна відповідальність освіти – це одна з основ самого інституту освіти, місією якого є формування та розвиток особистості, що відповідає певному типу суспільства, яке представляє освіту як суспільне благо. З поступовим розвитком суспільства, його переходом

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

від однієї до іншої форми (формації, цивілізації) відбувається розширення можливостей здобуття освіти (доступу до суспільного блага) різними соціальними групами і спільнотами. Право на отримання цього суспільного блага регулює держава і закріплює його через нормативно-правові документи, систему соціального контролю тощо. Отже, від формування, становлення до розвитку соціального інституту освіти його соціальна відповідальність визначалася через пару «суспільство – держава».

З розвитком капіталістичних відносин, індустріального суспільства, активним втручанням капіталу у життя держави та суспільства, пара «суспільство – держава» розширюється за рахунок капіталу і перетворюється на тріо «суспільство – держава – бізнес». З другої половини ХХ ст. цим тріо починається пошук паритету у відносинах, які б могли задовольнити їх потреби та інтереси. Такою основою виявилася концепція сталого розвитку, яка передбачала збалансованість економічного, екологічного та соціального розвитку.

Історія становлення та розвитку освіти як соціального інституту свідчить, що вона завжди мала комерційну основу, тобто освіту могли здобувати тільки ті верстви населення, доступ яким був дозволений державою та, які могли собі дозволити оплатити навчання (за виключенням громад, де відкривалися заклади освіти). В Україні цей процес був перерваний у 1917 році і до початку 90-х рр. ХХ ст. здобуття освіти в Україні було доступно усім безкоштовно. Зі здобуттям незалежності українська освіта комерціалізується, реформується, створюється ринок освітніх послуг тощо. Саме ці процеси виходять на перший план у освітній галузі. Європейські ж тенденції сучасної освіти свідчать, що у провідних європейських країнах доступ до освіти поступово стає загальним і безкоштовним.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

На наш погляд, можна виділити два напрями у становленні соціальної відповідальності в освіті: 1) в європейських країнах – це поступовий перехід від комерційної освіти до чіткого усвідомлення освіти як суспільного блага, відповідальності перед суспільством, країною тощо; 2) в українській освіті – це пошук паритету між освітою як суспільним благом і її відповідальністю перед суспільством (стара місія), з одного боку, та її комерціалізацією (нова місія), з іншого боку.

Взаємовідносини з боку системи освіти зі споживачами освітніх послуг та усіма зацікавленими сторонами можна визначити у таких напрямках:

- задоволення очікувань споживачів освітніх послуг;
- задоволення очікувань стейкхолдерів;
- обґрунтованість і ефективність ціноутворення на ринку освітніх послуг;
- відповідальність за якість надання освітніх послуг;
- етичність і порядність у відносинах зі споживачами освітніх послуг та усіма зацікавленими особами;
- відкритість і прозорість інформації про освітню організацію/орган влади (на міжнародному та державному рівнях), про заклад освіти/суб'єкт освітньої діяльності (на локальному рівні);
- постійний моніторинг та аудит рівня задоволеності споживачів освітніх послуг;
- постійний моніторинг ринку праці та запитів роботодавців;
- пріоритет інтересів споживача у конфліктних ситуаціях;
- своєчасність виконання фінансових зобов'язань як з боку системи освіти, так із боку споживача освітніх послуг, стейкхолдерів;
- постійне впровадження та удосконалення енергозберезувальних та екологічних технологій в процес освітньої діяльності тощо.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Перехід освіти до соціальної відповідальності має забезпечуватися відповідною системою управління. Окреслимо основні елементи такої системи:

1. Організаційно-управлінське забезпечення:

- розробка і впровадження нормативно-правової бази, що забезпечує принципи соціальної відповідальності в освіті (суспільство в цілому (глобальна освіта) – держава (вітчизняна освіта) – заклад освіти/суб'єкт освітньої діяльності (локальний рівень));
- наявність кодексів ділової етики/поведінки працівників/керівників у системі освіти;
- наявність у профільних організаціях/органах влади (міжнародний та державний рівні), закладах освіти/суб'єктах освітньої діяльності спеціального підрозділу з корпоративної соціальної відповідальності або ж менеджера з соціальної відповідальності освіти;
- щорічний випуск соціальних аналітичних звітів;
- соціальний аудит (у першу чергу з боку громадськості та бізнесу).

2. Управління персоналом:

на рівні працівників системи освіти:

- висока організаційна культура;
- ефективна організація оплати праці;
- навчання та розвиток персоналу;
- наявність соціальних гарантій, соціального пакету, колективних угод

тощо;

- соціальний захист працівників;
- розвинена соціальна інфраструктура;

на рівні здобувачів освітніх послуг:

- висока організаційна культура;

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

– ефективна організація освітнього процесу та якість надання освітніх послуг;

- освіта впродовж життя, академічна мобільність тощо;
- наявність соціальних гарантій;
- розвинена соціальна інфраструктура.

3. Охорона праці та здоров'я:

- навчання співробітників з питань охорони праці;
- соціальні програми з охорони праці;
- програми з підтримки здорового способу життя тощо.

4. Природоохоронна діяльність і ресурсозбереження:

- екологічний моніторинг результатів освітньої діяльності;
- програми з охорони навколишнього середовища та ресурсозбереження;
- участь у міжнародних екологічних ініціативах.

5. Соціальні інвестиції в розвиток місцевого співтовариства за напрямками:

– заклад освіти – осередок збереження культурно-історичної спадщини у громаді;

– наявність об'єктів соціальної інфраструктури;

– охорона здоров'я працівників системи освіти/споживачів освітніх послуг у процесі освітньої діяльності;

– культура і мистецтво для працівників системи освіти/споживачів освітніх послуг;

– спорт для працівників системи освіти/споживачів освітніх послуг;

– участь у партнерських проектах із міжнародними, державними, місцевими органами влади, громадськими організаціями та іншими представниками бізнесу;

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

– благодійна допомога (малозабезпеченим і багатодітним сім'ям, інвалідам, людям з обмеженими можливостями, дитячим будинкам та інтернатам, ветеранам та ін.).

Отже, управління соціальною відповідальністю освіти – складний і динамічний процес, що повинен постійно оновлюватися, розвиватися і удосконалюватися. Цей процес має відбуватися наскрізно з глобальної освіти (міжнародний рівень) через державний рівень до рівня окремої освітньої установи, закладу освіти, суб'єкту освітньої діяльності і поєднувати у собі паритет «суспільства – держави – бізнесу».

ВИКОРИСТАННЯ ІКТ ЯК ЗАПОРУКА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Лемещенко-Лагода В. В.,
викладач кафедри «Іноземні мови»
Таврійський державний агротехнологічний
університет імені Дмитра Моторного
viktoriaa.lemeshchenko-lagoda@tsatu.edu.ua

Відповідно до Цілей сталого розвитку (Sustainable Development Goals), які були прийняті на 70-й сесії Генеральної Асамблеї ООН, забезпечення якісної освіти є однією з найнеобхідніших умов для сталого розвитку суспільства [5]. Швидкі темпи змін у світі повинні інтегрувати нові перспективи з метою захисту навколишнього середовища, сприяння сталому розвитку міст та громад, сприяння сталому економічному зростанню та створенню інклюзивних суспільств.

Стійкий розвиток у майбутньому включає співпрацю та спільну участь професіоналів та експертів з різних країн. Академічна та трудова міграція

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

вказують на зростаючу потребу у вивченні іноземних мов не тільки для повсякденного спілкування, але й для успішного спілкування зі своїми колегами з інших країн. Тим часом у Порядку денному сталого розвитку до 2030 року наголошується на тому, що можливості навчання слід збільшувати та урізноманітнювати, використовуючи широкий спектр методів освіти та навчання, щоб уся молодь та дорослі могли отримати відповідні знання, навички та компетенції для гідної роботи та життя [4]. Отже, в процесі підготовки майбутніх фахівців слід розвивати такі навички як критичне мислення та вирішення проблем, комунікативні навички та навички колективної роботи, креативність тощо. Курс англійської мови за професійним спрямуванням сприяє набуттю всіх вищезазначених навичок та формуванню професійної іншомовної комунікативної компетентності.

Іншомовна комунікативна компетентність є невід'ємною складовою професійного становлення майбутніх фахівців. Під іншомовною комунікативною компетентністю вчені розуміють сформовані мовні та мовленнєві знання, вміння та навички, що сприяють ефективній мовній міжсуб'єктній взаємодії у вирішенні професійних задач в процесі використання іноземної мови.

Ми пропонуємо виділити наступні структурні компоненти, що складають іншомовну комунікативну компетентність:

- лексико-граматична компетенція (знання основних правил граматики, володіння лексикою повсякденного вживання та професійної направленості);
- мовленнєва компетенція (здатність сприймати та продукувати логічно побудоване та граматично правильне повідомлення, ідею, текст, інформацію);

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

- фахова компетенція (здатність сприймати та використовувати фахові знання під час іншомовної комунікації);
- мотиваційно-міжособистісна компетенція (передбачає високий рівень мотивації до використання іноземної мови у професійній взаємодії, прагнення до роботи в команді, здатність до кооперації з представниками інших професій та культур у професійній діяльності).

Таким чином, професійна іншомовна комунікативна компетентність виступає показником сформованості професійних знань, комунікативних умінь і навичок, ціннісних орієнтацій, загальної культури мовлення, необхідних для якісної професійної діяльності.

Специфіка викладання іноземної мови дозволяє всебічно використовувати інформаційні технології протягом навчального процесу, що суттєво змінює модель навчання, здійснюючи перехід від викладацько-центриської до студенто-орієнтованої системи. Використання ІКТ сприяє індивідуалізації основних форм навчання та оптимізації засвоєння мовних структур на усіх рівнях, долаючи монотонність заняття у процесі формування комунікативної компетентності.

Під інформаційно-комунікаційними технологіями розуміємо сукупність методів, засобів і прийомів навчання, які використовуються для відбору, опрацювання, зберігання, подання, передачі різноманітних даних і матеріалів із метою підвищення ефективності різних видів діяльності. Під такими технологіями мають на увазі персональні та планшетні комп'ютери, ноутбуки, мережу Інтернет, радіо- та телепередачі, а також телефонний зв'язок, які дозволяють користувачам створювати, зберігати, передавати та змінювати інформацію. Використання ІКТ дає можливість контролювати знання на всіх етапах засвоєння навчального матеріалу, забезпечуючи цим необхідний

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

зворотний зв'язок між викладачем і учасниками навчального процесу, що сприяє підвищенню рівня їх знань та навичок.

Планшетні комп'ютери можуть бути впроваджені в процес вивчення іноземної мови з метою вдосконалення та формулювання іншомовної компетентності майбутніх фахівців різних галузей. З цією метою робота може бути організована в парах, групах та мікрогрупах, постійних та змінних, та індивідуально. Для ефективної роботи в групі студенти спочатку отримують плани, що описують алгоритм групової роботи, а потім вони самі організовують роботу та планують діяльності. Планшетні комп'ютери використовуються для забезпечення пошуку інформації при вирішенні проблем і виступають основними інструментами для реалізації проектів.

Завдяки зручному дисплею викладачі можуть виконувати всі необхідні маніпуляції, завантажувати файли з Інтернету та отримувати доступ до всіх необхідних навчальних матеріалів навіть з попередніх класів. Такі технології завдяки тому, що письмо виконується безпосередньо ергономічною ручкою чи стилусом безпосередньо на дисплеї, дозволяють легко інтегрувати ідеї та коментарі учнів у навчальні матеріали, використовуючи спонтанні нотатки, чернетки та коментарі на екрані. Наближення навчання до реальних виробничих ситуацій, моделювання конкретних виробничих процесів ефективно сприяють зацікавленню у вивченні дисциплін.

Графічні планшети дають викладачам можливість підлаштуватись до унікальних потреб кожного студента. Однією з найважливіших переваг графічних планшетів є їх відносна незалежність. Студенти можуть самостійно вибрати найбільш зручне та відповідне програмне забезпечення. Все це разом із інтерактивним програмним забезпеченням впливає на емоційну та концептуальну сфери, сприяє більш ефективному засвоєнню мовного матеріалу [2]. Слід зазначити перевагу останнього, оскільки в цьому випадку вчитель має

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

можливість адаптувати зміст ІКТ-інструменту до рівня знань та вмінь певної групи студентів, наповнювати його матеріалом, який би представляв інтерес до цієї групи і відповідав навчальній програмі та технічним можливостям певної установи [1].

Інтерактивна дошка сьогодні активно опановується викладачами різних предметів. Це один з найпотужніших інструментів візуальної презентації, що дає можливість розмістити велику кількість різноманітної інформації. Найбільшого ефекту вчитель може отримати, використовуючи всі функції дошки. Викладачі, які працюють з інтерактивною дошкою, можуть підвищити рівень сприйняття матеріалу, поєднуючи різні форми передачі інформації – візуальну, звукову та тактильну. Під час лекції вони можуть використовувати яскраві різнокольорові схеми та графіку, анімацію у супроводі звуку, інтерактивні елементи, що реагують на дії викладача чи учня. Крім того, викладачі можуть використовувати готові засоби ІКТ (мультимедіа, освітнє програмне забезпечення, цифрові презентації тощо) під час мовної підготовки або створювати власні [3]. Отже, робота з інтерактивною дошкою допомагає оптимізувати процес навчання.

Таким чином, впровадження ІКТ-інструментів у процес вивчення іноземної мови сприяє реалізації наступних цілей:

- підвищити мотивацію до вивчення іноземної мови;
- розвивати здібності до самонавчання;
- підвищити активність студентів під час занять;
- активізувати та індивідуалізувати навчання іноземних мов;
- формувати елементи критичного мислення;
- розвивати чотири типи навичок мовленнєвої діяльності (читання, говоріння, аудіювання та письмо);
- формувати професійну іншомовну комунікативну компетентність.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Список використаних джерел

1. Лазаренко В., Шамсїтдінов А. Використання сучасних засобів інформаційно-комунікативних технологій у процесі викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах. Сучасні технології викладання англійської мови та інтерпретації текстів світової літератури, романо-германських мов: матер. І Всеукр. науково-практ. заочної Інтернет-конференції з міжнародною участю. URL: <http://naub.oe.edu.ua/category/conf-itconf>. (Дата звернення 24.03.2021)
2. Шмирова О.В. Сучасні підходи використання ІКТ у підвищенні пізнавальної активності студентів під час викладання іноземної мови. Молодий вчений. 2017. №12.1 (52.1). С. 84-87.
3. Ahmadi M.R. The Use of Technology in English Language Learning: A Literature Review. IJREE. 3(2). 2018. pp. 115–125. doi:10.29252/ijree.3.2.115.
4. Educational content up close. Examining the learning dimensions of Education for Sustainable Development and Global Citizenship Education UNESCO, 2015. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000372327> (Last accessed 10.04.2021)
5. Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015. 70/1 Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, 2015. URL: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_70_1_E.pdf. (Last accessed 14.04.2021)

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

КОНЦЕПЦІЯ “ТВОРЧОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ” М. БЕНКСА M. BANKS' CONCEPT OF “CREATIVE JUSTICE”

Лисакова І.В.,

доцент кафедри менеджменту та інноваційних
технологій соціокультурної діяльності
НПУ імені М. П. Драгоманова
i.v.lysakova@npu.edu.ua

Поняття сталого розвитку, особливо на початку свого існування, часто асоціювалося з подоланням економічних та екологічних проблем. Останнім часом в ньому все більше акцентується соціоцентрична складова: серед цілей сталого розвитку – такі цінності як гендерна рівність, якісна освіта, мир і справедливість. В наукових працях можна знайти заперечення значущості цього факту: “Соціоцентричне трактування концепту сталого розвитку ... не є раціональним з точки зору неможливості його досягнення – світовий досвід господарювання неодноразово доводив неможливість і непрактичність “рівності” від соціальної до економічної” (Єрешко, 2021).

Однак, західні дослідники намагаються впроваджувати загальнолюдські ідеали, пов’язуючи їх з реальною ситуацією в світі. Наприклад, дослідження англійських культурологів на рубежі ХХ–ХХІ століть багато в чому зумовлені передовою позицією Англії в розвитку креативних індустрій. Так, у 1998 році було випущено книгу Ендрю Росса “Реальна любов: в пошуках культурної справедливості” (Real Love: In Pursuit of Cultural Justice), а у 2017 році вийшла книга професора Лейчестерського Університету Марка Бенкса “Творча справедливість: культурні індустрії, робота та нерівність” (Creative Justice: Cultural Industries, Work and Inequality). Обидві привертають увагу оригінальністю поставленої проблеми, яка торкається багатьох суспільних та культурних аспектів. Розвиток креативних індустрій порушує серйозні питання щодо соціальної справедливості. Участь у культурному виробництві є однією з

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

суттєвих ознак демократичності. Однак ми не живемо в суспільстві, де ця можливість реалізується в достатньому ступені. Для М. Бенкса це стало мотивацією дослідження того, що він назвав терміном «творча справедливість».

Одним з понять, які розглядає М. Бенкс, є повага до культурних об'єктів та практик, яка ґрунтується на їх оцінці з точки зору їхніх об'єктивних якостей. Дійсно, оскільки людина “виробляє культуру”, то повага має висловлюватися не тільки до людини, а й до її творінь. Справедливість у відношенні до культурного продукту може виражатися, наприклад, у повазі до законів жанру або змісту художнього твору (у випадку створення ремейків, кавер-версій або використання історико-культурних пам'яток). Поважати культуру в цьому сенсі означає ставитися до об'єктів культури (якими є тексти, символи та знаки) як до змістовних явищ зі своїми об'єктивними та суб'єктивно-емпіричними властивостями.

Щоб оцінити властивості культурного продукту, недостатньо враховувати лише естетичні якості (в ідеалістичному розумінні), історичний контекст, соціально зумовлену детермінацію, комерційну “доцільність” чи суб'єктність автора. Важливим стає те, хто і як виробляє, споживає й оцінює культурні продукти, і яке вони мають значення для цих людей. Тобто, ми не можемо ігнорувати небажані й шкідливі етичні аспекти виробництва певного продукту (наприклад, тиск експлуатації чи стресу авторів, низької оплати праці, несприятливих умов вироблення продукту, інші суб'єктивні переживання авторів та ін.). Складно враховувати також чинники соціального ефекту впливу культурного продукту (наприклад, комп'ютерних ігор, кліпів чи телепрограм). Все це “невидиме”, але від того не менш важливе для врахування ступеня поваги до продукту культури. В ідеалі, як пише М. Бенкс, через такий підхід ми могли б пізнати культурні продукти краще й більш справедливо оцінити їх.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Наступним пріоритетом стає вивчення того, як винагороди та визнання, що можуть бути отримані через роботу в креативних галузях, розподіляються? чи є вони соціально виправданими і справедливими? хто має більшу можливість отримати престижну оцінку в суспільстві, гроші та визнання в професійному колі індустрії культури? М. Бенкс розуміє поняття “рівність” як рівноцінність гідних людських істот, що мають право шукати роботу (й відповідну освіту) в креативних галузях нарівні з іншими.

Цей аспект “творчої справедливості” може бути виражений у трьох вимірах – економічному, культурному і політичному, що вимагає пошуку узагальнених принципів творчої справедливості. З економічного погляду, у креативних галузях існує більш рівномірний розподіл робочих місць, посад та винагород, оскільки кожен, хто бажає, в принципі, має шанс принаймні спробувати працювати в них. З культурного погляду, кожна така особа може отримати рівні можливості до творчого самовираження та самопрезентації, а отже, і шанс отримати визнання. З політичного погляду, широка участь різних людей у культурних процесах посилює демократичну політику плюралізму, “поліфонічного” суспільства, яке уможливорює культурний діалог.

Проте, як добре відомо, галузі креативних індустрій далекі від ідеальних способів розподілу можливостей, визнання та винагород, і це є творчою несправедливістю. Креативна економіка не лише не забезпечує умови, які дозволили б багатьом людям брати участь у виробництві культури, а навпаки, загострює соціальну нерівність. В ідеалі, відмінності в позиціях, винагородах, соціальному статусі мають бути результатом чесного та справедливого оцінювання. Автор пропонує дві концепції, що можуть допомогти вирішенню цієї проблеми.

Першу з них він визначає як “паритет участі”, позичаючи термін від політичного філософа і феміністки Ненсі Фрейзер. Вона визначає паритет

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

участі як “соціальну домовленість, яка дозволяє всім дорослим членам суспільства взаємодіяти між собою як одноліткам” (Fraser, 2013, с. 184). Паритет участі пропонує точку зору співмірності між різними типами вимог справедливості від різних людей. Це стосується економічного погляду (у формі справедливішої оплати праці, оподаткування та соціальної підтримки), культурного погляду (справедливість через рівне визнання законом культурних прав та статусів осіб). Можна визначити справедливість і з політичного погляду, яка також вимагає паритетної участі представників різни культур у політичних системах, в державних і транснаціональних організаціях. М. Бенкс пропонує у застосуванні до креативних індустрій визнати такі основоположні принципи паритетної участі:

- Просування соціальних механізмів, які б дозволили максимальній кількості людей брати участь у культурній роботі, в якій вони будуть справедливо винагороджуватися;
- Забезпечення того, щоб людям не заважали вступати в культурну роботу і розвиватися в ній на підставі будь-якої культурної дискримінації або упередження;
- Розвиток креативних індустрій як демократичної арени, де меншість і маргінальні групи можуть мати представництво у суспільному комунікативному просторі.

Такий паритет, звичайно, важко досягти. До тих пір, поки соціальне тло людей, які бажають взяти участь у креативних індустріях, помітно різниться, забезпечення рівних можливостей малоімовірне. Адже одні вже мають певну підтримку у вигляді соціального статусу, грошей, освіти, а інші – ні, компенсуючи це впертістю, працелюбністю, а іноді – хитрістю.

Задля подолання цієї нерівності варто працювати над зникненням нерівності у суспільстві в цілому. Проте існують деякі більш конкретні заходи,

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

що можуть допомогти компенсувати існуючі соціальні недоліки з боку паритету участі. Такими заходами є “сліпі” прослуховування на відборах; прийом талановитих людей на роботу на основі цільових програм та квот; гендерно справедлива оплата праці. Але важливо пам’ятати, що такі дії на основі творчої справедливості – це тільки перший крок на шляху вирішення проблем культурної та соціальної несправедливості.

Ще одна концепція, яку пропонує М. Бенкс – зменшення шкоди. Він визначає її як зменшення фізичної та психологічної шкоди, завданих культурними продуктами (як об’єктивними умовами їх застосування, так і їх наслідками для людини). Хоча це певним чином суперечить концепції “паритетної участі”, все ж таки потрібна певна регуляція і втручання (втім, на основі справедливості і поваги), щоб забезпечити дотримання цього принципу. Шкода розуміється як наслідок самостійного або нав’язаного застосування певного культурного продукту або практики. Шкодою можуть бути перевтома, стрес, залякування, домінування, агресія чи насильство, дискримінація за класовими, статевими чи расовими особливостями. Шкода може наноситися й за індивідуальними ознаками, виходити від якоїсь інституційної необережності або байдужості. “Зменшення шкоди” – важливий принцип, оскільки передбачає можливість збільшення добробуту людини та розквіту її особистості. Тобто, умови існування в безпечному та підтримуючому середовищі мають сприяти розвитку творчих можливостей людини. Треба, як вважає М. Бенкс, стверджувати взаємозв’язок зменшення шкоди і процвітання саме в середовищі роботодавців в культурних індустріях, оскільки їх турбота про своїх працівників (наприкла, в умовах фінансової кризи або пандемії) відповідає принципам справедливості. Водночас ця ідея має жити в головах тих, хто визначає і регулює контент креативного продукту. Слід враховувати, що розширення кількості споживачів (як сьогочасна мета) не відповідає

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

стратегічній, віддаленій меті розширення кола майбутніх творців культурного продукту, й відповідно, нових можливостей.

Поняття “шкода” насправді важко визначити в межах креативних індустрій. Те, що для одних є “понаднормовою роботою”, для інших – невід’ємна частина інтенсивної творчої праці і умова творення справжнього мистецтва. Але, якщо стати на точку зору фізичного і психологічного благополуччя людини, точки зору зближуються. Тобто, базуватися слід не на різниці, а на тому, що зближує позиції, дає можливість об’єктивно оцінити необхідні умови, за яких людина живе краще. М. Бенкс наводить приклади з різних креативних індустрій – від телекомунікацій до моди – в яких демонструється розумна і справедлива оцінка потреб людей на основі об’єктивного відчуття того, що змушує їх страждати або бути щасливими. Саме така позиція дає можливість зрозуміти та зменшити шкоду, яку ми могли б заподіяти іншим чи собі.

Отже, представлена робота М. Бенкса демонструє новий поглиблений погляд на креативні індустрії. Поняття “творча справедливість” на перший погляд може здатися абстрактним, але за належної уваги ця ідея видається досить життєздатною. Концепції “об’єктивної поваги”, “паритету участі” та “зменшення шкоди” цілком можуть розглядатися в контексті як креативного виробництва, так і креативного продукту. Крім того, поширення цих ідей може допомогти формуванню інклюзії та різноманіття в суспільстві на основі ідеалів справедливості.

Список використаних джерел

1. Єрешко Ю.О. (2021). Людиноцентрична парадигма сталого розвитку//Управління персоналом в інституційній економіці: матеріали

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

II Всеукр. наук. практ. конф. студ., аспір. і мол. вчених з міжнародною участю 28 квітня 2021 року. – Київ КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. – 209 с.

2. Banks, Mark (2017). Creative Justice: Cultural Industries, Work and Inequality. Rowman and Littlefield International: London.
3. Fraser, Nancy (2013). Fortunes of Feminism: From State-Managed Capitalism to Neoliberal Crisis. London: Verso.

**ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ОСВІТНЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ
БАГАТОПРОФІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
PROBLEMS AND PROSPECTS OF EDUCATIONAL MANAGEMENT
OF MULTIDISCIPLINARY INSTITUTIONS OF OUT-OF-SCHOOL
EDUCATION**

Мосякова І.Ю.,

кандидат педагогічних наук,
заслужений працівник освіти України, д
окторант кафедри дошкільної освіти і соціальної роботи,
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького,
mosyakova@ukr.net

За останні часи в закладах позашкільної освіти відбулися зміни, адже представники адміністрації багато дізналися про те, як освітній менеджмент може вплинути на процес розвитку талановитих особистостей. Цьому сприяє входження нашої країни до суспільства освіти, причетність до освітніх рухів, що відкривають нові знання про освітній менеджмент як у країнах Європейського Союзу, так і всього світу. Така дослідниця, як В. Шаркунова, визначила, що в Україні існує необхідність виходу на міжнародні стандарти освітнього менеджменту. Саме це, за її думкою, зможе інтегрувати українське суспільство до Європейської співдружності. Вчена обстоювала думку про те,

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

що загалом існує багато різних різноманітних концепцій, які розкривають процеси управління у закладах освіти, і для розвитку нашої країни слід розробити теоретичні засади освітнього менеджменту у відповідності із світовими стандартами [8]. Вченою звернено увагу та такі тенденції освітнього менеджменту, як комп'ютеризація і технологізація, психологізація і гуманізація, звернено увагу на те, що на самий характер управління значний вплив мають ідеї, виголошені іноземними менеджерами [8]. Також вченою виділено основні чотири школи «управлінської думки», які на сьогодні слід пізнавати та застосовувати у реальній управлінській роботі. Так, до першої школи вчена відносить нову школу наукового управління, найяскравішими представниками якої є Р. А. Кофф, Л. Берталанфі та Р. Люс. Другою школою вчена називає класичну школу із її представниками Ф.Тейлором, А.Файоном, Г.Фордом, Л.Урвіком. До третьої школи автор відносить біохевіористичну школу, представники якої є Р. Блейк, Є. Майо, а до четвертої школи – кількісну школу із такими представниками, як Л. Клейн, Д. Форестер. Вчена зважає й на здобутки українських вчених, які опікувалися розвитком теорії і практики управління, але при цьому вказує на те, що освітній менеджмент у нашій країні довгі роки був пристосований до адміністративно-командної системи. Цю систему В. Шаркунова характеризує як механізовану, бюрократизовану, не раціональну тощо. Ще один важливий момент, на якому наголошує дослідниця – низький рівень готовності до управління у керівників закладів освіти, і звідси очевидно, що це значно знижує якість процесу управління. Зважаючи на ці думки, роздуми таких вчених, як І. Бушман [2], В. Докучаєвої [5], Н. Савчук [7] та ін., ми також вважаємо, що сучасним керівникам багатопрофільних закладів позашкільної освіти, окрім педагогічної освіти, необхідні знання і уміння у різних галузях, а саме: соціальна філософія, право, психологія, економіка, соціологія освітній менеджмент і маркетинг тощо.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Розв'язок проблеми освітнього менеджменту багатопрофільного закладу позашкільної освіти виявляється надзвичайно складним, якщо не враховувати нові знання у цих галузях. Підкреслимо напрацювання вчених, в яких наголошено на вирішенні цих питань. Так, у дисертаційному дослідженні Б. Братаніч, що присвячене маркетингу в освіті, йдеться про те, що освіта є вагомим чинником модернізації українського суспільства і її інноваційний розвиток, і, зокрема, питання входження до світового та європейського освітнього простору на сьогодні визначені як такі, що домінують над іншими. Автор доводить, що освітній маркетинг нашої країни зараз знаходиться на межі, яку розвинені європейські країни перейшли всередині минулого століття. Б. Братаніч зафіксував основні характеристики, що стримують розвиток освітньої галузі взагалі. Серед таких характеристик вчений називає нерозвиненість позиціонування національних освітніх послуг на міжнародному ринку, слабка орієнтація освіти нашої країни на існуючі європейські і світові стандарти, панування у суспільстві думки про освіту як затратну сферу, а не сферу інвестування, що знижує її конкурентоспроможність, і, відповідно, гальмує її розвиток тощо [1, с. 23-24].

Як пише А. Мазак, основними рисами в управлінні освітою є її відсутність реального механізму впливу громадянського суспільства на її розвиток, при тому, що заклади освіти знаходяться у підпорядкуванні «великої кількості міністерств, відомств», що не відповідає світовим тенденціям освітнього менеджменту. Така ситуація для керівників закладів освіти є дуже складною і «багатовекторне підпорядкування», вочевидь, заважає просувати політику сприяння «підвищенню ефективності управління» [6, с. 7]. Отже, ці та інші позиції, як на нашу думку, не дозволяють здійснювати реформи в освітньому менеджменті, не гарантують успіху у впровадженні інновацій, що потребує провадження відповідних змін тощо.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Орієнтація на світові і загальноєвропейські підходи у розбудові якості освіти є проголошеною у дослідженні В. Вікторова. Вчений визначає якість освіти національним пріоритетом і доводить необхідність усвідомлення всіма верствами нашого суспільства зовнішніх і внутрішніх чинників якості освіти. Якість освіти у Європі, як зазначає вчений, сприймається «як об'єкт суспільного єднання і консолідації різних національних освітніх систем» [3, с. 5]. Погоджуючись із цією думкою, вважаємо, що для багатопрофільних закладів позашкільної освіти є важливим орієнтація на європейські практики регулювання якості освіти, яка розвивається у статусі неформальної та додаткової освіти тощо.

У створенні теоретико-методичних засад управління інноваційною діяльністю у закладах освіти позитивну роль відіграє дослідження Л. Даниленко [4]. Вченою було констатовано, що у нашій країні здійснюється поступовий рух від школознавства до менеджменту освіти, що збагачується новими управлінськими практиками, а самі керівники еволюціонують, набувають професійну освіту і відокремлюють управлінську діяльність від викладацької. Вчена зважає на необхідність суспільства в оновленні управління освіти, враховує недостатність як у теорії, так і у практиці розмаїття менеджменту інновацій в освіті тощо. При чому у роботі Л. Даниленко лежить переконання про те, що найбільш вагомими управлінськими інноваціями є сьогодні ті, що сприяють розвитку «громадсько-державного управління системою освіти регіону» [4, с. 14].

Відтак, все це ставить рамки для того, що саме слід розуміти під ефективністю освітнього менеджменту у закладах позашкільної освіти, якістю освітніх послуг тощо. Також потребують чітких відповідей і такі аспекти: яким чином можна досягти ефективності в управлінні розвитком талантів? Які зусилля слід докласти для того, щоб у багатопрофільних закладах позашкільної

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

освіти гармонійно розвивалися всі існуючі профілі? Якими мають бути управлінські інновації у закладах позашкільної освіти? Як в нашій країні мають розгортатися процедури визнання освітніх послуг у багатoproфільних закладах позашкільної освіти на національному і на міжнародному рівні?

На наше переконання, досі існує брак даних для вивчення кращих практик освітнього менеджменту у закладах позашкільної освіти. У перспективі ми плануємо зібрати дані, що охоплювали б різні аспекти освітнього менеджменту багатoproфільних закладів позашкільної освіти. Таким чином, для подальшої роботи адміністрації багатoproфільних закладів позашкільної освіти у русі до сталого розвитку слід заохочувати проводити дослідження стосовно новітніх розробок, вивчати існуючі стратегії управління закладами позашкільної освіти як в Україні, так і у країнах Європейського союзу, розвивати здатності лідерів позашкільня до забезпечення перетворення нової інформації у реальні практичні заходи. Вдумливе управління розвитком талантів допоможе у багатoproфільних закладах позашкільної освіти ліквідувати прогалини у забезпеченні якості освітніх послуг.

Список використаних джерел

1. Братаніч Б. В. Маркетинг в освіті як предмет філософського аналізу : дис... д-ра філос. наук: 09.00.10 / Братаніч Борис Володимирович; Дніпропетровський національний ун-т. – Дніпропетровськ, 2006. – 418 арк.
2. Бушман І. О. Система освіти як засіб модернізації української культури: дис... канд. філос. наук: 09.00.10 / Бушман Ірина Олександрівна ; АПН України, Ін-т вищ. освіти. – Київ, 2005. – 225 арк.
3. Вікторов В. Г. Регулювання якості освіти як філософсько-освітня проблема: дис... д-ра філос. наук: 09.00.10 / Вікторов Віктор Григорович; Ін-т вищ. освіти АПН України. – Київ, 2006. – 380 арк.: табл.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

4. Даниленко Л. І. Теоретико-методичні засади управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах: дис... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Даниленко Лідія Іванівна ; АПН України, Центр. ін-т післядиплом. пед. освіти. – Київ, 2005. – 478 арк.: табл.
5. Докучаєва В. В. Теоретико-методологічні засади проектування інноваційних педагогічних систем: дис... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Докучаєва Вікторія Вікторівна; Луганський національний педагогічний ун-т ім. Тараса Шевченка. – Луганськ, 2007. – 481 арк.
6. Мазак А. В. Управління освітньою галуззю в умовах становлення громадянського суспільства в Україні: регіональний аспект: дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / Мазак Андрій Вальдемарович ; Національна академія держ. управління при Президентові України. – Київ, 2005. – 220 арк.
7. Савчук Н. С. Трансформації есхатологічного пізнавального підходу в освітньо-культурній сфері: дис... канд. філос. наук: 09.00.10 / Савчук Наталія Сергіївна ; АПН України, Ін-т вищ. освіти. – К., 2006. – 177 арк.
8. Шаркунова В. В. Соціальне управління та концепції педагогічного менеджменту в загальноосвітніх закладах: дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Шаркунова Вікторія Валентинівна ; Державна академія керівних кадрів освіти. – Київ, 1998. – 170 л.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

СОЦІАЛЬНА ІНКЛЮЗІЯ ТА СОЦІАЛЬНА ЗГУРТОВАНІСТЬ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

SOCIAL INCLUSION AND SOCIAL COHESION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Нестерова М.О.,

доктор філософських наук, професор,
професор кафедри менеджменту та інноваційних технологій
соціокультурної діяльності НПУ ім. М.П. Драгоманова
ORCID iD 0000-0001-6703-7797

Одним із найважливіших завдань які світова спільнота поставила перед людством є досягнення 17 Цілей сталого розвитку і 169 завдань, що закріплено у Порядку денним у сфері сталого розвитку до 2030 року. Зазначені цілі та завдання демонструють масштабність і амбітність цього нового всезагального Порядку денного. Цілі старого розвитку також спрямовані на розвиток соціальної інклюзії, адже вони, щонайменше, передбачають реалізацію прав людини для всіх, зокрема, досягнення гендерної рівності та розширення прав і можливостей. «Вони мають комплексний та неподільний характер і забезпечують зрівноваження трьох вимірів сталого розвитку: економічного, соціального та екологічного» [1]. Європейська практика доводить, що рівень соціо-економічного розвитку залежить від рівню соціальної інклюзії, залученості всіх соціальних акторів, що найбільш ефективно здійснюється за умов достатньої соціальної згуртованості. Отже, соціальна згуртованість може розглядатися не тільки як соціально-психологічний феномен (який також дуже важливий для успішного та гармонійного співіснування), а й як соціально-економічний фактор впливу. Адже реалізація бізнес проєктів, соціо-економічні виміри місцевого врядування, територіальний розвиток, тощо суттєво залежать від рівню соціальної згуртованості.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Таким чином, соціальна згуртованість та соціальна інклюзія можуть бути розглянуті як фактори сталого розвитку спільнот та, відповідно, розвитку територій і систем господарювання. Про це свідчить європейський досвід, адже європейська політика соціальної згуртованості продемонструвала свою ефективність саме у подоланні викликів територіального та кластерного розвитку. а цьому шляху було декілька важливих документів та циркулярів Європейської Комісії. Одним із таких стратегічних, системотворчих документів є Лісабонська Стратегія. Її було ухвалено у березні 2000 року як дороговказ розвитку європейської спільноти. Важливими пріоритетами, які було закріплено Лісабонською стратегією, є посилення конкурентоспроможності та інноваційності, прискорення економічного зростання та збільшення робочих місць[3]. Це корелює із економічним фокусом сталого розвитку, сприяє досягненню Цілі сталого розвитку № 1 – «Подолання бідності». Звичайно, також корелює із досягненням інших цілей – наприклад, Цілі №11 – «Сталий розвиток міст і спільнот», або №2 – «Подолання голоду», тощо. Потужний фокус на соціальній згуртованості в європейському соціальному вимірі, збереження соціальних та економічних пріоритетів Лісабонської стратегії було закріплено в Стратегії 2020, яка корегувалась умовами посткризового періоду, а також в інших документах Ради Європи, тощо. Складне невизначене соціальне середовище визначило завдання, які закріплені на десятиліття (наприклад, як і вищезазначений Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030). Основними з них є досягнення цілей соціальної злагоди. Згідно визначенню ОЕРС згуртоване суспільство працює на розвиток добробуту всіх своїх членів, на розвиток соціальної інклюзії, адже воно протидіє «ексклюзії» (виключенню) та маргіналізації. Справжнє згуртоване суспільство формує відчуття єдності, приналежності, сприяє довірі. Взагалі, «сучасні дефініції згуртованих суспільств побудовані довкола ідей соціальної інклюзії, що у свою чергу

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

забезпечує перспективу успішної адаптації соціально вразливих груп населення до різних спільнот, середовищ, інститутів та суспільства в цілому» [2, с. 18].

Підсумовуючи, соціальна інклюзія передбачає включення, залучення всіх верств суспільства, представників всіх соціальних груп, в тому числі (або особливо) і вразливих соціальних груп до суспільних процесів. Це, вочевидь, передбачає розвиток соціальної згуртованості, яка також передбачає широке залучення до вирішення завдань сталого розвитку місцевої влади, населення та органів місцевого самоврядування, бізнес-структур тощо. Саме таким чином відбувається визначення і взаємоузгодження різних позицій, створюються спільні плани, реалізуються спільні проекти. Отже, при високому рівні соціальної інклюзії та соціальної згуртованості відбувається не тільки процес широкого суспільного діалогу, а й реалізація справжніх кроків по досягненню цілей сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Глобальні цілі сталого розвитку. – URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainable-development-goals.html>
2. Дейнеко О. О. Адаптація соціально вразливих категорій студентства крізь оптику концепцій соціальної згуртованості: потенціал практичного застосування./ Глобус. №22, 2021. – с. 17 – 24.
3. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee of Regions. Europe 2020 Flagship Initiative Innovation Union. SEC(2010) 1161. Brussels, 6.10.2010. – URL: http://ec.europa.eu/research/innovation-union/pdf/innovation-union-communication_en.pdf#view=fit&pagemode=none

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ДОЗВІЛЛЕВОЇ РОБОТИ З СІМ'ЯМИ PROSPECTIVE DIRECTIONS OF LEISURE WORK WITH FAMILIES

Петровська Ю.В.,

здобувач вищої освіти факультету менеджменту освіти та науки
НПУ імені М.П.Драгоманова
Науковий керівник: **Сайук В. І.,**
доцент кафедри педагогіки і психології вищої школи,
кандидат педагогічних наук, доцент,
НПУ імені М.П.Драгоманова, Україна
saiuk@ukr.net

Культурно-дозвіллевi центри, як заклади культури i проведення дозвілля, створюють оптимальнi умови для розвитку творчих здiбностей людей, задоволення культурно-дозвіллевих потреб населення та враховують соцiальну, вiкову, сiмейну i гендерну специфiку користувачiв. Прiоритетними напрямими дозвіллевих закладiв у роботi з сiм'ями є: допомога сiм'ям в органiзацiї пiзнавального дозвілля, консультацiї фахiвцiв у розвитку хобi-дозвілля членiв родини, культурно-просвiтня, комунiкативна, рекреацiйна дiяльнiсть. Особливого значення набуває такий напрям дозвіллевої роботи з сiм'ями як робота з дорослими.

Наразi культурно-дозвіллевi центри виконують розважальну, стимуляцiйну, комунiкативну, iнформацiйно-методичну, навчальну та фiзкультурно-оздоровчу функцiї. Перспективними для подальшого розвитку є дiяльнiсть клубiв за iнтересами, органiзованих на базi культурно-дозвіллевих центрiв, членами яких є пiдлiтки, дiти, дорослi рiзних вiкових категорiй. У клубах за iнтересами нерiдко формуються змiшанi об'єднання, самодiяльнi сiмейнi ансамблi, етнографiчнi експедицiї, родиннi майстернi та iн.

На думку Н. Сушик, дозвіллева роботи з сiм'ями, повинна включати ряд умов:

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

1. При виборі й організації різних форм дозвіллевої діяльності необхідно враховувати їх виховне значення.
2. Сімейне дозвілля повинно бути цікавим, творчим, активним, кожен член сім'ї повинен отримувати задоволення від спільно проведеного вільного часу.
3. Забезпечення прямої участі кожного члена родини в творчих дозвіллевих заняттях з метою формування у сім'ї особистісних і сімейних потреб, інтересів, умінь, якостей, що сприяють змістовному та активному проведенню дозвіллевого часу.
4. Дозвілля повинне бути різним, цікавим, носити розважальний і добровільний характер. Зрозуміло, тут важливий як зміст, так і форма пропонованих дозвіллевих занять, які повинні відповідати потребам і інтересам кожної сім'ї. Єдиний спосіб забезпечити саме таке дозвілля – це надання можливості кожному члену сім'ї активно проявити себе в різних видах дозвіллевої діяльності.
5. Для успішної організації дозвілля потрібно: знати форми, методи, засоби дозвілля; вміти наповнити ці форми кожного разу соціально значущим змістом; підібрати таку назву дозвіллевої форми, яка б відповідала організації та змісту дозвілля, привертала увагу та викликала зацікавленість представників цільової групи.
6. У сфері сімейного дозвілля потрібно здійснювати перехід від: простих форм діяльності до складніших; пасивного відпочинку – до активного; фізичних форм рекреації – до задоволення духовних потреб; пасивного засвоєння культурних цінностей – до реалізації соціальних і культурних ініціатив, творчості тощо [3].

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Т. Берд вважає, що сучасне дозвілля людини необхідно розглядати як цілісну активність, яку можна розрізняти за соціальними, психологічними, фізіологічними, освітніми, естетичними, рекреаційними компонентами [1].

Специфічними ознаками сімейного дозвілля, на думку І. Петрової є:

- свобода від обов'язків (дозвілля передбачає звільнення людини від тих функцій, що покладають на неї різні соціальні інститути (сім'я, освітній заклад, професійна група, конфесійна община, громадська організація);
- свобода вибору дозвіллевої діяльності (дозвіллева діяльність, в основному залежить, не від зовнішніх, а від внутрішніх потреб і мотивів людини);
- добровільна участь в дозвілєвій діяльності (дозвіллева ініціатива виявляється в свідомій, добровільній діяльності, що співпадає з інтересами й уподобаннями людини);
- бажання отримати радість та задоволення від вільної реалізації функціональних можливостей – фізичних, інтелектуальних, емоційних;
- самодостатність та самоцінність;
- компенсаційність дозвілля (виявляється у самоствердженні та реалізації творчого потенціалу людини, який не може розкритись у професійній, освітній, сімейній сферах) [2].

Отже, дозвілля, яке планується дорослими разом з дітьми, сприяє збагаченню духовного світу, виховує естетичні почуття, стимулює розвиток здібностей, інтелекту, активізує пізнавальну і трудову діяльність дитини.

Список використаних джерел

1. Петрова І. Семантико-етимологічний аналіз дозвілля: культурологічний аспект. URL: www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pki/2009_25/Petrova_I.V.pdf. (дата звернення: 15.04.2020).

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

- Петрова І. В. Дозвілля в зарубіжних країнах: підручник. К.: Кондор, 2005. 408 с.
- Сушик Н. С. Соціальна робота у сфері дозвілля молоді: теоретичний аспект. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Луцьк, 2014. № 1 (278). С. 188–193.

**ТЮТОРСЬКИЙ «РУХ» В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ:
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД І УКРАЇНСЬКІ ПРАКТИКИ
TUTOR "MOVEMENT" IN THE EDUCATIONAL SPACE:
EUROPEAN EXPERIENCE AND UKRAINIAN PRACTICES**

Подпльота С.В.,
доктор філософії в області педагогіки
асистент кафедри іноземних мов
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
spodpleta@gmail.com

Курс України у напрямку європейської інтеграції обумовив зростання зацікавленості цінностями західної культури з метою побудови демократичної, гуманістичної та соціально відповідальної держави. Для сучасного студента актуальним стає пошук свого шляху в житті, набуття авторського стилю діяльності, права на індивідуальну траєкторію розвитку. Інноваційним у роботі зі студентами є педагогічний супровід, а точніше тьюторський супровід. Професія «тьютор», хоч історія її виникнення сягає Середньовіччя, як ніколи витребувана саме сьогодні. Це пов'язано з ідеєю неперервної освіти особистості, з пошуком нових навчальних технологій, нових освітніх центрів та з потребою самореалізації і професійного становлення.

Тьютор має здатність бачити, чути, відчувати, розуміти й усвідомлено діяти на благо всієї системи освіти, координуючи діяльність усіх учасників

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

освітнього процесу. У своїй професійній діяльності тьютор використовує різні інструменти, які формують і зберігають істинні знання кожного учасника освітнього процесу. Зasadничими напрямками його діяльності є духовна, моральна й культурна складові взаємодії зі студентами. Метою тьюторського виховного впливу є формування здатності студента оцінювати себе з різних поглядів, вироблення активної життєвої позиції, у результаті чого зростає відповідальність перед оточенням, удосконалюється вміння ухвалювати рішення, координувати їх з діями інших, уникати конфліктних ситуацій. Тьютор організовує умови для створення «... індивідуального освітнього шляху, його реалізації та усунення перешкод, що виникають на цьому шляху, створює умови щодо корекції розвитку й виховання особистості» [2, с. 151].

В Україні подібні тьюторські практики не виникли зовсім. До часу появи першого університету в Україні (Слов'яно-греко-латинська академія в м. Острог у 1576 р. – на 400 років пізніше, ніж в Європі), університет як інститут освіти збагатився системою кафедр і програм вивчення кожного курсу, однак, зрозуміло, ні про який вибір і побудову індивідуальної траєкторії освіти мова не йшла. Наставництво складалося швидше серед домашніх учителів, але, якщо порівнювати їх з тьюторами, ми відразу бачимо, що там не вистачало відкритого освітнього простору – існував лише індивідуальний підхід до підопічного. Натомість тьюторство як самостійний педагогічний рух у нашій країні став розгортатися порівняно недавно, проте швидко завойовує популярність, стає досить витребуваним та сприймається як тренд розвитку сучасної освіти [1]. Такій популярності й витребуваності професії сприяє замовлення на тьюторські практики з боку держави, суспільства, студентів та представників педагогічної спільноти.

Упровадження державних освітніх стандартів початкової, середньої та вищої професійної освіти, стандартів дошкільної освіти спираються на

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

принципи індивідуалізації та інші принципи відкритої освіти. Повноцінна реалізація цих стандартів можлива за наявності в системі освіти професійних тьюторів. Адже саме професійний тьютор здатен якнайкраще організувати спільне обговорення з підопічним індивідуальних освітніх запитів, потреб, цілей. Саме тьютор спроможен здійснити допомогу в розробленні та реалізації індивідуальних освітніх програм для задоволення індивідуальних потреб. Тьюторські практики допомагають у повному обсязі реалізувати потенціал студентів.

Замовлення суспільства на тьюторський супровід особистості пов'язане з наявними політичними, соціально-економічними та моральними тенденціями в сучасній Україні. Перш за все, ця потреба продиктована становленням і розвитком громадянського суспільства, принципово новою позицією людини в ньому. Передова частина суспільства підтримує модернізацію системи освіти, зокрема в межах Болонських угод, оскільки прагне до освітньої та професійної мобільності, до можливості мати диплом міжнародного зразка. Зміцнює свої позиції в суспільстві Концепція освіти впродовж усього життя, яка передбачає безперервну освіту людини, суб'єктну активну позицію особистості в освіті; оформлення та реалізацію індивідуальних освітніх запитів через можливість розроблення та реалізації індивідуальної освітньої програми.

У сучасного студента значно зростає потреба в самоактуалізації, самоосвіті, самореалізації, що може стати результатом тьюторського супроводу. Студенти усвідомлюють необхідність розроблення та реалізації особистої освітньої, професійної, життєвої програми, просування індивідуальною освітньою траєкторією. Також зростає витребуваність отримання досвіду усвідомленого та відповідального вибору. Актуалізується необхідність формування суб'єктної позиції, що дає змогу досягати успіху в різних сферах життя особистості й суспільства.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Замовлення на тьюторський супровід з боку представників педагогічної спільноти. Зараз у педагогічному співтоваристві зростає число педагогів, які поділяють цінності та принципи відкритої освіти. Значна їх частина пов'язує реалізацію потреби в самоактуалізації, самореалізації через професійний розвиток шляхом освоєння нової, інноваційної педагогічної позиції та професії – професії «тьютор».

Інтеграція європейського і українського досвіду представляється нам як процес взаємопереходу і взаємодії, в результаті якого утримується і збагачується цінний педагогічний досвід попередніх поколінь, і створюються умови для сталого розвитку виховання в єдності функцій – збереження і оновлення. Виділення консервативних командних моделей солідаристського типу виховання і моделей виховання, спрямованих на індивідуальну своєрідність студентів, як особистісно-орієнтованих моделей в зарубіжній практиці дозволяє міркувати про моделювання освітнього простору закладу вищої освіти, як простору задоволення потреб професійної самоосвіти студента і формування моральних рис особистості майбутнього фахівця.

Список використаних джерел

1. Концепція розвитку педагогічної освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України №776 від 16 липня 2018 року. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-do-gromadskogo-obgovorennya-proekt-konserciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> (дата звернення 12.02.2020).
2. Максимов О., Шевчук Т. Основні напрями організації тьюторської діяльності в середньому навчальному закладі. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія «Педагогіка». 2017. № 1 (18). С. 151–156.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

СПЕЦИФІКА СТРАТЕГІЧНОГО МИСЛЕННЯ КЕРІВНИКА ТА ПЕРСОНАЛУ ОРГАНІЗАЦІЇ (ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ)

SPECIFICITY OF STRATEGIC THINKING OF THE MANAGER AND STAFF OF THE ORGANIZATION (INSTITUTION OF GENERAL SECONDARY EDUCATION)

Поліщук С.А.,

доцент кафедри педагогіки та
управління навчальним закладом
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнко, кандидат педагогічних наук, доцент

В умовах розбудови незалежної української держави і здійснення в нашій країні соціально-політичних перетворень, впровадження в ній економічних реформ, дії організацій (в тому числі і закладів освіти) та їх керівників не можуть зводитись лише до простого реагування на зміни, які відбуваються в суспільному житті країни. Тим більше, якщо врахувати, що у наслідок глобального характеру перетворень освіта стає одним з найважливіших напрямів державної політики України, стратегічним ресурсом соціально-економічного, культурного й духовного розвитку суспільства, що має забезпечити інтегрування національної системи освіти до європейського й світового освітнього просторів.

Зважаючи на ці перетворення, які мають місце на даному етапі, а саме: демографічні та економічні зміни, оновлення парадигми освіти, запровадження інформаційно-комп'ютерних технологій, розробка нових концепцій управління і т.п. є чинниками, що суттєво впливають на основи діяльності навчальних закладів. Враховуючи ці обставини, вчені Л. Даниленко та Л. Карамушка звертають нашу увагу на те, що сьогодні багато вимог до школи з боку соціуму виникає несподівано, спонтанно і потребують миттєвої реакції суб'єктів управління. Це спонукає, за словами вчених, самостійно визначати стратегічні дії в рамках

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

школи, які відповідатимуть актуальним запитам споживачів і замовників освіти. Розвиваючи своє бачення успішного вирішення даної проблеми, вчені Л. Даниленко і Л. Карамушка цілком слушно зауважують, що орієнтація школи на зовнішнє середовище, її спрямування на забезпечення розвитку соціуму мають бути покладені в основ стратегічного управління. Оскільки саме стратегічне управління сприяє розв'язанню проблем довгострокового характеру, досягненню основних цілей організації, забезпечує школам можливість урахування й передбачення змін і використання з часом переваг взаємодії з соціумом [2].

Ці характеристики (врахування впливу соціуму, довгострокове планування та основні цілі) визначають провідні аспекти стратегічного управління [3, с. 93].

Питання стратегічного управління не є новим, над ним працювало і продовжують працювати ряд провідних вітчизняних і зарубіжних вчених, що викликано в першу чергу родом перетворень, які відбуваються в економічному і соціальному житті країни. Зокрема стратегічному управлінню приділяють велику увагу вчені Г. Дмитренко, Л. Калініна, Л. Даниленко, Л. Карамушка, Н. Островерхова, Ф. Зміль, В. Сімонов. О. Виханський, В. Яцура, В. Грифін Рикі, К Ушакова і ряд інших.

Стратегічне управління сприяє створенню «реалістичної моделі очікуваних результатів і дає змогу адаптувати різні види стратегій у процесі досягнення цілей. Тому так важливо, щоб керівник та персонал організації, яку він очолює, вміли і могли розвивати в собі стратегічне мислення. При цьому слід мати на увазі, що стратегічне управління в значній мірі залежить від специфіки організації (школи), її стратегічного розвитку, тобто від можливостей сприйняття змін у зовнішньому соціальному середовищі та ефективного реагування на них за допомогою прийняття та ухвалення управлінських рішень, значущих для неї і для визначення її майбутнього стану. Тому так важливим є

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

формування стратегічного мислення у керівника та персоналу ввіреного йому закладу освіти (організації), оскільки стратегічне мислення є запорукою успішного функціонування стратегічно орієнтованих організацій.

Ми повністю розділяємо думку тих вчених, які розуміють під стратегічним мисленням процес усвідомлення організації, мети і шляхів її розвитку, враховуючи при цьому впливи внутрішнього та зовнішнього середовища, формуванню стратегій і рішень, налагодженню діяльності з метою їх досягнення.

Характерними ознаками володіння стратегічного мислення є: цілеспрямованість і перспективність, наукова орієнтація, здатність до генерування ідей та ризику; творчий потенціал, здатність впливати на підлеглих за допомогою переконання, показу перспективи особистого та професійного росту, матеріального забезпечення; ініціативність і внутрішня свобода, прагнення до досягнення кінцевого результату; реалістичний погляд на ситуацію, здоровий глузд і конструктивність системність і масштабність, сприйняття обставин, відкритість для нової інформації та знань, самостійність і гнучкість [3, с. 76].

Продуктом стратегічного мислення є обґрунтовані стратегічні цілі розвитку організації як новий ідеальний образ бажаного, необхідного і можливого стану об'єкта управління.

На основі вище сказаного ми можемо зробити висновок про те, що стратегічне мислення являється основою формування моделей стратегічної поведінки і розвитку організації на близьким і більш віддалений періоди.

Список використаних джерел

1. Жилкин Д. С. „Леди-босс”. Журнал прикладной психологии. 2003. – № 3. С. 21-23.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

2. Карамушка Л.М., 2000. Психологія управління закладами середньої освіти. Київ: Ніка-центр, 332 с.
3. Освітній менеджмент, 2003. Навчальний посібник, За ред. Л. Даниленко, Л. Карамушки, К.: Шкільний світ, 400 с.

**ЗАСТОСУВАННЯ НА ПРАКТИЦІ МЕТОДІВ ПОШУКУ ТА
ВІДБОРУ ДОСТОВІРНОЇ АРХІВНОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ПРИКЛАДІ
ДОКУМЕНТІВ МИТЦІВ РОЗСТРІЛЯНОГО ВІДРОДЖЕННЯ З ФОНДІВ
ЦДАМЛМ УКРАЇНИ**

**PRACTICAL APPLICATION OF METHODS OF SEARCH AND
SELECTION OF RELIABLE ARCHIVAL INFORMATION ON THE
EXAMPLE OF DOCUMENTS OF THE ARTISTS OF THE EXECUTED
RENAISSANCE FROM THE FONDS OF THE CSAMLA OF UKRAINE**

Резнік І.С.,

кандидат історичних наук, провідний архівіст
відділу використання інформації
документів та комунікацій ЦДАМЛМ України
lexx2009@ukr.net

Протягом останнього десятиліття індустрія інформації стала окремою потужною галуззю світової економіки та важливою складовою процесу глобалізації. Вона сприяє інтенсивному розвитку сучасних цифрових технологій та культури і водночас впливає на трансформацію людства.

У ЦДАМЛМ України зберігаються документи 117 митців-представників Розстріляного відродження. Про 60 з них (Микола Зеров, Валеріан Підмогильний, Валеріан Поліщук, Василь Верховинець, Михайло Бойчук, Микола Хвильовий, Володимир Свідзинський та інші) відклася певна кількість документів (мінімум 10) – фото, листи, праці, документи про переслідування НКВС (ордери на обшук і арешт, протоколи допитів, судові рішення, протоколи про страту, довідки про посмертну реабілітацію тощо) [1].

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

До цього масиву документів варто додати документи митців, які пройшли радянську систему таборів ГУЛАГу і змогли вижити – Анатолія Костенка, Бориса Антоненка-Давидовича, Остапа Вишні, Микити Годованця.

З кінця 1990-х років ці документи є об'єктом прискіпливого дослідження студентів та науковців. І якщо з пошуком потрібних архівних документів у дослідників ЦДАМЛМ України суттєвих проблем немає, оскільки їм доступні для використання численні сервіси та засоби пошуку інформації (Путівник по фондах ЦДАМЛМ України у 4 томах; оцифровані описи усіх 1435 фондів, які є доступними для перегляду на офіційному вебсайті установи csamm.archives.gov.ua; каталог на паперовій основі; електронна база даних «Архівні фонди ЦДАМЛМ України», Вайбер-бот та ін.), то у процесі відбору потрібної і достовірної інформації з цих джерел регулярно виникають різноманітні труднощі, зокрема у менш досвідчених дослідників. Архівні документи, особливо радянські документи 1920–1930-х років, з різних причин можуть містити фрагментарну, недостовірну або суперечливу інформацію. Відтак, це є причиною необхідності формування у дослідників критичного мислення при оцінюванні інформації, поданої в них.

Людина, яка володіє критичним мисленням, має 5 важливих якостей: 1) здатна мислити самостійно; 2) вміє шукати і аналізувати інформацію; 3) допитлива – хоче пізнавати щось нове; 4) вміє сформулювати власні висновки щодо проблеми та сформулювати переконливу аргументацію; 5) вміє обговорювати результати свого дослідження у соціумі – може відстоювати свою думку в дебатах, дискусії, обговоренні [2, С. 3]. Разом з тим, критичне мислення суттєво відрізняється від творчого, оскільки під час критичного мислення нові рішення будуються на основі свідомої інформації, яка накладається на існуючий життєвий досвід.

Людина з критичним мисленням, отримавши нову інформацію з якогось джерела, ставить низку запитань: 1) у чому справжня суть проблеми? 2) які

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

висновки щодо проблеми робить автор інформації? 3) якими є його аргументи? 4) автор спирається на факти чи на судження? 5) чи можна перевірити факти? 6) як перевірити судження? 7) які емоції показує автор? 8) які невербальні сигнали він подає щодо інформації? [3, С. 1] Мета цих критичних запитань – отримати максимум інформації, оцінити її істинність та об'єктивність, сформулювати власний висновок.

Серед ключових компетентностей, запропонованих Організацією економічного співробітництва та розвитку (OECD), поряд з необхідністю володіння сучасними учнями і студентами комп'ютерними технологіями зазначена «здатність критичного ставлення до інформації» [4, С. 3].

Типові проблеми в роботі з архівними документами репресованих митців та шляхи їх вирішення:

1) Аналізуючи документ, одразу треба визначити його тип: анкета, протокол допиту, спогади, лист, донос, матеріали справи тощо. При виявленні суперечностей краще довіряти джерелу, створеному без тиску на автора. Аналітичне мислення – здатність людини розуміти суть ситуації, проблеми, що досягається двома шляхами: а) розбиттям проблеми на складові частини та їх аналізом; б) відстеженням передумов – крок за кроком здійснювати аналіз причин і наслідків процесів і подій;

2) Критичний аналіз необхідний і при порівнянні й аналізі змісту однотипних документів або документів різних типів, що містять подібну, але суперечливу інформацію. Часто в службовій анкеті вказано одне, в особистих листах – інше, а в спогадах – третє;

3) Все частіше дослідники використовують архівні документи як потужне джерело інформації для отримання нових даних, які ще не встигли потрапити в підручники і мережу Інтернет. Вони шукають у архівах дані, які мають бути точними, достовірними, перевіреними. Іноді дослідникам потрібна і

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

контраверсійна, або ще не доведена наукою інформація. У всіх цих випадках треба ставитися до аналізу інформації максимально прискіпливо;

4) Студенти часто помилково вважають, що цінною і вірною є вся інформація, вміщена на сторінках архівних документів. Зазвичай вони занадто довіряють їм, у них не виникає сумнівів щодо достовірності інформації і чесності авторів. Причини – авторитет архівів та попередній досвід студентів (а в минулому – учнів), які здебільшого в школі користуються надійними друкованими джерелами інформації (підручниками, посібниками), що дозволяє їм переносити ці якості і на всі інші джерела інформації [4, С. 2];

5) Аналіз програм педагогічних навчальних закладів України показав, що при вивченні методики викладання навчальних предметів достатньої уваги питанню формування критичного мислення студентів у зв'язку з використанням архівних документів не приділяється. Програмами інститутів підвищення кваліфікації педагогічних працівників такі заняття також не передбачені;

6) Достовірність змісту документів. Дослідники, перш ніж використати документ у науковій роботі, мають з'ясувати, чи містить він виключно наукові знання чи це лише думки автора з приводу певної ідеї, явища, події. Важливо навчити студентів виявляти, з якою метою наводяться дані і відомості в документах, кому вони вигідні, корисні.

По можливості вони мають перевірити достовірність наведеної інформації за допомогою інших, наприклад, традиційних друкованих джерел інформації, або застосувати спеціальні техніки оцінювання даних на достовірність. Приклад – прізвище Володимира Свідзинського в одних документах – Свідзінський, в інших – Свідзинський.

7) У тексті документа наявні слова оціночного (поганий, хороший, найкращий, шкідливий тощо) та узагальнюючого (завжди, ніколи, ніхто, всі,

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

загальновідомо, усім очевидно тощо) характеру. Вони не притаманні мові науковців та їхнім висновкам, навіть у популярних статтях. Справжні незаангажовані вчені завжди показують переваги і недоліки ідей, методів;

8) Варто звертати уваги на відомості про рівень кваліфікації автора, його здобутки та життєвий досвід з теми статті, будь-які докази того, що він може бути фахівцем з даного питання. Студентам треба пояснювати, що слова «кандидат наук», «доктор наук», «професор», які стоять у статті перед іменем автора ще не свідчать про те, що він є експертом з даної проблеми та надійним джерелом інформації. Відомості про кваліфікацію автора можна знайти, ввівши його ім'я в пошуковик і переглянувши сайти, які дають інформацію про його біографію, освіту, місця роботи, публікації;

9) Важливим є з'ясування причин, через які автор документа викладає в ньому свою інформацію; виявлення перекрученої, «кривої» логіки; порушень логіки, аргументації; виявлення статей з пропагандою; з'ясування неявних або прихованих мотивів розміщення інформації; виявлення фактів та їх інтерпретацій. Важливо навчити студентів знаходити аргументацію в тексті статті та серед аргументів – що є факт, а що – думка автора, розрізняти сильні і слабкі аргументи.

Отже, вивчення та застосування молодими дослідниками на практиці згаданих вище методів та прийомів дозволить їм значно ефективніше працювати з архівними джерелами та підвищить якість їхніх наукових праць. Важливим є навчання з першого курсу студентів вищих навчальних закладів цим корисним навичкам.

Список використаних джерел

1. Описи фондів ЦДАМЛМ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://csamm.archives.gov.ua/opysy-fondiv/>.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

2. Задніпрянець І. Технологія розвитку критичного мислення. Електронний ресурс] – Режим доступу: http://chervonakalina.ucoz.com/load/tekhnologiji_navchannja/tekhnologija_rozvitku_kritichnogo_mislennja/tekhnologija_rozvitku_kritichnogo_mislennja_i_zadniprjanec/15-1-0-20.
3. Методичні рекомендації для проведення студентської практики у Вінницькому національному технологічному університеті України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://inin.vntu.edu.ua/ukr/images/stories/napryam/navch-prakt/2-kurs/2018-19/2-kurs-tema-1-TEKST-krytychne-i-analitychne-myslennia-18-19.pdf>.
4. Дементієвська Н. П. Формування навичок критичного оцінювання веб-ресурсів і проблема безпеки учнів в Інтернеті [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://core.ac.uk/download/pdf/154283912.pdf>.

**ОСВІТА ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНТЕГРАЦІЇ ПРИНЦИПІВ
ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ
EDUCATION AS A TOOL FOR INTEGRATING PRINCIPLES
CIRCULAR ECONOMY IN UKRAINE**

Сагайдак І.С.,

mykroskop@gmail.com

к.т.н., доцент кафедри товарознавства
та техногенно-екологічної безпеки;

Чорна Т.М.,

chornayat@i.ua

к.т.н., доцент кафедри товарознавства
та техногенно-екологічної безпеки;

Університет державної фіскальної служби України

В сучасних умовах, коли зростає дефіцит енергетичних ресурсів та сировини, посилюється забруднення довкілля, загрозливими темпами збільшуються площі полігонів виробничих та побутових відходів, все більш

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

очевидною стає обмеженість можливостей зростання економіки шляхом традиційної моделі і підвищується інтерес до пошуку альтернативних шляхів розвитку.

Європейська Комісія висунула набір політичних ініціатив, так званий Європейський зелений курс (The European Green Deal). Це програма дій, в центрі якої – амбітний план переходу до кліматично нейтральної Європи до 2050 року. Це відповідь ЄС не лише на глобальні проблеми зміни клімату, забруднення, втрати біорізноманіття, а й реакція на запит європейських громадян на включення кліматичних викликів в політичний порядок ЄС. Курс закріплений в Комюніке «Європейський зелений курс» 11 грудня 2019 року, і базується, з одного боку, на вже існуючих політиках і законодавстві в сферах Європейського зеленого курсу (ЄЗК), з іншого – для його імплементації будуть розроблені нові стратегії, плани, законодавство, переважно в 2020-2021 рр. Основними сферами ЄЗК є клімат, енергетика, транспорт, промислова політика, циркулярна економіка, біорізноманіття, сільське господарство, відходи, торгівля.

Україна обрала стратегію «раннього долучення» до ініціативи Європейської Комісії. Залучення України до формування ЄЗК на ранніх етапах, а також участь у пов'язаних із ним міжнародних Альянсах, стосується не лише екологічних проблем і кліматичних амбіцій, але й нових умов доступу до європейського ринку, нової системи технічного регулювання та стандартів, що відкриває для країни та бізнесу можливість стати важливим гравцем в новій економічній парадигмі Європейського Союзу. Наразі зміна клімату і зелена трансформація перетворились у питання національної безпеки і стали частиною євроатлантичної інтеграції.

Економічна модель виробництва та споживання, що склалася на сьогодні в більшості країн світу, включаючи і Україну, являє собою лінійну систему:

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

«видобуваємо-виробляємо-використовуємо-викидаємо». Наразі очевидно, що дана модель продукує величезні обсяги відходів різного характеру, формуючи так званий, екологічний слід.

Альтернативою лінійній економіці може виступити, так звана, циркулярна економіка, або економіка замкнутого циклу – модель економічного розвитку, основою якої є раціональне використання ресурсів та їхнє відновлення. Така концепція базується на трьох принципах «3R»: скорочення споживання, повторне використання та переробка (reduce, reuse, recycle). Ключова ідея циркулярної економіки полягає в тому, щоб заново переосмислити споживчі навички від «взяти, використати і викинути» до моделі, коли продукти виготовляються і просуваються таким чином, щоб їх матеріали і компоненти можна було використовувати багато разів. Перевагами цієї моделі економічного розвитку є інноваційні та ресурсоефективні способи виробництва та споживання; захист підприємств від дефіциту ресурсів та нестабільних цін; оптимальна утилізація відходів; економія енергії внаслідок замкнутого виробничого циклу; зменшення негативного впливу на довкілля.

Перехід на економіку замкнутого циклу потребує формування й розвитку культури споживання й виробництва і, найголовніше – значної переорієнтації свідомості всіх верств населення. На нашу думку, наразі одним із основних завдань для України є поширення ідей циркулярної економіки, провідним інструментом якого виступає освіта.

Проведений нами аналіз показав, що у більшості ЗВО для здобувачів першого (бакалаврського) рівня лише за галузями знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» та 07 «Управління та адміністрування» введено в структуру навчальних планів і успішно викладається курс «Циркулярна економіка», і далеко не на всіх спеціальностях. Для здобувачів вищої освіти спеціальності 051 «Економіка» за ОПП «Економіка підприємства» в УДФСУ курс

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

викладається вже декілька років, а для спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за ОПП «Товарознавство та експертиза в митній справі» – введено в структуру навчального плану. Що стосується інженерних спеціальностей, то тут слід зазначити, що вирішення проблем довкілля пов'язують більше все-таки з удосконаленням технологій, а, відтак, і навчальні плани наповнюються вузькопрофільними технічними дисциплінами. Для більшості галузей знань і спеціальностей циркулярна економіка – це, взагалі, окремі елементи у вигляді виховних заходів, флешмобів, акцій До дня Землі типу «Посади дерево» тощо.

Слід зазначити, що сьогодні посилюється академічна дискусія у сфері ринкової трансформації економіки відповідно до моделі замкненого циклу – проведення різноманітних наукових комунікативних заходів (конференцій, семінари, круглих столів), до яких активно залучається студентська молодь.

Для того, щоб економіка стала циркулярною, необхідно набагато більше, ніж просто повна утилізація всіх відходів. Наш світ очікують радикальні зміни: від вибору сировини, способів розробки продукції та нових концепцій обслуговування – до широкого використання побічних продуктів одного виробництва як повноцінної сировини для іншого. Саме це вимагає підготовки відповідних фахівців, змістом професійної діяльності яких стане циркулярна економіка. Крім того, для розвитку циркулярної економіки не менш важливе значення мають зміни свідомості виробника та споживача, налагодження тісної співпраці між промисловістю, дослідниками та владою. Наукові дослідження й підготовка фахівців з циркулярної економіки покликані створити нові моделі бізнесу та зразки продукції, де від початку враховуватимуть необхідність легкого техобслуговування, багаторазового використання та подальшої переробки. Разом з тим, питання щодо підготовки фахівців з циркулярної економіки в Україні ще не ставиться на порядок денний [1].

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Без інноваційних рішень, перехід на економіку замкнутого циклу неможливий. Міністерство освіти і науки України за підтримки Європейської комісії та Урядового офісу координації європейської та євроатлантичної інтеграції провели у листопаді 2020 р. (всього 1 раз) спільний інформаційний день «Роль досліджень та інновацій у Європейському зеленому курсі. Можливості для українських дослідників». Головна мета інформаційного дня – підвищення обізнаності широкого кола фахівців щодо напрямів конкурсів у межах нової ініціативи ЄС «Європейський зелений курс», ролі досліджень та інновацій в ній, а також щодо можливостей для українських учасників [2].

При переході на економіку замкнутого циклу суб'єкти господарювання мають передбачати зміни в кон'юнктурі ринку та глобальних трендах, модернізуючи свої виробництва та інвестуючи у переробку. Для українських підприємців малого та середнього бізнесу та бізнес-лідерів, зацікавлених в переході до циркулярної розроблено і запропоновано пройти онлайн-курс «Як діяти далі: Бізнесу про сталий розвиток». Курс започатковано Програмою розвитку ООН (ПРООН) в Україні та допоможе підприємцям інтегрувати Цілі сталого розвитку у власні стратегії розвитку.

Окремо слід зазначити, що як на вітчизняних так і міжнародних онлайн-платформах, на офіційних сайтах громадських організацій розроблено і розміщено освітні онлайн-курси для засновників стартапів, представників університетів, наукових установ, наукових парків, інших інноваційних структур, громадських організацій та реального сектора економіки, які займаються створенням інноваційних продуктів, технологій чи послуг, що спрямовані на захист навколишнього середовища (Освітній Хаб – EduHub.in.ua: <https://eduhub.in.ua>; Prometheus: <https://prometheus.org.ua>; Спільнота практик: сталий розвиток: <https://udl.despro.org.ua>; Онлайн майданчик Швейцарсько-українського проєкту «Підтримка децентралізації в Україні» DESPRO для

Jean Monnet Chair SCAES – 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

представників органів місцевого самоврядування, виконавчої влади, громадських організацій для обміну досвідом, що популяризує поширення кращих практик, генерації нових ідей проєктів розвитку та сприяє комунікації й взаємодії у форматі е-курсів; ВУМ online, Відкритий Університет Майдану: <https://vumonline.ua/>; EdEra (Education Era): <https://www.ed-era.com/>). Так, наприклад, на офіційному сайті громадської організації «Інформаційно-аналітичний центр «Громадський Простір»» відбулася презентація компоненти «Циркулярна економіка та нові можливості зростання» програми «EU4Environment» в Україні; спільними зусиллями громадські організації «GoLOCAL» та «Жива планета» впровадили освітній онлайн-курс із зелених публічних закупівель для держслужбовців.

8 листопада 2017 року Кабінет Міністрів України затвердив Національну стратегію управління відходами в Україні до 2030 року. Передбачається, зокрема, створити регіональні центри з утилізації відходів. Органи місцевого самоврядування України також зобов'язані створити системи пунктів повторного використання деяких товарів, наприклад, побутової техніки, меблів, одягу. Але для цього слід навчити українців правильно поводитися з відходами і пояснити їм, що в сучасному та майбутньому світі вторинний ресурс – це частина економіки. Лише так коло замкнеться, і лише тоді наша країна наблизиться до моделі циркулярної економіки.

Список використаних джерел

1. Сысоев А. «Циркулярная экономика» и «специалист по циркулярной экономике»: сущность и содержание понятий в украинском и польском научном пространстве [Електронний ресурс] / А. Сысоев // Освітнологічний дискурс. – 2020. – №4 (31). – Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/353679879.pdf>.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

2. 19 листопада – інформаційний день «роль досліджень та інновацій у європейському зеленому курсі. Можливості для українських дослідників» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://surl.li/ujzf>.

МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ MECHANISMS OF FORMATION OF ECOLOGICAL CONSCIOUSNESS

Свердан М.М.,
к.е.н., доцент кафедри виробничого
та інвестиційного менеджменту
Національного університету біоресурсів
і природокористування України
м. Київ, Україна
[sverdanof@ukr.net](mailto:sverdanofof@ukr.net)

Сучасні проблеми цивілізаційного розвитку безпосередньо пов'язані з перспективами взаємовідносин біосфери та суспільства. Практично всі сучасні несприятливі сторони сучасної екологічної ситуації пов'язані з традиційною культурою людини. Гармонізацію взаємовідносин суспільства та природи слід розпочати з екологізації морального вигляду самої людини. Тоді екологічне питання постане двояко: збереження природного середовища і формування нової людини. До цих пір основні зусилля людей були спрямовані на пізнання навколишнього світу з метою його перебудови та адаптації до себе. Відтак необхідним є перенесення зусиль суспільства на пізнання людини, не тільки її фізичної, але й духовної природи з метою все більшої її адаптації до навколишнього світу. Від того, якою буде ця людина та система її моральних цінностей, залежить не тільки її особиста доля, але й доля всього світу. Саме морально-екологічний вигляд виступає як інтегративний вираз світоглядної культури та зрілості цієї людини як громадянина, будівничого суспільства,

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

культури, гідної людини. Тому морально-екологічна подоба цієї людини турбує сьогодні всіх, кому небайдужа доля людства і цивілізації.

Проблема цивілізаційного розвитку в XXI ст. в умовах безпрецедентного впливу з боку людини на природу і в той же час її прогресуючої залежності від середовища існування особливо гостра в сучасних умовах світової економічної кризи. Людство виступає як єдине співтовариство з точки зору впливу на сферу життя, обумовленого сучасним розвитком науки і техніки. Науково-технічний прогрес має наслідки двоякого характеру. З одного боку, він несе певні блага і комфортні умови для діяльності людини, а, з іншого, постав однією з причин глобальної екологічної кризи. Екологічна безпека – частина суспільної безпеки. Політичні лозунги підміняють реальність спрощеними ілюзіями, що загрожує доволі істотними наслідками цивілізації. Вирішити багато соціальних проблем, насамперед боротьби з глобальними хворобами (тотальним захворюванням на рак, СНІД, тощо), неможливо без принципової зміни екологічної ситуації.

Суто технократичний підхід до екологічної проблеми не просто вузький і обмежений, він несе загибель для природи і людини, бо скидає з рахунку духовно-моральні підстави людського ставлення до природи, байдуже «відсуває» і цинічно зневажає ціннісно-сміслові пласти цього відношення, що живлять те глибинне почуття до природи, без якого немає людини. Відповідальне ставлення до природи потрібне не тільки їй (природі), також воно потрібне самій людині, щоб стати – бути людиною, щоб зберігати і розвивати повноту і гідність свого людського буття.

Сьогодні в напрямі екологічної свідомості вбачається альтернатива аморальності та бездуховності. Вона постає заміною втрачених ідеалів та своєрідним інтегруючим початком розвитку людства. У зв'язку з цим виникає потреба вироблення у кожного члена суспільства відповідальності за збереження життєпридатності властивостей біосфери. Тобто переорієнтація

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

свідомості, пов'язана зі зміною ціннісного статусу природи і формуванням екологічного аспекту свідомості кожної людини.

Дискусії з цих питань ведуться досить гостро, що не випадково. Тривалий час в суспільстві існував той самий стереотип ставлення до природи. Але парадокс полягає в тому, що екологія як одна з принципових характеристик світогляду сучасної людини, сприймається лише як охорона природи. В дійсності, екологічна свідомість, пов'язана з моральною свідомістю в тому числі з ідеєю гуманізму. Тобто, історичне становлення особистості можна розглядати і як становлення її моральної свідомості. Одне з фундаментальних протиріч, з яким зіткнулося людство на цьому шляху, – це протиріччя між недостатнім моральним розвитком і надзвичайно зрослими інтелектуально-технологічними можливостями. Не треба бути пророком, щоб побачити, як сила комп'ютерного століття загрозово з'єдналася з мораллю кам'яного віку.

Сучасна стадія соціально-економічного розвитку постіндустріального суспільства визначається як інформаційна. Інформація стає ключовим чинником виробництва. Відбувається демасифікація, індивідуалізація товарів і послуг. «Інтелектуальні технології» оголошуються методами раціонально-технічного вирішення різних, в тому числі екологічних, проблем. Масове виробництво замінилося більш індивідуалізованим, соціальні зв'язки стали більш мобільними та, відповідно, менш стійкими. Соціальні суб'єкти стали легко взаємозамінні. Культурне життя змістилося з реального у віртуальну сферу. Ці процеси відбилися в сучасному світогляді, який можна назвати інформаційно-прагматичним. Він характеризується фрагментарністю, відсутністю будь-якої домінанти. Образ світу формується через фрагменти-екрани, монітори-вікна. З одного боку протест, а з іншого загроза загибелі викликали історичну необхідність формування нового типу світогляду, в основу якого має лягти екологічна орієнтація свідомості.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Екологічна криза є наслідком зростання агресивних, деструктивних тенденцій в екологічній сфері. Екологічна агресія є перетвореною формою агресивності сучасного суспільства. Масовою свідомістю більшою мірою усвідомлюється катастрофічна деградація природного середовища, все більше впливає на саму людину. Разом з підвищенням екологічної загрози зростає відчуження та з'являється відчуття втрати контролю над своїм життям. У суспільстві існує переконання про безсилля індивіда перед екологічною ситуацією в світі, про відсутність впливу на рішення в цій сфері. Сучасна екологічна свідомість характеризується рядом екофобних стереотипів. Отже, свідомість повинна допомогти людині змінити свою стратегію у відповідь на попереджувальні сигнали біосфери. Екологізація індивідуальної свідомості має на увазі зміни в мисленні, світовідчутті, потребах, поведінці. Екологізація суспільної свідомості розкривається через екологізацію її форм.

Глобальні проблеми людства стають надбанням масової свідомості. Але проблеми ці не тільки відображаються в ній. У свою чергу, масова свідомість стає все більш відчутним фактором, що робить активний вплив на вихід із тупиків, що створилися. Екологічна свідомість являє собою складне співвідношення індивідуального, суспільного, загальнолюдського. Соціальна неоднорідність людства не виключає спільності цілей і інтересів, так як перед людством стоїть мета – вижити в якості біологічного виду.

На рівні масової свідомості вирішується питання: чи поверне людство до нового ідеалу чи й надалі залишиться в полоні стереотипних традиційних уявлень. В масовій свідомості емпіричний досвід узагальнюється з позиції щоденних потреб. Крім раціональних та ірраціональних чинників масова свідомість включає емоції і є відбитком індивідуального і групового досвіду. Масова свідомість змінюється в бік екологізації під впливом спеціалізованих рівнів. Екологічна свідомість більшості людей складається стихійно. Для

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

подолання цієї стихійності необхідне залучення наукових, ідеологічно інтерпретованих знань. Крім цього, потрібно пам'ятати також і про те, що формування екологічної свідомості, як правило, є процесом переорієнтації формування активної позиції означає не просто дбайливе ставлення людини до природи, а й свідому екологічну діяльність. Щоб екологічні переконання стали реальними двигунами поведінки людей, вони (люди) повинні досягти певного рівня зрілості та цілеспрямованості, визначаючи подальші стратегічні орієнтири цивілізаційного прогресу.

ПРИНЦИП ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У НЕФОРМАЛЬНІЙ ШКОЛІ THE PRINCIPLE OF INDIVIDUALIZATION OF THE INITIAL PROCESS AT NON-FORMAL SCHOOLS

Силенко Ю.В.,

студентка 1 курсу магістратури
Спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
НПУ ім. М.П. Драгоманова

Враховуючи положення Болонської декларації, доцільно впроваджувати індивідуальне навчання студентів, за допомогою якого з'являється можливість вибору індивідуалізації мети, змісту і засобів навчання, індивідуальної траєкторії та темпу навчання, організації систематичного контролю за навчально-пізнавальною діяльністю студента, а також здійснення оперативної корекції [1].

Проблемою індивідуалізації навчання займалися такі дослідники, як: І.Унт, А. Границька, В.Крутецький, В. Онищук, Т. Васильєва, В. Гашимова, Л. Ємалько та інші [3, с. 6].

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Отже, Індивідуальним навчанням називають динамічну систему, що має на меті функціонувати за допомогою поєднання різноманітної самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів з їх навчання під керівництвом викладача, зокрема індивідуалізованого навчання стосовно конкретного студента [1, с. 6-7]. Якщо індивідуальний підхід ми розглядаємо як принцип навчання, то індивідуалізація – це спосіб реалізації принципу у формах і методах [1, с. 13].

Якщо аналізувати професійно-педагогічну діяльність, з точки зору принципу індивідуалізації навчання, важливого розгляду набуває сутність «педагогічна технологія». «Педагогічна технологія – це цілісна система, яка має охоплювати всі сторони та етапи навчально-виховного процесу, а також передбачати комплексне врахування і цілеспрямований розвиток компонентів кожної з підструктур психологічної структури індивідуальності учня, що здійснюють значний вплив на якість оволодіння освітою» [2, с. 214].

Відтак, Технологією індивідуалізованого навчання називають таку організацію навчально-пізнавального процесу, в якому індивідуальний підхід, зокрема індивідуальна форма навчання є пріоритетними. Ця технологія вміщує в собі проектування педагогічної діяльності, яке ґрунтується на індивідуальних якостях студента [6, с. 32]. Індивідуальний підхід як принцип навчання завжди реалізується у всіх існуючих технологіях, тому її вважають проникаючою технологією. Але у реальному освітньому процесі індивідуалізація як особлива організація навчання має епізодичний характер.

В українських закладах освіти найчастіше панує формальний підхід до освіти. Формальний освітній підхід має на меті чогось навчити, а отже – передати знання. Тому, таким чином, успіх навчання та роботи педагога вимірюється оцінкою контрольної роботи, а отримані знання часто забуваються

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

одразу після завершення навчального року. Основною мотивацією до навчання у формальному підході – це отримати високу оцінку, а не здобути знання[4].

Характеристикою неформальної освіти є доповнення або альтернатива формальної освіти в навчанні протягом усього життя індивідуума. Навчання в рамках таких програм часто ведеться для забезпечення загального права доступу до освіти. Неформальна освіта доступна людині будь-якого віку, але вона не має спрямовану структуру; може бути короткою за тривалістю або ж низькою за інтенсивністю; організується у вигляді короткострокових курсів, майстер-класів або семінарів[4].

Неформальна освіта має також за мету отримання кваліфікацій, які не визнаються кваліфікаціями формальної освіти або еквівалентами формальної освіти відповідними національними або субнаціональними органами освіти. Отже, неформальною освітою вважається така освіта, що здобувається, за освітніми програмами, але не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але натомість може завершуватися присвоєнням професійних або присудженням часткових освітніх кваліфікацій[4].

Проектування педагогічної діяльності на основі індивідуальних якостей студентів можливе за допомогою реалізації технологій індивідуалізованого навчання, наприклад, таких як:

тьюторська технологія, проектний метод, технологія продуктивної освіти, технологія індивідуального навчання І. Унт, адаптивна система навчання А.Границької, навчання на основі індивідуально орієнтованого навчального плану В.Шадрікова, технологія «портфоліо»[3, с. 6-9].

Ці технології можуть реалізовуватися у таких видах неформальної освіти[4]:

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

- професійні курси, що мають на меті підвищення кваліфікацій чи здобуття нових навичок, як правило для співробітників компаній; ці професійні курси проводяться у короткі терміни; вони можуть бути корпоративними і індивідуальними;
- громадська освіта, що має на меті готувати населення країни (особливо молодь) виконувати роль громадянина; зокрема громадянська освіта включає в себе неформальні соціальні інститути, такі як: сім'ї, громади, бібліотеки, громадські організації, профспілки, ЗМІ тощо;
- онлайн освіта – це інтернет-курс з великомасштабною інтерактивною участю та відкритим доступом через інтернет. Це одна із найновіших форм дистанційного навчання, яка активно розвивається у світовій освіті. Подібні сайти розраховані на студентів різних попередніх рівнів підготовки – як новачків, так і досвідчених фахівців;
- професійне стажування у вигляді навчання персоналу на робочому місці під керівництвом відповідальної особи після теоретичної підготовки або одночасно з нею з метою практичного оволодіння спеціальністю, адаптації до об'єктів обслуговування та керування, набуття навичок швидкого орієнтування на робочому місці та інших прийомів роботи.

Як і будь-яка особлива організація навчання, індивідуалізація має свої особливості та переваги, разом із тим існують суттєві недоліки та проблеми, у вигляді відносного епізодичного характеру.

Тому на наш погляд, доцільно вдосконалити існуючу підготовку майбутніх фахівців до професійної діяльності з використанням та практичною реалізацією технологій індивідуалізованого навчання у розроблені індивідуалізованих систем у неформальній школі.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Список використаних джерел

1. Годованюк Т. Л. Індивідуальне навчання у вищій школі / Т.Л. Годованюк.–К.:НПУ імені Драгоманова, 2010.–160 с.
2. Єремєєва В.М. Індивідуалізація як перспективний спосіб створення технологічних систем професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя // Професійна педагогічна освіта: системні дослідження : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – С. 210–230.
3. Онишків З. М. Індивідуалізація навчального процесу як науково-педагогічна проблема /З. М. Онишків//Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка.-2002.-№ 9.-С. 6-9.
4. Особистісний і професійний розвиток дорослих: теорія і практика:[монографія] / авт. кол.: Аніщенко О.В., Баніт О.В., Василенко О.В., Волярська О.С., Дорошенко Н.І., Зінченко С.В., Сігаєва Л. Є.; за ред. Аніщенко О.В. – К.:ІООД НАПН України, 2016. – 354 с.
5. Пехота О.М. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; За ред. О.М. Пехоти. – К.: Видавництво А.С.К., 2003. – 255с.
6. П'ятакова Г.П. Сучасні педагогічні технології: навчально-методичний посібник для студентів та магістрантів вищої школи / Г.П. П'ятаков, Н.М. Заячківська. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. – 55 с. [Режим доступу: http://tourlib.net/books_others/pedtehnol1.htm].

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

ФОРМАЛЬНА І НЕФОРМАЛЬНА ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА FORMAL AND INFORMAL ENVIRONMENTAL EDUCATION

Суханова А.В.,

доцент кафедри виробничого
та інвестиційного менеджменту
НУБіП України
alla_gricenko@ukr.net

Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) стверджує, що екологічна освіта життєво важлива для передачі властивої поваги до природи серед суспільства та підвищення суспільної екологічної свідомості. ЮНЕСКО підкреслює роль екологічної освіти в забезпеченні майбутнього розвитку та якості життя шляхом охорони довкілля, подолання бідності, мінімізації нерівності та забезпечення сталого розвитку [1].

Відповідно до міжнародних вимог базовою ідеєю, методологічною основою екологічної освіти є гармонізація взаємин суспільства і природи. До основних складових екологічної освіти можна виділити: формальні і неформальні освіта й виховання, екологічне просвітництво, післядипломна екологічна освіта, підготовка керівних кадрів у цій галузі.

Згідно з Концепцією екологічної освіти України (2001), її основними принципами є комплексність, неперервність, поширення серед населення з урахуванням індивідуальних професійних інтересів, стимулів та особливостей соціальних і територіальних груп [2].

Основний зміст безперервної екологічної освіти та виховання повинен включати дві ланки – формальну і неформальну. До першої ланки відносяться загальна система освіти, яка існує в Україні на таких рівнях: дошкільна, шкільна, позашкільна, професійно-технічна, вища та післядипломна освіта. Друга ланка системи екологічної освіти та виховання має просвітній характер,

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

формує екологічну свідомість і культуру населення (засоби масової інформації, церкви, громадські екологічні та просвітні об'єднання, партії та інш.) [3].

Формальна екологічна освіта створює у спеціалістів структуровану систему сучасних знань, які повинні постійно оновлюватись і доповнюватись. Якщо раніш знання (інформація) поступово змінювались і поновлювати їх було достатньо через 5-10 років, то сучасні темпи появи і накопичення нової інформації потребують доповнень і змін знань уже кожного року. Професійно кваліфіковані спеціалісти з екології, різноманітні екологічні фонди і громадські організації проводять з актуальних екологічних проблем навчальні курси, семінари, тренінги, які дозволяють підвищити свою кваліфікацію з екології, поновити знання, отримати систематизований блок сучасної інформації [4].

Неформальна екологічна освіта – це масова освіта та виховання всіх верств і категорій населення як зайнятого в виробничих і військовій сферах діяльності, так поза цими сферами за допомогою планових занять, засобів масової інформації (телебачення, радіо, газет, журналів, брошур, електронних засобів), організації постійно діючих стаціонарних і тимчасових та пересувних фотовиставок екологічного змісту, екологічних фестивалів (шкільних, університетських, молодіжних), олімпіад, конкурсів, організації тематичних екологічних науково-популярних лекцій силами різних товариств охорони довкілля та громадських екологічних організацій, товариства "Знання", співробітників Міністерства екології та природних ресурсів України, Академій наук, викладачів вищих навчальних закладів та співробітників тощо. Крім того неформальній екологічній освіті населення мають сприяти театри, кіно, краєзнавчі музеї, релігійні установи, зоопарки, природничо-заповідні об'єкти, туристично краєзнавчі організації [4].

В наш час використання засобів масової інформації для підвищення ефективності екологічної освіти і екологічної активності населення має дуже

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

важливе значення. Це пов'язане з великою оперативністю засобів масової інформації, а також їх можливістю впливати практично на все населення країни, формуючи громадську думку й відношення до тих чи інших процесів, об'єктів і явищ.

Крім можливостей ефективного, оперативного і максимально широкого розповсюдження екологічної інформації, можливостей в домашніх умовах виконувати екологічний всеобуч, засоби масової інформації мають ще й ту перевагу, що можуть оперативно попередити про екологічну небезпеку, навчати способам поведінки в умовах надзвичайних екологічних ситуацій, сприяти відведенню екологічних катастроф.

У зв'язку з цим висока якість, правдивість, обґрунтованість, цілеспрямованість екологічних програм для засобів масової інформації є одним з головних факторів ефективної екологічної освіти. Для підготовки таких програм, як і для їх реалізації, повинні залучатися фахівці екологи найвищої кваліфікації. Варто широко залучати також до екологічного виховання рекламно-комерційний апарат, організовувати публічні екологічні дискусії в робочих колективах на злободенні галузеві екологічні проблеми. Програми розвитку і реалізації неформальної екологічної освіти, як і програми формальної екологічної освіти, повинні розглядатися й затверджуватися науково-методичною комісією з екології Міністерства освіти і науки України [5].

Кожен з регіонів, а також основні галузі виробництва України повинні мати свою низку програм неформальної екологічної освіти відповідно до місцевих природних особливостей і екологічної ситуації.

Отже, підводячи підсумок вищесказаного, можемо стверджувати, що екологічна освіта в Україні набуває особливої актуальності і потребує якісних змін, новітніх методів і підходів, використання закордонного досвіду. Перехід від формальної екологічної освіти до «освіти для сталого розвитку», в основі

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

якої повинні бути знання про розвиток суспільства, економіки та природного довкілля, екологічна культура та відчуття особистої відповідальності за стан навколишнього середовища, повинен відбуватись на всіх рівнях освіти. Лише тоді ми забезпечимо виконання мети екологічної освіти, розвиток суспільства, обізнаного і занепокоєного проблемами навколишнього середовища; що має знання, навички, мотивацію і обов'язок працювати над вирішенням існуючих екологічних проблем та запобіганням нових.

Список використаних джерел

1. ЮНЕСКО – спеціалізована установа Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки й культури. URL: <https://www.dw.com/uk/%D1%8E%D0%BD%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%BE/t-18836593>
2. Про концепцію екологічної освіти в Україні. URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=01E1O32CC0>.
3. Освіта в інтересах сталого розвитку в Україні. URL: <http://www.ecoosvita.org.ua>.
4. Освіта для сталого розвитку (ОСР): розвиток концепції в рамках процесу «Довкілля для Європи» та основні досягнення в Україні. URL: <http://ecoosvita.org.ua/storinka-knygy/osvita-dlya-stalogo-rozvytku>
5. Про Національну стратегію розвитку освіти України на період до 2021 року. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА І ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ DISTANCE EDUCATION AND FOREIGN LANGUAGE STUDY

Ченківська Н.В.,

Викладач англійської мови
Національна академія внутрішніх справ
Natalif2008@bigmir.net

Проблеми дистанційної освіти, зокрема сутність терміну, смислове наповнення поняття, в українській педагогічній науці цікавили багатьох науковців ще до пандемії корона вірусної хвороби, яка суттєво вплинула на освітній ландшафт в усьому світі та в Україні. О.Блажук та Н.Островська розглядали дистанційну освіту як сучасну форму вищої освіти. У фокусі розгляду Т.Поясок перебувала специфіка дистанційної освіти дорослих. У доробку Р.Собко дистанційну освіту проаналізовано як інноваційну форму навчання. О. О. Якименко, О. Я. Тягай, В. С. Бірюков вивчали дистанційну освіту як потужну складову екопедагогіки, а вебінар – як важливий елемент освітньої ноосфери. Прикладів зацікавлення вітчизняних науковців саме дистанційною освітою як сучасною і дієвою формою навчання у різних галузях знань можна називати чимало. Однак за останній рік пандемії наукова спільнота отримала чимало кейсів практичного впровадження різноманітних форм дистанційної освіти на усіх освітніх рівнях: від дошкільної до вищої освіти, від позашкільної до університетської та академічної.

Помітних трансформацій у зв'язку з упровадженням технологій дистанційного навчання зазнало і вивчення іноземних мов, зокрема англійської, в закладах вищої освіти України. Майже у всіх закладах вищої освіти в Україні на сьогодні функціонують відділення та факультети, а іноді й інститути дистанційного навчання, або ж відділи чи центри дистанційної або цифрової освіти. Дистанційне навчання завжди проводиться з використанням цифрових та

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

інтернет-технологій. Воно може відбуватися в синхронному, асинхронному та змішаному режимах. Однак беззаперечним є те, що дистанційне навчання є значно більш індивідуалізованим, ніж навчання в аудиторіях, що призводить до виникнення особливого педагогічного інформаційного середовища у закладах вищої освіти.

Специфіка вивчення іноземної мови завжди полягала у досить високому рівні індивідуалізованості навчання, адже кожен студент приходив до ЗВО зі своїм рівнем володіння мовою, ступенем сформованості комунікативних навичок, набутих у школі чи у поєднанні шкільних курсів іноземної мови з іншими формами її вивчення (з репетитором, додатково самостійно, з використанням допомоги носія мови як репетитора, з використанням різних форм мовленнєвої практик тощо). Отже, в одній студентській групі часто навчаються студенти з досить різним рівнем володіння англійською мовою. Тому одним з основних завдань викладача іноземної мови у ЗВО є вміння знайти ті форми і методи викладання, які дозволять студентам з гіршими знаннями іноземної мови та студентам з кращими знаннями підвищити свій комунікативний рівень. Це можливо тільки із застосуванням принципу індивідуалізованості навчання іноземної мови.

До переваг дистанційної форми навчання належить те, що це дає змогу студентам вивчати іноземну мову у власному темпі. Але це ставить також і додаткові виклики як перед студентами, так і перед його викладачем іноземної мови як ментором і коучем. Зокрема, під час дистанційного навчання важливим є навички тайм-менеджменту: міняння раціонально організувати власний час так, щоб органічно поєднати час на навчання і відпочинок. Суттєве значення має і мотивація до оволодіння іноземною мовою: варто чітко сформулювати, для чого саме вивчається іноземна мова. Важливе значення мають і особистісні психологічні ресурси, а також вміння не тільки навчатися, але й раціонально

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

відпочивати, поповнюючи запас фізичної та психічної енергії. Під час дистанційного вивчення іноземної мови варто не забувати про принцип «use it or lose it», тобто намагатися не просто завчити нові слова, поняття, граматичні правила, а й закріплювати їх в мовленнєвій практиці (більше читати, говорити іноземною). Можна знайти чимало можливостей, щоб поспілкуватися з носіями мови на різних платформах онлайн, зокрема Zoom або Meet.

Дистанційна форма навчання ставить чимало викликів не тільки перед студентами, а й перед викладачами. Зокрема, викладач повинен опанувати на високому рівні новим цифровими навичками та комп'ютерними технологіями. Він мусить постійно розвиватися і використовувати нові ідеї, тенденції, програми; знаходити дієві засоби формування індивідуального підходу до студентів та мати гнучке мислення тощо.

Дистанційні форми вивчення іноземної мови надали освітянам та учням чимало переваг, але таке навчання відбувається часто не в колективі, а тому позбавлене переваг «живого» спілкування. Тому найважливіше на дистанційному навчанні пам'ятати, що вивчення іноземної мови має приносити не тільки користь, а й задоволення від нових умінь.

Список використаних джерел

1. Блажук О. Дистанційна освіта – сучасна форма вищої освіти [Електронний ресурс] / О. Блажук, Н. Островська // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. – 2014. – Вип. 30. – С. 28-30. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2014_30_11
2. Поясок Т. Дистанційна освіта дорослих [Електронний ресурс] / Т.Поясок // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. – 2011. – Вип. 3(2). – С. 49-59. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/OD_2011_3\(2\)_9](http://nbuv.gov.ua/UJRN/OD_2011_3(2)_9)

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

3. Собко Р. Дистанційна освіта як інноваційна форма навчання [Електронний ресурс] / Р. Собко // Наукові записки [Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка]. Серія : Педагогіка. – 2009. – № 3. – С. 15-17. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPU_ped_2009_3_5
4. Якименко О. О. Дистанційна освіта – потужна складова екопедагогіки, вебінар – важливий елемент освітньої ноосфери [Електронний ресурс] / О. О. Якименко, О. Я. Тягай, В. С. Бірюков // Медична освіта. – 2014. – № 4. – С. 139-141. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mosv_2014_4_42

**РОЛЬ МУЗЕЮ ЯК ЗАСОБУ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОГО
ДОЗВІЛЛЯ ЛЮДИНИ
THE ROLE OF THE MUSEUM AS A MEANS OF CULTURAL
AND EDUCATIONAL LEISURE OF MAN**

Шиденко Є.А.,
студентка бакалаврської освітньо-професійної
програми 011 Освітні, педагогічні науки «Педагогіка дозвілля»
НПУ імені М.П. Драгоманова

Музеї – багатофункціональні заклади соціальної інформації, призначені для збереження культурно-історичних і природничо-наукових цінностей, накопичення та поширення знань через вивчення і демонстрацію унікальних пам'яток матеріальної культури.

Універсальною моделлю музею в закордонних країнах вважається "відкритий музей", тобто культурно-освітній комплекс музейного типу, який, окрім функції музею (збирання фондів, їх збереження, експонування), виконує освітні, виховні та розважальні функції. Донедавна в закордонних музеях культивувались традиційні форми експонування (скляні вітрини, одноманітні

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

відомості про автора та його витвори), детальнішу ж інформацію можна було отримати на екскурсії. Культурно-просвітницька діяльність музеїв зазнала суттєвих змін: освітня та виховна функції реалізуються в освітніх програмах, культурно-мистецьких акціях, співпраці з навчальними закладами; розважальна функція – в активній участі особистості у творчих майстернях, клубах, вечорах відпочинку, концертах, у створених на території музеїв комерційних структурах: ресторанах, барах, торговельних ятках. Поступово музеї стають складовою індустрією дозвілля.

Зарубіжні музеї намагаються організувати свою роботу так, щоб відвідувач міг ознайомитися з будь-якою експозицією самостійно, не очікуючи екскурсій. Способи надання інформації: етикетаж, путівники та брошури з конкретних експозицій, магнітофонні записи, відеоматеріали, комп'ютерні програми. Друковані матеріали, записи та відеодокументи, використання копій, муляжів, віртуальних ефектів на етнографічних і природознавчих виставках дають змогу відвідувачам музею стати активними учасниками процесу.

Неабияку роль у музейних установах почали відігравати музейні наглядачі, які не просто стежать за порядком, а можуть кваліфіковано відповідати на запитання про виставку, експозицію, окремий музейний експонат, є посередниками між відвідувачами та науковими працівниками.

Інтеграція музеїв у сферу дозвілля виявляється у таких формах:

- створення в музейних закладах функціональних приміщень для проведення заходів дозвілля – концертних залів, клубних кімнат, оглядових майданчиків, атракціонів, гральних куточків;
- проникнення "індустрії дозвілля" в музеї – відкриття магазинів, сувенірних яток, кав'ярень, оренда музейних приміщень для проведення рекреаційних і розважальних заходів;

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

- використання в музейній діяльності таких форм роботи, як гуртки, хобі-групи, театральні, музичні, літературні студії, організація свят, тематичних вечорів, конкурсів, фестивалів, творчих лабораторій.

Методами активізації участі населення в культурно-дозвільних заходах є:

- організація днів культури, мистецьких фестивалів, міських свят;
- організація виставок живопису, історії, архітектури;
- створення "мистецтвотек";
- систематичні трансляції мистецьких радіо- і телепередач;
- удосконалення маркетингової діяльності музеїв;
- активізація участі молоді через освітні, культурно-мистецькі, дозвільні проекти;
- реалізація освітніх і культурних програм для дорослих;
- створення умов для доступу до музейних цінностей інвалідів; – надання системи пільг для волонтерів.

Музейна політика є сьогодні органічною в контексті загальної світової тенденції і спрямована на розширення кола відвідувачів. Реалізується вона через спеціальні програми для різних соціально-демографічних груп, освітні акції, роботу інформаційних кімнат, "сімейних" центрів, заходів дозвілля, зрештою, просто через спілкування з друзями у кав'ярні або ресторані музейного закладу.

Отже, сучасні музеї є культурно-мистецькими центрами дозвілля. У них працюють соціальні відділи, служби дозвілля, створюються мистецькі об'єднання. Так, у США створено спеціальний центр, який організовує сімейне дозвілля, виступи музичних колективів, спеціальні програми для жителів окремих мікрорайонів. Центр імені Кен-неді (Вашингтон) утримує сувенірні магазини та ресторани, систематично проводить безкоштовні культурно-

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

мистецькі та розважальні заходи для молоді. Виставковий комплекс у Великій Британії має експозиційні зали, магазини, сувенірні ятки, кав'ярні, оглядові майданчики, глядацьку залу. Музей науки (Іспанія) має комп'ютерний планетарій, виставкові зали, глядацький зал, майстерню для школярів, навчальні аудиторії.

У різних країнах світу музеї використовують різні технології і методи організації дозвілля, щоб по-новому розкрити роль мистецтва та культури в технологізованому суспільстві, взаємодію культур та їх розвиток, цінність самотніх локальних народностей.

Заходи дозвілля музеї реалізують із використанням різноманітних методів:

— навчання шляхом творчої діяльності, рольових ігор, методу експериментального навчання. Ці методи можна розділити на дві групи: імпресивні та експресивні. Імпресивні методи (від лат. *impressio* – враження, переживання) спрямовані на сприйняття відвідувачами музею форм дозвілля; експресивні методи (від лат. *expressio* – вираз) передбачають створення ситуацій, в яких відвідувачі музеїв стають учасниками конкретного заходу.

Під час шкільних канікул музеї, художні галереї, виставкові центри проводять творчі акції, концерти, лекції, кіновечори, організують пересувні виставки, ігрові конкурси та змагання.

Основними тенденціями розвитку музейної справи є:

- інтеграція музейних програм у сферу дозвілля;
- збереження та популяризація життя місцевих культурних обшин та їх самотності на тлі глобалізації;
- збагачення духовного життя людини шляхом активізації зв'язку "мистецтво – історія – індивідуальний досвід";

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

- розвиток віртуальних музеїв і мультимедійних проектів, що зміцнює контакти з глядацькою аудиторією і дає змогу відвідувачам знайомитися з колекціями музеїв різних країн;
- розширення музейної діяльності за межі музейного закладу, в регіони країни;
- розвиток музеїв як туристичних об'єктів.

ФІЛОСОФСЬКА ПРОБЛЕМА ЦІННОСТЕЙ: ЦІННОСТІ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ PHYLOSOPHICAL PROBLEM OF VALUES: VALUES FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Яценко О.Д.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри методології науки
та міжнародної освіти
НПУ ім. М.П.Драгоманова

Філософська проблема цінності має тривалу та змістовну історію становлення та розвитку. Множину різноманітних варіантів визначення цінності доцільно систематизувати до чотирьох основних категорій: світоглядної, мотиваційної, уніфікуючої та емотивної.

Універсальне визначення цінності як певного світоглядного принципу, який за формою та змістом визначає загальну матрицю перебігу ментальних процесів свідомості, способи сприйняття та оцінки феноменів дійсності, концепти формування сенсу та порозуміння в процесі комунікації. Цінність як світоглядний принцип означає процедуру встановлення логічного наголосу, диференціації значущого та важливого від стихійних та плінних процесів та явищ.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Категорія мотиваційно-ціннісної установки означає екстраполяцію світоглядних ідеалів та принципів у праксеологічний вимір людської діяльності. Цінність – це причина і мета активних дій людини, незалежно від того, що складає їхній зміст та значення.

Категорія уніфікації означає еволюційний механізм формування єдиного стандарту верифікації та оцінки предметів та процесів, критеріїв їх співвіднесення як між собою, так і певним ідеалом, зразком, стандартом.

Категорія емотивності отримує своє обґрунтування та особливий вплив в умовах ліберальної економіки. В такому ракурсі феномен цінності означає індивідуальне моральне та емоційне задоволення від відповідності ціннісно-смісловим ідеалам та принципам, а також суспільне схвалення та заохочення ціннісно-відповідних суджень та вчинків.

Загальним контекстом, смисловим полем аккумуляції цінності є культура. Саме культура є тим інтелектуальним формуванням, в якому різноманітні індивідуальні, егоцентричні інтереси та прагнення трансформуються в спільні цілі та пріоритети співіснування і розвитку. Така трансформація реалізується шляхом компромісу, діалогу та взаємодії в різних аспектах соціального життя. Тому цінність обґрунтовано вважати передумовою відповідальності: перед самим собою, близькими людьми, спільнотою та планетою в цілому.

Якщо розуміти культуру як смислове поле цінності, то її конкретний зміст та конфігурація безпосередньо залежить від тих цінностей, які визнає та стверджує спільнота. Відповідно до ціннісного підходу, смисловий простір культури є вектором та метою імплементації принципів сталого розвитку. Відповідно до мети сталого розвитку, а саме “створення середовища, щоб насолоджуватись тривалим, здоровим та творчим життям” очевидно, що саме європейські цінності покладено в основу цієї необхідної людству стратегії.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Реалізація стратегії сталого розвитку передбачає зміну ціннісних пріоритетів, трансформацію культурних зразків та алгоритмів життєдіяльності. В основі такого прагнення лежить уявлення про локальність людського існування, переконання в необхідності збереження планети для сучасних та прийдешніх поколінь. Філософська проблема простору, або локалізації як техніки визначення та інтерпретації, є ефективною і в дослідженні феномену цінності, і в з'ясуванні можливостей та способів їх свердження та поширення.

Уявлення про загальнолюдські цінності є доволі проблематичним, оскільки кожна культура створює та стверджує унікальні зразки людської життєдіяльності. Відповідно, цінності також певним чином “локалізовані” в межах певної культури, світогляду, способу мислення та дій. Або, іншими словами, цінності і є своєрідною локалізацією основних принципів певної культури. Зміст ціннісних установок продукує “картографію” соціуму, тобто виправдовує та легітимізує складність та ієрархічність суспільної організації. В такому ключі освіта постає як дієвий спосіб орієнтування в семіотико-смисловому полі культури, формуванні необхідних топологічних навичок в інформаційно насиченому полі сучасної культури. Іншими словами, освіта є інструментом забезпечення управління та виваженого прийняття рішень.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Наукове видання

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції

«ЦІННІСНО-ОРІЄНТОВАНИЙ СТАЛИЙ РОЗВИТОК ОСВІТИ:

УРОКИ ЄС ДЛЯ УКРАЇНИ

18–20 травня 2021 року

Друкується в авторській редакції

Дизайн обкладинки В.Б. Гайдабрус

Підписано до друку 14.06.2021. Формат 60x84¹/₁₆.
Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура Times New Roman.
Ум. др. арк. 23,5. Обл.-вид. арк. 16,3. Зам. № Д21-06/11

ФОП «Кубраков С. Г.»
40021, м. Суми, вул. Герасима Кондратьєва, буд. 122, кв. 116
Тел.: 050-507-21-25. E-mail: kub.book7@gmail.com

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3936 від 10.12.2010

Віддруковано на обладнанні
ПФ «Видавництво “Університетська книга”»
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5966 від 24.01.2018